

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

YALAN TANIKLIK SUÇU

Asuman İNCE TUNÇER

Doktora Tezi

Ankara, 2019

YALAN TANIKLIK SUÇU

Asuman İNCE TUNÇER

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Asuman İNCE TUNÇER tarafından hazırlanan "Yalan Tanıklık Suçu" başlıklı bu çalışma, 19.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Doğan SOYASLAN (Başkan)

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

Doç. Dr. Önder TOZMAN (Danışman)

Doç. Dr. Olgun DEĞİRMENCI

Dr. Öğr. Üyesi Ozan Ercan TAŞKIN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

21.06.2019

Asuman İNCE TUNÇER

¹ "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**"

- (1) **Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**
- (2) **Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**
- (3) **Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.**
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir. gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, grsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Doç. Dr. nder TOZMAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Asuman İNCE TUNÇER

ÖZET

İNCE TUNÇER, Asuman. *Yalan Tanıklık Suçu*. Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Tezin konusu oluşturan yalan tanıklık suçu Türk Ceza Kanunu'nun 272, 273 ve 274. maddeleri ile düzenleme altına alınmıştır. Tanık beyanı, maddi gerçeğe ulaşmada önemini öteden beri muhafaza eden bir delildir. Tanık, uyuşmazlık konusuna ilişkin bildiklerini doğru olarak söylemekle yükümlüdür. Tanığın bu yükümlülüğüne aykırı davranması adaletin yanılması sonucunu doğurabilecektir.

Yalan tanıklık suçu yalnızca tanık sıfatıyla beyanda bulunanlar tarafından işlenebildiğinden gerçek bir özgü suçtur. Suçun oluşması bakımından tanığın gerçeğe aykırı beyanlarının hükmü etkilemesi gerekli değildir. Bu bağlamda yalan tanıklık suçu soyut bir tehlike suçudur. Ancak gerçeğe aykırı beyan neticesinde zararlı sonuçların ortaya çıktığı durumlar, neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller olarak düzenlenmiştir.

Yalan tanıklık suçunun, hangi süreçlerde işlenebildiğinin tespiti bakımından tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulların kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla öğreti ve uygulama ışığında bu hususun irdelenmesi tezin amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Yalan tanıklık suçu, tanığın kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunması ile oluşmaktadır. Bu bağlamda, tanık beyanının kapsamı ve gerçeğe aykırılığın tespiti de suç tipi bakımından irdelenmesi gereken konulardandır. Suç yalnızca kasten işlenebildiğinden gerçeğe aykırı her beyan suç kapsamında değerlendirilemeyecektir.

Anahtar Sözcükler

Delil, tanık, tanık beyanı, gerçeğe aykırı beyan, yalan tanıklık.

ABSTRACT

İNCE TUNÇER, Asuman. *Crime of Perjury*. Ph. D. Dissertation, Ankara, 2019.

Crime of perjury, which is the subject of the dissertation, is regulated in articles 272, 273 and 274 of the Turkish Criminal Code. Witness statement is an evidence which has maintained its importance all the while. Witness is obliged to truthfully tell what he or she knows about the dispute. Witness's incongruous acting with this obligation can give rise to miscue of justice.

Since it can only be committed by the ones who make statement as witness, crime of perjury is a peculiar offence. In terms of occurring the offence, influence of witness misstatements on judgment is not necessary. In this regard perjury is an abstract endangerment offence. Yet situations, in which harmful outcomes occur by reason of misstatement, are regulated as aggravated states due to result of offence.

In terms of determination of in which processes perjury can be committed, the scope of persons or boards, which are authorized to hear witness, should be specified. For this purpose, in the light of doctrine and practice examination of this matter is one of the aims of the dissertation.

Perjury is constituted with witness's intentional false statement. In this regard, the extent of witness statement and the determination of inaccuracy are topics which should be also addressed. As the offence can only be committed intentionally, every inaccurate statement is not evaluated within the scope of the offence.

Keywords

Evidence, witness, witness statement, misstatement, perjury.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: YALAN TANIKLIK SUÇUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	4
1.1. TANIK KAVRAMI.....	4
1.1.1. Genel Olarak	4
1.1.2. Tanıklığın Önemi	8
1.1.3. Tanıkların Özellikleri.....	9
1.2. TANIĞIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE HAKLARI	12
1.2.1. Hazır Bulunma Yükümlülüğü.....	12
1.2.2. Beyanda Bulunma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü	14
1.2.3. Beyanda Bulunma Yükümlülüğünün İstisnası: Çekinme Halleri.....	15
1.2.3.1. Kişisel Yakınlık Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme	17
1.2.3.2. Meslek ve Sürekli Uğraşı Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme.....	18
1.2.3.3. Kendisi veya Yakınları Aleyhine Tanıklıktan Çekinme	20
1.2.3.4. Devlet Sırrı Niteliğindeki Bilgilerle İlgili Tanıklık	22
1.2.4. Yemin Etme Yükümlülüğü.....	24

1.2.5. Haklarını Öğrenme Hakkı.....	26
1.2.6. Tazminat ve Masraf Alma Hakkı	27
1.2.7. Korunma Hakkı	29
1.3. SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ	32
1.3.1. Genel Olarak	32
1.3.2. Türk Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu.....	35
1.3.2.1. Osmanlı Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu	35
1.3.2.2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Yalan Tanıklık Suçu.....	36
1.4. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA YALAN TANIKLIK SUÇU	39
1.4.1. Almanya.....	39
1.4.2. Amerika Birleşik Devletleri.....	41
1.4.3. Fransa.....	43
1.4.4. İsviçre	44
1.4.5. İtalya	46
1.5. BENZER SUÇLARLA KIYASLAMA.....	47
1.5.1. İftira	48
1.5.2. Yalan Yere Yemin	50
1.5.3. Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık	51
1.5.4. Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme.....	52
1.5.5. Suçluyu Kayırma	53
2. BÖLÜM: YALAN TANIKLIK SUÇUNUN UNSURLARI	56
2.1. GENEL OLARAK	56
2.2. SUÇLA KORUNAN HUKUKİ DEĞER.....	58
2.3. TİPİKLİK	62
2.3.1. Tipikliğin Maddi Unsurları.....	63

2.3.1.1. Fail	64
2.3.1.1.1. Suç Ortağının Tanıklığı.....	69
2.3.1.1.2. Mağdur, Suçtan Zarar Gören ve Katılanın Tanıklığı	72
2.3.1.1.3. Dava Arkadaşları, Asli Müdahil ve Fer'i Müdahilin Tanıklığı.....	75
2.3.1.2. Mağdur	76
2.3.1.3. Suçun Konusu	80
2.3.1.4. Fiil	81
2.3.1.4.1. Hukuka Aykırı Bir Fiil Nedeniyle Başlatılan Soruşturma Kavramı	82
2.3.1.4.2. Tanık Dinlemeye Yetkili Kişi veya Kurul Önünde Gerçeğe Aykırı Tanıklık Yapılması.....	85
2.3.1.4.2.1. Tanık Dinlemeye Yetkili Kişi veya Kurul	86
2.3.1.4.2.1.1. Kolluk.....	86
2.3.1.4.2.1.2. Meclis Soruşturması.....	91
2.3.1.4.2.1.3. Tahkim	94
2.3.1.4.2.1.4. Yabancı Mercî	97
2.3.1.4.2.1.5. Disiplin Soruşturmaları	99
2.3.1.4.2.1.5.1. Memur Disiplin Soruşturmaları.....	101
2.3.1.4.2.1.5.2. Yükseköğretim Disiplin Soruşturmaları.....	101
2.3.1.4.2.1.5.3. Askerî Disiplin Soruşturmaları.....	102
2.3.1.4.2.1.5.4. Noter Disiplin Soruşturmaları	104
2.3.1.4.2.1.6. İzin Şartının Gerçekleşmesi Süreci	105
2.3.1.4.2.1.7. Noterler	107
2.3.1.4.3. Tanık Beyanının Gerçeğe Aykırı Olması.....	108
2.3.1.4.3.1. Gerçeğe Aykırılığın Tespiti	115
2.3.1.4.3.2. Tanığın Çağrılması ve Dinlenmesine İlişkin Muhakeme Kurallarına Aykırılığın Suçun Oluşuma Etkisi	124
2.3.1.5. Netice	128

2.3.1.6. Nedensellik Bağı	131
2.3.2. Tipikliğin Manevi Unsuru	131
2.4. HUKUKA AYKIRILIK	137
2.5. KUSURLULUK.....	138
3. BÖLÜM: YALAN TANIKLIK SUÇUNUN NİTELİKLİ HALLERİ VE NETİCESİ SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ HALLERİ.....	143
3.1. SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ	143
3.1.1. Gerçeğe Aykırı Tanıklığın Mahkeme Huzurunda ya da Yemin Ettirerek Tanık Dinlemeye Kanunen Yetkili Kişi veya Kurul Önünde Yapılması.....	144
3.1.2. Üç Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Bir Suçun Soruşturma veya Kovuşturması Kapsamında Yalan Tanıklık Yapılması	151
3.2. SUÇUN NETİCESİ SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ HALLERİ	153
3.2.1. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi ile İlgili Olarak Gözaltına Alma ve Tutuklama Dışında Başka Bir Koruma Tedbirinin Uygulanmış Olması.....	158
3.2.2. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişinin Göz Altına Alınması veya Tutuklanmış Olması.....	161
3.2.3. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kimsenin Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis veya Müebbet Hapis Cezasına Mahkûm Olması	164
3.2.4. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kimsenin Mahkûm Olduğu Hapis Cezasının İnfazına Başlanmış Olması	165
3.2.5. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi Hakkında Hapis Cezası Dışında Adli veya İdari Bir Yaptırımın Uygulanmış Olması	167
4. BÖLÜM: SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ	172
4.1. TEŞEBBÜS	172
4.2. İŞTİRAK	175
4.2.1. Faillik.....	176
4.2.1.1. Doğrudan Faillik	176

4.2.1.2. Müşterek Faillik	176
4.2.1.3. Dolaylı Faillik	178
4.2.2. Azmettirme	183
4.2.3. Yardım Etme.....	186
4.3. İÇTİMA.....	187
4.3.1. Zincirleme Suç.....	188
4.3.2. Fikri İçtima	191
4.3.2.1. Aynı Nevi'den Fikri İçtima	192
4.3.2.2. Farklı Nevi' den Fikri İçtima	194
4.3.2.2.1. İftira.....	194
4.3.2.2.2. Hakaret	197
4.3.2.2.3. Suçluyu Kayırma.....	198
4.3.2.2.4. Suç Üstlenme	199
4.3.3. Gerçek İçtima.....	199
4.3.3.1. Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyanda Bulunma	200
4.3.3.2. Aleyhinde Yalan Tanıklıkta Bulunulan Kişinin Gözaltına Alınması veya Tutuklanması.....	200
4.3.3.3. Rüşvet ve İrtikap	201
4.3.4. Görünüşte İçtima	201
4.3.4.1. Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu	202
4.3.4.2. Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu	203
5. BÖLÜM: MUHAKEME USULÜ, YAPTIRIM VE ZAMANAŞIMI.....	205
5.1. MUHAKEME USULÜ.....	205
5.1.1. Kovuşturma Usulü	205
5.1.2. Yer Yönünden Yetki.....	206

5.1.3. Madde Yönünden Yetki.....	209
5.1.4. Olağan Kanun Yolları.....	212
5.1.5. Yargılamanın Yenilenmesi	213
5.2. YAPTIRIM	215
5.2.1. Şahsi Cezasızlık veya Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler	218
5.2.1.1. Kişinin, Gerçeği Açıkladığı Takdirde Kendisinin veya Belirtilen Akrabalarından Birinin Soruşturma ve Kovuşturmaya Uğramasına Neden Olabilecek Bir Hususla İlgili Olarak Yalan Tanıklıkta Bulunması	219
5.2.1.2. Tanıklıktan Çekinme Hakkı Olmasına Rağmen Bu Hakkı Kendisine Hatırlatılmayan Kişinin Gerçeğe Aykırı Tanıklıkta Bulunması	225
5.2.2. Etkin Pişmanlık Halleri.....	227
5.2.2.1. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Bir Hak Kısıtlamasını veya Yoksunluğunu Sonuçlayacak Nitelikte Karar Verilmeden veya Hükümden Önce Gerçeğin Söylenmesi	234
5.2.2.2. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Bir Hak Kısıtlamasını veya Yoksunluğunu Sonuçlayacak Nitelikte Karar Verildikten Sonra ve Fakat Hükümden Önce Gerçeğin Söylenmesi	236
5.2.2.3. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Verilen Mahkûmiyet Kararı Kesinleşmeden Önce Gerçeğin Söylenmesi.....	237
5.3. ZAMANAŞIMI.....	239
SONUÇ.....	241
KAYNAKÇA	255
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	270
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU.....	272

KISALTMALAR DİZİNİ

§	: Paragraf (Alman hukukunda kanun maddesi)
Adli Teşkilat K.	: 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art.	: Artikel (İsviçre hukukunda kanun maddesi)
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CGTİK	: 5275 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CK	: Ceza kanunu
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	: Çeviren
DMK	: 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu
dn.	: Dipnot
E.	: Esas numarası
Ed.	: Editör
ETCK	: Mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMUK	: Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İYUK	: 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar numarası
m.	: Madde
MvDKGYHK	: 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun
PVSK	: 2259 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu
RG	: Resmî Gazete

Rn.	: Randnummer (kenar numarası)
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
StGB	: Strafgesetzbuch (Alman Ceza Kanunu)
Tanık KK	: 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TSKDK	: 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu
vd.	: Ve devamı
vdy.	: Ve diğer yazarlar
Vorbem	: Vorbemerkung (giriş bölümü)

GİRİŞ

Geçmişte yaşanmış bir olayı, uyuşmazlık hakkında karar vermeye yetkili merci önünde tekrar canlandırmaya yarayan araçlar delillerdir. Tanık beyanı en kadim delillerden olup, uyuşmazlıkların çözümünde tarih boyunca kullanılmıştır. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak delil elde etmek büyük ölçüde kolaylaşmış olsa da tanık delili ispat açısından önemini hala korumaktadır. Nitekim bu önemine binaen tanıklık yapmak zorunludur ve tanığın en önemli yükümlülüğü gerçeğe uygun biçimde beyanda bulunmaktır.

Tanık, uyuşmazlığın konusunu oluşturan somut olay hakkında bilgisini gizlemeden, doğru şekilde beyan etmekle yükümlüdür. Tanığın beyanının gerçeğe aykırı olması halinde uyuşmazlıkların adil bir biçimde çözümlenmesi mümkün olmayacaktır. Bu sebeple tanık beyanının doğruluğu ve güvenilirliğini temin etmek maksadıyla tanığın yükümlülükleri ve hakları ile dinlenmesi usulüne ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

Ceza hukukunun en temel işlevi, toplumsal yaşamın devamı açısından önem arz eden hukuki değerlerin korunmasıdır. Bu bağlamda uyuşmazlıkların gerçeğe uygun bir biçimde çözümlenmesi ve bireyler bakımından adil bir biçimde sonuçlandırılmasına ilişkin menfaat, yalan tanıklık suçu ile koruma altına alınmıştır. Yalan tanıklık suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabının "*Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler*" başlığını taşıyan dördüncü kısmının "*Adliyeye Karşı Suçlar*" başlıklı ikinci bölümü içerisinde, 272 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 272. maddede suçun temel, nitelikli ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerine; 273. maddede yalan tanıklık suçuna ilişkin şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere; 274. maddede ise etkin pişmanlık hallerine yer verilmiştir.

Devletin adli fonksiyonunu yerine getirmesi ancak uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun bir biçimde çözümlenmesi ile mümkün olur. Adil kararlar ancak maddi gerçeğe uygun olarak verilebilir. Bu bakımdan bir delil olarak tanık beyanının gerçeğe uygunluğu, adil bir yargılamanın gereğidir. Maddi gerçeğe ulaşılmasında tanık beyanı önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Nitekim yalnızca ceza usulünde değil pek çok yargılama

usulünde tanık beyanına başvurulmaktadır. Tanık sıfatıyla beyanına başvuru kimsenin bildiklerini gerçeğe aykırı biçimde anlatması yahut olaya ilişkin bilgilerini gizlemesi maddi gerçeğin bulunması amacını tehlikeye düşürür. Maddi gerçeğin bulunmasında yalnızca uyumsuzluğa taraf olan kimselerin değil tüm toplumun menfaati bulunmaktadır. Nitekim adaletin yerini bulduğuna ilişkin inancın yerleşmesi, toplumsal düzenin devamı açısından çok önemlidir. Devletin adli fonksiyonunu gereği gibi yerine getirdiğine güven duyulması gerekir.

Gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, uyumsuzluğun tarafı olan kimseler bakımından da ağır neticeler doğurabilir. Gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde yargılama makamlarının içine düştüğü hata nedeniyle, aleyhine tanıklıkla bulunan kimseler hakkında ceza soruşturması ya da kovuşturması başlatılmış, bu kişiler yargılama sürecinde koruma tedbirlerine muhatap kılınmış ve hatta yargılama neticesinde haklarında mahkumiyet kararı verilmiş olabilir. Özel hukuk yargılamaları bakımından bu kişiler davayı kaybetmiş; bir disiplin soruşturması kapsamında gerçeğe aykırı tanıklık yapılmış olması durumunda görevlerinden uzaklaştırılmış veya görevleri ile ilişkileri kesilmiş olabilir. Söz konusu ağır neticelerden herhangi biri gerçekleşmemiş olsa dahi bu kimseler yalan tanıklık nedeniyle bir zarar tehlikesi altındadır. Bu nedenle yalan tanıklık suçu düzenlemesi ile yargılama faaliyetlerinin gerçeğe uygun bir şekilde yürütülmesi; buna bağlı olarak adaletin tesisinin sağlanması ve gerçeğin ortaya konulmasındaki toplumsal menfaatin karşılanması yanında aleyhine tanıklıkta bulunan kişilere ait adil yargılanma hakkı da korunmuş olmaktadır.

Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni düzenleme oldukça detaylı ve karmaşıktır. Suç tipinin yapısı ve kanuni düzenlemeye ilişkin yapılan değişik yorumlar nedeniyle yalan tanıklık suçu ile ilgili pek çok hususta öğretide görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Benzer şekilde yalan tanıklık suçuna ilişkin olarak verilen yargı kararlarında da bir yeknesaklık bulunmadığı görülmektedir. Çalışma ile suç tipine ilişkin öğretideki tartışma ve tereddüte neden olarak hususlar hakkında kapsamlı bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Bu gerekçeyle suç tipine yönelik öğretideki tartışmalı hususları ortaya koymak, uygulamada tereddüte neden olan meselelere değinmek ve netice olarak suç tipine yönelik ayrıntılı bir değerlendirme sunmak çalışmamızın temel amacını teşkil etmektedir.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tanık kavramı ile tanığın hak ve yükümlülükleri, suçun tarihsel gelişimi, karşılaştırmalı hukuktaki görünümü ele alınmış ve benzer suçlarla farkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylelikle yalan tanıklık suçuna ilişkin genel çerçevenin ilk bölümde çizilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, benimsemiş olduğumuz suç teorisi bağlamında yalan tanıklık suçunun unsurları incelenmiştir. Öncelikle benimsemiş olduğumuz suç teorisine göre suçun unsurları ortaya konulmuştur. Bu kapsamda suçun tipiklik ve hukuka aykırılık unsurlarından oluştuğu kabul edilmiştir. Tipiklik ise maddi ve manevi unsurlar olmak üzere iki alt başlık halinde ele alınmıştır. Suçun unsurları arasında yer almamasına rağmen suç tipi ile korunan hukuki değer ve kusurluluk da ikinci bölümde ayrı alt başlıklar halinde incelenmiştir.

Yalan tanıklık suçunun nitelikli halleri ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri 272. maddenin 2 ilâ 8. fıkralarında düzenlenmiştir. Ancak fıkra düzenlemelerinin niteliği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu hususa ilişkin görüşlerin ele alınması ve fıkra düzenlemelerinin niteliğinin ve farklarının ortaya koyulması amacıyla üçüncü bölümde, suçun nitelikli halleri ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, suçun özel görünüş şekillerine ayrılmış; yalan tanıklık suçunun teşebbüs, iştirak ve içtima bakımından gösterdiği özellikler ele alınmıştır.

Son olarak çalışmanın beşinci bölümü muhakeme usulü, yaptırım ve zamanaşımına ayrılmıştır. Yaptırım başlığı altında yalan tanıklık suçu için öngörülmüş olan şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler ile etkin pişmanlık hallerine yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise yalan tanıklık suçuna ilişkin çalışmada yapılan açıklama ve değerlendirmeler bağlamında ulaştığımız kanaat ve önerilere yer verilecektir.

1. BÖLÜM:

YALAN TANIKLIK SUÇUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. TANIK KAVRAMI

1.1.1. Genel Olarak

Tanık, muhakeme konusu olay hakkında duyu organları aracılığıyla bilgi edinmiş olduğu varsayılan kişidir¹. Türk hukuk lügatinde tanık, “*ceza ve hukuk davalarında, bilgileri hakkında beyanda bulunan üçüncü şahıslar*” şeklinde tanımlanmıştır². Öğretide tanık kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ünver ve Hakeri’ye göre tanık, “*bir olay hakkında 5 duyusu ile edindiği izlenimleri, öğrendiği bilgileri, gördüğü, müşahade ettiği hususları tanık dinleme yetkisine sahip olan makam önünde açıklayan kişidir*”³. Gözübüyük’e göre ise tanık; “*bir davanın vakıalarına ilişkin olarak gördüğü veya işittiği şeyleri söylemesi için yetkili makamlarca çağrılan kimsedir*”⁴. Bıçak’a göre; “*Suç muhakemesine konu olan uyuşmazlığın taraflarından biri olmayan, fakat uyuşmazlık konusu maddi sorunla ilgili, duyu organlarından bir veya birkaçı aracılığıyla bilgi edindiği varsayılan ve sahip olduğu bilgileri adli faaliyet yürüten resmi makamlara aktaran üçüncü kişiye*” tanık denir⁵. Ergül ise tanığı, “*uyuşmazlık konusunu bizzat hisleriyle algılamış ve bu bilgisini yetkili merciler huzurunda beyana mecbur üçüncü kişi*” olarak tanımlamaktadır⁶.

Yapılan bu tanımlamalardan yola çıkarak tanık beyanının üç unsuru olduğu söylenebilir. Birincisi; tanık uyuşmazlığın tarafı konumunda olmayan bir kimsedir. Uyuşmazlığa taraf olan kimselerin beyanları da muhakeme sırasında alınmaktadır; ancak bunlar tanık beyanı olarak nitelendirilemez. Bu bağlamda tanık, iddia ya da savunma makamında yer

¹ Feyzioğlu, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. US-A Yayıncılık, 1996, s. 28.

² Türk Hukuk Kurumu. *Türk Hukuk Lügati*. 3. Baskı, Başbakanlık Basımevi, 1991, s. 307.

³ Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018, s. 233.

⁴ Gözübüyük, Abdullah Pulat. *Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin*. Adalet Dergisi, (6), 1969, s. 335

⁵ Bıçak, Vahit. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 271.

⁶ Ergül, Teoman. *Şahit ve Şahitlik*. Adalet Dergisi, (9 – 12), 1964, s. 102

almayan, hukuk davalarında ise davacı ya da davalı konumunda bulunmayan bir kimsedir⁷. Söz konusu hususa bağlı olarak taraf konumunda bulunan kimselerin beyanlarının gerçeğe aykırı olması durumunda yalan tanıklık suçundan sorumlulukları doğmayacaktır⁸. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ile davanın tarafları dışında ancak üçüncü kişilerin tanık olarak gösterilebileceği hüküm altına alınmıştır (HMK m. 240/1). Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile suça iştirakten şüpheli veya sanık konumunda bulunanlar ile mağdur ve şikayetçinin dinlenmesinde yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür (CMK m. 50/1 – c ve m. 236). Söz konusu kimselerin tanık olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği ve doğruyu söyleme yükümlülüklerinin bulunup bulunmadığı konusunda bir görüş birliği yoktur. Konuyla ilgili tartışmalar fail başlığı altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır⁹.

İkinci olarak, tanığın uyuşmazlık konusu olayla ilgili bilgi sahibi olduğu varsayılmaktadır¹⁰. Tanık bu bilgisini olay sırasında görerek, duyarak, koklayarak veya işiterek edinmiş olabilir. Tanığın uyuşmazlığa ilişkin bilgisini mutlaka doğrudan edinmiş olması gerekmez. Duyduklarından dolayı bilgi sahibi olan kimselerin de tanıklık yapması mümkündür¹¹. Bilgisi olduğu düşünülerek beyanda bulunmak üzere çağrılan ancak aslında ispatı amaçlanan hususla ilgili herhangi bir bilgisi olmayan tanık da hazır bulunmak zorundadır. Hazır bulunan tanık olaya ilişkin bilgi sahibi olmadığını da beyan edebilir. Bu kapsamda tanık olarak dinlenmenin koşulu mutlaka bilgi sahibi olmak değildir. Bilgi sahibi olduğu düşünülen kimselerin de tanıklık etmesi mümkündür. Ancak

⁷ **Şahin ve Göktürk**, 31; Taraf kavramına yüklenen anlam ve CMK'nın 50/1 – c ve 286. maddelerinde bulunan düzenlemelerin farklı yorumlanmasından doğan görüş ayrılıkları sebebiyle, ceza soruşturması ve kovuşturmasının yürütülmesi sırasında beyanda bulunan süjelerin tanık olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği ve bu bağlamda yalan tanıklık suçunun faili olabilecek kimselerin kapsamı bakımından bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bkz. 2.3.1.1. numaralı başlık.

⁸ **Ertanhan**, 53; **Turhan**, Faruk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Asil Yayınevi, 2006, s.159 – 160; Doktrinde, taraf konumunda bulunan kimselerin de bazı hallerde tanık olarak beyanda bulunacağı yönünde görüş de mevcuttur: “*Tanık dediğimiz vakit, suç teşkil eden olayı doğrudan gören, duyan ve kural olarak ister doğrudan ister dolaylı olsun bazı ayrıklar dışında kural olarak olayın tarafı olmayan kişiyi anlamaktayız.*” Bkz. **Donay**, Süheyl. *Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku*. Beta Yayınevi, 2015, s. 153.

⁹ Bkz. 2.3.1.1. numaralı başlık.

¹⁰ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 65.

¹¹ **Taner**, Ceza Muhakemeleri, 186; “Delillerin olayı temsil edici olması gerektiğinden tanığın olaya ilişkin beş duyusu ile doğrudan edindiği bilgi ispat açısından daha değerlidir. Duyuma dayalı tanığın bildikleri ise kendisine aktarılanla sınırlı olduğundan olayı temsil etme gücü daha zayıftır. Ancak bu durum duyuma dayalı tanıklığın reddedilmesini gerektirmez”. Bkz. **Aydın**, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Deliller*. Yetkin Yayınları, 2014, s. 69.

kendisinden bilgisi sorulan hususla ilgili olarak bilgilerini saklayan tanığın yalan tanıklık suçundan sorumluluğu doğabilir¹².

Üçüncü ve son olarak beyanın, tanık dinlemeye yetkili mercie sunulması gerekir. Tanık dinleme yetkisi bulunmayan kişi ya da kurullar önünde yapılan sözlü açıklamalar tanık beyanı olarak değerlendirilemez. Ceza muhakemesi hukuku bağlamında, muhakeme konusu olay hakkında bildiklerini mahkemeye, hâkime ya da Cumhuriyet savcısına anlatan kimseler tanıktır (CMK m. 43/5). Bu nedenle hâkim ve Cumhuriyet savcısı dışındaki soruşturma ve kovuşturma organlarının bilgisine başvurduğu kişiler teknik anlamda tanık olarak nitelendirilemez¹³.

Tanık, tarafı olmadığı bir yargılamada uyuşmazlık konusu olaya ilişkin bildiklerini anlatmaktadır. Tanık beyanı ise tanığın uyuşmazlık konusu olaya ilişkin duyu organları ile edinmiş olduğu bilgileri tanık dinlemeye yetkili mercie aktarırken yapmış olduğu sözlü açıklamalardır¹⁴. Bu bağlamda tanığın kendisi bir delil değildir; o, beyan delilinin kaynağıdır¹⁵. Beyan delilleri ise kaynağı şahıs olan ve geçmişte yaşanan bir olay hakkında çoğunlukla doğrudan bilgi veren delillerdir¹⁶. Beyan delilinin kaynağı; şüpheli, sanık,

¹² **Ertanhan**, 73.

¹³ **Aydın**, Deliller, 67; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 83; Burada ayrıca belirtmek gerekir ki ceza soruşturması sırasında kolluk görevlileri önünde yapılan beyanların tanık beyanı olarak nitelendirilemeyeceği noktasında öğretide görüş birliği yoktur. Bu konuya ilişkin tartışmalar 2.3.1.4.2.1.1. numaralı başlık altında ayrıca ele alınacaktır.

¹⁴ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 30; “*Tanık beyanı, taraflardan olmayan fakat olayın tanığı olmuş bir kişinin o olay hakkında beş duyusu ile edindiği bilgileri sübut konusunda karar verecek olan mahkeme veya onun yerine tanık dinlemeye yetkili kılınmış mahkeme veya hâkim huzurunda tanıklık ederken yaptığı sözlü beyandır.*” Bkz. **Yenisey**, Feridun ve **Nuhoğlu**, Ayşe. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 511; “*Kendisine karşı yürütülmeyen bir muhakeme konusu olay hakkında beş duyusu marifetiyle öğrendiklerini hâkim veya Cumhuriyet savcısına anlatan kişiye tanık, bunların beyanlarına da tanık açıklamaları denir.*” Bkz. **Gökçen**, Ahmet ve diğer yazarlar. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018, s. 275; “*Tanıklık, üçüncü kişilerin (davanın tarafları dışındaki kişilerin), dava ile ilgili bir vakıa hakkında, dava dışında bizzat edinmiş oldukları bilgiyi mahkemeye bildirmeleridir.*” Bkz. **Kuru**, Baki. *Medeni Usul Hukuku*. Legal Kitabevi, 2016, s. 299. “*Şahadet, muayyen vak’alara ait olmak üzere, bir kimsenin gördüğünü, işittiğini yetkili makamlar huzurunda söylemesidir.*” Bkz. **Taner**, Tahir. *Ceza Muhakemeleri Usulü*, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, 1955, s. 186.

¹⁵ “*Deliller olaya ilişkin veri içermektedir, oysa delil kaynağı delilin ulaşıldığı yeri gösterir...Örneğin delil kaynağı olan tanığa ulaşılmış olması delile (tanığın beyanına) ulaşıldığı anlamına gelmez.*” Bkz. **Aydın**, Deliller, 40 vd; **Beulke**, Werner. *Strafprozessrecht*. 12. Baskı, C. F. Müller, 2012, §10 Rn. 181; **Bıçak**, 271; **Donay**, 153; **Şahin**, Cumhur ve **Göktürk**, Neslihan. *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*. 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 31.

¹⁶ **Koca**, Mahmut. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller*. Ceza Hukuku Dergisi, 1 (2), 2006, s. 215.

tanık, mağdur veya suçtan zarar gören olabilir¹⁷. Beyan delilinin kaynağına göre; sanık beyanı, tanık beyanı ve tanıktan başka kişilerin beyanı şeklinde bir ayırım öğretide yaygın olarak yapılmaktadır¹⁸.

Ceza muhakemesinde bir olgunun mutlaka belli delillerle ispatlanması gerekli değildir. Başka bir deyişle ceza muhakemesi hukukunda delil serbestisi ilkesi geçerlidir. Bu ilke gereğince kural olarak ceza muhakemesinde her şey delil olabilir; her zaman delil ileri sürülebilir ve deliller serbestçe değerlendirilir¹⁹. Ceza yargılamasında bir ispat külfeti sorunu da bulunmamaktadır. Yargılama makamı re'sen yapacağı araştırma ile sanığın lehine ve aleyhine tüm delilleri toplamak ve değerlendirmek zorundadır²⁰. İspat edilmesi gereken hususun geçmişe ilişkin olması, ispat edilecek olayın öngörülemezliği nedeniyle delil elde etmeye yönelik bir hazırlık yapılamaması²¹, suçların bir gizlilik içerisinde işlenmesi²², çoğu olayda ise delillerin yok edilmeye çalışılıyor olması²³ böyle bir serbestiyi ceza muhakemesi bakımından zorunlu kılar.

Hukuk yargılamasında ise ceza yargılamasından farklı olarak belirli miktarı aşan hukuki işlemlerin yalnızca belirli delillerde ispatlanabileceği öngörülmüştür. Buna göre, bir vakıanın kesin delil ile ispatlanması öngörülmüşse, kural olarak yalnız kesin delillerle ispat edilebilir ve hâkim başkaca delil inceleyemez. Kesin delil taraflarca gösterilir ve vakıa tespit edilirse, hâkim bu vakıanın doğru olduğunu varsayarak karar vermek zorundadır. Kesin deliller; senet (HMK m. 200 ve devamı), yemin (HMK m.225 ve devamı) ve kesin hükümdür (HMK m. 303). Takdiri deliller ise, şartlarını ve hükümlerini kanunun takdir etmediği, hâkim tarafından serbestçe takdir edilen delillerdir. Takdiri

¹⁷ **Birtek**, Fatih. *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*. Adalet Yayınevi, 2016, s. 76 vd.

¹⁸ **Aydın**, Deliller, 6; **Gökçen vdy.**, 289; **Özbek**, Veli Özer ve diğer yazarlar. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 597; **Turhan**, Ceza Muhakemesi, 160.

¹⁹ **Şahin ve Göktürk** 25; Ceza yargılamasında ispata ilişkin tek sınırlama CMK'nın 222. maddesidir. Buna göre, duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapılıp yapılmadığı ancak tutanakla ispat edilebilir.

²⁰ **Öztürk**, Bahri ve diğer yazarlar. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 292.

²¹ **Canpolat**, Şerafettin. *Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi*. Kemal Matbaası, 1974, s. 13; **Toroslu**, Nevzat ve **Feyzioğlu**, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 14. Baskı, Savaş Yayınevi, 2015, s. 172; **Şahin ve Göktürk**, 24.

²² **Şahin ve Göktürk**, 24.

²³ **Centel**, Nur ve **Zafer**, Hamide. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 15. Baskı, Beta Yayınevi, 2018, s. 236.

deliller; tanık beyanı (HMK m. 240 – 256), bilirkişinin oy ve görüşü (HMK m. 266 – 287) ile keşif incelemesidir (HMK m. 288 – 292)²⁴. Hukuk muhakemesinde böyle bir sistemin benimsenmiş olmasının nedeni uyuşmazlığın ceza yargılamasında olduğu gibi kamusal bir nitelik göstermemesi, tarafların özel hukuka ilişkin menfaatlerini korumak için yapılması ve önceden delil hazırlama olanağının bulunmasıdır²⁵.

1.1.2. Tanıklığın Önemi

Tanık beyanı en önemli delillerden biridir²⁶. Hemen hemen tüm yargılama usullerinde başvurulmuş bir delildir. Gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından sıklıkla başvurulması nedeniyle adaletin sağlanması bakımından tanıkların gerçeğe uygun beyanda bulunmaları çok önemlidir. Ancak olayın meydana geldiği zaman ile tanığın beyanına başvurulduğu zaman arasında uzun bir sürenin geçmesi ve insanın tabiatı gereği unutmaya ya da etkiye açık olması gibi nedenlerle güvenilir bir delil olarak da değerlendirilmektedir²⁷.

Az güvenilir bir ispat aracı olarak değerlendirilse de uyuşmazlık konusu olayı mahkeme önünde canlandırabilmesi ve temsil edici niteliği nedeniyle tanık beyanı, vazgeçilemez nitelikte bir delildir. Özellikle suç olgusunun kanıtlanmasında tanık beyanı önemli bir işlevi yerine getirmektedir²⁸. Öyle ki sağlam ve güvenilir bulunması durumunda tek bir tanığın beyanı ile dahi mahkûmiyet hükmü kurulabilmektedir²⁹. Bunun tek istisnası, Tanık Koruma Kanunu (Tanık KK) m. 5/1 – a ve b bentlerinde gösterilen tanık koruma

²⁴ Arslan, Ramazan ve diğer yazarlar. *Medeni Usul Hukuku*. 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017, s. 389 vd; Görgün, L. Şanal ve diğer yazarlar. *Medeni Usul Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017, s. 478 vd; Kuru, 242.

²⁵ Belgesay, Mustafa Reşit. *Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller*. Güven Basımevi, 1940, s. 13.

²⁶ “...delil ve şahadet hâkimin bilgisinin iki önemli vasıtasıdır.” Bkz. Eğilmez, Namık Kemal. *Şahadet ve Şahidin Psikolojisi*. Ankara Barosu Dergisi, (6), 1955, s. 397.

²⁷ Arslan vdy., 438; Bıçak, 272; Canpolat, 7 – 10; Kuru, 499; Turhan, Ceza Muhakemesi, 159; Yurtcan, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu*. Türkiye Barolar Birliği, 2015, s. 55; “Günümüzde en çok tartışılan ve güvenilir olmadığı iddia edilen ispat aracı olması nedeniyle, deliller arasında yapılan sınıflandırmadaki yeri takdiri deliller olmuştur.” Bkz. Ertanhan, Mesut. *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*. Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 50.

²⁸ Donay, 152.

²⁹ Ancak belirtmek gerekir ki, CMK m. 210/1 gereğince; olayın delili tek bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanığın mutlaka duruşmada dinlenmesi gerekir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez.

tedbirleri uygulanan tanıkların beyanlarının tek başına hükme esas teşkil edememesidir (Tanık KK m. 9/8).

İspat faaliyeti açısından arz ettiği önem ve maddi gerçeğin tespiti bakımından ikamesi mümkün olmayan bir delil olması nedeniyle tanıklık yapmak kişilerin inisiyatifine bırakılmamıştır. Tanıklık yapmak kural olarak zorunludur. Beyanda bulunmanın tanığın seçimine bırakıldığı ve yasak olduğu durumlar ise istisna olup usul kanunlarında açıkça gösterilmiştir³⁰. Uyuşmazlıkların çözümünde bilgi sahibi olanların bu bilgilerini yargılama sırasında beyan etmeleri yapılan yargılama sonucunda gerçeğe ulaşılabilmesi açısından önem taşır³¹. Uyuşmazlık konusunda bilgisine başvurulacak tanık, kendisini dinlemeye yetkili merci önünde hazır bulunmak ve doğruyu söylemek zorundadır. Tanıklığın esasını doğru söyleme yükümlülüğü oluşturmaktadır. Tanığın kasten bu yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi halinde Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 272. maddesi gereğince yalan tanıklık suçundan cezai sorumluluğu doğacaktır.

TCK'ya göre; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama ya da seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi kamu görevlisidir (TCK m. 6/1 – c). Tanık, yargılama faaliyetine geçici bir süreliğine katıldığından, tanıklık ettiği süre boyunca kamu görevlisi sıfatını haizdir³².

1.1.3. Tanıkların Özellikleri

Tanık her şeyden önce insan olmalıdır. Algılama ve algılarını aktarma becerisine sahip yegâne varlık insandır³³. Bu bakımdan “*Ateş etme!*” diyerek bağırarak bir papağanın tanıklığının yargılama makamınca kabul edilmesi mümkün değildir³⁴. Yargılama konusu

³⁰ Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 307.

³¹ Atalay, Oğuz. *Deliller*. Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku Cilt II (Ed. Pekcanitez, Hakan ve diğer editörler), 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 1897; Kuru, 299 vd.

³² Donay, 154.

³³ Ergül, 1021.

³⁴ Amerika Birleşik Devletleri'nin Michigan Eyaletinde geçen bir cinayet olayında, olay yerinde bulunan bir papağanın sürekli ateş etme diyerek bağırması üzerine davacı vekili, papağanın bu “ifadesini” delil olarak savcılığa sunmuş ve ancak talep savcılıkça reddedilmiştir. Papağanın ifadesine ilişkin dava dosyasında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bkz. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1570587-papaganin-tanikligi-hapse-goturdu> (Erişim Tarihi: 11.01.2018).

olayı algılama ve bununla ilgili olarak sahip olduğu bilgileri aktarabilme yeteneğine sahip olan herkes tanıklık yapabilir³⁵. Bu bakımdan tanıklık yapacak kimsenin fiil ehliyetinin bulunması gerekmez³⁶. Tanıklık yapacak kimsenin çocuk, kısıtlı ya da akıl hastası olmasının da bir önemi bulunmamaktadır. Çocuklar da tanık olarak dinlenebilir³⁷. Kişinin tabiiyeti de tanıklık bakımından önemli değildir. Bu bakımdan Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu kimselerin de tanıklık yapması mümkündür³⁸. Tanığın, daha önce yalan tanıklık suçundan mahkûm olmuş olması da tanıklığa engel teşkil etmez³⁹.

Tanık olarak beyanda bulunacak kimsenin tarafsız olması gerekmez. Bu nedenle yargılamanın taraflarına olan yakınlık ya da düşmanlık da tanıklığa engel değildir. Tanık ile taraflar arasındaki ilişki, tanık beyanının dikkate alınmaması sonucu doğuracak bir sebep değilse de ilgili tanıkların beyanlarının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulur⁴⁰. Ancak belli dereceye kadar olan yakınlarla, tanıklıktan çekinme hakkı tanınmıştır (HMK m. 247 ve 248, CMK m. 45).

Tanığın hakkında beyanda bulunacağı olguya ilişkin bilgiyi ne zaman ve ne şekilde öğrendiğinin de önemi bulunmamaktadır. Bu bağlamda kişi tesadüfen yahut kamu görevi nedeniyle bir olaya tanık olmuş olabilir⁴¹. Gizli soruşturmacı olarak belli olgu hakkında bilgi toplamak üzere görevlendirilmiş bir polisin tanıklık yapması da bu kapsamda mümkündür⁴². Tanık olay hakkında bilgisini kendi uzmanlığı, mesleği ya da özel yeteneği sayesinde de edinmiş olabilir. Önemli olan söz konusu bilgilerin tanığın duyu organları aracılığıyla ve olay sırasında edinilmiş olmasıdır. Bu nedenle bir vakıanın oluşumu

³⁵ Aydın, Deliller, 57; Görgün vdy., 541; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 296.

³⁶ Ertanhan, 57 vd.

³⁷ Canpolat, 27; Ertanhan, 57 vd; Şahin ve Göktürk, 31.

³⁸ Şahin ve Göktürk, 31.

³⁹ Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 296. Tanığın geçmişi de tanıklık ettiği konu ile ilgisi bulunmadığı sürece beyanda bulunması bakımından bir engel yaratmaz. Bu bakımdan karanlık bir geçmişi bulunan, kötü bir yaşam tarzı olan kimseler de tanıklık yapabilir. Ancak tanığın geçmişinin, beyanda bulunduğu olay ile ilgisi bulunuyor ise, beyanının takdiri sırasında, menfaat çatışması bulunup bulunmadığı noktasından ayrıca bir değerlendirme yapılmalıdır. Bkz. Ergül, 1022.

⁴⁰ Görgün vdy., 541; Bir hukuk davasında taraflardan birinin gösterdiği tanığın, o davada doğrudan ya da dolaylı bir menfaati bulunduğu yönünde taraflarca tanığa itiraz edilmesi mümkündür (HMK m. 255). Bu halde mahkeme ilgili tanığın dinlenmesinden vazgeçebilecektir. Bkz. Atalay, 1888.

⁴¹ Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 297.

⁴² Volk, Klaus ve Engländer, Armin. *Grundkurs StPO*. 8. Baskı, C. H. Beck, s. 204. Bkz. gizli soruşturmacının tanık olarak dinlenmesi hakkında ayrıntılı bilgi için; Taşkın, Ozan Ercan. *Kışkırtıcı Ajan*. Seçkin Yayınevi, 2011, s. 223 – 227.

hakkındaki bilgisini sadece görmek ya da duymak dışında kendi uzmanlığı ile değerlendirecek bir çıkarımda bulunan kimselerin de tanık olarak dinleneceğine kuşku yoktur⁴³.

Tanık, olay hakkında bildiklerini beş duyu organı vasıtasıyla doğrudan öğrenmiş olabileceği gibi, başka kimselerden duyarak da öğrenmiş olabilir. İkinci durumda dolaylı tanıklık ya da duyduğunu söyleyen kişinin tanıklığı söz konusudur. Her iki durumda da kişinin tanıklığı geçerlidir. Beyan delilinin değeri bakımından bir fark gözetilmemelidir⁴⁴.

Tanıklık yapabilecek kimseler bakımından bir sınırlama getirilmemesi, ispatı gereken olayla ilgili bilgi sahibi olması bakımından tanığın vazgeçilmez nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır⁴⁵. Tanığın ispatı gereken olayla ilgili bilgisi geçmişe yöneliktir. Bu nedenle tekrarlanması veya yeniden oluşturulması mümkün değildir⁴⁶.

Kişinin kamu görevlisi olması, tanık olarak beyanda bulunmasına engel değildir. Ancak kamu görevlilerinin tanıklığı bakımından özel birtakım düzenlemeler bulunmaktadır. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK), devlet memurlarının görevleri nedeniyle vakıf oldukları sırlar hakkında tanık olarak beyanda bulunmalarını, sırrın ait olduğu makamın iznine bağlamış idi (CMUK m. 49). CMK ile kamu görevlilerinin sır hakkında tanıklık yapması izne bağlı olmaktan çıkarılmıştır. Bunun yerine; devlet sırrı kavramı tanımlanmış ve devlet sırrı niteliğindeki hususlara ilişkin tanıklığın ayrı bir usulle yapılacağı öngörülmüştür.

HMK m. 242 ile kamu görevlilerinin görevleri gereği sır olarak saklamak zorunda oldukları hususlarla ilgili tanıklık yapabilmesi, sırrın ait olduğu resmi makamın iznine bağlanmıştır. Kamu görevlileri, görevlerinden ayrılmış olsalar dahi, görevleri gereğince sır olarak saklamak zorunda oldukları hususlar hakkında, sırrın ait olduğu resmi makamın yazılı izni olmadıkça dinlenemez. Kamu görevlisinin tanıklık yapması, kamu yararına aykırı ise bu halde izin verilmez. Tanık dinleyecek mahkeme, ilgili resmi makamdan

⁴³ Feyzioğlu, Tanıklık, 67.

⁴⁴ Özbek vdy., Ceza Muhakemesi, 599; Şahin ve Göktürk, 31.

⁴⁵ Görgün vdy., 555.

⁴⁶ Atalay, 1887.

yazılı olarak izin gelmedikçe kamu görevlisini tanık olarak davet edemez. Söz konusu sınırlama, yalnız hukuk mahkemelerinde görülen davalar bakımından geçerlidir.

1.2. TANIĞIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE HAKLARI

Tanık dinlemeye yetkili kişi, kurul ve merciler önünde tanığın tabi olduğu yükümlülüklerin ve sahip olduğu hakların bilinmesi suç tipinin incelenmesi bakımından yol gösterici nitelikte olacaktır. Bu başlık altında tanığın yükümlülükleri ve hakları, ceza ve hukuk yargılamaları bakımından ele alınacaktır. Belirtmek gerekir ki tanığın yükümlülük ve haklarına ilişkin CMK ve HMK düzenlemeleri büyük ölçüde ortaklaşmaktadır.

Tanığın yükümlülükleri şöyle sıralanabilir; hazır bulunma yükümlüğü, beyanda bulunma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü veyemin etme yükümlülüğü Tanığın hakları ise; haklarını öğrenme hakkı, tazminat ve masraf alma hakkı ile korunma hakkıdır. Çekinme halleri bazı yazarlarca tanığın hakları başlığı altında incelenmektedir. Ancak kanaatimizce çekinme halleri her durumda bir hak özelliği göstermez. Çekinmenin, tanık bakımından bir yükümlülük olarak öngörüldüğü durumlar da bulunmaktadır. Ancak niteliği ne olursa olsun tanıklıktan çekinme beyan yükümlülüğünün istisnasını oluşturmaktadır⁴⁷. Bu nedenle çekinme hallerinin beyanda bulunma yükümlülüğü başlığı altında ele alınması ve göstermiş olduğu özel durumu ayrıca belirtilmesi uygun görülmüştür.

1.2.1. Hazır Bulunma Yükümlüğü

Kamusal bir görev olması nedeniyle kişiler tanıklık yapmak, tanıklık yapmak için usulüne uygun olarak çağırıldıklarında hazır bulunmak ve tanık dinlemeye yetkili merci tarafından izin verilene kadar ayrılmamak zorundadır⁴⁸. Hazır bulunma duruşma

⁴⁷ Ertanhan, 74.

⁴⁸ Bıçak, 272; Turhan, Ceza Muhakemesi, 161.

esnasında hazır bulundurma şeklinde de olabilmektedir⁴⁹. Belirtmek gerekir ki, tanıklıktan çekinme yetkisi hazır bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz⁵⁰.

Tanık, beyanda bulunmak üzere hazır bulunması için önceden çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Mazeretsiz olarak çağrıya uymayan tanık hakkında zorla getirme kararı verilir ve gelmemesinin sebep olduğu giderler ödettilir. Çağrı usulünün uygulanmadığı bazı haller de vardır. Bu hallerde tanık hakkında çağrı kâğıdı düzenlenmeksizin zorla getirme kararı verilebilmektedir (CMK m. 43 ve 44)⁵¹.

HMK'da da benzer düzenlemeler vardır. Buna göre; kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Mazeret belirtmeksizin ve usulüne uygun olarak çağırıldığı halde gelmeyen tanık zorla getirilir ve gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve disiplin para cezasına hükmolunur (HMK m. 245).

Çağrı; telefon, telgraf, faks ve elektronik posta gibi araçlarla da yapılabilmektedir. Ancak çağrı kâğıdına bağlanan hukuki sonuçlar, çağrının bu yöntemlerle yapılması durumunda ortaya çıkmayacaktır (CMK m. 43/2 ve HMK m. 243/3)⁵².

Tanığın hazır bulunmasından maksat, salt ifade vereceği merci huzurunda fiziksel olarak bulunması değildir. Bunun yanı sıra tanık, beyanda bulunabilecek durumda olmalıdır. Dolayısıyla tanık sarhoş gelmiş ise hazır bulunma yükümlülüğünü yerine getirmiş olmayacağından, gelmemenin sonuçları bu tanık bakımından uygulanır⁵³.

Hastalık veya malullük ya da giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanığın uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir (CMK m. 180/1). Ancak tanığın beyanlarının aynı anda

⁴⁹ Şahin ve Göktürk, 35; HMK m. 243.

⁵⁰ Feyzioğlu, Tanıklık, 102; Önder, Ayhan. *Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 29 (4), 1963, s. 876; Şahin ve Göktürk, 35.

⁵¹ Tutuklu işlerde tanıklar hakkında çağrı kâğıdı düzenlenmeksizin doğrudan zorla getirme kararı verilebilmektedir. Ayrıca mahkeme, duruşmanın devamı sırasında hemen dinlenmesi gerekli görülen tanıkların belirli gün ve saatte hazır bulundurulmaları görevlilere yazılı olarak emredebilir (CMK m. 43/3). Bkz. Şahin ve Göktürk, 36.

⁵² Atalay, 1898; Donay, 157.

⁵³ Feyzioğlu, Tanıklık, 103.

görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmesi olanaklı ise bu yöntem uygulanır (CMK m. 180/5).

Hukuk yargılamalarında tanığın istinabe suretiyle dinlenmesi bakımından hastalık ya da malullük gibi bir neden aranmamıştır. HMK m. 259/3' e göre, mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan tanığın istinabe suretiyle dinlenmesine karar verilebilecektir. Hastalığı veya engelli olması nedeniyle gelemeyen tanıkların buldukları yerde dinlenmesi de mümkün kılınmıştır (HMK m. 259/3, 4).

Cumhurbaşkanının tanıklığı bakımından özel düzenlemeler mevcuttur (CMK m. 43/4). Tanığın yükümlülüklerine Cumhurbaşkanı açısından istisnalar getirilmiştir. Söz konusu istisnalar hem hazır bulunma hem de beyanda bulunma yükümlülüğünü kapsamaktadır. Cumhurbaşkanı, tanıklık yapması için davet edilemez ve davete uymamanın sonuçları Cumhurbaşkanı açısından söz konusu olmaz. Cumhurbaşkanı, tanıklık yapıp yapmayacağını kendisi takdir eder. Tanıklık yapmak istemesi durumunda beyanı konutunda alınır yahut açıklamasını yazılı olarak gönderir. Ancak Cumhurbaşkanının hazır bulunarak tanıklık yapması önünde herhangi bir engel de bulunmamaktadır⁵⁴.

1.2.2. Beyanda Bulunma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü

Tanık, kendisini dinlemeye yetkili merci huzurunda; tanıklığı istenen hususla ilgili olarak bildiklerini doğruca anlatmak zorundadır⁵⁵. Tanık dinlemeye yetkili pek çok merci olsa ve tanığın hak ve yükümlülükleri ile dinlenmesi usulü bakımında birtakım farklılıklar bulunsa da bu yükümlülük, tanığın en temel ve en önemli yükümlülüğüdür. Nitekim beyanı alınmadan önce tanığa bu hususlara ilişkin bilgi verilir (CMK m. 53 ve HMK m. 256).

Tanığın yemin etmesi, tanıkların ayrı ayrı dinlenmeleri, tanıkların yüzleştirilmesi, tanığın beyanı alınırken ne derece güvenilir olduğunu tespit etmeye yönelik sorular sorulması,

⁵⁴ Şahin ve Göktürk, 36; Bkz. Cumhurbaşkanı bakımından getirilen böyle bir ayrıcalığın hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı görüşü için bkz. Turhan, Ceza Muhakemesi, 162.

⁵⁵ Centel ve Zafer, 271.

tanıklıktan çekinmenin bazı hallerde bir hak bazı hallerde bir yükümlülük olarak öngörölmüş olması, tanık beyanının alenen alınması gibi usul ve uygulamalar tanığın doğru söylemesini sağlamaya ve yalan beyanını tespitte yöneliktir⁵⁶. Nitekim, hâkim dinlemeden önce tanığa doğruyu söylemesinin önemini ve aksi halde cezalandırılacağını hatırlatacaktır⁵⁷. Tanığın yalan beyanda bulunması adaleti yanlış yola sevk eder ve aynı zamanda cezai sorumluluğu da gerektirmektedir⁵⁸.

Tanık yasal bir neden bulunmaksızın beyanda bulunmaktan veya yeminden çekinir ise bundan doğan giderleri tazmine ve ayrıca disiplin hapsine mahkûm edilir. (CMK m. 60 ve HMK m. 253)⁵⁹.

1.2.3. Beyanda Bulunma Yükümlülüğünün İstisnası: Çekinme Halleri

Tanıklıktan çekinme halleri beyanda bulunma yükümlülüğünün istisnasıdır. Bu nedenle çekinmeye ilişkin kanunda bulunan hükümler kıyas yoluyla genişletilemez. Tanıklıktan çekinme, tanık bakımından bazı hallerde yükümlülük bazı hallerde ise bir hak olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁰. Bu başlık altında çekinme halleri tek tek ele alınacak ve yükümlülük yahut hak özelliği göstermesine ilişkin değerlendirme ayrıca yapılacaktır.

Belirtmek gerekir ki, hangi nedenle olursa olsun tanıklıktan çekinme hallerinin söz konusu olduğu durumlarda, tanık hazır bulunmak zorundadır. Tanık ancak kendisini dinlemeye yetkili makam yahut kişi önünde çekinebilir⁶¹. Tanıklıktan çekinmeden önce

⁵⁶ Akbulut, İlhan. *Ceza Muhakemesinde Tanıklık ve Tanıklıktan Çekinme*. Türk İdare Dergisi, (413), 1996, s. 102; **Taner**, Ceza Muhakemeleri, 188 – 191, 203; **Toroslu ve Feyzioğlu**, 181.

⁵⁷ CMK m. 53'e göre tanığa dinlenmeden önce; gerçeği söylemesinin önemi, gerçeği söylememesi halinde de yalan tanıklık suçundan cezalandırılacağı, doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği, duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği hususları anlatılır. HMK m. 256'ya göre ise tanığa dinlenmeden önce; gerçeği söylemesinin önemi, gerçeği söylememesi hâlinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı, doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği, duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği ve gerekirse diğer tanıklarla yüzleştirilebileceği anlatılır.

⁵⁸ **Donay**, 154.

⁵⁹ HMK ile beyanda bulunmaktan ya da yemin etmekten sebepsiz çekilen tanıkların ayrıca 500 Türk lirasından 5000 Türk lirasına kadar para cezası ile cezalandırılacakları öngörölmüştür (HMK m. 253/1). Buna göre; hukuk davalarında beyanda bulunmaktan veya yemin etmekten sebepsiz çekilen tanık hakkında, para cezasına da hükmedilecektir.

⁶⁰ **Özbek vdy.**, Ceza Muhakemesi, 603; **Taner**, Ceza Muhakemeleri, 192; **Toroslu ve Feyzioğlu**, 184.

⁶¹ **Centel ve Zafer**, 277.

beyanda bulunan bir kimsenin beyanları ise delil olarak değerlendirilemez. Söz konusu durum hukuka aykırı delil değerlendirme yasağına aykırılık oluşturacaktır⁶². Çekinme hakkını kullandıktan sonra tanığın fikir değiştirerek beyanda bulunmaya karar vermesi durumunda ise beyanda bulunacağını açıkladıktan sonra yapılan beyanların delil olarak değerlendirilmesi mümkündür.

HMK m. 252/2 ile çekinme hakkına sahip olan tanığın dinleneceği günden önce çekinme sebebini ve buna ilişkin delilini bildirmesi halinde belli günde duruşmaya gelmek zorunda olmadıkları ayrıca belirtilmiştir. Buna göre; hukuk davaları bakımından tanık çekinme hakkını mutlaka çağrı kağıdında belirlenen günde hazır bulunarak kullanmak zorunda değildir.

Tanıklıkta çekinme hakkı bulunan kimseler, bu haklarını kullanmamışlarsa gerçeğe uygun beyanda bulunmak zorundadır. Çekinme hakkı tanığa gerçeğe aykırı beyanda bulunma serbestisi vermez. Çekinme hakkı olan ve ancak beyanda bulunan tanık da uyumsuzluk konusuna ilişkin bilgisini tamamıyla anlatmak zorundadır. Aksi durumda tanığın, yalan tanıklık suçundan cezai sorumluluğu doğacaktır⁶³.

HMK'da tanıklıktan çekinme hakkının kullanılamayacağı istisnai bazı haller öngörülmüştür. Buna göre, bir işlemin yapılması sırasında tanık olarak bulundurulmuş kimseler o işlemin esası ve içeriği hakkında, aile bireylerinin doğum, ölüm ve evlenmelerinden kaynaklanan olaylar hakkında, aile bireyleri arasında ailevi ilişkilerden kaynaklanan olaylar hakkında, taraflardan birinin hukuki selefi veya temsilcisi olarak kendisinin yaptığı işler hakkında tanıklıktan çekinilemez (HMK m. 251). CMK'da ise buna benzer bir düzenleme, meslek nedeniyle tanıklıktan çekinme hakkıyla ilgili olarak yapılmıştır. Buna göre; avukatlar dışında diğer çekinme hakkı olan meslek gruplarındaki kişiler, şüpheli/sanık rıza gösterirse tanıklıktan çekinemezler (CMK m. 46/2).

⁶² Ünver ve Hakeri, 264.

⁶³ Canpolat, 35; Hafızoğulları, Zeki ve Özen, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*. US-A Yayıncılık, 2016, s. 159; İçer, Zafer. *Yalan Tanıklık Suçu (TCK. m. 272)*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18 (1), 2012, s. 198.

1.2.3.1. Kişisel Yakınlık Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme

Beyanda bulunma yükümlülüğünün istisnası olarak bazı tanıklara tanıklıktan çekinme yetkisi verilmiştir. Bu hak, kişileri yakınları aleyhine tanıklık etmeye zorlamanın insan doğasına aykırılığı ve aile içindeki güven duygusunu koruma gereksinimiyle belli akrabalık ilişkileri göz önünde bulundurularak tanınmıştır⁶⁴. Denebilir ki, belli aile ve akrabalık ilişkilerinin korunmasındaki yarar, gerçeğin ortaya çıkarılmasından daha üstün tutulmuştur⁶⁵.

CMK ve HMK’da kişisel yakınlık nedeniyle tanıklıktan çekinme hakkına sahip olanlar sınırlı şekilde sayılmıştır ve bunların yorum yoluyla genişletilmesi mümkün değildir⁶⁶. Şüpheli veya sanığın ya da davanın taraflarından birinin; nişanlısı, önceki veya şimdiki eşi, kan veya kayın hısımlığından üstsoyu veya altsoyu, üçüncü derece dahil kan ve ikinci derece dahil kayın hısımları, şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunan kişiler tanıklıktan çekinme yetkisine sahiptir (CMK m. 45, HMK m. 248). Ayrıca CMK’dan farklı olarak HMK’da koruyucu aile ve onların çocukları ile koruma altına alınan çocuk da çekinebilecekler arasında sayılmıştır.

Yakınlık nedeniyle çekinme yetkisine sahip olan tanık, her durumda beyanda bulunmaktan kaçınmak zorunda değildir. Tanık, beyanda bulunmayı da tercih edebilir. Ancak bu durumda tanığa yemin verdirip verdirmemek hâkim veya mahkemenin takdirindedir. Hâkim yahut mahkeme tanığa yemin ettirmek yönünde takdir kullanırsa, tanık yemin etmekten de çekinebilir. Kanun koyucu, bu durumdaki kişilerin tanıklığını ihtiyatla karşılamış ve bu nedenle yeminden çekinebilmeleri yönünde hüküm koymuştur (CMK m. 51)⁶⁷.

Sayılan kişilere dinlenmeden önce tanıklıktan çekinme hakkına sahip oldukları bildirilir. Söz konusu bildirim yapılması zorunludur. Bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmeksizin alınan tanık beyanının delil olarak kullanılması mümkün değildir. Söz konusu durum, bir delil değerlendirme yasağı oluşturmaktadır⁶⁸. Tanık, çekinme

⁶⁴ Feyzioğlu, Tanıklık, 198; Önder, Şahitlikten Çekinme Hakkı, 884 vd.

⁶⁵ Yurtcan, İftira Suçu, 56.

⁶⁶ Feyzioğlu, Tanıklık, 207.

⁶⁷ Şahin ve Göktürk, 48.

⁶⁸ Feyzioğlu, Tanıklık, 206 vd; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 301.

yetkisini beyanda bulunmadan önce kullanabileceği gibi, beyanı sırasında ya da sonrasında da kullanabilir. Tanığın beyanda bulunduktan sonra çekinmesi durumunda artık önceki ifadelerine ilişkin tutanaklar hiçbir surette okunamaz (CMK m. 210/2, HMK m. 247/2).

Tanığın çekinme hakkının niteliğini anlayabilecek zihni olgunluğa sahip olmadığı kanaatine varılması durumunda, kanuni temsilcisinin muvafakati alınır. Tanık velayet altında ise bu halde kararı tanığın anne ve babası birlikte verir⁶⁹.

1.2.3.2. Meslek ve Sürekli Uğraşı Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme

Tanık, meslek ve sürekli uğraşı nedeniyle sahip olduğu bilgiler konusunda tanıklık yapmaktan çekinebilir. Ancak her meslek grubu bu kapsamda değildir. Yapılan işin niteliği gereği özel bir güven ilişkisine dayanan ve gizli kalması gereken birtakım bilgilerin paylaşıldığı kimselerden olan meslek mensupları tanıklıktan çekinebilir⁷⁰. Söz konusu düzenleme ile meslek mensuplarına olan güvenin korunması amaçlanmaktadır⁷¹. CMK'da söz konusu meslek mensup üç grup halinde sıralanmıştır. Buna göre; avukatlar, stajyerler ve yardımcıları, sağlık mesleği mensubu kişiler ve mali işlerle görevlendirilmiş müşavirler ve noterler tanıklıktan çekinebilir (CMK m. 46).

HMK'da bir sayım yapılmaksızın sır nedeniyle tanıklıktan çekinebilecekler başlığı altında söz konusu husus düzenleme altına alınmıştır. HMK düzenlemesinde 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'na atıf yapılarak, iş sahibinin izni bulursa dahi avukatların tanıklıktan çekinme yetkilerini kullanabilecekleri hüküm altına alınmıştır (HMK m. 249). Avukatların meslekleri gereği çekinme hakkını kullanıp kullanmayacaklarını kendilerinin takdir edebilecekleri düşünülerek böyle bir kanuni düzenleme yapılmıştır. Meslek sahipleri açısından bir sayım yapılmamış olsa da çekinme hakkının doğabilmesi için tanığın mesleği gereği gizli bilgilerin paylaşıldığı kimselerden olması gerekir⁷².

⁶⁹ Yurtcan, İftira Suçu, 56.

⁷⁰ Şahin ve Göktürk, 42; Yüce, Turan Tufan. *Ceza Yargılamada Hukukunda Meslek Adamının Tanıklıktan Çekinme Hakkı*. Yargıtay Dergisi, 6 (1 – 2), 1980, s. 54.

⁷¹ Volk ve Engländer, 209.

⁷² Atalay, 1902.

Meslek ve sürekli uğraş nedeniyle öğrenilmiş olan tüm bilgiler çekinme kapsamındadır. Bu bağlamda, öğrenilen bilgilerin sır oluşturması gerekmez. Yine bilgilerin meslek sahipleri tarafından ne yolla öğrenildiği de önemli değildir. Önemli olan öğrenmenin meslek ve sürekli uğraş nedeniyle olmasıdır⁷³. Daha sonra mesleğini bırakmış kimselerin de tanıklıktan çekinmeye ilişkin yükümlülük ya da hakları devam eder⁷⁴.

Çekinmeye konu bilginin mutlaka şüpheli ya da sanıkla ilgili olması gerekmez. Katılanla ilgili bilgiler nedeniyle de çekinilebilir; yeter ki tanığın meslek ve sürekli uğraş nedeniyle öğrenilmiş olsun. Meslek nedeniyle öğrenilen bilginin, meslek sahibi ile aralarında iş ilişkisi bulunan kişiye ait olması gibi bir zorunluluk da yoktur. Ancak sağlık mesleği mensupları bakımından tanıklıktan çekinme yalnızca hasta ve onun yakınları bakımından kabul edilmiştir⁷⁵.

Mesleki ve sürekli uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinebilecek kimseler bakımından, tanık dinleyecek merciin bir aydınlatma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu durumda bir faaliyeti meslek edinmiş olan kimsenin tanıklıktan çekinmesini gerektirebilecek durumları bildiğinden hareket edilmelidir⁷⁶.

Mahkeme başkanı veya hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli görülürse tanık, mesleği nedeniyle tanıklıktan çekinmesini gerektiren olguları bildirir ve bu hususta gerektiğinde kendisine yemin verdirilir (CMK m. 49).

Meslek ve sürekli uğraş nedeniyle çekinmenin niteliğini belirleme bakımından ise meslek grupları arasında bir ayrıma gitmek gerekir. Hekimler ve diğer tıp mesleği mensupları ile mali işlerle görevlendirilmiş mali müşavirler ve noterler, ancak ilgili kişilerin tanıklığa rıza göstermesi durumunda tanıklık yapabileceğinden; kanaatimizce çekinme bu kimseler bakımından bir yükümlülük niteliğindedir. Bu kimselerin tanıklık edip etmeme

⁷³ Donay, 46; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 304; Taner, Ceza Muhakemeleri, 193.

⁷⁴ Akbulut, 121.

⁷⁵ Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 304.

⁷⁶ Atalay, 1902; Centel ve Zafer, 276; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 303; Yurtcan, İftira suçu, 57; “Eğer mahkeme, çekinme hakkını bilmediği izlenimini edinirse tanığa, meslek adamı olarak tanıklıktan çekinme hakkını bildirmelidir. Bu, yargılamada «yardım ve özen ödevi» nin gereği olabilir.” Bkz. Yüce, 59.

hususunda bir takdir hakkı bulunmayıp, meslekleri nedeniyle gizli kalması gereken bir bilgiyi öğrendiklerinde, yalnızca ilgilinin rıza göstermesi durumunda beyanda bulunabileceklerdir. Bu kimselerin meslekleri sebebiyle öğrendikleri ve gizli kalması gereken bilgileri açıklamamak yönünde bir yükümlülükleri vardır⁷⁷.

Avukat, stajyer ve yardımcılarının ise, ilgilinin tanıklığa rıza göstermesi durumunda, tanıklık yapıp yapmama konusunda takdir hakları vardır. Beyanda bulunmalarına ilgili kişi rıza gösterse de tanıklıktan çekinebilirler. Bu nedenle, bu meslek grubunun çekinmesi, ilgilinin tanıklığa rıza gösterdiği durumlarda bir yükümlülük niteliği göstermez. Bu meslek grubu, ilgilinin tanıklığa rıza gösterdiği durumlarda tanıklıktan çekinme konusunda takdir hakkına sahiptir⁷⁸.

Ayrıca 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 12. maddesi gereğince, "*sürelî yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz*". Görüldüğü gibi tanıklıktan çekinme yükümlülüğü olan bir diğer meslek grubu da Basın Kanunu'nda yer almaktadır⁷⁹.

1.2.3.3. Kendisi veya Yakınları Aleyhine Tanıklıktan Çekinme

Şüpheli veya sanığın herhangi bir surette yakını olmayan tanıklar da belli hallerde tanıklıktan çekinebilirler. Bu yetki Anayasal bir ilkedен kaynaklanmaktadır. Buna göre; "*hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz*" (AY m. 38/5). Tanık, kendisine yöneltilen bir soruya ilişkin olarak beyanda bulunduğu bundan kendisini ve sayılan yakınlarını ceza kovuşturmasına uğratabilecek bir sonuç ortaya çıkabilecekse, beyanda bulunmaktan çekinebilecektir (CMK m. 48). Bu hükmün amacı, tanığı ve yakınlarını korumaktır. Tanık, kendisine yöneltilen soruyu değerlendirerek, beyanının kendisi ve yakınları hakkında ortaya

⁷⁷ Centel ve Zafer, 275; Ertanhan, 77; Toroslu ve Feyzioğlu, 186.

⁷⁸ Centel ve Zafer, 275; Yüce, 53.

⁷⁹ Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 303.

çıkartabileceği sonuca göre çekinebilecektir. Buradaki çekinme durumu tanık bakımından bir hak özelliği göstermektedir⁸⁰.

Madde düzenlemesinde ceza kovuşturmasından söz edilmişse de bunu ceza soruşturmasını da kapsayacak şekilde anlamak gerekir⁸¹. Buradaki çekinme yetkisi sınırlı olup, tanık diğer konular hakkında beyanda bulunmak zorundadır. Tanık sadece kendisi yahut sayılan yakınları bakımından ceza soruşturması ya da kovuşturmasına uğrama tehlikesi yaratabilecek sorulara cevap vermeme hakkına sahiptir. İlgili hükümde sadece ceza kovuşturmasından söz edildiği için, beyanın bir disiplin cezasına, özel hukukla ilgili bir dava açılmasına yahut 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında bir kovuşturmaya sebep olabilecek nitelikte olması bu kapsamda değildir⁸².

Beyanda bulunmaktan çekinme hakkının doğabilmesi için tanığın beyandan kaçınmaması durumunda vereceği cevabın bir ikrar niteliğinde olması gerekmez⁸³. Tanığın, ceza soruşturması başlatılmasına yetecek düzeyde şüphe uyandırabilecek bir cevap verecek olması çekinme hakkının doğması bakımından yeterlidir⁸⁴.

Tanık, bu hakkı bakımından da aydınlatılmak zorundadır (CMK m. 48). Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi durumunda, tanık beyanının delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı konusunda ise bir görüş birliği yoktur. Hem hükmün amacı ve Türk hukukunda hukuka aykırı delillerin mutlak anlamda kullanılmayacağına ilişkin yasak dikkate alındığında, söz konusu aydınlatma yükümlülüğü yerine getirilmeksizin alınan tanık beyanlarının delil olarak kullanılmayacağı kanaatindeyiz⁸⁵.

Beyanda bulunulduğu sırada, ceza soruşturması ya da kovuşturmasına uğrama tehlikesinin ortadan kalkmış olması durumunda da ayrı bir değerlendirme yapmak gerekir. Hükmün amacı tanığı ve yakınlarını korumak olduğundan, ceza soruşturması ya da kovuşturması tehlikesinin ortadan kalktığı yahut hâlihazırda hükmün verildiği

⁸⁰ Feyzioğlu, Tanıklık, 215.

⁸¹ Centel ve Zafer, 277; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 307.

⁸² Bıçak, 272; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 307.

⁸³ Volk ve Engländer, 210.

⁸⁴ Beulke, §10 Rn. 195; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 307.

⁸⁵ Bkz. aynı yönde, Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi 307; Bkz. aksi görüş için, Feyzioğlu, Tanıklık, 222.

durumlarda bu hakkın kullanılmasının mümkün olmadığını söylemek gerekir⁸⁶. Kovuşturmaya uğrama ihtimali olan akrabanın ölmüş olması durumunda da aynı değerlendirme geçerlidir⁸⁷.

Benzer bir düzenleme “*Menfaat İhlali Tehlikesi Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme*” başlığı altında HMK’da da bulunmaktadır. Buna göre; tanığın beyanı kendisine ya da belirli derece yakını olan kimselere doğrudan doğruya maddi bir zarar verecekse, yine kendisinin veya bu kimselerin şeref veya itibarını ihlal edecek veya ceza soruşturmasına ya da kovuşturmasına sebep olacaksa, meslek veya sanatına ait sırların ortaya çıkmasına sebebiyet verecekse menfaat ihlali nedeniyle tanıklıktan çekinilebilir (HMK m. 250). Menfaat ihlali nedeniyle tanıklıktan çekinilebilmesi için tehlikenin ciddi olması ve duraksamayı gerektirecek belirsizliklerin bulunmaması gerekir⁸⁸.

HMK ile ceza soruşturması ve kovuşturmasına uğrama tehlikesinin yanı sıra maddi olarak zarara uğrama tehlikesi ile şeref ve itibarın zedelenmesi nedenleri ile de tanıklıktan çekinilebileceği öngörülmüştür. Menfaat ihlali nedeniyle çekinme halleri bu bakımdan daha kapsamlıdır.

1.2.3.4. Devlet Sırrı Niteliğindeki Bilgilerle İlgili Tanıklık

Devlet sırrı kavramı “*açıklanması devletin dış ilişkilerine, ulusal savunmasına ve ulusal güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgiler*” şeklinde tanımlanmıştır (CMK m. 47/1).

CMK’nın 47. madde düzenlemesi uyarınca suç olgusuna ilişkin bilgiler, devlet sırrı niteliğinde olduğundan bahisle mahkemeden gizli tutulamaz. Ancak söz konusu hüküm, hapis cezasının alt sınırı beş yıl ve daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanacaktır. Ayrıca madde düzenlemesinde, suç olgusuna ilişkin bilgilerin “*mahkemeden*” gizli tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır. 47. maddenin 2. fıkrasına göre; “*tanıklık konusu*

⁸⁶ **Beulke**, §10 Rn. 195 – 196; **Centel ve Zafer**, 277.

⁸⁷ **Centel ve Zafer**, 277.

⁸⁸ **Görgün vdy.**, 551 vd.

bilgilerin Devlet sırrı niteliğini taşıması halinde; tanık, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından zabıt kâatibi dahi olmaksızın dinlenir". Buna göre; mahkeme dışında tanık dinleme yetkisine sahip diğer kişilerden ve Cumhuriyet savcısından devlet sırrı niteliğine ilişkin bilgiler gizlenebilecektir⁸⁹. Soruşturma aşamasında bir devlet sırrı ile karşılaşan Cumhuriyet savcısının ne şekilde hareket etmesi gerektiği konusunda ise bir düzenleme mevcut değildir. Ancak öğretide, kıyas yoluyla koruma tedbirlerine ilişkin izlenen usulün, devlet sırrı niteliğindeki deliller bakımından da izlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Ceza muhakemesinde kıyasın mümkün olması karşısında, kanunen boşluk bulunan bu durumda, Cumhuriyet savcısı koruma tedbirlerinde olduğu gibi hareket etmelidir. Bu halde soruşturma evresinde devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili olarak tanık dinlenmesi gerekir ise Cumhuriyet Savcısı sulh ceza hâkiminden tanık dinlenmesini talep etmelidir⁹⁰.

Devlet sırrı niteliğindeki bilgiler nedeniyle beş yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından tanıklıktan çekinme yükümlülüğü kabul edilmiştir⁹¹. Hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçların muhakemesi söz konusu olduğunda ise tanığın devlet sırrı nedeniyle çekinmesi mümkün değildir ve beyanda bulunma yükümlülüğü vardır. Bu durumda tanığın dinlenmesi bakımından özel bir usul öngörülmüştür. Buna göre; tanığı sadece yargılama makamı yani bizzat mahkeme heyeti ya da hâkim dinleyecektir (CMK m. 47). Bu dinleme sonucunda tanığın bilgilerinin sadece devlet sırrına ilişkin bulunduğu ve suç olgusuna ilişkin olmadığı anlaşılacak olursa, bu kişi aleni duruşmada tanık sıfatıyla dinlenmeyecektir. Bu ihtimalde de aleni

⁸⁹ **Öztürk vdy.**, Ceza Muhakemesi, 305; "*Devlet sırlarının dahi mahkemeden gizlenemeyeceği şeklinde bir amaca hizmet ettiği ileri sürülen bu düzenlemenin, devlet sırrının niteliği düşünüldüğünde, söz konusu amaca ne kadar uygun olduğu şüphelidir. Çünkü mahkemenin bir devler sırrının tam, eksik, doğru veya yanlış anlatılıp anlatılmadığını denetleme imkânı genellikle olmayacaktır. ... Öte yandan tarafların tanığa soru sorma haklarını ellerinden almakta, kapalı yargılamaya izin vermekte, mahkemeyi, savunma ve iddia makamlarının müdahale hakkı olmaksızın her türlü yönlendirmeye açık hale getirmektedir.*" Bkz. **Toroslu ve Feyzioğlu**, 187.

⁹⁰ **Hafizoğulları**, Zeki ve **Özen**, Muharrem. *Türk Ceza Hukukunda Devlet Sırrına Genel Bir Bakış*. Ankara Barosu Dergisi, 68 (1), 2010, s. 28.

⁹¹ Beş yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlar için yapılan yargılamalarda, devlet sırrı niteliğindeki bilgiler nedeniyle tanıklıktan çekinmek ise zorunludur. Bu durumda, devlet sırrı mutlak anlamda korunmuş olup, kişi hiçbir şekilde tanıklık yapamaz. Mutlak bir çekinme yükümlülüğü söz konusudur. Bkz. **Şahin ve Göktürk**, 46. Aksi görüşe göre ise beş yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçların yargılama devresinde devlet sırrı nedeniyle tanıklıktan kaçınılması mümkün değildir. Çünkü kural devlet sırrının mahkemeye karşı gizli olmamasıdır. Bkz. **Centel ve Zafer**, 280; **Özbek vdy.**, Ceza Muhakemesi, 610 vd.

tanıklık bakımından bir yasak söz konusudur. Dinleme sonucunda, tanığın devlet sırrı niteliğinde olmayan ve uyuşmazlık konusu suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte bulunan bilgileri olduğu anlaşılırsa, sadece bu bilgiler tutanağa geçirilecektir⁹².

Cumhurbaşkanının tanıklığı bakımından ise istisnai bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre; Cumhurbaşkanının tanıklığı söz konusu olduğunda, devlet sırrı niteliğindeki bilginin suç olgusuna ilişkin olup olmadığı, suç olgusuna ilişkin ise bu bilginin yargılama makamına bildirilmesi gerekip gerekmediği hususunu Cumhurbaşkanı kendisi takdir edecektir (CMK m. 47/4).

HMK ile devlet sırrını tanımlayan bir düzenleme yapılmış değildir. Ancak HMK m. 242/1'e göre; *“Kamu görevlileri, görevlerinden ayrılmış olsalar bile, görevleri gereğince sır olarak saklamak zorunda oldukları hususlar hakkında, sırrın ait olduğu resmî makamın yazılı izni olmadıkça tanık olarak dinlenemezler”*. Meslek nedeniyle çekinme hallerinden farklı olarak kamu görevlileri bakımından böyle bir hüküm getirilmiştir. Bu nedenle bu durumda sır sahibinin devlet olduğu ve kamu görevlilerinin ilgili resmi makamın yazılı izni olmaksızın tanıklık edemeyeceği kabul edilmektedir. Hukuk yargılamaları bakımından, devlet sırrı konusunda CMK'da olduğundan farklı bir usul düzenlenmiştir. Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklık yapılması her durumda ilgili resmi makamın iznine bağlanmıştır⁹³.

1.2.4. Yemin Etme Yükümlülüğü

Tanıklık yapacak kişi istisnai haller dışında yemin etmek zorundadır. Tanığa yemin ettirilmesi ile amaçlanan, beyanda bulunurken doğruyu söylemesi gerektiği yönünde bir bilinç oluşturmak ve vicdan muhakemesi yapmasını temin etmektir⁹⁴. Yemin eden tanık doğruyu söylemesi gerektiği konusunda yönlendirilmiş olur. Yeminin beyandan sonra

⁹² Şahin ve Göktürk, 47.

⁹³ Ertanhan, 95 ve 96.

⁹⁴ Ertanhan, 261; Taner, Ceza Muhakemeleri, 188 vd; Yemin veren kimsenin gerçeği gizlemesi halinde bir zarara uğrayacağına dair inanç yeminin temelini oluşturur. Temelinde akıl dışı bir anlayış yatsa da toplumsal yaşamda yemine büyük bir önem verilmektedir. Nitekim devlet idaresinde ve yargılama sırasında da yemine yer verilmesi bunun göstergesidir. Bkz. Akbulut, 107 vd.

ettirilmesinin daha etkili olacağı şeklinde görüşler bulunmakla beraber yeminin tanık dinlenmeden önce edileceği HMK m. 258 ve CMK m. 54 ile öngörülmüştür⁹⁵. Belirtmek gerekir ki, tanıklar tarafından edilen yemin, hukuk yargılamalarında kesin delil olarak kabul edilen yeminden farklıdır. Buradaki yemin, bir delil niteliğinde değil, tanık beyanlarının doğruluğunu güvence altına almaya yönelik bir tedbir niteliğindedir⁹⁶.

Tanıklar, beyanda bulunmadan önce ve ayrı ayrı, Kanun'daki yemin metnine uygun olarak yemin eder (CMK m. 54 ve HMK m. 258)⁹⁷. Yeminin eksikliği bozma sebebidir⁹⁸. Tanık, yemin metnini yüksek sesle tekrar ederek ya da okuyarak yemin eder ve yemin sırasında herkes ayağa kalkar (CMK m. 55 ve 56). Tanığın sağır dilsiz olması, okuma yazma bilmemesi yahut Türkçe bilmemesi gibi durumlarda tanık yazarak, tercüman aracılığıyla ya da işaretle yemin eder (CMK m. 202). Önemli olan husus, tanığın doğruyu söyleyeceğine dair bir güvence olarak kutsal saydığı şey üzerine bir biçimde ant içmesidir.

Yeminle dinlenen bir tanığın, aynı soruşturma veya kovuşturma kapsamında tekrar dinlenmesi gerekirse, yeniden yemin verilmeksizin önceki yemini hatırlatılmakla yetinilebilir (CMK m. 57).

Tanığın yeminden sebepsiz olarak çekinmesi halinde uygulanabilecek iki tedbir vardır. Bunlar; yeminden sebepsiz çekinmesi nedeniyle bir gider ortaya çıkmışsa bunun talep edilmesi ve tanığı yemine zorlamak üzere disiplin hapsine hükmedilmesidir. Burada bir zorlama hapsi söz konusudur. Kişi yemin yükümlülüğünü yerine getireceğini beyan ettiğinde tedbire son verilir (CMK m. 60). HMK ile ayrıca yeminden sebepsiz çekinen tanıkların disiplin para cezasına çarptırılabilmesi de öngörülmüştür (HMK m. 253).

Tanık olarak dinlenen herkes yemin etmek yükümlülüğü altında değildir. Bazı durumlarda tanığa yemin verilmesi yasaklanmış, bazı durumlarda ise yeminden çekinme

⁹⁵ CMK m. 54/1 ile gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığı konusunda tereddüt varsa yeminin tanıklıktan sonraya da bırakılabileceği öngörülmüştür. Bu bakımdan ceza yargılamasında bazı hallerde tanığın beyandan sonra yemin vermesi de mümkündür.

⁹⁶ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 170.

⁹⁷ Tanıkların ayrı ayrı yemin etmesi gerektiği yönünde HMK'da bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak tanıkların ayrı ayrı dinlenmeleri gerektiği ve dinlenmeden önce yemin etmek zorunda oldukları göz önünde bulundurulduğunda, yeminin de ayrı ayrı verileceği sonucuna varmak gerekir. Bkz. **Ertanhan**, 262.

⁹⁸ **Öztürk vdy.**, Ceza Muhakemesi, 312.

hakkı tanınmıştır. Dinlenme sırasında on beş yaşını doldurmamış olanlar ve ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliğini ve önemini kavrayamayanlar yeminsiz dinlenir. Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme ya da değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar yeminsiz dinlenir (CMK m. 50/1 – c). Ayrıca tanık olarak beyanda bulunan mağdurlar da yeminsiz dinlenir (CMK m. 236/1).

Şüpheli veya sanığa yakınlığı nedeniyle çekinme hakkı olduğu halde tanıklık yapmaya karar verenler, yemin etmekten çekinebilirler. Bu kimselere yeminden çekinebilecekleri hatırlatılır (CMK m. 45 ve 51)⁹⁹. Tanıklıktan çekinme yükümlüğü altında bulunanlara yahut tanıklıktan çekinme hakkı bulunanlara yemin verdirip verdirmemek hâkimin takdirindedir. Ancak bu durumda tanık da yeminden çekinebilir¹⁰⁰.

Hukuk yargılamalarında yemin etmekten çekinebilecekler bakımından daha sınırlı bir kapsam öngörülmüştür. Buna göre; yalnızca dinlendiği sırada on beş yaşını bitirmemiş olanlar ve yeminin niteliğini ve önemini kavrayamayacak derecede ayırt etme gücüne sahip olmayanlar yeminsiz dinlenir (HMK m. 257).

Belirtmek gerekir ki yeminli yahut yeminsiz dinlenmiş olsun tüm tanıkların doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bakımdan beyanı yeminsiz olarak alınan tanıkların gerçeğe aykırı ifadeleri de yalan tanıklık suçunu oluşturur. Nitekim kanun koyucu, yemini yalan tanıklık suçunun bir unsuru olarak düzenlememiş; tanık dinlemeye yetkili makamın yemin ettirme yetkisinin de bulunmasını suç nitelikli hale getiren bir unsur olarak öngörmüştür (TCK m. 272/1 ve 2). Yalan tanıklık suçu bakımından yeminin niteliğine ilişkin değerlendirmeler, suçun nitelikli halleri başlığı altında yapılacaktır¹⁰¹.

1.2.5. Haklarını Öğrenme Hakkı

Tanık, tanıklık yapacağı olayla ilgili olarak bilgi verilmesi, tanıklık görevinin ve doğruyu söylemesinin önemini anlatılması, yeminden çekinme hakkı ile kendisi ve yakınları

⁹⁹ Centel ve Zafer, 274.

¹⁰⁰ Donay, 160.

¹⁰¹ Bkz. 3.1.1. numaralı başlık.

aleyhine tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu öğrenme hakkına sahiptir. Tanık, hakları konusunda kendisini dinlemeye yetkili merci tarafından aydınlatılır.

Tanığa hakları dinlenmeden önce hatırlatılacaktır. Ancak tanığın çekinme hakkının olup olmadığının belirlenmesi için çoğu halde ona birtakım soruların yöneltilmesi gerekecektir. Bu durumlarda çekinme hakkının varlığının anlaşıldığı anda tanığa bu hakkının hatırlatılması gerekir¹⁰².

Tanığa doğru beyanda bulunmasının önemi ve çekinme hakkının hatırlatılmaması gibi durumların yalan tanıklık suçunun oluşuma bir engel teşkil edip etmediği ise tartışmalı bir konudur. Söz konusu tartışmalara suçun unsurlarını ele alırken yer vermeyi uygun bulduk¹⁰³.

1.2.6. Tazminat ve Masraf Alma Hakkı

Tanıklık yapmak zorunludur. Çağrıldığı halde gelmeyen tanık zorla getirilir. Beyanda bulunmayan tanık bakımından ise disiplin hapsi uygulanması mümkündür. Tanıklık yapmanın zorunlu olması nedeniyle bu görevin yerine getirilmesi sırasında ortaya çıkan masrafların da devletçe ödenmesi gerekir. Nitekim bu konuda CMK ve HMK'da¹⁰⁴ gerekli düzenlemeler yapılmıştır. CMK m. 61'e göre; Cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı tarafından çağrılarak tanıklık yapan kimselere, tanıklık yapmaları nedeniyle kaybettikleri zamanla orantılı olarak bir tazminat ödenir¹⁰⁵. Ayrıca hazır bulunmak için seyahat etmişlerse, yol giderleri ile tanıklığa çağrıldığı yerdeki ikamet ve beslenme giderleri de karşılanır. Söz konusu giderler Devlet hazinesinden karşılanan yargılama giderlerindedir.

¹⁰² Bıçak, 277.

¹⁰³ Bkz. 2.3.1.4.3.2. numaralı başlık.

¹⁰⁴ “Mahkeme tarafından çağrılan tanığa, her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarifeye göre, kaybettiği zaman ile orantılı bir ücret verilir. Tanık hazır olmak için seyahat etmek zorunda kalmışsa yol giderleri ile tanıklığa çağrıldığı yerdeki konaklama ve beslenme giderleri de karşılanır” (HMK m. 265/1).

¹⁰⁵ Tanıkların tazminat ve masraf almaları tanıklığın bir angarya olarak görülmesinin önüne geçilmesi açısından önemlidir. Tanıklara verilecek tazminatın miktarı her yıl Adalet Bakanlığınca Resmî Gazete’de yayımlanan tarifeye göre belirlenmektedir. 27 Aralık 2018 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan tarifeye göre 2019 yılı için tanığa, tanıklık nedeniyle kaybettiği zamanla orantılı olarak günlük 20,00 ilâ 40,00 Türk Lirası’na kadar ücret ödenecektir.

Tanığa 2019 yılı için 20,00 ilâ 40,00 Türk lirasına kadar ücret ödeneceği öngörülmüştür. Tarife ile belirlenen bu miktar kanaatimizce tanığın görevi nedeniyle kaybettiği vakit göz önüne alındığında düşüktür. Öngörülen miktarın tanığın sosyal statüsünün, işinin ve sağlık durumunun dikkate alınarak takdir edilmeye elverişli olmadığı da belirtilmektedir¹⁰⁶.

Bunlara ek olarak tanık, nezaketle muamele görme hakkına da sahiptir. Tanık olarak beyanda bulunan kimselere saygısız davranılmamalıdır¹⁰⁷. Tanıklığın toplumda bir külfet olarak görülmesinin temelinde tanıklara kötü davranılması ve verilecek tazminatın düşüklüğü yatmaktadır. Bu algının kırılabilmesi için tanıklara nazik davranılmalı ve tazminat miktarları da iyileştirilmelidir¹⁰⁸.

Ceza yargılamasında, duruşma hazırlığı devresinde, tanık dinlenmesine ilişkin talebi reddedilen sanık ya da katılan, tanık olarak dinlenmesini istediği kimseleri yanında getirebilir (CMK m. 178). Sanık veya katılanın yanında getirdiği tanıklara tazminat ödenmesine ilişkin ise bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, sanık veya katılanın yanında getirdiği tanıklar için yaptığı masraflar yargılamanın sonuna kadar bu kişiler üzerinde kalan yargılama giderlerindedir. Bu durum ise savunmanın hazırlanması için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkını ihlal edici niteliktedir (AİHS m. 6/3b)¹⁰⁹. Söz konusu masraflar, yargılama gideri adı altında mahkûm olan sanığa yükletilecektir (CMK m.395).

Hukuk yargılamalarında da liste verilmiş olmasa dahi, tarafların duruşmada hazır bulundurdukları tanıklar dinlenir (HMK m. 243/1). Söz konusu tanıklara tazminat ödenmesine ilişkin HMK’da da bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle aynı eleştirilerin hukuk yargılamaları bakımından da yapılması mümkündür.

¹⁰⁶ **Bıçak**, 278.

¹⁰⁷ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 337.

¹⁰⁸ “*Türkçede şahadetin büyük bir külfet ve angarya olduğunu ifade eden “Paran çoksa kefil ol, işin yoksa şahit ol.” diye bir darbimesel vardır. Şahadet etmek pek çok kimseler nazarında zahmetli bir iş olduğu için umumiyetle ondan kaçınmak istenir.*” Bkz. **Eğilmez**, Namık Kemal. *Şahadet ve Şahidin Psikolojisi – II*. Ankara Barosu Dergisi, (1), 1956, s. 30.

¹⁰⁹ **Centel ve Zafer**, 279.

1.2.7. Korunma Hakkı

Tanıklıktan beklenen sonucun alınması ve kişilerin tanıklıktan kaçınmaması ancak onların güvenliğinin sağlanması ile mümkün olabilir. Kamu yararı ve ödev düşüncesi ile olaya ilişkin bilgilerini aktaran tanığın güvenliğini sağlamak görevi devletin bir yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük tanıklığın bir kamu görevi olmasından, tanığın hazır bulunma, beyanda bulunma ve gerçeğe söyleme yükümlülüğünün bulunmasından kaynaklanır¹¹⁰. Tanıkların uyuşmazlık konusuna ilişkin bilgilerini korkusuzca ifade edebilmeleri ancak kendilerinin ve yakınlarının güvenliğinden emin olmaları halinde mümkündür.

5726 sayılı Tanık KK, 5 Temmuz 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun'un amacı ise aynı düzenlemenin 1. maddesinde; tanıklık görevi nedeniyle kendilerinin ve yakınlarının hayatı, beden bütünlüğü, malvarlığı ağır ve ciddi tehlike içinde bulunan ve bu nedenlerle korunması gereken kişilerin korunması olarak ifade edilmiştir. Bu Kanun kapsamında tanık, Kanun'da gösterilen mercilerden kendisi ve yakınları hakkında Kanun'da gösterilen tedbirlerin alınmasını isteme hakkına sahiptir (Tanık KK m. 6/1 ve 14)¹¹¹.

Tanık KK ile tanık koruma tedbiri alınabilecek suçlar ve tanık koruma tedbirinden faydalanacak kişiler bakımından sınırlama getirilmiştir. Buna göre; TCK'da ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile Kanun'un suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen tüm suçlar bakımından tanık koruma tedbirleri uygulanabilir (Tanık KK m. 3). Tanık koruma tedbirlerinin kişi bakımından kapsamı ise ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile CMK'nın 236. maddesi uyarınca tanık olarak dinlenen suç

¹¹⁰ **Turhan**, Faruk. *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçindeki Tanıkların Korunması*. Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 34.

¹¹¹ CMK'nın 58. maddesinde düzenlenen tanık korumaya ilişkin hükümlerin, yalnızca örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır (CMK m. 58/5). Tanık KK'nın 3. maddesiyle ise tanık koruma tedbirlerinin TCK ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ve kanunları suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işleneceği suçlar bakımından uygulanacağı düzenlenmiştir. Tanık KK'nın öngördüğü kapsam daha geniştir. Bu halde tanıkların korunması bakımından çelişen noktalarda özel normun önceliği ilkesi gereğince Tanık KK hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde Bkz. **Turhan**, Tanıkların Korunması, 234 vd.

mağdurları ve bunların akrabaları ile beyanını etkileyebilecek derecede yakınları olarak belirlenmiştir. Bu kapsam dışında Tanık KK ile öngörülmüş olan tedbirlerin uygulanması mümkün değildir.

Tanık koruma tedbirleri; Tanık KK'nın 5. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu tedbirler, tanığın kimlik ve adres bilgilerinin gizli tutulmasından fizyolojik görüntüsünün değiştirilmesine kadar geniş bir çerçevede düzenlenmiştir. Tedbirlerin uygulanmasında, içinde bulunduğu tehlikenin ağırlığı göz önünde bulundurularak tanığın korunmasını mümkün kılacak en hafif tedbir uygulanmalıdır. Tedbirin seçilmesinde ceza muhakemesine hâkim olan ilkeler de dikkate alınmalı ve sanığın haklarını en az zedeleyen tedbir tercih edilmelidir¹¹².

Belirtmek gerekir ki tanık korumaya ilişkin farklı kanunlar bünyesinde düzenlemeler mevcuttur. CMK ile tanıkların korunmasına yönelik iki tür önlem öngörülmüştür. Bunlar, tanıkların kimlik bilgilerinin saklı tutulması ve tanıkların hazır bulunma hakkına sahip olanlar bulunmaksızın dinlenmesidir¹¹³. CMK ile öngörülmüş olan bu tedbirlerin yalnızca örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ilgili olarak uygulanması mümkündür (CMK m. 58/5). Bundan başka çeşitli kanunlar ile suçun aydınlatılmasına ihbar etmek suretiyle katkıda bulunan kimselerin kimliklerinin gizli tutulacağı ve haklarında koruma tedbirleri uygulanabileceği yönünde de düzenlemeler bulunmaktadır¹¹⁴.

¹¹² **Değirmenci**, Olgun. *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçinde Bulunan Tanığın Korunması*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (83), 2009, s. 75; **İlhan**, Oğuzhan. *Eleştirel Bir Bakışla Tanık Koruma*. Hukuk Gündemi Dergisi, (1), 2011, s. 53.

¹¹³ **Değirmenci**, Tanığın Korunması, 109 vd.

¹¹⁴ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 14. maddesine göre; *"Bu Kanun kapsamına giren suçlar ve suçluları ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz"*.

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 19/4. maddesine göre; *"Bu Kanunun 3'üncü maddesi kapsamındaki suçları ihbar edenler ile 23'üncü maddesi gereğince ikramiye ödenmesi öngörülen muhbirlerin kimliği izinleri olmadıkça veya ihbarın niteliği haklarında suç oluşturmadıkça hiçbir şekilde açıklanamaz. Bu kişiler hakkında tanıkların korunmasına ilişkin hükümler uygulanır"*.

4959 sayılı Toplum Kazandırma Kanunu'nun 5. maddesine göre; *"Haklarında Türk Ceza Kanunu'nun 170 inci maddesi ile 171 inci maddesinin son fıkrası ve terör örgütü içindeki konum ve faaliyetleriyle uyumlu bilgi verdikleri tespit edilerek bu Kanun hükümleri uygulananlar için, mahkeme kararının kesinleşmesi beklenmeksizin ilgilinin isteği hâlinde gerekli görülen koruma tedbirleri ile kişinin topluma kazandırılması için her türlü tedbir İçişleri Bakanlığı tarafından alınır"*.

1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun Ek madde 1'e göre; *"Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Anayasa düzenine ve genel güvenliğe aykırı suçlarla ilgili; İçişleri Bakanlığınca belirlenecek kişilerin veya"*

Tanık KK ile tanığın, koruma kararı verilmesine neden olan olay hakkında yalan tanıklık suçundan mahkûm olması halinde tanık koruma tedbirinin kaldırılabilceği öngörölmüştür (Tanık KK m. 8/4 – b). Gerçeğe aykırı tanıklık nedeniyle açılan kamu davasının aleni biçimde yapılması durumunda; tanık bakımından tehlikeli birtakım sonuçların ortaya çıkabileceği ve bu nedenle yalan tanıklık suçuna ilişkin yargılamanın da kapalı yapılmasının mümkün olduğu öğretide belirtilmektedir. Buna göre; gizli tanık sıfatıyla yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın yargılandığı kamu davasının da tanığın korunmasının sağlanması için kapalı görülmesi gerekebilecektir¹¹⁵.

Hukuk davalarında beyanda bulunan tanıklar bakımından Tanık KK hükümlerinin uygulanması mümkün olmadığı gibi HMK’da da tanık koruma tedbirlerine başvurulabileceği yönünde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Hukuk davalarında tanık bakımından ortaya çıkabilecek tehlikelerin ceza davası kadar yoğun olmayabileceği kabul edilebilir ise de tanıklara belli yönde beyanda bulunmaları için baskı ve tehditte bulunulması ya da şiddet uygulanması ihtimali vardır. Tanığın içinde bulunduğu bu tehlike, tanıklık yapmaktan kaçınması ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunmasına neden olabilecektir. Oturum sırasında davanın taraflarından birinin, tanığa karşı uygun olmayan davranışlarda bulunması durumunda, duruşma salonundan çıkarılması mümkündür. Suç oluşturan bir davranışın sergilenmesi halinde ise ilgili hakkında tutanak tutularak tutuklanması da ihtimal dahilindedir. Ancak duruşma dışında tanığın korunması yalnızca genel kolluk hizmetleri çerçevesinde mümkün olabilecektir¹¹⁶.

bu suçlardan sayılan olayların faillerinin yakalanabilmesine yardımcı olanlara veya yerlerini yahut kimliklerini bildirenlere para ödölü verilebilir. İçişleri Bakanlığınca ödöl verilenler hakkında koruyucu tedbir alınır. Bu kişilerin kimlikleri açıklanamaz”.

¹¹⁵ **Ölmez**, Gökhan. *Yalan Tanıklık Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 63 vd.

¹¹⁶ **Ertanhan**, 119 – 122.

1.3. SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.3.1. Genel Olarak

Yalan tanıklık suçunun temelinde, tarihi seyirde yargılama faaliyeti kimin eliyle gerçekleştirilse gerçekleştirilsin – rahip, şef, kral ya da hâkim – adaletin bir çeşit gerçekliğe sahip olması gereği yatar. Yargılama faaliyetinin Tanrı adına yürütüldüğü ve kutsal bir temelinin olduğunun düşünüldüğü erken dönemlerde de yalan tanıklıkta bulunmak, cezaya layık bir davranış olarak görülmüştür. Yalan tanıklığa ilişkin pek çok tarihi belge, kod ve masal bulunmaktadır. Şüphesiz bu durum, yalan tanıklık yapılmaması gerektiğine ilişkin davranış normunun evrensel niteliğini ortaya koyar¹¹⁷.

Antik Mısır’da yalan tanıklığın suç olduğuna ilişkin pek çok referans bulunmaktadır. Mes ve Khay’in toprak mülkiyetine ilişkin medeni hukuk davasında görgü tanıklarından birinin, “*eğer yanlış konuşsam burnum ve kulaklarım kesilsin ve Kush’a götürülsün*” şeklinde yemin etmesi yalan tanıklık suçunu işleyenlerin ağır fiziksel cezalarla karşı karşıya kaldıklarını gösteren örneklerden biridir¹¹⁸. Öte yandan Amenhotep Taminatları’nda yalan tanıklıkla ilgili şu ifadeler yer almaktadır; “*Yanlış kelimelerle tanıklık etmeyin... Bir adamın hukuk mahkemesinde kafasını karıştırmayın ya da doğru insanı saptırmayın*” (M. Ö. 650 – 550)¹¹⁹.

Mısır’ın kuzeyinde, Mezopotamya’da da yalan tanıklık ağır bir şekilde cezalandırılmaktaydı. İsmi Babil Kralı Hammurabi’den alan ve günümüze değin keşfedilen en eski hukuk metni olan Hammurabi Kanunları cezalandırmada kısas esasına dayanıyordu. Yalan tanıklık suçuna ilişkin normda da kısas esas alınmıştır. Buna göre; bir kimse mahkeme huzurunda bilerek yalan yere tanıklık ederse ve neticede diğer bir kimsenin cismani veya mali bir zararına sebep olmak ihtimali varsa tanığın yalancılığı

¹¹⁷ Underwood, Richard H. *False Witness: A Lawyer’s History of the Law of Perjury*. Arizona Journal of International and Comparative Law, 10 (2), 1993, s. 216 vd.

¹¹⁸ Pritchard, James. *The Ancient Near East, An Anthology of Texts and Pictures Vol. 1*. Princeton University Press, 1958, s. 241 – 242.

¹¹⁹ Pritchard, James. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. 3. Baskı, Princeton University Press, 1969, s. 423 – 424.

hükmün infazından önce tespit edildiği takdirde suçlunun alacağı cezayı tanık alacaktır¹²⁰.

Erken Hint – Avrupa inançları da yalan söylemeye karşı insanları uyarmıştır. Nitekim Hint sutraları ve Zerdüştlük öğretileri de bu uyarıdan etkilenecek şekilde şekillenmiştir. Erken Hindu kanun derlemelerinde ise ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Söz konusu kanunlar yasanın ne olması gerektiğine ilişkin bir ideali temsil etmektedir. Bunlara bir örnek olarak Manu Kanunları verilebilir. Buna göre; gerçekten daha büyük bir erdem yoktur ve sahte tanıklıktan daha büyük bir suç yoktur¹²¹.

Antik Yunan’da ise yalan söylemek kabul edilebilir bulunuyordu ve yalan tanıklık suç olarak düzenlenmiş değildi. Antik Yunan tarihi bakımından bir kaynak niteliğinde olan Homeros’un eserlerinde, Yunanların eğlenmek veya para kazanmak amacıyla yalan tanıklık yaptıklarına ilişkin hikayeler bulunmaktadır¹²².

Erken Roma döneminde sadece yalan beyanda bulunmak cezai sorumluluğu gerektiriyordu. Yalan yere yemin ise cezalandırılmamaktaydı. Bunun nedeni, yeminin Tanrı’ya karşı ediliyor oluşuydu. Yemin edenin başına kısa bir süre içerisinde hastalık, kaza, ölüm gibi büyük bir kötülük gelmemesi, kişinin yalan söylemediğini ispat ediyordu. Hristiyan – Roma döneminde ise dine karşı işlenen suçlar devlet tarafından büyük ölçüde cezalandırılrsa da yalan yere yemin, suç olarak kabul edilmemişti. Bunun nedeni, yeminin Tanrı’ya karşı edildiğine ilişkin anlayışın devam ediyor oluşudur. Roma İmparatorluğu döneminde ise, yemin majesteleri adına ediliyordu. Bu nedenle suç majestelerine karşı işlenmiş sayılıyor ve mahkeme önünde yalan söyleyen fail hakkında dolandırıcılık suçundan takibat yapılıyordu¹²³.

Roma hukukunda yalan tanıklık ilk kez, yeminden bağımsız olarak On İki Levha Kanunları ile cezalandırılmıştır (M.Ö. 451). Buna göre; yalan tanıklık edenler, Tarperia

¹²⁰ **Topçuoğlu**, Hamide. *Eski İsrail Hukukunun Menşei, Hususiyetleri ve Hamurabi Kanunu ile Olan Münasebetleri*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1948, 5 (1), s. 313 vd.

¹²¹ **Underwood**, 225.

¹²² **Underwood**, 227.

¹²³ **Müller**, Hennig Ernst. *Falsche Zeugenaussage und Beteiligungslehre*. Mohr Siebeck, 2000, s. 9 – 10.

kayalıklarından aşağıya atılarak cezalandırılıyordu¹²⁴. Daha sonra ise M.Ö. 1. yüzyıldan itibaren Justinianus Yasaları ve bu yasalara imparatorluğun sonuna kadar yapılan eklemeler ile suç tipi düzenleme altına alınmıştır. Sulla Dönemi'nde, parada ve vasiyetnamede sahtecilik ile yalan yere şahitlik ve şahitlere para verilmesini suç olarak düzenleyen *Lex Cornelia de falsis* çıkarılmıştır¹²⁵. Söz konusu düzenlemelerin ilk şeklinde, yalan tanıklık edenlerin kayalıklardan atılması şeklindeki cezalandırma biçimi korunmuştur. Kısa süre sonra ise bir kimseye yalan yere suç isnat eden yahut yalan ihbarda bulunan kişinin isnat ettiği ya da ihbarda bulunduğu suçun cezası ile cezalandırılması esası kabul edilmiştir¹²⁶. *Lex cornelia de falsis*'de yalan tanıklık suçunun, diğer sahtecilik suçları ile bu dağınık düzenleniş biçimi, onun suç sistematığı içerisindeki yerinin ortaya konmasını da geciktirmiştir.

Yalan tanıklık ve yalan yere yemin, dini kaynaklarda da günah olarak nitelendirilen davranışlardır. Semavi dinlerde ve diğer inanışlarda tanıklık görevinin kutsallığı vurgulanmış ve yalan yere tanıklık etmekten kaçınılması öğütlenmiştir. Tevrat'ta yer alan on emirden dokuzuncusu, komşuya karşı yalan tanıklık yapmamayı emreder¹²⁷. Eski Ahit'te ise yalan tanıklığın cezası kısastır. Yalan tanıklık eden, fiili sonucu ortaya çıkan zararlı sonuç ne ise aynı ile cezalandırılacaktır¹²⁸. Yeni Ahit'te de yalan tanıklık edilmemesi emri tekrarlanmaktadır. Kuran'da da benzer şekilde insanlar doğru tanıklık yapmak konusunda uyarılmıştır¹²⁹.

¹²⁴ **Okandan**, Recai Galip. *Romalıların Suç Telakki Ettikleri Fiiller ve Bunlara Terettüp Eyleyen Cezalar*. Tahir Taner'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1956, s. 334; **Türkoğlu**, Halide Gökçe. *Roma Hukukunda Suç ve Ceza*. 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 54.

¹²⁵ **Gürten**, Kadir. *Roma'da Devlete Karşı İşlenen Bazı Suçlar ve Cezaları*. Ankara Barosu Dergisi, (3), 2017, s. 72; **von Bar**, Carl Ludwig. *A History of Continental Criminal Law*. Little, Brown, And Company, 1916, s. 43.

¹²⁶ **Okandan**, 334; **Türkoğlu**, 54.

¹²⁷ **Underwood**, 222; “Komşuna karşı yalan yere tanıklık etmeyeceksin” (Çıkış 20:16). Bkz. <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/02/20/#16> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

¹²⁸ **Underwood**, 223; “...Eğer tanığın kardeşine karşı yalancı tanıklık yaptığı ortaya çıkarsa, kardeşine yapmayı tasarladığını kendisine yapacaksınız. Aranızdaki kötülüğü ortadan kaldırmalısınız. Geri kalanlar olup bitenleri duyup korkacaklar; bir daha aranızda buna benzer kötü bir şey yapmayacaklar. Acımayacaksınız: Cana can, göze göz, dişe diş, ele el, ayağa ayak” (Tesniye 19:15 – 19). Bkz. <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/05/19/#15-19> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

¹²⁹ “Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer, büker (doğru şahitlik etmez), yahut şahidlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır” (Nisâ: 135);

Yalan tanıklığa ilişkin erken normların bir sistematikten yoksun olduğu görülmektedir. Adliye için suçlar her zaman için ceza kanunlarında ayrı bir biçimde sınıflandırılmamış ve bilimsel olarak nispeten geç gelişmiştir. 19. yüzyılda yalan yere yemin, bir dolandırıcılık suçu olarak anlaşılıyordu. Yalan yere yemin etmek ve yalanın her türü dolandırıcılık fiilleri altında düzenlenmişti. 1813 tarihli Bavyera Ceza Kanunu, yalan tanıklık suçunu dolandırıcılık, iftira ve benzer suçlardan ayırmaksızın “*dolandırıcılık vasıtasıyla başkalarının haklarının ihlali*” olarak düzenlemiştir. 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunu ise yalan tanıklık suçunu, kalpazanlık suçu ve iftira suçu arasında ayrı bir suç olarak düzenlemiştir. Daha sonra yapılan kanuni düzenlemelerde, yalan tanıklık ve iftira suçları sahtecilikten ayrı olarak tasnif edilmeye başlanmıştır¹³⁰.

1.3.2. Türk Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu

1.3.2.1. Osmanlı Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu

İslam hukukuna göre, yalan tanıklık tazir cezasını gerektiren suçlardandır. Şeriatta had, kısas, diyet veya kefareti gerektiren belli sayıdaki suçlar haricinde tüm suçlar tazir suçu kapsamındadır. Tazir cezaları ise somut olaya göre; suça, suçluya, suçu oluşturan şartlara bakılarak tayin edilmektedir¹³¹. Osmanlı Devleti'nin ceza siyaseti de İslam hukukunun etkisi altında kalmıştır. Bu bağlamda Tanzimat dönemine kadar yalan tanıklık yapılması, tazir suçları kapsamında değerlendirilmiştir¹³².

“Şahitliği Allah için dosdoğru yapın” (Talak: 2); “Bir de şahitliği gizlemeyin. Kim şahitliği gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkardır” (Bakara: 283). Bkz. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-135/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

¹³⁰ Beyan suçlarının belgede sahtecilik suçlarından farklıdır. Beyan suçlarında ifadenin içeriği kusurludur. Bunun tersine, belge sahteciliğinde, belgede yazılı ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı suçun oluşumunda etkili değildir. Bkz. **Maurach**, Reinhart ve diğer yazarlar. *Strafrecht Besonderer Teil Teilband 2*. 9. Baskı, C. F. Müller, 2005, s. 282 – 283.

¹³¹ **Alzuhili**, Muhammed. *İslam Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi* (Çev. Güman, Osman). İslam Ceza Hukuku Tebliğler Kitabı Cilt 1 (Ed. Eren, Abdurrahman ve Korkusuz, Refik), Lale Yayıncılık, 2017, s. 404 – 405.

¹³² “Osmanlı ceza hukuku şer’i ve örfi ceza hukukunun bir bütünüdür. Şer’i ceza hukuku, fıkıh kitaplarındaki ukubat bölümlerinde ifadesini bulurken, örfi ceza hukuku, İslam hukukunun devlet başkanına tanıdığı tazir suç ve cezaları ihdas etme yetkisinden doğmakta ve ceza kanunnameleri ile ortaya çıkmaktaydı. Örfi ceza hukuku, şer’i hukuka zıt değildir. Şer’i hukuk ilkelerinin zaman zaman ihlal edilmişse de Osmanlı’nın İslam

Osmanlı hukukunda yalan tanıklık suçuna ilişkin ilk yazılı düzenleme 1527 tarihli Kanunname – i Osmani’de bulunmaktadır. Kanunname’nin tazir suçlarının düzenlendiği 3. faslının, 51. maddesinde, yalan tanıklık edenlerin hakkından gelinmesi, tazir ve teşhir edilmesi, yalan tanıklığı itiyat haline getirmiş olanların elinin kesilmesi gerektiği öngörülmüştür¹³³. Hakkından gelmek şeklinde belirsiz bir ifadenin kullanılması, yalan tanıklık edenlerin cezasının takdiri olarak belirleneceğini göstermektedir. Yalan tanıklık edenlerin ne şekilde tazir ve teşhir edileceği de açıkça belirtilmemiştir.

Tanzimat’tan sonra, 1858 tarihli Ceza Kanunname – i Hümayunu ile yalan şahitliği ve yalan yere yemine ilişkin olarak tanıklığın cinayet davaları, cünha ve kabahat türü suçlara ilişkin ceza davaları ile hukuk davalarında yapılmış olması bakımından ayrı ayrı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre; cinayet davalarında yalan tanıklık yapan kimseye teşhir ve muvakkat kürek cezası verilecektir. Aleyhinde tanıklık yapılan kimsenin kürekten daha ağır ceza alması durumunda, yalancı tanık hakkında da aynı cezaya hükmolunacaktır (m. 207). Cünha ve kabahat niteliğindeki suçlardan yargılananlar aleyhinde yalan tanıklık yapanlara, bir ilâ beş ay hapis cezası verilecektir. Hukuk davalarında yalan tanıklık yapılması halinde ise altı aydan bir seneye kadar hapis cezası verilecektir. Yalan tanıklığın para karşılığında yapılmış olması durumunda ise parayı alan ve veren rüşvet suçundan sorumlu tutulacaktır¹³⁴.

1.3.2.2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Yalan Tanıklık Suçu

Yalan tanıklık suçu 765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu’nun (ETCK) 286. maddesi ile düzenleme altına alınmıştı. Yalan şahadet suçu, ETCK’nın “*Adliyeye Karşı Cürümler*” başlıklı ikinci babının “*Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin*” başlıklı dördüncü faslında

hukukundan bağımsız bir ceza hukuku oluşturduğu söylenemez”. Bkz. **Akman**, Mehmet. *Osmanlı Ceza Hukuku Çalışmaları Üzerine Bir İcmal*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, (3) 5, 2005, s. 489.

¹³³ **Akgündüz**, Ahmet. *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı Kamu Hukuku Cilt I*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, 2011, s. 240.

¹³⁴ **Akgündüz**, 647; **Avcı**, Mustafa. *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Mimoza Yayınları, 2010, s. 332.

yer almaktaydı¹³⁵. Suçun temel şekli ancak yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili merci önünde işlenebiliyordu. 5237 sayılı TCK’da suçun temel şekli bakımından merciin yemin ettirme yetkisinin olması ise aranmamaktadır. Merciin yemin ettirmeye yetkili olması suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir. Dikkati çeken bir başka nokta suçun fiil unsurunun “*şahadet ederken yalan söyleyen veya hakikati inkâr yahut isticvap olunduğu hususat hakkında malumatını az veya çok ketmeyliyen*” şeklinde açıklanmış olmasıdır. Buna göre; yalan söylemek, gerçeği inkâr etmek ve kendisine sorulan bir hususta bilgisini az veya çok gizlemek yalan tanıklık suçunu oluşturacaktır. 5237 sayılı TCK’da ise yalnızca gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunmak ifadesi kullanılmıştır.

Yalan tanıklığın üç seneden fazla hapis cezasını gerektiren bir soruşturma ve kovuşturma kapsamında yapılmış olması, ETCK ile nitelikli bir hal olarak öngörülmüştü. Bu hal 5237 sayılı Kanun’da da aynı biçimde bulunmaktadır. Aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapse mahkûm edilmiş olması durumu da neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış bir hal olarak düzenlenmişti. 5237 sayılı TCK’nın 272. maddesinin 4 ilâ 8. fıkralarında suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerine yer verilmiştir.

Daha az ceza verilmesini gerektiren bir hal olarak ise tanık beyanının yeminsiz olarak verilmiş olması öngörülmüştü. Belirtmek gerekir ki, bu hale 5237 sayılı TCK’da yer verilmemiştir. Son düzenlemede tanığın yemin etmiş olması değil, tanık dinlemeye yetkili merciin yemin ettirmeye yetkili olup olmadığı önemlidir. ETCK döneminde, yemin ettirme yetkisi olmayan merci önünde yalan tanıklık yapmak suç teşkil etmiyordu.

¹³⁵ “(1) Yemin ettirerek şahit veya ehlihibre istimaina salâhiyettar olan bir memur veya heyet huzurunda şahadet ederken yalan söyleyen veya hakikati inkâr yahut isticvap olunduğu hususat hakkında malumatını az veya çok ketmeyliyen kimse üç aydan üç seneye kadar hapis ile mücazat olunur.

(2) Eğer fiil üç seneden fazla hürriyeti tehdit eden cezayı müstelzim bir cürmün tahkik ve muhakemesi esnasında vâki olmuş ise cezası üç seneden on seneye kadar ağır hapidir.

(3) Eğer yalan şahadet, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faile verilecek ceza onbeş seneden aşağı olamaz ve ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûmiyet halinde ise faile müebbet ağır hapis cezası verilir.

(4) Eğer yeminsiz şahadet edilmişse ceza müddeti yarısına kadar indirilir” (ETCK m 286).

Yalan şahadet suçu ile aynı fasıl altında 288. maddede suça ilişkin cezayı kaldıran ya da azaltan sebeplere yer verilmiştir¹³⁶. Yalan tanıklıktan rücu başlığını taşıyan 289. maddede ise etkin pişmanlık hallerine yer verilmiştir¹³⁷.

ETCK'da yalan tanıklık suçunun yanı sıra yalan tanık tedariki suçu da düzenlenmişti (m. 291)¹³⁸. 5237 sayılı TCK'da söz konusu suç tipine yer verilmemiştir. Yalan tanık tedarikine yönelik eylemler iştirak hükümleri çerçevesinde yalan tanıklığa azmettirme şeklinde değerlendirilmelidir¹³⁹.

¹³⁶ “(1) Yalan yere yemin veya şahadet eden şahıs:

1 – Hakikatı beyan ettiği takdirde kendisini veya akrabasından birini hürriyet ve namusça behemehal fahiş bir zarara maruz kılması muhtemel olan,

2 – Kendi tarafından beyan olunan zatî vasıflara nazaran şahit sıfatıyla celbi iktiza etmeyen yahut o şahsın ceza dâvasında, şahit ve ehlihibre ve mütercim olmaktan istinkafa hakkı olduğu halde mahkemece kendisine bu hakkı ihtar edilmemiş bulunan,

kimselerden ise yukarıdaki maddede mezkûr olan cezalardan muaftırlar.

(2) Eğer bunların yalan şahadeti diğer bir şahsı takibata yahut mahkûmiyete maruz kılarca yukarıdaki maddelerde yazılı cezalar, yarısından üçte ikisine indirilir” (ETCK m. 288).

¹³⁷ “(1) Bir kimse ceza tahkikat veya muhakematı esnasında şahadet ettikten sonra iş lüzum veya meni muhakeme kararnamesi ile bitmezden veya muhakeme hitam bulmazdan veya yalan şahadet hadisesinden dolayı muhakeme başka güne talik olunmazdan evvel bu şahadetten rücu ile hakikatı söylese 286'ncı maddede beyan olunan fiilden dolayı cezadan muaftır.

(2) Eğer rücu beyan olunan zamanlardan sonra olur, yahut bir hukuk davasının muhakemesi esnasında vukua gelmiş olan yalan şahadete mütaallik bulunur ise bu şahadetin vukubulduğu dava hakkında mahkemeden karar çıkmazdan evvel zuhura gelmiş olmak şartıyla bu baptaki ceza üçte birinden yarısına kadar indirilir.

(3) Eğer bu şahadet bir şahsın tevkifini yahut hakkında fahiş bir zararı mucip olmuşsa cürüm failinin göreceği ceza bu maddenin birinci kısmında yazılı hallerde üçte bir ve ikinci kısmında yazılı olan hallerde altıda bir derecesinde azaltılır” (ETCK m. 289).

¹³⁸ “(1) Bir kimse 286 ncı maddede yazılı olan cürmü işletmek için para vermek veya sair menfaat göstermek veya vait ve teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile veya nüfuz kullanmak suretiyle şahit veya ehli hibre yahut tercüman tedarik ederek yalan şahadeti işletmiş ve hilafi vaki rey beyan ve tercümanlık ifa ettirmiş ise 286 ncı maddenin birinci fıkrasında muayyen olan hallerde bir aydan bir seneye kadar, ikinci fıkrasındaki hallerde üç seneden beş seneye kadar hapis, üçüncü fıkrasında yazılı hususatta on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Yalancı şahit ve o makuleden ehli hibre ve tercüman tedarik eden kimsenin onlara mükaafaten verdiği şeyler müsadere olunur.

(2) Bir kimse bu suretlerle şahit veya ehli hibre yahut tercüman tedarikine yalnız teşebbüs etmiş bulunursa geçen fıkralarda yazılı olan cezalar üçte bire indirilir” (ETCK m. 291).

¹³⁹ Koçer, Seçkin. *Yalan Tanıklık Suçu*. Adalet Dergisi, (49), 2014, s. 152.

ETCK'nın 290. maddesi gereği, gerçeğe aykırı bilirkişilik ya da tercümanlık yapılması yalan şahadet suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılıyordu¹⁴⁰. 5237 sayılı TCK'da söz konusu fiiller 276. maddede bağımsız birer suç tipi olarak öngörülmüştür¹⁴¹.

1.4. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA YALAN TANIKLIK SUÇU

1.4.1. Almanya

Alman ceza hukukunda yalan tanıklık suçu (*Falsche uneidliche Aussage*), adliyeeye karşı suçlar başlığı altında 153 ilâ 162. maddeler arasında düzenlenmiştir. Yalan tanıklık suçu, beyan yoluyla işlendiğinden beyan suçları (*Aussagedelikte*) başlığı altında sınıflandırılmaktadır¹⁴². Alman Ceza Kanunu'nun 153. maddesine göre; mahkeme huzurunda veya yemin ettirerek tanık veya bilirkişi ifadesi almaya kanunen yetkili olan bir merci önünde, tanık veya bilirkişi sıfatıyla yemin etmeden gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişi üç aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır¹⁴³.

Uluslararası mahkemeler ve parlamento araştırma komisyonları önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar da yalan tanıklık suçunu oluşturur (Alman CK m. 162). Bu bağlamda yalnızca Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde değil, bağlayıcı bir yasal düzenlemeyle

¹⁴⁰ “(1) Geçen maddeler ahkamı, adliye huzuruna davet olunarak hakikata mugayir rey ve malümat veren ehli hibre ile ifadeleri hakikate mugayir surette beyan ve tercüme eden tercümanlar hakkında dahi tatbik olunur.

(2) Ehlihibre hakkında muvakkaten hıdematı ammeden memnuiyet cezası silk ve sanatın tatili cezasını dahi şamil olabilir” (ETCK m. 290).

¹⁴¹ “(1) Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Birinci fıkrada belirtilen kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanın ifade veya belgeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etmesi halinde, birinci fıkra hükmü uygulanır” (TCK m. 276).

¹⁴² Bu başlık altında temelde üç suç tipi düzenlenmiştir; bunlar yemin etmeksizin yapılan yalan tanıklık (m. 153), yalan yere yemin (m. 154) ve gerçek dışı bir şekilde yemin yerine geçen temin etmedir (m. 156). Bkz. **Küpper**, Georg ve **Börner**, René. *Strafrecht Besonderer Teil 1, Delikte gegen Rechtsgüter der Person und Gemeinschaft*. 4. Baskı, Springer, 2017, s. 205.

¹⁴³ Bkz. Alman CK'nın tam metni için, <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb> (Erişim Tarihi: 12.01.2019).

yetkili kılınmış tüm uluslararası mahkemeler önünde yalan tanıklık suçunun oluşabileceği kabul edilmektedir¹⁴⁴.

Alman hukukunda yalan tanıklık suçu, tanık sıfatıyla yemin ettirmeye yetkili bir merci önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ile oluşur. Bu nedenle tanık dinlemeye yetkili merciin yemin yetkisinin olmaması halinde suçun temel şekli de oluşmayacaktır. Tanık dinlemeye yetkili merciin aynı zamanda yemin ettirme yetkisinin de bulunması Alman CK düzenlemesi ile yalan tanıklık suçunun bir unsuru olarak öngörülmüştür¹⁴⁵.

Yalan yere yemini (*Meineid*) düzenleyen 154. madde hükmü ise mahkeme ya da yemin ettirmeye yetkili merci önünde yemin altında yalan söylemeyi, ayrı bir suç tipi olarak düzenlemiştir. Yalan yere yemin edilmesi durumunda fail hakkında bir yıldan az olmayacak şekilde hapis cezasına hükmedilir. Söz konusu düzenleme, yalan tanıklık suçunun yemin edilerek işlenmesi halinde uygulanacaktır. Ayrıca bir hukuk davasında taraflardan birinin yalan yere yemin etmesi Alman CK m. 154 gereğince sorumluluğu gerektirmektedir. Yeminsiz yalan tanıklık suçunun faili, yalnızca tanık ya da bilirkişi olabilirken; yalan yere yemin etme suçu tanık, bilirkişi ya da bir hukuk davasının taraflarınca işlenebilecektir¹⁴⁶. Ayrıca belirtmek gerekir ki; Alman CK'nın 161. maddesi ile yalan yere yemin etme suçunun taksirle işlenebileceği de öngörülmüştür. Yalan yere yemin suçunun taksirle işlenmesi halinde faile daha az ceza verilecektir¹⁴⁷.

Alman CK, yalan tanıklık suçuna ilişkin, etkin pişmanlık haline de yer vermiştir. Fail, gerçeğe aykırı beyanını vaktinde düzeltirse ceza indirilebileceği gibi ceza vermektense de vazgeçilebilecektir (m. 158/1). Ancak düzeltmenin kararı etkilemiyor olması, fiilden dolayı başka bir kimsenin aleyhine bir durumun doğmuş olması veya fail hakkında düzeltmeden önce suç ihbarında bulunulmuş olması hallerinde düzeltmenin vaktinde yapılmadığı kabul edilecektir (m. 158/2).

¹⁴⁴ **Bosch**, Nikolaus ve **Schittenhelm**, Ulrike. *StGB §153 – §173*. Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar (Ed. Eser, Albin ve diğer editörler). 30. Baskı, C. H. Beck, §162 Rn. 3.

¹⁴⁵ **Küpper ve Börner**, 208.

¹⁴⁶ **Küpper ve Börner**, 206 ve 210; **Wessels vdy.**; 250 vd.

¹⁴⁷ **Bosch ve Schittenhelm**, §161 Rn. 1.

Kanun'un 159. maddesi ile ise Alman ceza hukukunda, Türk ceza hukukundan farklı olarak özel bir iştirak hükmü düzenlenmiştir. Buna göre; yalan tanıklığa azmettirmeye teşebbüs edenler bakımından Kanun'un 30¹⁴⁸ ve 30/1. maddesinin ilk bendi¹⁴⁹ kıyasen uygulanacaktır. Getirilen bu özel hüküm, azmettirmeye teşebbüsü de cezalandırma alanına dahil etmektedir¹⁵⁰. Örneğin; (A), (B)'yi mahkeme önünde yalan tanıklık yapmaya ikna etmeye çalışmasına rağmen (B)'nin beyanını doğru biçimde vermesi halinde; (A) azmettirmeye teşebbüsten sorumlu olacaktır. Tanık (B)'nin ise bir cezai sorumluluğu yoktur. Öğretide ağırlıklı olarak, tanığın bir cezai sorumluluğu bulunmamasına rağmen azmettirmeye teşebbüs edenin sorumlu olması sorunlu bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir¹⁵¹.

Kanun'un 160. maddesinde ise, gerçek dışı beyanda bulunmaya yönlendirme başlığı altında yine özel bir iştirak hükmüne yer verilmiştir. Buna göre; her kim bir diğer kişiyi gerçek dışı yemin etmeye yönlendirirse iki yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası ile cezalandırılır. Alman ceza hukukunda yalan tanıklık suçunun yalnızca tanık sıfatını haiz yani özel faillik sıfatı bulunan kimselerce işlenebileceği kabul edilmektedir. Yalan tanıklık suçunun dolaylı faillik yoluyla işlenemeyeceği kabul edilmekte ve bu hallerde 160. madde uygulanmaktadır. Bu bakımdan düzenleme tamamlayıcı nitelikte bir ceza normu olarak değerlendirilmektedir¹⁵².

1.4.2. Amerika Birleşik Devletleri

Yalan tanıklık suçu Birleşik Devletler Kanunu'nun (*United States Code*) "*Suçlar ve Ceza Yargılaması*" (*Crimes and Criminal Procedure*) isimli 18. başlığı altında düzenlenmiştir. Amerikan ceza hukukunda yargılama sırasında gerçeğe aykırı beyanda bulunulması farklı suç tiplerini oluşturabilmektedir. Yalan tanıklık suçuna ilişkin hükümler 79. bölümde

¹⁴⁸ "Her kim, bir başkasını bir cürüm işlemek veya bir cürme azmettirmek için sevk etmeye teşebbüs ederse, cürme teşebbüse ilişkin hükümler uyarınca cezalandırılır...".

¹⁴⁹ "Her kim gönüllü olarak bir başkasını bir cürüm işlemek için sevk etme teşebbüsüne son verir ve onun suç işleme tehlikesini bertaraf ederse...30'uncu madde uyarınca cezalandırılmaz".

¹⁵⁰ Haft, Frijitof. *Strafrecht Besonderer Teil II*. 6. Baskı, C. H. Beck, 1997, s. 44.

¹⁵¹ Kuppe ve Börner, 213.

¹⁵² Bosch ve Schittenhelm, §160 Rn. 1.

1621 ilâ 1623. maddeler arasında yer almaktadır. “*Perjury generally*” başlığını taşıyan 1621. maddeye göre; Birleşik Devletler kanunlarının yemin ettirme yetkisi verdiği herhangi bir kurul, kişi, görevli veya mahkeme önünde, yemine aykırı biçimde, kasten gerçek dışı sözlü veya yazılı beyanda bulunan ya da beyan yerine geçen bir doğrulamada bulunan kişi cezalandırılır¹⁵³.

1623. madde ile düzenlenmiş olan “*false declaration*” suçu ise yemin altında ve mahkeme veya jüri önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasını ya da deliller gösterilmesini suç olarak düzenlemiştir. Bu bağlamda “*false declaration*” suçu, kapsam olarak “*perjury*” suçundan ayrılmaktadır¹⁵⁴.

“*Perjury*” ve “*false declaration*” farklı suç tipleridir. Her iki suç da yargısal süreçlerde ve yemin altında tanık olarak beyanda bulunulması sırasında işlenebilir. Söz konusu suçlar, tanığın kastının yoğunluğu bakımından ayrılmaktadır. Gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın kastı, henüz beyanda bulunmadan önce oluşmuş ve bu kimse yetkili makamlar önünde beyanlarının gerçeğe aykırı olduğunu bilerek tanıklık yapmış ise “*perjury*”den sorumlu olur. Önceden gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönünde bir kastı bulunmayan tanığın, dinlenme sırasında yalan söylemesi ise “*false declaration*” suçunu oluşturmaktadır. “*False declaration*” suçunun oluşabilmesi için “*perjury*” kadar yoğun bir kastın bulunması gerekmez¹⁵⁵.

Her iki suç tipinin oluşabilmesi için beyanın yemin ettirme yetkisini haiz merci önünde ve yemin altında verilmiş olması gerekir. Bu nedenle yemin, Amerikan ceza hukuku açısından yalan tanıklık suçunun bir unsurudur¹⁵⁶.

“*Perjury*” ve “*false declaration*” suçları ispat konusunda da farklılık göstermektedir. “*Perjury*” suçunun ispat edilebilmesi için, en az iki tanık ya da bir tanık ve tanığın beyanlarını destekleyici nitelikte deliller bulunması gerekir. “*False declaration*” suçu bakımından ise böyle bir ispat kuralı getirilmemiştir. Bu bağlamda, tanığın beyanlarının

¹⁵³ Bkz. ilgili düzenleme için, <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-79> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

¹⁵⁴ **Gohlke**, Melissa ve **Cavalli**, Mikaela. *Perjury*. *American Criminal Law Review*, (49), 2012, s. 1081.

¹⁵⁵ **Breedlove**, Tristan. *Perjury*. *American Criminal Law Review*, 46 (2), 2009, s. 905 vd.

¹⁵⁶ **Choi**, Erin ve diğer yazarlar. *Perjury*. *American Criminal Law Review*, 53 (4), 2016, s. 1596.

kendi içinde yahut başka bir tanık beyanı ile çelişmesi durumunda cezalandırılabilceği belirtilmektedir¹⁵⁷.

“*Subornation of Perjury*” başlıklı 1622. maddede, bir kimseyi gerçeğe aykırı tanıklık yapmaya yönlendirmek veya teşvik etmek ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. 1621. ve 1623. maddede düzenlenmiş bulunan suçları işlemeye yönelik olarak bir kimsenin yönlendirilmiş ya da teşvik edilmiş olması bu suç oluşturur¹⁵⁸.

1.4.3. Fransa

Fransız Ceza Kanunu, adliyeye karşı işlenen suçları (*Des atteintes à l'action de justice*), Kanun'un dördüncü kitabında¹⁵⁹ yer alan “*Devlet Otoritesine Karşı İhlaller*” (*Des atteintes à l'autorité de l'Etat*) başlığı altında ve dört ayrı bölüm halinde düzenlemiştir. Yalan tanıklık suçuna (*Le témoignage mensonger*) ilişkin madde, bahsi geçen bölümlerin ilki olan “*Adaletin Uygulanmasının Engellenmesi*” (*Des entraves à la saisine de la justice*) başlığı altında yer almaktadır. Kanun'un düzenlemesine göre; bir mahkeme ya da bir soruşturma kapsamında yetkilendirilmiş bir şekilde görev yapan bir adli polis memuru huzurunda, yeminli olarak yalan beyanda bulunan tanık, beş yıl hapis cezası ve 75.000 avroluk para cezası ile cezalandırılır (Fransız CK m. 434 – 13/1)¹⁶⁰. Fransız ceza hukukunda yalan tanıklık suçunun oluşumu, tanığın yemin etmiş olmasına ve beyanını mahkeme ya da yetkili adli kolluk önünde yapmasına bağlıdır. Beyanın yemin altında verilmiş olması, yalan tanıklık suçunun bir unsuru olarak öngörülmüştür.

Kolluk önünde yapılan yalan tanıklığın cezai sorumluluğu gerektiriyor olması bakımından Fransız CK dikkat çekicidir. Belirtmek gerekir ki, tüm adli kolluk görevlileri önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturmamaktadır. Adli kolluk görevlisinin soruşturma hâkimi tarafından, yürütülen bir soruşturma kapsamında

¹⁵⁷ Choi vdy., 1607.

¹⁵⁸ Breedlove, 903; Gohlke ve Cavalli, 1083.

¹⁵⁹ Fransız CK'nun dördüncü kitabı, “*Ulus, Devlet ve Kamu Düzenine Karşı Cürüm ve Cünhalar*” (*Des crimes et délits contre la nation, l'Etat et la paix publique*) ismini taşımaktadır.

¹⁶⁰ Bkz. Fransız CK'nun İngilizce metni için, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

tanık dinleme konusunda yetkilendirilmiş olması gerekmektedir. Tanık dinlenmesi hususunda özel olarak yetkilendirilmemiş kolluk görevlileri önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar, yalan tanıklık suçu kapsamında değerlendirilmemektedir¹⁶¹.

Gerçeğe aykırı tanıklığın maddi bir çıkar sağlanarak yapılması ve gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde bir kimsenin cezalandırılmış olması daha fazla cezayı gerektiren haller olarak öngörülmüştür (Fransız CK m. 434 – 14).

Gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın, beyanını uyuşmazlığa ilişkin kararın verilmesinden önce geri alması etkin pişmanlık hali teşkil eder. Bu halde faile ceza verilmez (Fransız CK m. 434 – 13/2).

Kanun'un 434 – 11. maddesine göre, bir kimsenin idari ya da adli bir ceza almasına engel olacak delilleri elinde bulunduran kimsenin bunları açıklamaktan kaçınması suçtur. Masum olduğunu bildiği bir kimse ile ilgili olarak tanıklıktan çekinmek de bu kapsamda suç teşkil eder. Türk ceza hukuku bakımından ise söz konusu durum yalnızca disiplin cezasını gerektirmektedir.

1.4.4. İsviçre

İsviçre Ceza Kanunu'nun "*Adalet İdaresine Karşı Suçlar*" (*Verbrechen und Vergehen gegen die Rechtspflege*) başlığı altında, 307. maddesinde adli işlemler sırasında tanık, bilirkişi veya tercüman olarak bulunan kimselerin gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları, rapor vermeleri ve yanlış çeviri yapmaları (*Falsches Zeugnis/Falsches Gutachten/Falsche Übersetzung*) suç olarak düzenlenmiştir. İlgili suçun faili hakkında beş yıldan fazla olmamak üzere hapis cezasına ya da adli para cezasına hükmedilir (İsviçre CK m. 307/1). İdari mahkemeler, hakemler ve tanık dinleme yetkisini haiz makam ve memurlar önündeki yargılamalarda da bu madde hükmü uygulanır (İsviçre CK. m. 309)¹⁶². 309. maddenin ikinci fıkrası ile uluslararası mahkemeler önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanların da suç oluşturacağı belirtilmiştir. Madde metninde yalnızca

¹⁶¹ Ünver, Yener. *Adliyeye Karşı Suçlar*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 192.

¹⁶² Bkz. İsviçre CK için, <https://bit.ly/2IsaW7p> (Erişim Tarihi: 26.02.2019).

uluslararası mahkemeler terimi kullanılmış olup; Uluslararası Ceza Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar da suç kapsamında değerlendirilmektedir¹⁶³.

İsviçre ceza hukukunda, yalan tanıklık suçunun adli nitelik gösteren tüm süreçlerde oluşabileceği kabul edilmiştir. Yalan tanıklık, bilirkişilik ve tercümanlık suçuna ilişkin bu düzenleme idari mahkemeler, hakemler ve tanık dinleme yetkisini haiz idari makam ve memurlar önündeki yargılamalarda da uygulanabilir (İsviçre CK. m. 309)¹⁶⁴. Bu bakımdan, yalan tanıklık suçunun oluşması için beyanın mutlaka mahkeme ya da yemin ettirme yetkisini haiz merciler önünde verilmesi gerekmez. Tanık dinleme yetkisi bulunan pek çok merci önünde suçun oluşması mümkündür. Ancak parlamento araştırma komisyonları ve kolluk önünde yapılan beyanlar yalan tanıklık suçu kapsamında görülmemektedir¹⁶⁵.

Tanık beyanın yeminli verilmesi daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür (İsviçre CK m. 307/2). İsviçre ceza hukuku bakımından suçun temel şeklinin oluşması için tanığın yemin etmiş olması gerekmemektedir. Tanığın gerçeğe aykırı beyanlarını yemin altında vermiş olması ağırlaştırıcı bir neden teşkil eder¹⁶⁶.

Suçun oluşması için tanığın gerçeğe aykırı beyanı, dava konusu ile ilgili olmalıdır. Ancak beyanın mutlaka hükme esas alınmış olması gerekmez. Tanık beyanının hükme esas alınmamış olması durumunda fail hakkında yalnızca adli para cezasına hükmedilebilir (İsviçre CK m. 307/3). Beyanın hükme esas alınmamış olması daha az ceza verilmesini gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir¹⁶⁷.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunan failin, üçüncü kişiler bakımından zararlı bir sonuç ortaya çıkmadan evvel gerçeği söylemesi halinde, cezasından indirimine gidilebileceği gibi ceza verilmesinden de vazgeçilebilir (İsviçre CK m. 308/1). Kişinin kendisini veya

¹⁶³ **Stratenwerth**, Günter ve **Wohlers**, Wolfgang. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*. 3. Baskı, Stämpfli, 2013, Art. 309 Rn. 2.

¹⁶⁴ **Stratenwerth ve Wohlers**, Art. 309 Rn. 2.

¹⁶⁵ **Trechsel**, Stefan ve **Pieth**, Mark. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*. 3. Baskı, Dike, 2018, Art. 307 Rn. 2.

¹⁶⁶ **Trechsel ve Pieth**, Art. 307 Rn. 19.

¹⁶⁷ **Trechsel ve Pieth**, Art. 307 Rn. 20.

akrabalarını kovuşturma riskine maruz bırakacağını düşünerek gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması halinde cezası indirilir (İsviçre CK m. 308/2).

Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapılması ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmemiştir. Bu bakımdan İsviçre CK ile ETCK benzerdir. ETCK’da da gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık yapılması yalan tanıklık suçuna atıfla düzenlenmiş idi.

İsviçre ceza hukukunda, hukuk davasının taraflarının gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları da (*Falsche Beweisaussage der Partei*) suç teşkil eder. Bir kişinin, tarafı olduğu bir hukuk davasında hâkim tarafından gerçeği söylemeye davet edildikten ve aksi halde cezalandırılacağı konusunda uyarıldıktan sonra davaya konu olan olaylar hakkında gerçeğe aykırı deliller ileri sürmesi ayrı bir suç tipi olarak öngörülmüştür (İsviçre CK m. 306/1). Tarafların gerçeğe aykırı beyanı yemin altında vermiş olmaları ise cezanın artırılmasını gerektiren bir hal olarak öngörülmüştür (İsviçre CK m. 306/2)¹⁶⁸. Suç tipi ile hukuk yargılamasında maddi gerçeğin ortaya çıkmasına ilişkin menfaatin ve dolaylı olarak hukuk davasının karşı tarafının çıkarlarının korunduğu kabul edilmektedir¹⁶⁹. Söz konusu düzenleme gerçeğe aykırı beyanda bulunan ve aynı zamanda davanın tarafı olan kimsenin cezai sorumluluğunu öngörmesi bakımından Türk hukukundan ayrılmaktadır.

1.4.5. İtalya

Yalan tanıklık suçu (*Falsa testimonianza*), İtalyan Ceza Kanunu’nda “*Adliyenin İşleyişine Karşı Suçlar*” (*Dei delitti contro l’Amministrazione della giustizia*) arasında, “*Yargı Faaliyetine Karşı Suçlar*” (*Dei delitti contro l’attività giudiziaria*) başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre; yargı makamları veya Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde tanıklık ederken, kendisine sorulan konu ile ilgili tamamen veya kısmen gerçeğe aykırı beyanda bulunan veya gerçeği inkâr eden veya sessiz kalan kimseler iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (İtalyan CK m. 372)¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Stratenwerth ve Wohlers, Art. 206 Rn. 1; Trechsel ve Pieth, Art. 306 Rn. 1.

¹⁶⁹ Trechsel ve Pieth, Art. 306 Rn. 1.

¹⁷⁰ Bkz. İtalyan Ceza Kanunu metni için, <http://www.anvu.it/wp-content/uploads/2016/03/codice-penale-navigabile-4-marzo-2016.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

İtalyan ceza hukuku sisteminde yalan tanıklık suçu, yalnızca mahkemeler önünde işlenebilir. Yalan tanıklık suçuna ilişkin düzenlemede, mahkeme dışında tanık dinlemeye yetkili mercilere ya da kolluğa yer verilmemiştir. Ayrıca Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıkların da yalan tanıklık suçunu oluşturacağı öngörülmüştür.

Suç tipinde gerçeğin kısmen veya tamamen gizlenmesinin de yalan tanıklık suçunu oluşturacağı ayrıca belirtilmiştir¹⁷¹. Gerçeği gizleme fiilinin suç tipinde açıkça belirtilmiş olmasının kanunilik ilkesine daha uygun düştüğü ve TCK bakımından da aynı yönde değişiklik yapılması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır¹⁷². 765 sayılı ETCK'da yalan tanıklık suçunun fiil unsuru olarak gerçeğin gizlenmesi de ayrıca belirtilmişti. 5237 sayılı TCK düzenlemesinde ise yalnızca gerçeğe aykırı tanıklık yapmak ifadesi kullanılmıştır (m. 272/1 ve 2).

İtalyan ceza hukukunda, ceza soruşturması sırasında yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu değil, savcıya karşı gerçek dışı beyanda bulunma suçunu (*False informazioni al pubblico ministero*) oluşturmaktadır. İtalyan CK'nın 371 – bis maddesine göre; bir ceza davası sırasında kendisinden Cumhuriyet savcısı ya da Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı tarafından bilgisi sorulan kişiler gerçeğe aykırı beyanda bulunur ya da gerçeği gizlerse dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

İtalyan CK'nın 373. maddesi ile gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapılması (*Falsa perizia o interpretazione*) ayrı bir suç tipi olarak öngörülmüş ve suçun yaptırımı ise yalan tanıklık suçuna atıfla düzenlenmiştir¹⁷³.

1.5. BENZER SUÇLARLA KIYASLAMA

Adliyeye karşı suçlar başlığı altında düzenlenen suç tiplerinin belli noktalarda ortaklaştığı görülmektedir. Suç tipleri ile korunan hukuki menfaatin benzer olması, öngörülen suç tipleri ile delillerin gerçeğe uygunluğunun korunmasının amaçlanması ve bazı suç tiplerinin beyan yoluyla işlenmesi nedeniyle adliyeye karşı suçlar başlığı altında

¹⁷¹ Ünver, 196.

¹⁷² Göktürk, 354; Ünver, 183.

¹⁷³ Nas, Ali Murat. *Yalan Tanıklık Suçu Psikolojik ve Hukuki Sınırlar*. Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 150 vd.

düzenlenmiş bazı suç tiplerinin, yalan tanıklık suçu ile farkları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.5.1. İftira

İftira suçu TCK'nın 267. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre; “*Yetkili makamlara ihbar veya şikayette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*”. İftira suçunun faili, işlemediğini bildiği halde hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak amacıyla bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmektedir. Yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi için ise mutlaka bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat edilmesi gerekmez. Önemli olan tanığın kendisinden bilgisi sorulan hususa ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunmasıdır¹⁷⁴.

Hukuka aykırı fiil isnadının, yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın yoluyla yapılması halinde iftira suçunun temel şekli oluşacaktır. Bu bakımdan iftira suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Maddi eser ve deliller uydurarak iftirada bulunulması hali ise daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hal olarak öngörülmüştür¹⁷⁵.

İftira, herkes tarafından işlenebilen bir suçtur. Herkes tarafından işlenebilen bir suç olması bakımından iftira suçu yalan tanıklık suçundan ayrılmaktadır¹⁷⁶. Yalan tanıklık suçu, yalnızca tanık sıfatıyla beyanda bulunanlar tarafından işlenebilir. Tanık, gerçeğe aykırı beyanı sırasında, işlemediğini bildiği halde bir kimse hakkında hukuka aykırı bir fiil isnadında bulunur ise iftira suçu da oluşabilir¹⁷⁷. Yalan tanıklık suçu ile iftira suçu arasındaki bu ilişki farklı nevi'den içtima başlığı altında ayrıntılı biçimde ele alınmıştır¹⁷⁸.

¹⁷⁴ İçer, 187.

¹⁷⁵ Özbek, Veli Özer ve diğer yazarlar. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017, s. 1128.

¹⁷⁶ Parlar, Ali ve Öztürk, Mustafa. *İftira, Yalan Tanıklık ve Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik Suçları*. Aristo Yayınevi, 2017, s. 21.

¹⁷⁷ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1226; DüNDAR, Hamit. *İftira Suçu ile Benzeri Suçlar Üzerine Bir İnceleme*. Adalet Dergisi, 75 (2), 1984, s. 311.

¹⁷⁸ Bkz. 4.3.2.2. numaralı başlık.

İftira suçunun failinin; kastının bulunması, ayrıca mağdur hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılması ya da idari bir yaptırım uygulanmasının sağlanması amacıyla hareket etmesi gerekir. İftira suçunun oluşması failin, iftira attığı kişinin masum olduğunu bilmesini de gerektirdiğinden suçun yalnızca doğrudan kast ile işlenebileceği belirtilmektedir¹⁷⁹. Yalan tanıklık suçunun oluşumu bakımından ise maksadın bir önemi bulunmayıp failin kasten hareket etmesi yeterlidir¹⁸⁰.

İftira suçu bakımından öngörülen neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller, yalan tanıklık suçu ile paralellik göstermektedir. Her iki suç tipi açısından da mağdur hakkında koruma tedbirlerine başvurulması, mahkûmiyet hükmü verilmesi ve hükmün infazına başlanması neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak düzenlenmiştir (TCK m. 267/3 – 6 ve m. 272/4 – 8). İftira suçu bakımından da mağdur hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırımın uygulanmış olması, neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir hal olarak öngörülmüştü. Ancak 267. maddenin 7. fıkrasında yer alan söz konusu düzenleme adli ve idari yaptırımlar arasında bir ayrım gözetmediği ve bu nedenle suç ile ceza arasında bulunması gereken adil dengeyi korumadığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir¹⁸¹.

İki suç arasında zamanaşımı yönünden de farklılık bulunmaktadır. TCK m. 267/8'e göre; iftira suçu nedeniyle zamanaşımı, mağdurun masum olduğunun anlaşıldığı tarihten itibaren başlar. Yalan tanıklık suçu bakımından ise bu şekilde bir özel zamanaşımı düzenlemesi yapılmamıştır.

¹⁷⁹ Parlar ve Öztürk, 25.

¹⁸⁰ Ünver, Adliyeye Karşı, 77.

¹⁸¹ “Öte yandan, hapis cezası dışındaki adli yaptırımlar ile idari yaptırımlar kişi üzerindeki etkileri bakımından değerlendirildiğinde, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların idari yaptırımlara göre daha ağır sonuçlarının olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca ihlalin niteliği, uygulayan merci ve uygulanan usul ile hukuki sonuçları itibariyle de idari yaptırımlar ile adli yaptırımlar arasında kapsamlı farklılıklar bulunmaktadır. Oysa yasa koyucu, iftira sonucunda mağdur hakkında konusu suç teşkil etmeyen ve genellikle kişiye görev ve yükümlülüklerinin hatırlatılmasından ibaret olan idari yaptırımların uygulanması haliyle, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların uygulanması halini aynı ağırlıkta görerek, her iki durum için de aynı miktarda cezalar öngörmüştür. Bu açıdan itiraz konusu fıkra suç ile ceza arasında bulunması gereken adil dengenin korunamadığı ve bu haliyle de adalet duygularını zedeleyen bir durum bulunduğu açıktır” AYM, 17.11.2011, E. 2010/115 K. 2011/154 (RG 17.03.2012, S. 28236).

1.5.2. Yalan Yere Yemin

TCK'nın 275. maddesine göre “*Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.*” Yalan yere yemin edilmesi yalnızca hukuk davaları açısından suç olarak kabul edilmiştir¹⁸². Bunun nedeni, hukuk davalarında yeminin mahkemeyi bağlayıcı nitelikte bir delil olmasıdır. Ceza yargılamasında serbest delil sistemi geçerli iken hukuk yargılamalarında kanuni delil ve ispat sistemi geçerlidir. Yemin, medeni yargılamada maddi bir vakıanın ispatına yarayan bir delildir. Yemin delili takdiri bir delil olmayıp, hâkimi bağlayıcı niteliktedir¹⁸³.

Yalan yere yemin suçunun faili, hukuk davasında davacı veya davalı sıfatını taşıyan ve yalan yere yemin eden kimsedir¹⁸⁴. Davada taraf sıfatı bulunmayan tanıklar bu suçun faili olamazlar. Bir tanığın yemin ederek gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda ise yalnızca yalan tanıklık suçu oluşur. Bu nedenle davanın tarafları yalan tanıklık suçunun faili olamaz¹⁸⁵.

Yalan tanıklık suçu, bir disiplin soruşturması kapsamında, hukuk ya da ceza davasında mahkeme önünde, ceza soruşturması sırasında Cumhuriyet savcısı önünde işlenebilir. Suçun oluşması için tanıklığın, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılmış bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde ya da mahkeme veya kanunen yemin vererek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması gerekir. Yalan yere yemin suçu ise ancak bir hukuk davasında ve mahkeme önünde işlenebilir¹⁸⁶.

Yalan yere yemin suçu, bir hukuk davasında iddiasını ispat etmek isteyen tarafa bu konuda yemin teklif edilmesi ve tarafın da maddi gerçeğe aykırı biçimde yemin etmesi

¹⁸² Alman ceza hukukunda, yalan yere yemin edilmesi hem bağımsız bir suç tipi hem de yeminsiz gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli halini oluşturmaktadır. Bu bakımdan yemin ederek bir ceza davasında gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın cezası ağırlaştırılarak verilir. Bkz. **Küpper ve Börner**, 206 ve 210; **Wessels vdy.**; 250 vd; Türk ceza hukukunda ise tanığın yemin etmiş olması değil tanık dinlemeye yetkili mercii yemin ettirme yetkisinin bulunması bir ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle yemin vererek tanık dinlemeye yetkili mercii önünde yemin etmeksizin gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar da suçun nitelikli halinden sorumlu tutulur.

¹⁸³ **Kuru**, 289; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1160.

¹⁸⁴ **Parlar ve Öztürk**, 261; **Ünver**, Adliye Karşı, 230.

¹⁸⁵ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1161.

¹⁸⁶ **Ünver**, Adliye Karşı, 232.

ile oluşmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki hukuk davalarında yemin teklif edilebilmesi her durumda mümkün değildir. HMK m. 236 ile öngörülmüş olan hallerde yemin teklif edilebilir. Yalan yere yemin suçu, yalnızca yemin ederek işlenebilir¹⁸⁷.

Tanıklığın konusunu oluşturan ve gerçeğin oraya çıkması bakımından önemi olan bir hususun gizlenmesi de yalan tanıklık suçunu oluşturabilir. Bu bakımdan yalan tanıklık suçunun ihmali bir hareketle işlenmesi de mümkündür. Yalan yere yemin suçu ise yalnızca icrai hareketle işlenebilir¹⁸⁸.

1.5.3. Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık

Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması (m. 276/1) ve sayılan yetkili kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanın ifade veya belgeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etmesi (m. 276/2) suç olarak düzenlenmiştir.

Suçun faili, ancak maddede sayılan merciler tarafından görevlendirilen bilirkişi ya da tercümanlar olabilir. Bu sıfatı taşımayan kimselerce suçun işlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle tıpkı yalan tanıklık suçu gibi bu suç da gerçek özgü suç niteliğindedir¹⁸⁹.

Bilirkişi ya da tercümanı görevlendiren yargı mercileri ile kişi ve kurullar bakımından yargılama usulüne ilişkin bir farklılaştırmaya gidilmemiştir. Bu bağlamda idari yargılamalarda, ceza davalarında, hukuk davalarında, disiplin soruşturmalarında görevlendirilmesi fark etmeksizin gerçeğe aykırı mütalaa verilmesi ya da ifade ve belgelerin gerçeğe aykırı tercüme edilmesi suç oluşturacaktır. İdari yargılama sürecinde de suçun oluşması mümkün olduğundan kapsam olarak yalan tanıklık suçundan daha geniş bir alanda oluşabileceği söylenebilir. Zira aksi yönde görüşler bulunmakla beraber yazılı yargılama usulünün uygulandığı idari yargılamada tanık dinlenemeyeceği genel

¹⁸⁷ **Meran**, Necati. *Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*. Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 295.

¹⁸⁸ **İçer**, 186.

¹⁸⁹ **Ünver**, Adliyeye Karşı, 245, 257.

olarak kabul edilmektedir ve Danıştay uygulaması da bu yöndedir¹⁹⁰. İdari yargılama usulünde tanık delilin yeri konusunda değerlendirmeler ayrıca yapılacaktır¹⁹¹.

Gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık suçunda etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmemiştir. 765 sayılı ETCK’da gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu yalan tanıklığa ilişkin suç kapsamında değerlendirildiğinden, yalan tanıklığa ilişkin etkin pişmanlık hükümleri bu suç bakımından da uygulanıyordu (ETCK m. 293)¹⁹².

1.5.4. Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme

TCK’nın 281. maddesindeki düzenlemeye göre, “Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi” cezalandırılır. Suçun fiil unsurunu bir suça ilişkin delilleri yok etmek, silmek, gizlemek, değiştirmek veya bozmak oluşturmaktadır. Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla sayılan fiillerden birinin yapılması suçun oluşumu açısından yeterlidir. Bu nedenle söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur¹⁹³. Yalan tanıklık suçu ise serbest hareketli bir suç olarak düzenlenmiştir.

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu herkes tarafından işlenebilen bir suçtur. Ancak kişi, kendi işlediği ya da iştirak ettiği suçla ilgili olarak yukarıda sayılan fiilleri işlerse suç oluşmaz¹⁹⁴. Yalan tanıklık suçu ise sadece tanık sıfatıyla beyanda bulunanlarca işlenebildiğinden özgü suç niteliğindedir.

Suç tipinde yer verilmiş olan fiillerin gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla işlenmesi gerekir. Bu bakımdan failin kastının bulunmasının yanında belirli bir saikle hareket etmesi de aranmıştır¹⁹⁵. Yalan tanıklık suçu bakımından ise genel kast yeterlidir.

¹⁹⁰ Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (3 – 4), s. 201 vd.

¹⁹¹ Bkz. 3.1.1. numaralı başlık.

¹⁹² Erem, Faruk ve Toroslu, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Sevinç Matbaası, 1973, s. 231

¹⁹³ Evik, Vesile Sonay. *Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme Suçu*. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (137 – 138), 2016, s. 17.

¹⁹⁴ Ünver, Adliyeye Karşı, 351.

¹⁹⁵ Evik, Suç Delillerini, 21.

Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçunun konusu daha önce işlenmiş olan bir suçun delilleridir. Madde düzenlemesinde deliller arasında bir ayrıma yahut sınırlı bir sayıma gidilmediğinden tanık beyanı da bu kapsamdadır¹⁹⁶. Ancak belirtmek gerekir ki tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunmak özel bir suç tipi olarak düzenlendiğinden, yalan tanıklık suçunun faili bakımından yalnızca TCK m. 272 hükmü uygulama alanı bulabilir.

Görülmekte olan bir davada, gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla, davanın taraflarından birinin, sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs etmesi ise yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığın etkilemeye teşebbüs suçu olarak öngörülmüştür (TCK m. 277). Bu halde tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs suçu ile suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu arasında içtima hükümleri uygulama alanı bulabilecektir¹⁹⁷. Ancak tanığı etkilemeye teşebbüs suçunun, yalan tanıklık suçuna göre tali norm niteliğinde bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır. Eğer tanığı etkilemek yönündeki fiiller neticesinde tanık, gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise failin, yalan tanıklık suçuna azmettirmeden dolayı sorumlu tutulması gerekir¹⁹⁸.

1.5.5. Suçluyu Kayırma

Suçluyu kayırma suçu, suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkân sağlamak şeklinde tanımlanmıştır (TCK m. 283/1). Suçluyu kayırma suçunun oluşması için, suçluyu kayırma niteliğindeki hareketlerin yapılmasından önce bir suçun işlenmiş olması gerekir. Bu bağlamda yalnızca

¹⁹⁶ **Evik**, Suç Delillerini, 12; Öğretide bir görüşe göre madde metninde yalnızca delillerden bahsedildiği için suçtan arta kalan emarelerin yok edilmesi, silinmesi veya değiştirilmesi bu suç kapsamında değerlendirilemez. Bkz. **Ünver**, Adliyeye Karşı, 356.

¹⁹⁷ **Evik**, Suç Delillerini, 21.

¹⁹⁸ **İçer**, 189; **Meran**, 327 vd; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 285 vd.

kanunla suç olarak tanımlanmış fiiller kayırmanın konusunu oluşturabilir¹⁹⁹. Yalan tanıklığın konusunu ise her durumda bir suç oluşturmamaktadır. Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında veya mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunulması halinde yalan tanıklık suçu oluşur. Bu bağlamda disiplin soruşturmaları ve hukuk davalarında da yalan tanıklık suçu işlenebilir²⁰⁰.

Suçluyu kayırma suçu herkes tarafından işlenebilen bir suçken, yalan tanıklık suçu yalnızca tanık sıfatıyla beyanda bulunanlarca işlenebilen özgü bir suçtur²⁰¹.

Suçluyu kayırma suçunun oluşabilmesi için failin kastının bulunmasının yanı sıra suçlunun araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması amacıyla hareket etmesi gerekir²⁰². Yalan tanıklık suçu bakımından ise kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunulması yeterlidir. Suçun oluşması açısından failin amacının önemi yoktur.

Suçluyu kayırma suçunun fiil unsurunu, suç işleyen bir kimseye, onun araştırma, yakalama, tutuklama veya hükmün infazından kurtulması için imkân sağlanması oluşturur. Failin söz konusu amaçlara yönelik yapacağı her türlü hareket suçluyu kayırma suçuna vücut verecektir²⁰³. Kanaatimizce fail sayılan amaçlarla, tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunur ise yalan tanıklık suçu da oluşacaktır²⁰⁴. Bu halde farklı neviden fikri içtima kuralları gereği, fail daha fazla cezayı gerektiren suçtan sorumlu

¹⁹⁹ **Evik**, Vesile Sonay. *Suçluyu Kayırma Suçu*. Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan. Galatasaray Hukuk Fakültesi Dergisi, 7 (1), s. 733.

²⁰⁰ **İçer**, 188.

²⁰¹ **Ünver**, Adliyeye Karşı, 388.

²⁰² **Evik**, Suçluyu Kayırma, 742.

²⁰³ **Evik**, Suçluyu Kayırma, 739.

²⁰⁴ **İçer**, 188 vd.

tutulmalıdır²⁰⁵. Yalan tanıklık suçu ile suçluyu kayırma suçu arasındaki ilişki farklı nevi'den fikri içtima başlığı altında ele alınmıştır²⁰⁶.

Suçluyu kayırma suçu bakımından etkin pişmanlık halleri düzenlenmemiştir. Buna karşın yalan tanıklık suçuna ilişkin olarak etkin pişmanlık hallerine TCK'nın 274. maddesinde yer verilmiştir.

²⁰⁵ “Kiraladığı araç ile mağdur F'ye çarparak yaralanmasına sebep olan S.'nin yakalanmasını engellemek amacıyla hareket eden sanığın, bilgi sahibi olarak kollukta ve tanık sıfatıyla Cumhuriyet savcılığında alınan ifadelerinde, taksirle yaralama suçunun failinin kimlik, adres ve iletişim bilgilerini bildiği halde gizlemesi şeklinde gerçekleşen olayda eylemin bir bütün halinde suçluyu kayırma suçunu oluşturacağı, hukuki durumunun buna göre tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden, ayrıca yalan tanıklık suçundan da ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi...” Kararda geçen olayda S.'nin kolluk ve savcılıkta sanığın iletişim bilgilerini vermemek şeklindeki eylemi kanaatimizce hem suçluyu kayırma hem de yalan tanıklık suçunu oluşturmaktadır. Bu nedenle Yargıtay kararındaki değerlendirmeye katılmıyoruz. Yargıtay 9. CD, 10.09.2014, E. 2014/6270 K. 2014/8984 (**Parlar ve Öztürk**, 260).

²⁰⁶ Bkz. 4.3.2.2. numaralı başlık.

2. BÖLÜM:

YALAN TANIKLIK SUÇUNUN UNSURLARI

2.1. GENEL OLARAK

Suç kavramının incelenmesinde günümüzde analizci metot kullanılmakta ve suç unsurlarına ayrılarak incelenmektedir. Ancak suçun oluşması bakımından gerekli olan kurucu unsurların neler olduğu konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Türk ceza hukuku öğretisinde de suçun incelenmesinde farklı sınıflandırmalar kullanılmaktadır. Suçu iki, üç ya da dört unsura ayırarak inceleyen yazarlar bulunmaktadır²⁰⁷.

²⁰⁷ *Artuk ve diğer yazarlara* göre, suçun unsurları tipiklik ve hukuka aykırılıktır. Tipikliğin yapı taşlarını ise maddi ve manevi unsurlar oluşturur. Bkz. **Artuk**, Mehmet Emin ve diğer yazarlar. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 12. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018, s. 221; *Centel ve diğer yazarlara* göre, suç yasallık unsuru, maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık unsuru olmak üzere dört unsurdan oluşmaktadır. Bkz. **Centel**, Nur ve diğer yazarlar. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. 10. Baskı, Beta Yayınevi, 2017, s. 215 vd; *Demirbaş*'a göre, suçun unsurları tipe uygun fiil, hukuka aykırılık ve kusurluluktur. Bkz. **Demirbaş**, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 211; *Hafizoğulları ve Özen*, suçu üç unsura ayırarak incelemektedir. Buna göre suçun unsurları fiil, hukuka aykırılık ve kusurdur. Bkz. **Hafizoğulları**, Zeki ve **Özen**, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 8. Baskı, US-A Yayıncılık, 2015, s. 165; *Hakeri*'ye göre suçun unsurları tipiklik ve hukuka aykırılıktır. Yazar tipikliği, maddi ve manevi unsurlarına ayırarak incelemektedir. Bkz. **Hakeri**, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 21. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017, s. 135 vd; *İçel*, suçu; tipe uygun eylem, hukuka aykırılık ve kusurluluk olmak üzere üç unsura ayırarak incelemektedir. Bkz. **İçel**, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. Baskı, Beta Yayınevi, 2018, s. 233; *Karakehya*'ya göre, suçun tipiklik ve hukuka aykırılık olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır. Tipikliğin ise maddi ve manevi unsurları vardır. Bkz. **Karakehya**, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*. Nisan Kitabevi, 2018, s. 50; *Önder*'e göre, suçun unsurları hareket, tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluktur. Bkz. **Önder**, Ayhan. *Ceza Hukuku Dersleri*. Filiz Kitabevi, 1992, s. 152; *Taner*'e göre, suçun unsurları kanuni unsur, maddi unsur ve manevi unsur olmak üzere üç tanedir. Bkz. **Taner**, Tahir. *Ceza Hukuku Umumi Kısım*. 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, 1953, s. 82; *Toroslu ve Toroslu*'ya göre suç maddi ve manevi unsur olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Bkz. **Toroslu**, Nevzat ve **Toroslu**, Haluk. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. 24. Baskı, Savaş Yayınevi, 2018, s. 131 vd; *Koca ve Üzülmöz*'e göre suçun unsurları fiil, tipiklik ve hukuka aykırılıktır. Yazarlar tipikliği, tipikliğin maddi ve manevi unsurları şeklinde ikili bir ayrım ile almaktadır. Bkz. **Koca**, Mahmut ve **Üzülmöz**, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 87; *Özgenç*'e göre, TCK sisteminde suçun unsurları, üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; maddi unsurlar, manevi unsurlar ve hukuka aykırılık unsurudur. Bkz. **Özgenç**, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 165; *Öztürk ve Erdem*'e göre, suçun unsurları tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluktur. Yazarlar kast ve taksiri kusur başlığı altında ele almaktadır. Bkz. **Öztürk**, Bahri ve **Erdem**, Mustafa Ruhan. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 165; *Özbek ve diğer yazarlara* göre, suçun unsurları; tipe uygun eylem, hukuka aykırılık ve kusurluluk olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bkz. **Özbek**, Veli Özer ve diğer yazarlar. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 218; *Soyaslan*'a göre, suçun unsurları; kanuni unsur, maddi unsur, hukuka aykırılık unsuru ve manevi unsur olmak üzere dört tanedir. Bkz. **Soyaslan**, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2016, s. 219; *Dönmezer ve Erman*'a göre suçun dört kurucu unsuru vardır ve bunlar; kanuni

5237 sayılı TCK, kusurluluğu suçun kurucu bir unsuru olarak düzenlenmemiştir. Bu bağlamda kusurluluk, failin suç olan eylemi nedeniyle kınanabilmesini ifade etmektedir. TCK'nın benimsediği sisteme göre; cezalandırılabilir bir fiilin ortaya çıkması için fiilin haksızlık teşkil etmesi ve failin kınanabilir olması gerekir²⁰⁸. Tipiklik, fiilin kanunda öngörülen suç tipine uygun olmasıdır. Bir fiilin haksızlık olarak değerlendirilmesi için öncelikle kanuni tipe uygun olması gerekir. Tipiklik maddi ve manevi unsurlardan oluşmaktadır. Tipe uygun fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için hukuka aykırı olması da gerekir. Tipik bir fiilin bulunduğu tespit edildikten sonra ikinci bir değerlendirme hukuka aykırılık yönünden yapılacaktır. Fiilin işlenmesini hukuka uygun hale getiren bir nedenin bulunmadığı saptanırsa fiilin suç oluşturduğu sonucuna varılacaktır²⁰⁹.

Fiilin cezalandırılabilir olması için ise tipik ve hukuka aykırı olmasının yanında failin gerçekleştirmiş olduğu haksızlıktan dolayı kınanabilmesi gerekir. Bu aşamada kusurluluk bakımından bir değerlendirme yapılacaktır. Failin cezai sorumluluğunun doğabilmesi, kusurunun bulunmasına bağlıdır²¹⁰. Çalışmada TCK'nın düzenleme biçimine uygun olarak suç tipiklik ve hukuka aykırılık unsurları şeklinde ele alınacaktır.

Bölümün bütünlüğünün korunması adına suçun unsuru olmayan suçla korunan hukuki değer ve kusurluluğa da yalan tanıklık suçunun unsurları başlığı altında yer verilmesi uygun görülmüştür.

unsur, maddi unsur, hukuka aykırılık unsuru ve manevi unsurdur. Bkz. **Dönmezer**, Sulhi ve **Erman**, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II*. 14. Baskı, Der Yayınları, 2019, s. 10.

²⁰⁸ **Koca ve Üzülmez**, 306; **Özgenç**, Genel Hükümler, 165.

²⁰⁹ **Koca ve Üzülmez**, 107.

²¹⁰ **Koca ve Üzülmez**, 306 vd.

2.2. SUÇLA KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Suçla korunan hukuki değer²¹¹ ceza normu ile korunan ve suç tipinin ihlal ettiği hak veya menfaat olarak ifade edilebilir²¹². Her suç mutlaka bir değeri ihlal eder. Nitekim bu değer, suçun özünü teşkil eder²¹³.

Her ceza normu mutlaka bir hukuki değerle ilişkili olmak zorundadır. Ancak bazı suç tipleri birden fazla hukuki değeri de koruyabilir²¹⁴. Kanun koyucunun birden fazla hukuki değeri korumayı amaçladığı suç tipleri bakımından, suçun kanunda düzenlenmiş olduğu yerin bir hareket noktası teşkil ettiği ve kanun koyucu tarafından yapılan bu tercihin öncelikli olarak korunmak istenen hukuki değeri yansıttığı belirtilmektedir²¹⁵.

Yalan tanıklık suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "*Millete ve Devlete Karşı Suçlar*" başlıklı dördüncü kısmında, ikinci bölüm olan "*Adliyeye Karşı Suçlar*" arasında yer almaktadır. Suç tipinin kanun sistematığı içerisindeki yeri, korunmak istenen hukuki yararın tespiti bakımından yol gösterici niteliktedir. Nitekim aynı başlık altında yer alan; iftira, suç uydurma, suçu bildirmeme gibi suçlarla incelememizin konusunu oluşturan yalan tanıklık suçu korunan hukuki yarar bakımından belli ölçüde ortaklaşmaktadır.

Adliyeye karşı suçlarla korunmak istenen hukuki değer, mevcut siyasal iktidar düzeninin yapısı ve devletin korunması kavramına yüklenen anlama göre şekillenmektedir²¹⁶. Devletin birey – dışı bir varlık olduğunu kabul eden geleneksel anlayışa göre devletin kendine özgü çıkarları vardır. Devletin korunmasından ise söz konusu çıkarların korunması anlaşılmalıdır. Bu bağlamda devlete karşı suçlarla korunmak istenen hukuki

²¹¹ Suçla korunan hukuki değeri ifade etmek üzere öğretilerde suçun hukuki konusu terimi de yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bkz. **Hafizoğulları Zeki ve Güngör**, Devrim. *Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (69), 2007, s. 22; **Karakehya**, Genel Hükümler, 32; **Toroslu ve Toroslu**, 109.

²¹² **Erem**, Faruk. *Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (1), 1968, s. 12; **Toroslu**, Nevzat. *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*. Sevinç Matbaası, 1970, s. 87.

²¹³ **Özgenç**, Genel Hükümler, 161; **Toroslu ve Toroslu**, 109.

²¹⁴ **Koca ve Üzülmöz**, 117.

²¹⁵ **Karakehya**, Genel Hükümler, 33; **Ünver**, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Seçkin Yayıncılık, 2003, s. 109.

²¹⁶ **Özek**, Çetin. *Adliyeye Karşı Suçların Hukuki Konusu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55 (3), 1997, s. 15.

değeri, devletin kendine özgü çıkarları oluşturmaktadır. Adliye aleyhine işlenen suçlar ise devletin adli çıkarlarına karşı işlenmiş suçlardır²¹⁷. Aksi görüşe göre ise tüm suçların koruduğu hukuki değerler bireylere aittir ve devletin hukuki değerlerin sahibi olduğundan söz edilemez. Devlet, toplum veya kamu ancak hukuki değerlerin taşıyıcısı olarak kabul edilebilir²¹⁸. Bu bağlamda adliye karşı işlenen suçların adil yargılanma hakkını koruduğu yönünde bir görüş de bulunmaktadır. Buna göre; devletin adliye karşı suçları yaratmak konusunda sübjektif bir hakkı bulunduğu bahsedilemez. Devletin bu konuya ilişkin getirdiği cezai düzenlemeler onun görev ve yükümlülüğü kapsamındadır. Günümüzde adli fonksiyonların korunmasında ölçüt, insan haklarının korunmasıdır²¹⁹.

Belirtmek gerekir ki devletin hukuki değerlerin sahibi olabileceği yönündeki anlayış, birey çıkarları ile devlet çıkarları arasında çatışmaya yol açabilecek niteliktedir²²⁰. Muhakeme ve infaz faaliyeti toplum adına devletçe yerine getirilir ve bu adli fonksiyonu devletin temel varlık şartlarındadır. Bu bakımdan devletçe yapılan yargılamaların adaletli olduğu, uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun olarak çözümlendiği yönünde toplumda bir kanaatin oluşması gerekir²²¹. Yargılamanın gerçeklere uygun bir şekilde ilerlemesi ve adaletin tesis edilmesindeki yarar, toplumu oluşturan tüm bireylere ilişkin korunması gereken bir değerdir. Adaletin tesisinin sağlanması ve kişilerin adil yargılanma haklarının korunması, devletin sorumluluğu altındadır²²². Muhakemenin temel amacı, maddi vakıanın gerçeğe uygun bir şekilde tespit edilerek adaletin yerine getirilmesidir. Gerçeğe ulaşmakta kullanılacak vasıtalar ise delillerdir. Bu bakımdan delillerin gerçeğe uygunluğu, maddi gerçeğe ulaşmada önemli bir rol oynar²²³.

Adliye karşı suçlar özelinde yalan tanıklık suçuyla korunmak istenen hukuki değer konusunda da Türk öğretisinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre; bu

²¹⁷ **Özek**, Adliye, 17; Devlete ait adli veya yargısal varlık veya menfaatler adliye karşı suçları öngören normlar tarafından korunmaktadır. Bkz. **Toroslu**, Nevzat. *Ceza Hukuku Özel Kısım*. 9. Baskı, Savaş Yayınevi, 2018, s. 315.

²¹⁸ **Koca ve Üzülmüş**, 117; **Ünver**, Hukuksal Değer, 142,580

²¹⁹ **Ünver**, Adliye Karşı, 33 vd.

²²⁰ **Özek**, Çetin. *1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı'na İlişkin Düşünceler*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 56 (1 – 4), 1998, s. 40; **Ünver**, Hukuksal Değer, 142, 488.

²²¹ **Göktürk**, Neslihan. *Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272)*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20 (1), 2016, s. 352.

²²² **Özek**, Adliye, 20.

²²³ **Göktürk**, 352.

suçla devletin adli çıkarları korunmaktadır²²⁴. Bu yönde görüş beyan edenlerin çıkış noktası suçun Türk Ceza Kanunu'nda düzenlendiği yerdir. Buna göre; suçun millete ve devlete karşı suçlar arasında ve adliyeye karşı suçlar başlığı altında düzenlenmiş olması korunmak istenen hukuki yarar bakımından yeterince açık bir fikir vermektedir. Gerçeği yansıtmayan bir tanık beyanı, yanlış yönde kararlar verilmesine neden olacaktır. Bu bakımdan gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunmak, devletin adli faaliyetine karşı gerçekleştirilmiş bir saldırıdır²²⁵.

Diğer görüşe göre ise bir ispat vasıtası olarak tanık beyanının gerçeği yansıtmaması durumunda yargılamanın yanlış yolda ilerlemesi söz konusu olabilecektir. Yalan tanıklık suçu, yargılama makamlarını yanlış yola sevk edebilecek tanık beyanlarının cezalandırılması ve önlenmesi amacıyla düzenlenmiştir. Bu bağlamda yalan tanıklık suçu ile korunması amaçlanan hukuki değer, dürüst yargılama yapmak ve yargı kararının maddi gerçeğe uygunluğunu sağlamak olduğu belirtilmektedir²²⁶. Yalan tanıklık suçu ile delillerin doğruluğu ve delillere bağlı olarak ispatın saflığı korunmaktadır²²⁷.

Suçla korunan hukuki yararın belirlenmesinde insan hak ve özgürlüklerinin merkez alınması gerektiği yönündeki görüşe göre yalan tanıklık suçu da tıpkı diğer adliyeye karşı suçlar gibi adil yargılanma hakkını korumaktadır²²⁸. Bu görüş eleştirilmiştir. Buna göre, yalan tanıklık suçu ile korunmak istenenin yalnızca adil yargılanma hakkı olduğu söylenemez. Yargılamanın işleyişinin düzgün olması ve maddi gerçeğe uygun nitelikte kararların alınması durumunda, kişilerin adil yargılanma hakkı da korunmuş olacaktır²²⁹.

²²⁴ **Tezcan**, Durmuş ve diğer yazarlar. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 1232; **Toroslu**, Özel Kısım, 315.

²²⁵ **Tamer Aslan**, Şükran. *Yalan Tanıklık Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 43. Bkz. aynı yönde, **Koçak**, Mehmet Faruk. Bir Ceza Yargılamasına Eleştirel Bakış: Yalan Tanıklık Suçu İncelemesi. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1), 2019, s. 202.

²²⁶ **Erem**, Faruk. *Adliye Aleyhinde Cürümler*. Güzel İstanbul Matbaası, 1955, s. 28; **Koçer**, 152 vd; **Malkoç**, İsmail. *Açıklamalı – İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu 2. Cilt*. 3. Baskı, Malkoç Kitabevi, 2008, s. 2481; **Meran**, 271; **Özbek**, vdy., 1145; **Parlar** ve **Öztürk**, 184; **Taneri**, Gökhan. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Sık Karşılaşılan Suçlar*. Bilge Yayınevi, 2014, s. 1244; **Tezcan vdy.**, 1245.

²²⁷ **Mumm**, Dieter. *Zum Wesen der Aussagedelikte*. Kriminalistik, 1964, s. 84 ve 87.

²²⁸ **Özek**, Adliye, 33; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 34 – 35; **Yaşar**, Osman ve diğer yazarlar. *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 6. 2. Baskı*, Adalet Yayınevi, 2014, s. 8182.

²²⁹ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1145.

Öğretide, yalan tanıklık suçu ile birden fazla hukuki değer korunduğu da ifade edilmiştir. Buna göre; yalan tanıklık suçu ile yargılamanın maddi gerçeğe uygun biçimde çözülmesi ve adaletin yerine gelmesindeki toplumsal menfaatin yanı sıra bireylerin adil yargılanma hakkı da korunmaktadır. Söz konusu değerler, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olup, bunlardan birinin daha ön planda olduğu söylenemez²³⁰. *İçer*'e göre ise yalan tanıklık suçu ile esas itibariyle adalete ve adliyeye ilişkin değerler koruma altına alınmıştır. Ancak gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde bireylerin suç isnadı altında kalmaları da söz konusu olabileceğinden bireylerin masum sayılma haklarının da korunduğunun kabulü gerekir²³¹.

Suçun ceza kanununda düzenlendiği yer, o suçla korunmak istenen hukuki değer bakımından çoğunlukla yol gösterici olabilir. Ancak tek ölçüt olarak bunun kullanılması bazı durumlarda yanıltıcı sonuçlara götürebilecektir. Nitekim kanun koyucunun yanlış tercihi sonucunda suçlar, ceza kanunlarında aslında olmamaları gereken bölümlerde de düzenlenebilmektedir²³². Diğer taraftan suçla korunmak istenen hukuki değer birden fazla da olabilir. Yalan tanıklık suçu bakımından da korunmak istenen hukuki değer birden fazla olduğu sonucuna varmak gerekir.

Yargıtay ise bir kararında *“Tanıkların, hukuki yükümlülüklerine aykırı olarak yalan tanıklıkta bulunmaları, adil yargılanmayı etkilediği, kimi durumlarda da kişilerin hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğurduğu, masumiyet karinesini zedelediği için TCK'nun 272. maddesinde suç olarak düzenlenmiştir.”* ifadesiyle bu suçla korunan

²³⁰ **Göktürk**, 352 vd.; **Ölmez**, 30. Koçak'a göre; *“Yalan tanıklık olgusu, devletin suç şüphesini araştırma faaliyetlerine yöneltilmiş “bir saldırı” olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla bu suç ile öncelikle devletin yargılama fonksiyonunu koruma hedefinin güdüldüğü ifade edilebilir. Belirtilmelidir ki tek suç normu ile birden fazla hukuki değer korunmasının amaçlanması mümkündür. Devletin yargılama fonksiyonunun, “adil yargılama zorunluluğu” altında olmadığı ise kabul edilebilir bir düşünce değildir. Bu açıdan bakıldığında suçla korunan hukuki değer devletin yargılama fonksiyonu olduğunu savunmak, bu suçla bireylerin adil yargılanma hakkının korunduğu savını dışlamamaktadır.”* Bkz. **Koçak**, 202.

²³¹ **İçer**, 190; *İçer*, yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen ikincil hukuki değer masum sayılma hakkı olduğunu belirtmiş ve bu görüşüne dayanak olarak suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerini göstermiştir. Yalan tanıklık suçunun ağır neticeleri mutlaka ceza sorumluluğunu gerektiren durumlar şeklinde ortaya çıkmamaktadır. Özel hukuk uyuşmazlıklarında aleyhinde tanıklıkta bulunan kişiler bakımından ortaya çıkan zararlı sonuçlar bu bağlamda yalnızca masumiyet karinesi altında değerlendirilemez.

²³² *“Kanunda suçun hukuki konusu esas alınarak yapılmış bilinçli bir tasnife rastlanmamaktadır. Suçların tasnifi rastlantısaldır. Bu durum münferit hükümlerin yorumunu zorlaştırmakta, hatta keyfileştirmektedir”.* Bkz. **Hafizoğulları** ve **Güngör**, 50; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 36.

hukuki değerin, kişilerin adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi olduğunu belirtmiřtir²³³.

Kanaatimize göre, yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen hukuki değerin tespitinde, suçu tipinin yaratılmasındaki amaçtan yola çıkılmalıdır. Suçu tipi ile bazen yalnızca kamuyu ilgilendiren bir yararı korumak amaçlanırken bazen de kamu yararının yanında kişisel yararların korunması amaçlanabilir²³⁴. Yalan tanıklık suçu bakımından, devlet eliyle yürütülmekte olan adli faaliyetlerin güvenilirliği ve gerçeğin ortaya çıkarılmasına ilişkin toplumsal menfaat korunmak istenmiştir. Bunun yanı sıra yargılamada taraf konumunda bulunan kimselerin de korunmak istendiği söylenebilir. Nitekim gerçeğe aykırı tanık beyanları, bu kimseler bakımından zararlı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir²³⁵. Bu nedenle yalan tanıklık suçu ile kişilerin adil yargılanma haklarının da korunmaya çalışıldığı sylenebilir²³⁶.

2.3. TİPİKLİK

Tipiklik, haksızlığın ceza normu ile öngörülen suçu tanımı ile çakışmasını ifade eder. İşlenen fiil, kanuni tanımda yer alan tüm unsurları taşıması halinde tipik bir fiil olarak

²³³ Yargıtay 4. CD, 26.03.2012, E. 2010/3607 K. 2012/6879 (lmez, 30). Aynı yönde bkz. “*Yalan tanıklık suçuyla yargılamanın doğru olmayan beyanlarla gerçeğe aykırı bir şekilde yönlendirilmesinin önüne geçilerek adaletin tecellisi sağlanmak suretiyle yargılamanın taraflarının haklarının zarar görmesinin engellenmesi amaçlanmaktadır.*” Yargıtay CGK 1.4.2014, E. 2013/4-98 K. 2014/154 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**)

²³⁴ **Dönmezer ve Erman**, 35.

²³⁵ Tanığın gerçeği yansıtmayan beyanları yargılamanın tarafı olan kişileri doğrudan etkileyebilecek nitelikte de olabilir. Nitekim maddi gerçeğin tespitinde muhakemenin taraflarının da bireysel menfaati bulunmaktadır. Örneğin; mahkeme huzurunda verilen yalan beyan neticesinde kişiler haksız suçlamalara muhatap olabilir, haklarında mahkûmiyet hükmü kurulabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, suçuun oluşması için bir zararın meydana gelmiş olması aranmamaktadır. Adaletin yanlış yönlendirilmesi olasılığının ortaya çıkması suçuun oluşumu bakımından yeterlidir. Bkz. **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 282.

²³⁶ Alman hukukunda, yalan tanıklık suçu beyan suçları (*Aussagedelikte*) başlığı altında incelenmektedir. Alman öğretisindeki baskın görüş, yalan tanıklık suçu da dahil olmak üzere beyan suçları ile korunmak istenen hukuki değerin esas olarak devletin adli idaresi olduğu yönündedir. Bkz. **Küpper ve Börner**, 205; **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 282. Bir kısım görüş sahiplerine göre ise, yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen değer devletin adli idaresi ve gerçeğin ortaya çıkarılmasındaki kamusal yarardır. Bkz. **Schmidt, Rolf ve Priebe**, Klaus. *Strafrecht Besonderer Teil I*. 9. Baskı, Verlag Rolf Schmidt, 2010, s. 356.

değerlendirilir. Aksi durumunda, tipiklik gerçekleşmediğinden hukuka aykırılık bağlamında bir değerlendirmeye de girilmeyecektir²³⁷.

Tipte yer alan objektif unsurlara tipikliğin maddi unsurları, sübjektif unsurlara ise tipikliğin manevi unsurları denmektedir. TCK’da tipiklik, “suçun kanuni tanımındaki unsurlar” deyişi ile ifade edilmiştir (TCK m. 21). Fiilin icrası sırasında suçun “kanuni tanımındaki maddi unsurları” bilmeyen bir kimsenin kasten hareket etmiş olmayacağı, bu unsurlara ilişkin hatanın kastı kaldıracağı hüküm altına alınmıştır (TCK m. 30/1). Bu bağlamda TCK sistematüğinde de tipiklik maddi ve manevi unsurları barındıran üst bir kavram olarak kabul edilmiştir²³⁸. Biz de TCK’nın benimsediğı suç teorisine uygun olarak tipikliğı, maddi ve manevi unsurlar başlıkları altında ele alacağız.

2.3.1. Tipikliğın Maddi Unsurları

Tipikliğın maddi unsuru, fiilin dış görünüşünü tanımlayan kurucu unsurlardan oluşur. Bu kapsamda suç tanımında yer alan objektif nitelikte kurucu unsurlar tipikliğın maddi unsurlarıdır²³⁹. Bunlar; fail, mağdur, suçun konusu, fiil, netice ve nedensellik bağıdır²⁴⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki suçun nitelikli halleri de tipikliğın maddi unsurları arasındadır. Nitelikli haller, suçun temel şekline ait unsurların yanı sıra ek bazı unsurlar da ihtiva etmektedir. Kanun koyucu, suçun temel şekline eklediğı bu unsurlar nedeniyle fiilin haksızlık içeriğinin artması yahut azalmasına göre suçun daha ağır veya daha hafif şekilde cezalandırılması yönünde bir tercihte bulunmuştur²⁴¹. Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni düzenlemede 272. maddenin 2 ila 8. fıkraları arasında suçun nitelikli halleri

²³⁷ Koca ve Üzülmöz, 104 – 107.

²³⁸ Koca ve Üzülmöz, 106. Ancak belirtmek gerekir ki öğretilerde suçun incelenmesinde tipikliğı maddi ve manevi unsurları kapsayan bir unsur olarak ele almayan yazarlar da bulunmaktadır. Bkz. Centel vdy., 215 vd.; Hafizoğulları ve Özen, 165; Taner, 82; Toroslu ve Toroslu, 131 vd.; Soyaslan, Genel Hükümler, 219.

²³⁹ Rengier, Rudolf. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. 8. Baskı, C. H. Beck, 2016, s. 44.

²⁴⁰ Öğretilerde suçun maddi unsuru kapsamında değerlendirilen yapısal unsurların neler olduğu konusunda bir görüş birliğı bulunmamaktadır. Demirbaş, tipe uygun fiil başlığı altında hareket, netice ve nedensellik bağıını incelemektedir. Bkz. Demirbaş, 225. Dönmezer ve Erman maddi unsur başlığı altında fiili ele almakta; fiili ise hareket, netice ve nedensellik bağı olmak üzere üç unsura ayırarak incelemektedir. Bkz. Dönmezer ve Erman, 81. Toroslu ve Toroslu, maddi unsur başlığı altında davranış, sonuç ve nedensellik bağıını incelemektedir. Bkz. Toroslu ve Toroslu, 131. Soyaslan’a göre ceza hukukunda suçun maddi unsuru üçe ayrılır. Bunlar hareket, netice ve nedensellik bağıdır. Bkz. Soyaslan, Genel Hükümler, 229.

²⁴¹ Karakehya, Genel Hükümler, 80.

ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerine yer verilmiştir. Ancak öğretide söz konusu düzenlemelerin niteliği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. İlgili fıkralarda yer verilen haller bakımından nitelik farkını ve suç teorisi açısından yaratacağı sonuçları ortaya koymak bakımından suçun nitelikli halleri ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ayrı bir bölümde ele alınacaktır²⁴².

2.3.1.1. Fail

TCK'nın faillik başlığını taşıyan 37. maddesinin ilk fıkrası ile suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştirenlerden her birinin fail olarak sorumlu tutulacağı öngörülmüştür. Esasen müşterek failliği tanımlayan bu ifadeden fail kavramına ilişkin bir tanıma ulaşmak mümkündür. Buna göre fail, suçun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştiren kişidir. Yalnızca gerçek kişiler bir suçun faili olabilir. Maddi bir yapısı ve iradi olarak hareket etme yeteneği bulunmayan tüzel kişiler ise suç faili olamazlar²⁴³. TCK'da tüzel kişiler hakkında yalnızca güvenlik tedbirlerine hükmolunabileceği öngörülmüştür (m. 20/2)²⁴⁴.

Suçlar, fail bakımından suç tipinde aranan niteliğe göre herkes tarafından işlenebilen suçlar, özgü suçlar ve bizzat işlenebilen suçlar olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Suça ilişkin kanuni tipte failin “kim”, “kimse” gibi kelimelerle ifade edildiği, fail bakımından hiçbir ayırıştırıcı ibarenin kullanılmadığı suçlar, herkes tarafından işlenebilen suçlardır. Özgü suçlarda ise her kim, kimse ifadeleri yerine failin belli özellikleri belirtilir. Bu suçlar yalnızca kanuni tipte tanımlanan kişilerce işlenebilir²⁴⁵. Özgü suçlar da kendi aralarında gerçek özgü suçlar ve gerçek olmayan özgü suçlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Gerçek özgü suçlar, yalnızca özel faillik niteliğini taşıyanlar tarafından işlenebilen suçlardır. Gerçek olmayan özgü suçlarda ise suçun temel şekli herkes tarafından işlenebilmekle birlikte, nitelikli hali yalnızca özel faillik sıfatını taşıyan kişilerce işlenebilmektedir. Gerçek özgü suçların özel bir şeklini bizzat işlenebilen suçlar oluşturmaktadır. Bizzat işlenebilen suçlarda tipik fiilin doğrudan

²⁴² Bkz. 3.1. numaralı başlık.

²⁴³ Tüzel kişilerin cezai sorumluluğu konusunda ayrıca bkz. **Kangal**, Zeynel T. *Tüzel Kişilerin Cezai Sorumluluğu*, Seçkin Yayıncılık, 2003.

²⁴⁴ **Karakehya**, Genel Hükümler, 73 vd; **Koca ve Üzülmmez**, 112.

²⁴⁵ **Rengier**, 54 vd.

doğruya failin kendisi tarafından yapılması gerekir. Bizzat işlenebilen suçlarda suç ancak fail tarafından bizzat işlenmekle gerçekleştirilebilmektedir²⁴⁶.

Yalan tanıklık suçunda fail, “*Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimse*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda yalan tanıklık suçunun faili, tanık sıfatı ile dinlenen kişidir. Faillik sıfatının kazanılması için kişinin beyanının tanık dinlemeye yetkili merci tarafından tanık sıfatı ile alınması gerekir. Bu nedenle yapılan yargılama sırasında öncelikle şüpheli sıfatı ile dinlenmiş kimsenin yalan beyanda bulunması ve daha sonra bu kimsenin tanık olarak dinlenmesi halinde suç oluşmayacaktır²⁴⁷.

Yalan tanıklık suçunun özgü bir suç olup olmadığı konusu öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, bir olaya tanık olanların sınırlı sayıda olması ile tanık sıfatına sahip olmak arasında bir bağ bulunmaz. Zira tanık sıfatı uyumsuzluk konusu olaydan sonra ortaya çıkmakta ve kural olarak herkesin tanıklık yapmak zorunluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu suçun, yalnızca tanık sıfatını haiz olanlarca işlenmesi suçu özgü suç haline getirmemektedir. Bu nedenle yalan tanıklık suçu, özgü suç niteliği göstermez. Tipe uygun eylemleri gerçekleştiren kimsenin tanık olması ve beyanlarını bu sıfatla yapması koşuluyla, herkes suçun faili olabilir²⁴⁸.

Alman doktrininde ileri sürülen bir görüşe göre de tanıklık konumu özel ve şahsi bir nitelik taşımadığından yalan tanıklık suçu, bir özgü suç değildir. Zira tanığın, maddi gerçeğin tespiti bakımından hukuki bir görevi bulunduğu bahsedilemez. Tanık yalnızca fiili bir görevi yerine getirmektedir. Bu bağlamda tanık, yalnızca hazır bulunma ve beyanda bulunma yükümlülüğü altındadır. Suçun tanımında yer verilen “*tanık*” ifadesi, yalan tanıklık suçunun faili olabilecek kişileri sınırlandırmıştır. Ancak bu ifadenin kullanılmasının amacı, bir kimsenin sadece tanık sıfatı ile beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçundan sorumlu olacağını hüküm altına almaktır. Bir kimse ancak tanık sıfatı ile beyanda bulunduğunu biliyor ise yalan tanıklık suçu oluşabilir²⁴⁹.

²⁴⁶ İçel, Genel Hükümler, 305; Koca ve Üzülmez, 113 vd.; Karakehya, Genel Hükümler, 75.

²⁴⁷ Fezyoğlu, Tanıklık, 238.

²⁴⁸ Koçak, 202; Koçer, 160; Ölmez, 63; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1159; Ünver, Adliye Karşı, 179.

²⁴⁹ Müller, Henning Ernst. *StGB §153 – §163*. Münchener Kommentar zum Straftgesetzbuch Band 3, (Ed. Joecks, Wolfgang ve Miebach, Klaus), 3. Baskı, C. H. Beck, 2017, §153 Rn. 19.

Suçun özgü suç olduğunu savunan görüş sahipleri ise yalnızca yetkili kişi veya merciler tarafından tanık sıfatı ile beyanda bulunmak üzere davet edilenlerin suçu işleyebileceği noktasından hareket etmektedir. Tanık sıfatı bulunmayan kişilerin bu suçu işlemeleri mümkün değildir. Tanık sıfatının daha sonra kazanılıyor olması da bunu değiştirmez. Aynı şekilde beyanına başvurulmak üzere davet edilen herkesin tanıklık yapmak zorunda olması da suçun özgü suç niteliğini değiştirmeyecektir. Bir suçun özgü suç olarak nitelendirilebilmesi için suç tipini oluşturan fiilin icra edildiği anda failin suç tipi ile aranan sıfatı haiz olması gerekir. Yalan tanıklık suçu bakımından ise bu an kişinin ispat konusuna ilişkin algısının oluştuğu an değil, tanık dinlemeye yetkili merci önünde beyanda bulunduğu andır. Suçun özgü suç olup olmadığını tespit bakımından önemli olan, tanık sıfatının uyuşmazlık konusu olayın meydana geldiği anda ortaya çıkıp çıkmaması değil; kişinin yetkili merci tarafından tanık sıfatı ile beyanda bulunmak üzere çağrılıp çağrılmadığıdır. Örneğin; uyuşmazlık konusu olayın gerçekleşmesi sırasında orada bulunmayan ve olayla ilgili hiçbir bilgisi olmayan bir kişi de yetkili merci tarafından tanık sıfatı ile çağrılmışsa artık tanıktır. Bu kişi, olayın gerçekleşmesi sırasında oradaymış gibi gerçeğe aykırı beyanda bulunur ise yalan tanıklık suçu nedeniyle cezai sorumluluğu doğacaktır²⁵⁰. Kısaca belirtmek gerekirse; tanıklık sıfatı, kişilerin yetkili makamlarca dinlenmek üzere çağrılmaları üzerine doğmaktadır ve bu kişiler tanık sıfatı ile gerçeği söylemek yükümlülüğü altındadır.

Kanaatimizce, yalnızca yetkili merci tarafından tanık olarak beyanda bulunmak üzere davet edilen ve bu sıfatla beyanda bulunan kişiler yalan tanıklık suçunun faili olabilir²⁵¹. Tanık sıfatı ise kişinin uyuşmazlık konusu olaya şahit olduğu anda değil tanık dinlemeye yetkili merci tarafından beyanda bulunmak üzere çağrılması ile doğmaktadır. Beyan delilleri yalnız tanık beyanı ile sınırlı değildir. Bu bakımdan yetkili mercilerce tanık sıfatı ile dinlenmeyen kimselerin – doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunup bulunmadığına bakılmaksızın – yalan tanıklık suçunun faili olabilmeleri mümkün değildir. Örneğin; şüpheli sıfatıyla beyanına başvurulmuş bir kimse gerçeğe aykırı beyanda bulunması

²⁵⁰ Göktürk, 372 vd; Bkz. aynı yönde, Koçer, 160 vd.

²⁵¹ Bosch ve Schittenhelm, §153 Rn. 4; Hafizoğulları ve Özen, 156; Kudlich, Hans. *StGB §153 – §162*. Beck'scher Online – Kommentar Strafgesetzbuch (Ed. von Heintschel – Heinegg, Bernd), 41. Baskı, C. H. Beck, 2019, §153 Rn. 4.

durumunda yalan tanıklık suçunun oluştuğundan bahsedilemez. Bu nedenle yalan tanıklık suçu gerçek özgü suçtur²⁵².

Yalan tanıklık suçu, gerçek özgü suç olmasının yanında bizzat işlenebilen bir suçtur²⁵³. Tanık sıfatı ile beyanda bulunan kimse, bunu bir soruşturma, kovuşturma ya da dava sırasında yetkili merci önünde ve sözlü olarak ifade edilerek bulunarak yahut gerçeğin ortaya çıkmasına etkili olabilecek bir hususu gizleyerek işleyebilecektir. Bu nedenle bu suç ancak tanık olarak beyanda bulunulması sırasında bizzat işlenebilir.

Bilirkişi ve tercümanın yalan beyanda bulunmasını TCK, ayrı bir suç olarak düzenlemiştir (TCK m. 276). Bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması veya tercümanın beyan ve belgeleri gerçeğe aykırı olarak çevirmesi halinde gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu oluşur. 765 sayılı ETCK'da bu kişilerin gerçeğe aykırı beyan ve mütalaaları yalan tanıklık suçu kapsamında yaptırıma bağlanmıştır²⁵⁴.

Davaya bakmakta olan hâkim, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, bilirkişi, müdafii ve vekil de uyuşmazlık konusu olay hakkında bilgi sahibi olabilir. Böyle bir durumda delil kaynakları sınırlı olduğundan bu kimselerin tanıklık yapmasına öncelik verilmelidir. Hâkim ve bilirkişinin²⁵⁵ tanık olarak dinlendiği uyuşmazlıkta görevine devam etmesini yasaklayan CMK ve HMK hükümleri bulunmaktadır (CMK m. 69/1 ve HMK m. 272/1). Görülmekte

²⁵² **Vormbaum**, Thomas. *StGB §153 – §165*. Nomos Kommentar (Ed. Kindhäuser, Urs ve diğer editörler), 5. Baskı, Nomos, 2017, §153 Rn. 111; **İçer**, 202; **Karakehya**, Genel Hükümler, 74 vd ; Bkz. aksi görüş için; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1159; **Tamer Aslan**, 43; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 178.

²⁵³ **Artuk vdy.**, Genel Hükümler, 302; **Bosch ve Schittenhelm**, Vorbem §153 Rn. 2a; **Haft**, 43; **Heger**, Martin. *§153 Falsche uneidliche Aussage*. Lackner/Kühl Strafgesetzbuch Kommentar (Ed. Kühl, Kristian ve Heger, Martin), 29. Baskı, C. H. Beck, 2018, Vorbem §153 Rn. 7; **Hegmanns**, Michael. *Strafrecht für alle Semester Besonderer Teil*. Springer, 2009, s. 528; **Hettinger**, Michael ve **Bender**, Elias. *Die Aussagedelikte (§§153 – 162 StGB)*. Juristische Schulung, (7), 2015, s. 577; **İçer**, 202; **Kudlich**, §153 Rn. 2; **Kudlich**, Hans ve **Henn**, Arne. *Täterschaft und Teilnahme bei den Aussagedelikten*. Juristische Arbeitsblätter, (7), 2008, s. 510; **Küpper ve Börner**, 206; **Müller**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 16, § 153 Rn. 73; **Schmidt ve Priebe**, 306; **Tezcan vdy.**, 1244; **Vormbaum**, Kommentar, §153 Rn. 111; **Wessels**, Johannes ve diğer yazarlar. *Strafrecht Besonderer Teil I*. 41. Baskı, C. F. Müller, 2017, s. 245.

²⁵⁴ **Artuk**, Mehmet Emin ve diğer yazarlar. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 15. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015, s. 1217.

²⁵⁵ “*CYY'nun 22. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendi uyarınca bir davada tanık sıfatıyla dinlenmiş olan hâkim bu davada hâkim olarak görev yapamayacağı gibi, bir davada tanık olarak dinlenen kişide aynı davada bilirkişilik yapamayacaktır. Tüm bu düzenlemeler karşısında, mahkemece 10.2.2004 tarihli duruşmada tanık olarak dinlenen M... E... S...'ın aynı davada bilirkişi sıfatıyla verdiği 20.03.2004 tarihli raporu hükme dayanak yapılarak CYY'nun 69. ve 22. maddelerine aykırı davranılması, ...*” Yargıtay 2. CD, 25.01.2010, E. 2009/38439 K. 2010/1152 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

olan uyuşmazlık kapsamında tanık olarak dinlenmiş olmak, bu kimseler bakımından bir yasaklılık sebebi olarak öngörülmüştür. Cumhuriyet savcısı²⁵⁶, müdafii²⁵⁷ ve vekil²⁵⁸ bakımından ise açık bir hüküm sevk edilmemiştir.

Tanık koruma tedbirleri kapsamında gizli tanıklık yapan kimseler de söz konusu suçun faili olabilir. Bu bakımdan suçun oluşması için tanıklığın mutlaka aleni biçimde yapılması aranmaz. Ancak belirtmek gerekir ki Tanık KK ile tanığın, koruma kararı verilmesine neden olan olay hakkında yalan tanıklık suçundan mahkûm olması halinde tanık koruma tedbirinin kaldırılabilmesi öngörülmüştür (Tanık KK m. 8/4 – b).

Tanıklık etmek üzere çağrılan kendisi olmadığı halde bir başkasının kimliğini kullanarak yalan tanıklık yapan kişi de suçun failidir. Bu kimse de tanık dinlemeye yetkili merci huzurunda tanık sıfatı ile beyanda bulunmakta; ancak ayrıca kimliği ile ilgili olarak da gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktadır. Kimliği ve kendisinden bilgisi sorulan husus hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunan fail hem yalan tanıklık suçundan (TCK m. 272) hem de resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan (TCK m. 206) sorumlu tutulur²⁵⁹.

²⁵⁶ Uyuşmazlığın tarafı konumunda olan suçtan zarar gören olarak savcının tanık olarak dinlenmesi durumunda reddedilmesine ve çekinmesine ilişkin kanuni düzenleme yapılmalıdır. Bkz. **Centel ve Zafer**, 264 vd; Kanunen bir engel bulunmasa da tanık olarak beyanda bulunmuş bir Cumhuriyet savcısının daha sonra esas hakkında mütalaa vermesi, muhakemenin tarafları arasındaki dengeyi bozacak bir durumdur ve silahların eşitliği ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Bu nedenle tanık olarak beyanda bulunmuş bir savcının, objektif davranamayacağı ve bu nedenle iddia görevini yerine getiremeyeceği kabul edilmelidir. Bkz. **Özbek vdy.**, Ceza Muhakemesi, 600; **Ünver ve Hakeri**, 258. Bkz. Cumhuriyet savcısının tanık olarak dinlenmesinde bir sakınca bulunmadığı yönünde **Karakehya**, Ceza Muhakemesi, 222 vd. Kanaatimizce tanık olarak beyanda bulunan savcının iddia görevini yerine getiremeyeceği kabul edilmelidir.

²⁵⁷ Bir görüşe göre, müdafii tanık olarak beyanda bulunması görevine engel değildir. Ancak, tanıklığının görevi ile bağdaşmadığını düşünen müdafii bu durumu kendisi takdir ederek görevinden çekinebilecektir. Bkz. **Akbulut**, 103; **Yüce**, 58. Bir başka görüşe göre; tanıklık yapan müdafii çekinmesine gerek yoktur. Müdafii tanıklığına ilişkin olarak sınırlayıcı tek husus; müdafii müvekkili ile arasındaki ilişki nedeniyle öğrenmiş olduğu bilgilerle ilgili olarak tanıklıktan çekinme yükümlülüğü altında olduğu hallerdir. Bkz. **Ünver ve Hakeri**, 259; **Karakehya**, Ceza Muhakemesi, 233; Bir başka görüşe göre, sır sahibinin müdafii tanık olarak beyanda bulunmasına izin verdiği hallerde, müdafii tanıklık yapabilir. Ancak bu halde zorunlu müdafilik söz konusuysa, başka bir müdafii görevlendirilmelidir. Bkz. **Centel ve Zafer**, 266. Kanaatimizce müdafii tanık olarak beyanda bulunmasının görevi ile bağdaşmadığı hallerde görevinden çekilmelidir.

²⁵⁸ Bir görüşe göre; vekil uyuşmazlıkta taraf konumunda olmadığından tanıklık yapmasında bir sakınca yoktur. Bkz. **Arslan vdy.**, 438; **Karakehya**, Ceza Muhakemesi, 223. Diğer bir görüşe göre ise tanığın tarafsız olması gerektiğinden vekilin tanıklık yapamayacağı söylenmelidir. Bkz. **Özbek vdy.**, Ceza Muhakemesi, 600. Kanaatimizce vekil tanıklık yapmasının görevi ile bağdaşmadığı durumlarda, tanık olarak beyanda bulunmalı ve görevinden çekilmelidir.

²⁵⁹ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 239; **Ölmez**, 65; **Tezcan vdy.**, 1243

Yalan tanıklık suçu ancak tanık sıfatı ile beyanda bulunanlarca işlenebilir ancak bazı muhakeme süjelerinin suçun faili olup olamayacağı noktasında tartışma bulunmaktadır. Söz konusu tartışmaların temelinde, ancak uyumsuzluğa taraf olmayan kimsenin tanık olarak dinlenebileceği ve taraf durumunda bulunan birinden gerçeğe uygun beyanda bulunmasının beklenemezliği düşüncesi yatmaktadır. Bu tartışmalar bağlamında çeşitli muhakeme süjelerinin yalan tanıklık suçunun faili olup olamayacağı hususu ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2.3.1.1.1. Suç Ortağının Tanıklığı

Ceza yargılamasında şüpheli ve sanık konumunda bulunan kimseler, yargılamada taraf olduklarından yalan tanıklık suçunun faili olamaz²⁶⁰. Anayasanın 38. maddesinin 5. fıkrası gereği “*hiç kimse, kendisini suçlayan bir beyanda bulunmaya ya da bu yolda delil göstermeye zorlanamaz*”. CMK ile de şüpheli veya sanığa kendisine yöneltilen suçlama hakkında susmak ve kendi lehine olan hususları ile sürmek hakkı tanınmıştır (CMK m. 147/1 – e). Şüpheli veya sanığın beyanları sırasında yalan söylemeleri bakımından ise değişik görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu kimselerin yalan söylemesi savunma hakkının bir kullanım biçimini oluşturmaktadır²⁶¹. Bir diğer görüşe göre ise şüpheli veya sanık konumunda bulunanların beyanları sırasında yalan söyleme hakkı yoktur. Şüpheli veya sanık da eğer beyanda bulunmayı tercih etmiş ise doğru söylemek yükümlülüğü altındadır. Ancak Türk hukukunda şüpheli veya sanığın gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunması bir suç olarak öngörülmemiştir. Bu nedenle bu yükümlülüğün ahlaki nitelikte olduğu belirtilmektedir²⁶².

CMK bu konuda bireysel işlenen suçlar için olmasa da iştirak halinde işlenen suçlar bakımından eleştiriye açık bir düzenleme yapmıştır. CMK m. 50/1 – c uyarınca soruşturma ve kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu

²⁶⁰ Erem ve Toroslu, 217; Göktürk, s. 374.

²⁶¹ Erem, Faruk. *Susma Hakkı*. Yargıtay Dergisi, 18 (3), 1992, s. 298; Toroslu ve Feyzioğlu, 136; Zafer, Hamide. *Savunma Hakkı ve Sınırları*. Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, 2013, s. 524.; Artuk vdy., Özel Hükümler, 1221.

²⁶² Göktürk, 375; Özgeç, İzzet. *Suç Zanlısı Kişinin Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü ve Bunun Hukuki Sonuçları*. Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 9 (1 – 3), 1995, s. 133 – 135.

kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar yemin verilmeden tanık olarak dinlenebilir. Söz konusu kanuni düzenlemeden yola çıkan bir görüşe göre; suç ortakları yeminsiz de olsa tanık olarak dinlenebildiğinden, yalan tanıklık suçunun faili olabilirler. Yemin etmek, yalan tanıklık suçu bakımından kurucu bir unsur değildir. Suç ortaklarının yemin etmeden verdiği gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunun temel şeklini oluşturacaktır²⁶³.

Diğer bir görüşe göre, bu halde failin beyanının yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı her durumda ayrıca değerlendirilmelidir. Buna göre; suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçundan mahkûm olmuş bir kimse, öncül suça ilişkin yargılamada tanık sıfatı ile dinlenmiş ve gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise suçun oluştuğu kabul edilmelidir²⁶⁴. İştirak halinde işlenen suçlar bakımından ise tanık olarak beyanına başvuru suç ortağının beyanda bulunduğu olgunun kendisi bakımından suçlayıcı bir mahiyette olup olmadığı değerlendirilmelidir. Fail, kendisi hakkındaki suç isnaıyla ilgisi bulunmayan hususlarda gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise bu halde yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilmelidir²⁶⁵. Bu doğrultuda bir başka görüşe göre, sanıklar hakkında ayrı ayrı iddianameler hazırlanması ve kovuşturma yürütülmesi durumunda, sanıklardan biri diğerinin davasında tanık olarak dinlenebilecek ve gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması halinde yalan tanıklık suçundan sorumluluğu doğacaktır²⁶⁶. Kanaatimizce, suç ortakları bakımından davaların birlikte yahut ayrı ayrı görülmesi şeklinde bir ayrıma gidilmesi mantıklı değildir. Davaların birleştirilerek yahut ayrı ayrı görülmesi durumunda da suç ortağı aynı suç olgusuna ilişkin beyanda

²⁶³ **Gökçen vdy.**, 289; **Meran**, 272; **Parlar ve Öztürk**, 184 vd; **Tezcan vdy.**, 1233; “İştirak halinde suç işleyen kimseler diğerleri hakkında tanıklık yapabilir. Buna kanuni bir engel de yoktur. Bu nedenle sanık sıfatına sahip kimselerin kesin olarak tanıklık yapamayacaklarını söylemek yanıltıcı olacaktır.” Bkz. **Donay**, 156; Bkz. aynı yönde; **Karakehya**, Ceza Muhakemesi, 223; “Yeminsiz olarak dinlenen tanıklar, gerçeğe aykırı tanıklıkta buldukları takdirde cezalandırılacakları için gerçeğe aykırı ifade veren suç ortağını cezalandırmak başta AY m. 17 olmak üzere ceza muhakemesinin pek çok ilkesine aykırıdır.” Bkz. **Öztürk vdy.**, Ceza Muhakemesi, 323.

²⁶⁴ **Koçer**, 162.

²⁶⁵ **İçer**, 203; **Tezcan vdy.**, 1233; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 179.

²⁶⁶ **Güngör**, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (2), 2015, s. 313 vd.; **Koçer**, 162.

bulunmaktadır ve ona gerçeği söylemek yükümlülüğünün yüklenmesi, kendisi hakkında suçlayıcı bir beyanda bulunmaya zorlanması anlamına gelecektir²⁶⁷.

Bir başka görüşe göre ise suç ortağı durumundaki bir sanığın, diğer sanığın leh ya da aleyhine tanık olarak dinlenmesi kendini suçlamama ve susma ilkeleri ile evrensel hukuk kurallarıyla çelişir bir durumdur. Bu hüküm, sanığa verilen susma hakkını ihlal etmekte ve bir sanığı diğeri aleyhine beyanda bulunmaya zorlamaktadır²⁶⁸. Bu nedenle hukuki düzenlemenin varlığına rağmen suç ortağı, tanık olarak dinlenmemelidir. Söz konusu kişilerin tanık olarak dinlenmeleri durumunda ise AY m. 38/5 düzenlemesi karşısında yalan tanıklık suçunun oluşmadığı kabul edilmelidir²⁶⁹.

Kanaatimizce soruşturma ve kovuşturma konusu suçlara iştirakten şüpheli veya sanık konumunda bulunan kimselerin tanık olarak dinlenmemesi gerekir. Bu kimselerin tanıklıkları sırasında yapmış oldukları açıklamaların kendileri aleyhine sonuç doğurucu nitelikte olmadığı tespit edilmesinin ve beyanlar arasında bu şekilde bir ayrıma gidilmesinin mümkün olmadığını düşünüyoruz. Ayrıca her bir şüpheli veya sanığın diğerleri aleyhinde tanık olarak dinlenmesine imkân tanınması, yargılamada bakımından sağlıklı sonuçlara götürmeyebilecektir. Soruşturma ve kovuşturma konusu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli veya sanık konumunda bulunanların tanık olarak dinlenmesi ise kanaatimizce mümkündür. Bu kimseler soruşturma ve kovuşturma konusu suça iştirak

²⁶⁷ Bir görüşe göre, suç ortağı olan sanıklarda biri diğeri aleyhine tanık olarak dinlenemez. Ancak, sanık sıfatıyla hakkında kovuşturma yapılan suç ortağı beraat etmiş yahut hakkındaki yargılama sona ermiş ise bu halde sanıklık sıfatı ortadan kalkacağından tanık olarak dinlenmesi mümkündür. Bkz. **Canpolat**, 28.

²⁶⁸ “Bu hüküm hem hukuka hem doğa bilimine aykırı olarak bir kimseden birlikte suç işlediği kimseler aleyhine ve doğal olarak da kendisi aleyhine zorla delil elde edilmesini düzenlemekte ve CMK bizzat adli makamlara hukuka karşı hile yapmaları için teşvikte bulunmakta ve bunun için onlara olanak vermektedir. Hukuka aykırı bu CMK hükmünün kaldırılması ve uygulamada da tereddüt edilmemesi için, yeminli veya yeminsiz olarak CMK 50 kapsamındaki birlikte suç işleyen kişilerin birbirleri leh ve özellikle de aleyhine tanıklık yapmaya hiçbir şekilde zorlanamayacaklarının düzenlenmesi gerekir” Bkz. **Ünver ve Hakeri**, 246; Aynı yönde, **Şahin ve Göktürk’e göre**, ileride suç şüphesi altında kalabilecek kimseler de tanık olarak dinlenmemelidir. Bkz. **Şahin ve Göktürk**, 32; **Centel ve Zafer**, 266; **Gedik**, Doğan ve **Topaloğlu**, Mahir. *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015, s. 59.

²⁶⁹ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 158; **Tamer Aslan**, 44; **Taneri**, 1244.

etmemiştir ve ilgili suç bakımından doğruyu söyleme yükümlülüğü altında oldukları kabul edilmelidir.

Başka bir suç nedeniyle sanık olanların başka bir ceza davasında tanıklık yapması önünde ise herhangi bir engel yoktur. Söz konusu kimseler, tanıklık yapacakları dava bakımından taraf statüsünde olmadıklarından, tanıklık yapabilirler²⁷⁰.

2.3.1.1.2. Mağdur, Suçtan Zarar Gören ve Katılanın Tanıklığı

Suçun mağduru, çoğunlukla olay hakkında en iyi bilgiye sahip kişi olduğundan ceza muhakemesi açısından beyanı büyük önem taşımaktadır. CMK'nın 236. maddesinin ilk fıkrasına göre; “*Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır*”.

CMK m. 236 gereği, kendisine karşı işlenen bir suç nedeniyle beyanına başvuru olan mağdur ve suçtan zarar görenin, yalan tanıklık suçunun faili olup olmayacağı öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, söz konusu kimselerin dinlenmesinde kural olarak tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanıyor olması, onlar tarafından yapılan açıklamaların tanık beyanı olarak kabulünü gerektirmez²⁷¹. Bu kimseler, yargılama konusu ile ilgili olarak bir zarar uğradıklarından taraf olarak değerlendirilmelidir. Taraf sıfatları nedeniyle beyanlarının tanık beyanı olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.²⁷² Bahsi geçen

²⁷⁰ Donay, 159.

²⁷¹ Bozalan, M. Nureddin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık ve Beyanın Güvenilirliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. 66; Bozdağ, Ahmet ve Sarıusta, Kader. *Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (2), 2017, s. 586 vd.; Centel ve Zafer, 267; Feyzioğlu, Tanıklık, 44; Şahin ve Göktürk, 32; Turhan, Ceza Muhakemesi, 160.

²⁷² Artuk vdy., Özel Hükümler, 1220; Aydın, Deliller, 77; Gedik ve Topaloğlu, 65 vd; Gözübüyük, 337; Koçer, 162; Malkoç, 2484; Parlar ve Öztürk, 185; Yenisey ve Nuhoglu, 510; Hafizoğulları ve Özen'e göre, bu kimseler taraf olduklarından tanık değillerse de gördüklerini doğru olarak söylemeye mecburdurlar. Bkz. Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 158; Önder'e göre, sanık, katılan, suçtan zarar gören ve hukuk davasının tarafları tanık olmadığı gibi yalan tanıklık suçu nedeniyle cezalandırılmaları da mümkün değildir. Bkz. Önder, 324 vd; Taraf kavramına yüklenen anlam, mağdurun tanık sıfatı bakımından yapılan değerlendirmelere de yansımaktadır. Feyzioğlu'na göre, taraf olmamaktan anlaşılması gerekenin makam itibarıyla taraf olmamaktır. Bu nedenle şahıs itibarıyla taraf olan kimselerin tanıklık yapmaları mümkündür. Buna göre, şahıs itibarıyla taraf kavramının önemi suçtan zarar gören ve mağdur ayrımı ile söz konusu kişilerin ceza muhakemesinde katılan sıfatını almaları halinde ortaya çıkar. Suçtan zarar gören kavramının kapsam olarak mağdur kavramından daha geniş olması, şahıs itibarıyla taraf olan kimselerin kimler olduğunun tespitini çok zorlaştırmaktadır. Nitekim suçtan zarar gören, suçun mağdurunu

kimseler olayın tarafı olduklarından, sanık ve şüpheli ile aralarında menfaat çatışması nedeniyle beyanda bulunmak zorunda değildir. Beyanda bulunur iseler de doğruyu söylemek mecburiyetleri yoktur. Bu bakımdan söz konusu kimselere yemin verdirilmez.²⁷³ Ancak mağdurun beyanının, tanık beyanı olarak nitelendirilmemesi onun beyanının ispat gücü olmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim delil serbestisi ilkesi gereği ceza muhakemesi hukukunda her şey delil olabilir. Mağdur beyanının, tanık beyanı olarak nitelendirilmemesi, gerçeğe aykırı beyanda bulunan mağdurun sorumluluğu açısından bir fark yaratmaktadır²⁷⁴.

Bir başka görüşe göre, mağdur ve suçtan zarar görenin dinlenmesi bakımından yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağını öngören CMK m. 236 düzenlemesi karşısında, bu kişilerin de inceleme konusu suçun faili olabileceği kabul edilmelidir. Mağdur veya suçtan zarar görenin, katılan sıfatını almış olması bakımından ise bir fark gözetilmemelidir²⁷⁵. Nitekim, CMK'nın 53. maddesi gereğince tanık olarak dinlenen mağdura da gerçeği söylemesinin önemi ve doğruyu söylemediği takdirde yalan tanıklık suçundan cezalandırılacağı hatırlatılacaktır. Bu nedenle, 236. madde düzenlemesinin salt usuli bir düzenleme kabul edilerek bahsi geçen kişilerin, ilgili suçun faili olmayacağı sonucuna varılamaz. Aksi durumda, CMK m. 53 düzenlemesi anlamını yitirecektir²⁷⁶.

Aynı noktadan hareket eden bir başka görüşe göre, mağdur ve suçtan zarar gören de bildiğini ve gördüğünü doğru olarak söylemeye mecburdur. Ancak bu kimseler davaya

da kapsayan bir üst kavram olup, öğretide yapılan tanımlamalar da kapsam bakımından birbirinden farklılaşmaktadır. Şahıs itibarıyla taraf olan kimselerin beyanının tanık beyanı olarak kabul edilmemesi durumunda, bu kimselerin beyanları tanık ve sanık beyanları dışındaki kişilerin beyanları olarak değerlendirilmek gerekecektir. Ancak suçtan zarar gören konumunda olan bir kimsenin tanık olarak kabul edilmemesi durumunda, bu kimseler tanıkların sahip olduğu hak ve korumalara sahip olamayacak, aynı zamanda bu kimseler gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları durumunda yalan tanıklık suçu nedeniyle cezai sorumlulukları doğmayacaktır. Öte yandan, yargılamaya konu suç bakımından aynı konumda bulunan kimseler katılan sıfatını aldıkları takdirde, makam itibarıyla taraf haline geldiklerinden tanıklık yapamayacaklardır. Bkz. **Feyzioğlu**, Tanıklık, 40 – 43.

²⁷³ **Şahin ve Göktürk**, 32.

²⁷⁴ **Malkoç**, 2485.

²⁷⁵ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 239; **Tezcan vdy.**, 1233.

²⁷⁶ **Nas**, 167; Tanıklık sıfatını belirlemede önemli olan bir görgü veya duyum sahibi olmak ve bunu aktarmaktır. Bu nedenle olaya ilişkin bilgi sahibi olan herkes tanıklık yapabilir. Tanık beyanı hâkim ya da mahkemece değerlendirileceğinden, taraf sıfatı bulunan kimselerin tanık olarak dinlenmesi bakımından bir sakınca bulunmamaktadır. *Donay*'a göre 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun 2. maddesinde "*tanık sıfatı ile ifade veren suç mağdurları*" ifadesi de mağdurun tanık olarak nitelenebileceği göstermektedir. Bkz. **Donay**, 156.

katılmış iseler taraf sıfatına sahip olurlar ve bu durumda yalan söylemeleri halinde yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulmaları mümkün olmaz²⁷⁷.

Kanaatimizce, mağdur veya suçtan zarar gören katılan sıfatını almasalar da suç nedeniyle zarar uğradıklarından kamu davasının şahıs itibariyle tarafı olarak değerlendirilmelidir. Söz konusu kimselerin tanık dinlemeye yetkili makam tarafından tanık sıfatı ile çağrılmış ve dinlenmiş olması onların taraf olması durumunu değiştirmez²⁷⁸. Yargılama konusu olay bakımından aynı konumda bulunan kimselerin, tanıklık ehliyeti ve yalan tanıklık suçuna ilişkin cezai sorumluluklarının sadece katılma durumu ile değişmesi mantıklı değildir. CMK ile mağdur ve suçtan zarar görenin dinlenmesi sırasında yalnızca tanığın dinlenmesine ilişkin usuli kuralların uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Esasen mağdurun dinlenmesine ilişkin böyle bir hükmün sevk edilmiş olması ve onun beyanlarının yeminsiz alınması, mağdurun taraf konumunun kanun koyucu bakımından dikkate alındığını gösterir niteliktedir²⁷⁹. Yargıtay, “suç soruşturmasında suçun mağduru olan ve yargılamanın süjesi konumunda bulunan sanığın yalan tanıklık suçunun faili olamayacağı bu nedenle yalan tanıklık suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı” yönünde karar vermiştir²⁸⁰. Yargıtay da mağdurun yargılamanın süjesi olduğunu ve bu nedenle yalan tanıklık suçunun faili olmayacağını kabul etmektedir. Mağdurun beyanları tanık beyanı olarak değil sanıktan gayrı taraf beyanı olarak nitelendirilmelidir²⁸¹.

Malen sorumlu bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. CMK’nın tanımlar başlıklı 2. maddesinde malen sorumlu, “Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddî ve malî sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişi.” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca CMK m. 237/1 ile malen sorumlu da kamu davasına katılabilecekler arasında

²⁷⁷ Canpolat, 76; Güngör, 313; Tamer Aslan, 45; Ünver, Adliyeye Karşı, 179; Erem ve Toroslu’ya göre, davada yalan söyleyen tarafların ayrı bir suç tipi ihdas edilerek cezalandırılması uygun olur. Bkz. Erem ve Toroslu, 216 vd. Yurtcan’a göre katılan tanık olamaz. Çünkü o iddia görevi yapar ve yargılamada taraftır. Tanık ise tarafların dışında bir kimse olmak zorundadır. Yazar’a göre mağdurun tanık olarak dinlenmesi ise mümkündür. Bkz. Yurtcan, Erdener. Ceza Yargılaması Hukuku. 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017, s. 225 vd, s. 291 vd.

²⁷⁸ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1220; Bozdağ ve Sarıusta, 587; Koçer, 161 vd; Meran, 271; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1146; Parlar ve Öztürk, 185.

²⁷⁹ Özbek vdy., Özel Hükümler, 1146 vd.

²⁸⁰ Yargıtay 9. CD, 20.2.2013, E. 2012/11127 K. 2013/2434 (Yaşar vdy., 8198).

²⁸¹ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1220.

sayılmıştır²⁸². Katılma talebi kabul edilen malen sorumlu artık iddia makamını işgal eden bir süje haline gelmektedir. Dolayısıyla malen sorumlunun taraf sıfatının bulunması nedeniyle tanık olarak beyanda bulunamayacağı kanaatindeyiz.

2.3.1.1.3. Dava Arkadaşları, Asli Müdahil ve Fer’i Müdahilin Tanıklığı

Medeni muhakemede davaya taraf olmayan herkes tanık olabilir (HMK m. 240/1). Bu nedenle, medeni yargılamada (tıpkı sanık gibi) davalı ve davacı tarafın tanık olarak dinlenmesi mümkün değildir²⁸³. Hukuk davasında taraf olanlar, yalan tanıklık suçunun faili olamaz²⁸⁴. Medeni yargılamada taraf olan kimselerin yalan yere yemin etmeleri ise TCK m. 275’te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunu oluşturur²⁸⁵.

Medeni yargılama bakımından değerlendirilmesi gereken diğer yargılama süjeleri ise dava arkadaşları, asli müdahil ve fer’i müdahildir. Dava arkadaşlığı, birden çok kişinin birlikte dava açması ya da birden çok kişiye karşı dava açılması halinde söz konusu olur. HMK’da belirtilen şartların oluşması halinde davacının isteğine bağlı olarak birden çok kişinin davacı veya davalı tarafta yer alması ihtiyari dava arkadaşlığıdır²⁸⁶. Mecburi dava arkadaşlığı ise maddi hukuk gereği, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması ya da birden fazla kimseye karşı ileri sürülebilmesi ve bu kişiler hakkında tek bir hüküm verilmesi gereken hallerde oluşur. Elbirliği ortaklığı veya bölünemeyen hak ve borçların söz konusu olduğu durumlarda dava arkadaşları ancak hep birlikte dava açabilirler veya bunların hepsine karşı dava açılması gerekir²⁸⁷. Dava arkadaşlığında, taraflar tek kişiden oluşmamakta ve birden çok davacı veya davalı bulunmaktadır. Bu

²⁸² Öğretide malen sorumluya kamu davasına katılma hakkı veren düzenleme eleştirilmektedir. Buna göre; malen sorumlu mağdur veya suçtan zarar görenin aksine sanıkla paralel bir konumda bulunmaktadır. Sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi malen sorumluyu olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle malen sorumlu, mağdur veya suçtan zarar görenin karşısında yer almaktadır. Sanığın mahkûm olması durumunda olumsuz yönde etkilenecek bir kimsenin şikayetçi olduğunu söyleyerek iddia makamının yanında yer alması mantık kuralları ile çelişir bir durumdur. Bkz. **Centel ve Zafer**, 948; **Özbek vdy.**, 551.

²⁸³ **Haft**, 43; **Küpper ve Börner**, 208; **Wessels vdy.**, 249.

²⁸⁴ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 290; **Önder**, 325; **Schmidt ve Priebe**, 356; **Tezcan vdy.**, 1233.

²⁸⁵ “(1) Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Dava hakkında hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.

(3) Hükümün icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın yarısı indirilir” (TCK m. 275).

²⁸⁶ **Görgün vdy.**, 392; **Kuru**, 375

²⁸⁷ **Görgün vdy.**, 396.

halde de birden çok olsa da dava arkadaşları taraf sıfatını taşıdığından, bu kimselerin tanık olarak dinlenmesi mümkün değildir.

Hukuk davaları ancak taraflar bakımından sonuç doğurur. Ancak bazı hallerde davanın sonuçları üçüncü kimseleri etkileyebilmektedir. Örneğin; davanın kaybedilmesi durumunda üçüncü kişiye rücu talebinin doğması halinde, taraf olmayan üçüncü kişinin menfaatleri etkilenmektedir. Davanın sonucunda verilecek hüküm nedeniyle hakları etkilenecek bu kimselere kendi yararlarını koruyabilmeleri için davaya müdahale imkânı tanınmıştır. Davaya müdahale asli ve fer'i müdahale şeklinde olabilir. Dava dışındaki bir üçüncü kişinin, bir tarafın davayı kazanmasında hukuki yararı var ise o taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla davada yer almasına fer'i müdahale denir. Fer'i müdahil davanın tarafı olmayıp, taraf yardımcısı olarak nitelendirilmektedir. Nitekim fer'i müdahil lehine katıldığı tarafın yararına olarak iddia ve savunma vasıtalarını ileri sürebildiği gibi onun işlem ve açıklamalarına aykırı olmayan her türlü usul işlemini yapabilmektedir (HMK m. 68/1 – c)²⁸⁸. Her ne kadar fer'i müdahil davanın tarafı olmasa ve yanında davaya katıldığı tarafın iradesi dışında işlemlerde bulunmasa da tanık olarak dinlemeyeceği kanaatindeyiz.

Asli müdahale ise dava konusu şey üzerinde hak iddiasında bulunan üçüncü bir kişinin aynı mahkemede bir dava açmasıdır. Bu halde asli müdahil davacı, ilk davanın tarafları ise onun bakımından davalı konumunda bulunmaktadır²⁸⁹. Asli müdahilin taraf sıfatı bulunması nedeniyle tanık olarak dinlenmesi mümkün değildir.

2.3.1.2. Mağdur

Mağdur, ceza normu tarafından korunan hukuki değer veya yararın sahibi ya da hamilidir²⁹⁰. Her suçun mutlaka bir faili olması gerektiği gibi mağduru bulunmayan suç da olamaz. Maddi ceza hukuku bakımından zincirleme suç ve aynı nevi'den fikri içtima hükümlerinin uygulanmasında mağdurun kim olduğunun tespiti önemlidir. Bir suç işleme

²⁸⁸ Görgün vdy., 381 – 383.

²⁸⁹ Görgün vdy., 387.

²⁹⁰ Toroslu ve Toroslu, 114.

kararının icrası kapsamında aynı suçun değişik zamanlarda aynı kişiye karşı birden fazla işlenmesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır (TCK m. 43/1). Aynı nevi'den fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi için ise aynı suçun tek fiille birden fazla kişiye karşı işlenmiş olması gerekir (CMK m. 43/2)²⁹¹. Ceza muhakemesi hukukunda ise katılma kurumu konusunda mağdurun tespiti önem taşımaktadır. CMK m. 237/1 uyarınca, mağdur ve suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler şikayetçi olduklarını belirterek kamu davasına katılabilirler²⁹².

Mağdur kavramı, dar ve geniş anlamda mağdur olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Buna göre; suç bir kişiye ait hukuki menfaati doğrudan doğruya etkilemiş ise o kimse suçun dar anlamda mağdurudur. Kişi suçtan doğrudan doğruya değil de üyesi bulunduğu topluma ait genel bir menfaatin zedelenmesi nedeniyle etkilenmiş ise bu halde geniş anlamda mağdurdur. Suçla korunan hukuki menfaat, belli bir kimseye ait olabileceği gibi toplumu oluşturan herkese ait de olabilir. Bu bağlamda devlete ve millete karşı işlenen suçlar ile topluma karşı işlenen suçlarda mağdur toplumu oluşturan herkestir. Bazı suçlar bakımından ise toplumu oluşturan herkes suçun geniş anlamı ile mağdurudur; ancak belirli kişiler bu suç nedeniyle dar anlamda mağdur olmuş da olabilirler. Bu tür suçlarda toplumu oluşturan herkesin yanında belirli kişiler de suçun mağduru konumundadır²⁹³.

Belirtmek gerekir ki, mağdur ve suçtan zarar gören farklı kavramlardır. Suçtan zarar gören kavramı, mağduru da kapsayan daha geniş bir kavramdır. Suç nedeniyle hakları bir şekilde zarara uğrayan herkes suçtan zarar görendir. Ancak mağdur, suçla korunan hukuki yarar veya menfaatin sahibi olan kimsedir²⁹⁴.

Tüzel kişilerin ve devletin suç mağduru olup olamayacağı konusunda öğretide bir görüş birliği bulunmamaktadır. Ağırlıklı olan görüşe göre, yalnızca gerçek kişiler suçun mağduru olabilir. Bu bağlamda devlet, aile ve tüzel kişiler suçun mağduru olarak

²⁹¹ Koca ve Üzülmez, 115 vd.

²⁹² Toroslu ve Toroslu, 116

²⁹³ Artuk vdy., Genel Hükümler, 314; Karakehya, Genel Hükümler, 77 vd; Koca ve Üzülmez, 115.

²⁹⁴ Karakehya, Genel Hükümler, 78; Toroslu ve Toroslu, 116.

değerlendirilemez. Bunlar ancak suçtan zarar gören olabilir²⁹⁵. Aksi görüşe göre ise sadece gerçek kişiler değil; kendine özgü ihtiyaçları olan varlık veya menfaatlerin hamili tüzel kişiler ile aile, toplum ve devletler topluluğu gibi tüzel kişiliği olmayan varlıklar da suçun mağduru olabilir. Bu kapsamda her suçun ilk ve doğal mağdurunun devlet olduğu da savunulmaktadır²⁹⁶.

Yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen hukuki değer ve mağdur olabileceklerin kapsamına ilişkin öğretideki görüş ayrılıkları, yalan tanıklık suçu nedeniyle mağdur olabilecekler bakımından yapılan değerlendirmelere de yansımaktadır. Tüzel kişiler ya da tüzel kişiliği bulunmayan varlıkların da mağdur olabileceği şeklindeki değerlendirmelere bağlı olarak adliye karşı suçların özelde ise yalan tanıklık suçunun mağdurunun devlet ya da Adalet Bakanlığı olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır²⁹⁷.

Yalan tanıklık suçu ile birden fazla hukuki değer korunduğunu savunan bir görüşe göre, yalan tanıklık suçunun birden fazla mağduru vardır. Maddi gerçeğin ortaya çıkması ve adaletin tecellisinde tüm toplumun menfaati bulunduğundan, ilk olarak suçun mağduru toplumu oluşturan herkestir. Bunun yanı sıra tanığın gerçeğe aykırı beyanı, somut olayda aleyhinde tanıklıkta bulunan kişi bakımından da zararlı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Nitekim yalan tanıklığın etkilerini üzerinde doğrudan doğruya hisseden bu kişiler bakımından suçun neticesi sebebiyle ağırlaşan halleri (TCK m. 272/4 – 8) ile etkin pişmanlığa (TCK m. 274) ilişkin düzenlemelere kanunda yer verilmiştir. Bu bakımdan, failin gerçeğe aykırı beyanı ile adil yargılanma hakkı ihlal edilen söz konusu kişilerin de mağdur olarak kabul edilmesi gerekir²⁹⁸.

²⁹⁵ **Artuk vdy.** Genel Hükümler, 314; **Karakehya**, Genel Hükümler, 78; **Koca ve Üzülmöz**, 115.

²⁹⁶ **Dönmezer ve Erman**, 726 – 727; **Soyaslan**, Genel Hükümler, 233; **Öztürk vdy.**, Genel Hükümler, 192; **Toroslu ve Toroslu**, 115 vd.

²⁹⁷ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 157; **Tamer Aslan**, 47; *Meran*'a göre aleyhinde tanıklıkta bulunan kimse suçun mağduru; yalan tanıklık suçu nedeniyle adaletin gerçekleşmesi tehlikeye uğradığından devlet ise suçtan zarar görendir. Bkz. **Meran**, 272; *Soyaslan*'a göre ise adliye karşı işlenen suçların mağduru devlettir. Bkz. **Soyaslan**, Genel Hükümler, 232.

²⁹⁸ **Artuk vdy.**, Genel Hükümler, 314; **Göktürk**, 376; **İçer**, 204; **Parlar ve Öztürk**, 185; *Koçer*'e göre de suç aleyhine yalan tanıklıkta bulunan kimse de bu suçun mağduru olarak kabul edilmelidir. *Koçer* bu değerlendirmesini suçla korunan hukuki değerlerin adil yargılanma hakkı olduğundan bahisle değil, yalan tanıklık eyleminin masum bir kimse hakkında soruşturma ya da kovuşturma başlatılması tehlikesi doğurması nedenine dayandırmıştır. Bkz. **Koçer**, 162 vd.

Suçun mağdurunun yalan tanıklık nedeniyle haklarının ihlal edilmesi tehlikesi doğan davacı, davalı, şüpheli, sanık, mağdur veya katılan sıfatı bulunan kişiler olduğu da ifade edilmektedir. Bu görüşe göre adliye, suçtan zarar gören konumundadır²⁹⁹. Benzer bir görüşe göre de aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse suçun mağduru; yalan tanıklık suçu nedeniyle adaletin gerçekleşmesi tehlikeye uğradığından devlet ise suçtan zarar görendir³⁰⁰.

Başka bir görüşe göre ise suçun mağduru belirli bir kimse değil, genel olarak toplumu oluşturan herkeştir. Bu nedenle korunan hukuki menfaatin adil yargılanma hakkı olduğundan hareketle davalı, davacı, şüpheli, sanık, mağdur veya katılan sıfatını taşıyan kişilerin mağdur olduğundan söz edilemez³⁰¹.

Kanaatimizce yalnızca gerçek kişiler suçun mağduru olabilir. Suçun konusunun belirli kimselere ait olmadığı durumlarda ise mağdurun toplumu oluşturan herkes olduğu kabul edilmelidir. Bu nedenle yalan tanıklık suçunun mağduru, öncelikle toplumu oluşturan herkeştir. Zira adli faaliyetler sırasında gerçeğin ortaya konulmasında toplumu oluşturan tüm bireylerin menfaati bulunmaktadır. Bazı durumlarda yalan tanıklık suçu doğrudan doğruya kişiler üzerinde zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Nitekim inceleme konusu suçun, aleyhinde yalan tanıklıkta bulunan kimse hakkında ortaya çıkardığı zararlı neticeler, neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle aleyhe yapılan gerçeğe aykırı tanıklık sebebiyle hak kaybına uğrayan kimselerin de mağdur olarak nitelendirilmesi gerekir.

²⁹⁹ Yaşar vdy., 8184.

³⁰⁰ Meran, 272.

³⁰¹ Özbek vdy., Özel Hükümler, 1147.

2.3.1.3. Suçun Konusu

Suçun konusu³⁰², suç teşkil eden fiilin üzerinde işlendiği somut veya soyut varlıklar ile faaliyetler olarak tanımlanabilir³⁰³. Öğretide aksi de savunulmuş olmakla beraber³⁰⁴ her suçun mutlaka bir konusu vardır³⁰⁵. Konunun mutlaka maddi nitelikte olması gerekmez. Bu bağlamda cismen var olmayan soyut nitelikte varlıklar da suçun konusunu oluşturabilir³⁰⁶. Örneğin; kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi suçunda soyut nitelikte bir varlık olan “veri” suçun konusunu oluşturmaktadır³⁰⁷.

Yalan tanıklık suçunun konusu bakımından öğretide değişik değerlendirmeler yapılmıştır. *Göktürk*'e göre; tanık, bilgisine başvuru olay hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunarak maddi gerçeğe ulaşılmasını engellediği yahut zorlaştırdığı için bu suçun konusu maddi gerçektir³⁰⁸. *Özbek ve diğer yazarlar* ise, tanığın beyanı ile objektif gerçek arasındaki çelişkinin suçun maddi konusunu oluşturduğunu belirtmiştir³⁰⁹. *Ölmez*'e göre ise tanık geçmişte yaşanmış ve yargılama konusu olmuş bir olay hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu suçun konusu yargılamaya konu olan olaydır³¹⁰. Kanaatimizce yalan tanıklık suçunun konusunu, hakkında beyanda bulunulan olay oluşturmaktadır.

Konunun tipik hareketten etkilenme derecesine göre suçlar arasında bir ayırım yapılmaktadır. Zarar suçlarında, tipik hareketin yapılmasıyla suçun konusu bir değer kaybına uğramakta ve bir zarar ortaya çıkmaktadır³¹¹. Tehlike suçları bakımından ise

³⁰² Öğretide bazı yazarlarca suçun konusu, suçun hukuki konusu ve maddi konusu olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir. Bu yazarlar suçla korunan hukuksal değeri suçun hukuki konusu, suçun üzerinde gerçekleştiği şeyi ise suçun maddi konusu olarak incelemektedirler. Bkz. **Artuk vdy.**, Genel Hükümler, 317; **Hafizoğulları ve Özen**, Genel Hükümler, 199 ve 209; **Soyaslan**, Genel Hükümler, 234 vd.

³⁰³ **Karakehya**, Genel Hükümler, 79.

³⁰⁴ **Önder**, Ceza Hukuku, 170; **Toroslu**, Cürümlerin Tasnifi, 190; **Ünver**, Hukuksal Değer, 144.

³⁰⁵ **Koca ve Üzülmüş**, 116; **Özgenç**, Genel Hükümler, 203.

³⁰⁶ **Erem**, Suçun Konusu, 12 ve 17; **Karakehya**, Genel Hükümler, 79.

³⁰⁷ **Karakehya**, Genel Hükümler, 79.

³⁰⁸ **Göktürk**, 354.

³⁰⁹ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1152. Özbek ve diğer yazarlar; sanığın beyanı ile objektif gerçek arasındaki çelişkinin yalan tanıklık suçunun maddi konusunu oluşturduğunu savunmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki gerçekliğin yahut çelişkinin maddi bir yapısı bulunduğu söylenemez. Bu nedenle yazarların görüşünü isabetli bulmak mümkün değildir.

³¹⁰ **Ölmez**, 71; Bkz. aynı yönde; **Koçak**, 206.

³¹¹ **Rengier**, 51.

herhangi bir zararın ortaya çıkması aranmayıp suçun konusu bakımından bir zarar tehlikesinin bulunması yeterlidir. Tehlike suçları da kendi içerisinde somut ve soyut tehlike suçları olarak ikiye ayrılmaktadır. Somut tehlike suçlarında, hareketin cezalandırılabilmesi için suçun konusu üzerinde somut bir tehlikenin yaratılmış olması gerekir. Soyut tehlike suçlarında ise suçun kanuni tanımında yer verilen hareketin yapılması suçun oluşması bakımından yeterli görülmüştür. Soyut tehlike suçlarında hareketin yapılması ile suç oluşur ve önüne gelen somut olayda hâkimin suçun konusunun tehlikeye düşüp düşmediğini araştırmasına gerek yoktur³¹².

Bu sınıflandırma çerçevesinde yalan tanıklık suçunun bir soyut tehlike suçudur. Çünkü kanuni düzenlemede bu suçun meydana gelmesi için herhangi bir zarar doğmuş olması aranmadığı gibi somut bir zarar tehlikesi de gerekli görülmemiştir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ile suçun koruduğu menfaatlerin tehlikeye düşeceği kabul edilmiştir. Bu bakımdan yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi için, herhangi bir tehlikenin ortaya çıkması gerekmez³¹³.

Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ise aleyhinde yalan tanıklıkta bulunan kişi bakımından zararlı bir neticenin meydana gelmesi ile oluşmaktadır. Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin düzenlendiği 4 ila 8. fıkraları bu bağlamda zarar suçu niteliğindedir³¹⁴.

2.3.1.4. Fiil

Suçun varlığından bahsedilebilmesi için mutlaka bir fiil bulunmalıdır. Fiil, bir insan iradesinin ürünü olan belirli bir amacı gerçekleştirmeye yönelmiş ve dış dünyaya yansımış davranışlardır. Ancak işlenmeden önce kanun ile suç olarak tanımlanmış fiiller cezai sorumluluğa neden olabilir. Suçun oluşması kanuni tipe uygun bir fiilin bulunmasına bağlıdır³¹⁵.

³¹² Koca ve Üzülmez, 119; Rengier, 52; Özgenç, Genel Hükümler, 205.

³¹³ Rengier, 52.

³¹⁴ Göktürk, 380; Ölmez, 72.

³¹⁵ Koca ve Üzülmez, 88 ve 97.

Yalan tanıklık suçunun fiil unsuru 272. maddenin ilk fıkrasında, “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmak*” şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre; yalan tanıklık suçu bakımından tipik fiilin açıklanması ve anlamlandırılması için üç aşamalı bir değerlendirme yapılmalıdır. İlk olarak hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kavramı açıklanmalıdır. İkinci olarak, Türk hukukunda, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi ve kurullar belirlenmelidir. Son olarak ise gerçeğe aykırı tanıklık yapmaktan anlaşılması gerekenin ne olduğu ele alınmalıdır.

2.3.1.4.1. Hukuka Aykırı Bir Fiil Nedeniyle Başlatılan Soruşturma Kavramı

TCK'nın 272. maddesinin 1. fıkrasında “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında*” ifadesi kullanılmaktadır. Düzenlemedeki “*soruşturma*” ifadesinden anlaşılması gerekenin ne olduğu konusunda öğretilerde değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre soruşturma ifadesinden, CMK m. 2/1 – e’de tanımlanmış olması nedeniyle, sadece ceza muhakemesinin bir evresi anlaşılmalıdır³¹⁶. Soruşturma kavramının CMK m. 2/1 – e’de tanımlanmış olmasından hareket eden bu görüşe göre; hukuka aykırı fiiller, suçları da kapsayan daha geniş kavramı ifade ediyor olsa da madde düzenlemesi karşısında “*hukuka aykırı bir fiil*” teriminin, suç teşkil eden fiil olarak anlaşılması gerekir. Bu nedenle, disiplin cezasını veya idari bir yaptırımını gerektiren bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında gerçekleştirilen yalan tanıklık eylemleri ya da iki taraf arasındaki uyuşmazlığı çözmek için atanan hakemler ya da noterler önünde yapılan yalan tanıklık bu suçu oluşturmaz³¹⁷. Öte yandan soruşturma ifadesinin ceza soruşturması şeklinde anlaşılmaması halinde kanunilik ilkesine aykırı sonuçların ortaya çıkacağı ve suçun kapsamının aşırı bir biçimde genişleyeceği de belirtilmektedir³¹⁸.

³¹⁶ İçer, 49; Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 11. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2016, s. 738; Tamer Aslan, 49.

³¹⁷ Hafızoğulları ve Özen, *Özel Hükümler*, 156; Tamer Aslan, 48 vd.

³¹⁸ İçer, 49; Tamer Aslan, 49.

Bizim de katıldığımız ağırlıklı olan diğer görüşe göre ise soruşturmanın suç dolayısıyla yapılması şart değildir. Hukuka aykırı bir fiil dolayısıyla yapılan tüm soruşturmalar kapsamında suçun oluşması mümkündür. Bu bağlamda kanuni düzenlemede kullanılan soruşturma deyişinden ceza muhakemesinin bir evresi olan soruşturma anlaşılmalıdır³¹⁹. Nitekim hukuka aykırılık kavramı suçtan daha geniştir. Hukuka aykırılık, fiil ile hukuk normları arasındaki çatışmayı ifade eder. Hukuk düzeni ile çatışan tüm fiiller ise kanun koyucu tarafından suç olarak düzenlenmiş değildir³²⁰. Haksız fiiller de hukuka aykırıdır ancak her haksız fiil suç niteliğinde değildir. Bu bağlamda, suç da bir haksız fiildir ancak haksız fiiller suçlardan ibaret değildir. Karşılığında cezai yaptırım öngörülen haksız fiiller suç olmakla birlikte, cezai yaptırımla karşılanmayan, haksız fiiller de bulunmaktadır³²¹. Kanuni düzenlemede kullanılmış olan soruşturma ifadesinden; bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla yetkili mercilerce yürütülen ve adli bir nitelik gösteren faaliyetler anlaşılmalıdır. Yalan tanıklık suçu ile devlet eliyle yürütülmekte olan adli faaliyetlerin güvenilirliğinin korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma ifadesinin devletin adli fonksiyonunu yerine getirmesine yönelik tüm süreçleri kapsar şekilde anlaşılması daha uygun bir yorum biçimi olacaktır³²². Bu bağlamda ceza soruşturması ve kovuşturması, özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik adli süreçler³²³, idari soruşturmalar ve disiplin soruşturmaları sırasında tanık dinlemeye yetkili merci önünde tanık sıfatı ile gerçeğe aykırı beyanda bulunulması yalan tanıklık suçunu oluşturur. Ancak belirtmek gerekir ki, ceza soruşturması kapsamında tanık dinlemeye yetkili mercilerin aynı zamanda yemin ettirme yetkileri de bulunduğundan, tanığın bir ceza soruşturması kapsamında gerçeğe aykırı beyanda bulunması suçun nitelikli halini oluşturacaktır (TCK m. 272/2). Hukuk davaları bakımından da aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir. Hukuk davaları kapsamında tanığın beyanı mahkeme huzurunda

³¹⁹ Göktürk, 362 vd; Koçer, 155; Meran, 273; Ölmez, 32 ve 34; Özbek, vdy., Özel Hükümler, 1148 vd; Parlar ve Öztürk, 187; Ünver, Adliyeye Karşı, 193; Yaşar vdy., 8184.

³²⁰ Toroslu ve Toroslu, 118.

³²¹ "...Hukuka aykırı bir fiil kanun tarafından özel olarak tanımlanmış ve bu eyleme bir ceza da bağlanmışsa, o eylem suçtur, aksi halde haksız fiildir" Bkz. Dönmezer ve Erman, 39.

³²² Koçak, 207.

³²³ Ancak belirtmek gerekir ki, soruşturma deyişinin ceza muhakemesinin bir evresi olan ceza soruşturmasını da kapsayan ve fakat daha geniş bir kavram olduğu yönünde görüş belirten bazı yazalar; özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan gerçeğe aykırı tanıklıkların bu kapsamda değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşmaktadır. Bkz. Nas, 184 vd.; Ölmez, 34; Özbek, 1148 vd.; Tezcan vdy, 1232.

alındığından, tanığı bir hukuk davasında gerçeğe aykırı beyanda bulunması da suçun nitelikli halini oluşturacaktır (TCK m. 272/2). Suça ilişkin kanuni düzenlemede aleyhine tanıklıkta bulunan kişi hakkında idari yaptırım uygulanması, suçun neticesi sebebiyle ağırlaşan hallerinden biri olarak öngörülmüştür. (TCK m. 272/8). Disiplin suçları da idari yaptırım uygulanmasını gerektiren hukuka aykırı fiillerdendir. Disiplin soruşturmasını yürüten merciin tanık dinlemeye yetkili olması halinde disiplin soruşturmaları sırasında da yalan tanıklık suçunun oluşması mümkündür³²⁴. Yargıtay da disiplin soruşturmaları sırasında yalan tanıklık suçunun işlenebileceğini kabul etmektedir³²⁵.

272. maddenin 2. fıkrası ile mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye daha fazla ceza verileceği öngörülmüştür. 2. fıkra düzenlemesinde “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma*” ifadesinin kullanılmamış olmasından dolayı bu hükmün başka bir suç tipi olarak düzenlendiği şeklinde bir görüş bulunmaktadır³²⁶. Kanaatimizce, bu görüş isabetli değildir. Görüş ayrılığı, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kavramına ilişkin yapılan farklı değerlendirmeden kaynaklanmaktadır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi soruşturma deyişinden; bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması amacıyla yetkili mercilerce yürütülen ve adli bir nitelik gösteren faaliyetler anlaşılmalıdır. Kanun koyucu, yalan tanıklık suçunun nitelikli haline ilişkin düzenlemede tanık dinleyen merciin özelliğinden hareket etmiştir. Buna göre; gerçeğe aykırı beyanın mahkeme huzurunda ya da yemin vererek tanık dinlemeye yetkili makam önünde işlenmesi durumunda failin cezası artırılarak verilecektir. 272. maddenin gerekçesinde de aynı husus ifade edilmiştir. Buna göre; “*Birinci fıkraya göre, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılması, bu suçun temel şeklini oluşturmaktadır. Suçun temel şekli açısından tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulun yemin verdirmeye yetkisinin olmaması gerekir. İkinci fıkraya göre ise, yalan tanıklık*

³²⁴ Göktürk, 362 vd; Koçer, 155; Meran, 273; Ölmez, 32 ve 34; Özbek, vdy., Özel Hükümler, 1148 vd; Parlar ve Öztürk, 187; Ünver, Adliyeye Karşı, 193; Yaşar vdy., 8184.

³²⁵ “*Yalan tanıklık suçuna konu olayla ilgili olarak katılan hakkında yapılan idari soruşturmaya ilişkin dosya ile sanıkların aynı olaya ilişkin daha önce tanık sıfatıyla verdikleri ifadelerinin bulunduğu Sakarya 3. Asliye Ceza Mahkemesinin 2008/575 esas sayılı dosyasının aslı ya da onaylı örnekleri denetime olanak verecek biçimde getirtilip incelenerek tüm deliller birlikte değerlendirilmek suretiyle sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayini gerekirken eksik araştırma sonucu yazılı şekilde sanıkların beraatlerine karar verilmesi,...*” Yargıtay 9. CD, 19.11.2014, E. 2014/5385, K. 2014/11675 (Parlar ve Öztürk, 243)

³²⁶ Tezcan vdy., 1232.

suçunun mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesi, daha ağır ceza ile cezalandırılmayı gerektirmektedir". Nitekim ceza soruşturması kapsamında Cumhuriyet savcısı da yemin vererek tanık dinlemeye yetkili olup Cumhuriyet savcısı önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunmak 2. fıkra da öngörülen nitelikli hali oluşturmaktadır. Ayrıca disiplin soruşturmaları kapsamında da yemin vererek tanık dinleme yetkisi bulunan merciler bulunmaktadır. Bunlar önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması da suçun nitelikli halini oluşturacaktır. Bu nedenle kanun koyucunun suç nedeniyle başlatılan soruşturma, disiplin soruşturması ya da idari yaptırım gerektiren fiiller nedeniyle yürütülmekte olan soruşturmalar ile hukuk davaları bakımından bir ayırım yaptığı söylenemez.

2.3.1.4.2. Tanık Dinlemeye Yetkili Kişi veya Kurul Önünde Gerçeğe Aykırı Tanıklık Yapılması

Suçun oluşması için tanıklığın, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması gerekir. Tanıklığın yetkili kişi yahut kurul önünde yapılması suçun maddi unsurları kapsamındadır. Tanıklığın sayılan merciler önünde yapılmaması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır³²⁷. Maddenin 2. fıkrasında suçun nitelikli hali olarak, yalan tanıklığın mahkeme veya yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde tanıklık yapılması hali düzenlenmiştir. Buna göre, suçun temel şeklinin oluşabilmesi için tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulun yemin ettirme yetkisi bulunmamalıdır³²⁸.

Bir görüşe göre yeminsiz dinlenen tanıkların gerçeğe aykırı beyanları da yalan tanıklık suçunun temel şeklini oluşturacaktır³²⁹. Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Yalan tanıklık suçunu nitelikli hale getiren yemin edilmesi değil, tanık dinleyen mercilerin yemin ettirme yetkisinin bulunmasıdır. Bu nedenle usul hükümleri gereği yeminsiz olarak beyanda bulunan tanıkların da yalan tanıklık suçunun nitelikli halinden sorumlulukları doğabilecektir.

³²⁷ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 290; **Müller**, Kommentar, §153 Rn. 25; **Schmidt ve Priebe**, 359.

³²⁸ **Tezcan vdy.**, 1236; **Ünver**, Adliyye Karşı, 181.

³²⁹ **Malkoç**, 2481.

765 sayılı ETCK’da yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi için gerçeğe aykırı tanıklığın yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması gerekiyordu. Suçun oluşumu bakımından tanığın yemin etmiş olmasının bir önemi bulunmamakla beraber, tanık dinlemeye yetkili mercinin yemin ettirme yetkisinin bulunması suçun yapısal bir unsuru olarak öngörülmüştü. 5237 sayılı TCK bakımından suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş olan bu durum, 765 sayılı ETCK’da suçun temel şeklini oluşturmaktaydı³³⁰.

Türk hukukunda hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili mercilerin neler olduğunun tespiti, yalan tanıklık suçu bakımından tipik hareketin belirlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulların yalnızca TCK ile tanık dinleme yetkisi verilenler ile sınırlı bulunmayışı ve madde ifadesinin kapsamı dikkate alındığında, bu konuda öğretide değişik görüşler savunulmaktadır. Bu bakımdan, üzerinde bir görüş birliğine varılamamış ve tereddüt edilen noktaları ayrı başlıklar altında değerlendirmek uygun olacaktır.

2.3.1.4.2.1. Tanık Dinlemeye Yetkili Kişi veya Kurul

2.3.1.4.2.1.1. Kolluk

765 sayılı ETCK’da tanıklığın yemin ettirmeye yetkili makam önünde işlenmesi suçun bir unsuru olarak düzenlendiğinden, kolluğun tanık dinleme yetkisine ilişkin tartışmalı durumlar da ortaya çıkmamıştı. Kolluğun yemin ettirme yetkisi bulunmadığından yalan tanıklık suçunun kolluk önünde oluşmayacağı noktasında bir görüş birliği hakimdi. 5237 sayılı TCK düzenlemesi ise yemin ettirme yetkisini suçun bir unsuru olmaktan çıkarmış ve hukuka aykırı bir fiilin soruşturması kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde suçun oluşacağını öngörmüştür. Suçun kapsamının bu şekilde genişlemesi karşısında, kolluğun tanık dinleme yetkisinin olup olmadığı noktasında değişik görüşler ileri sürülmüştür.

³³⁰ Erem ve Toroslu, 215; Önder, 320 vd.

Bir kısım yazarlara göre; kolluğun tanık dinleme yetkisi bulunmaktadır ve dolayısıyla kolluk önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturur. Söz konusu görüş uyarınca, kolluk görevlilerin yemin ettirme yetkisi bulunmadığından bu halde suçun yalnızca temel şekli oluşabilecektir. Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu'nun (PVSK) 15. maddesinde, “*Polis; yaptığı tahkikat esnasında ifadelerine müracaat lazım gelen kimseleri çağırır ve kendilerine lüzumu olan şeyleri sorar*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır. 27.03.2015 tarihinde kabul edilen 6638 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle söz konusu maddeye bir fıkra eklenmiştir. Buna göre, “*Polis; müşteki, mağdur veya tanık ifadelerini, talepleri halinde ikamet ettikleri yerlerde veya işyerlerinde de alabilir*” (PVSK m. 15/2). Maddeye bu düzenlemenin eklenmesi ile polisin tanık dinleme yetkisinin zaten bulunduğu, artık bu yetkinin talep gelmesi halinde ilgililerin ikamet ettikleri yerlerde veya işyerlerinde kullanılabilmesi şeklinde bir anlam ortaya çıktığı savunulmaktadır. Buna göre, yapılan değişiklikle polisin tanık ifadesi alabileceği açıkça ifade edilmiş olmaktadır³³¹.

Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Kanunu'nda ise jandarmanın adli görevi, “*işlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek*” olarak tanımlanmıştır (m. 7/1 – b). Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkilerine İlişkin Yönetmelik'in 38. maddesinde; jandarmanın adli işlemleri cumhuriyet savcısının emir ve doğrultusunda ve 5271 sayılı CMK'da öngörülen usul ve esaslara göre yerine getireceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, jandarmanın tanık dinleyebileceğine ilişkin Kanun ve yönetmelikte herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. 17.12.1983 tarihinde yürürlüğe giren ve yeni yönetmelikle yürürlükten kaldırılmış olan önceki yönetmelikte ise jandarmanın tanıkları yeminsiz olarak dinleyeceği ve söz konusu kimselerin beyanlarını bir tutanağa bağlayarak ifade sahibine imzalatacağı öngörülmüş idi³³². Yeni yönetmelikte jandarmanın tanık dinlemesine ilişkin herhangi bir ifade kullanılmaması isabetli olmuştur. Jandarmanın adli görevini yerine getirirken CMK'da öngörülmüş usul ve esaslara bağlı olarak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylelikle CMK hükümleri uyarınca jandarmanın tanık dinleme yetkisi bulunmadığı hususunda tartışmalı herhangi bir nokta kalmamıştır.

³³¹ Nas, 177.

³³² Mülga Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği m. 123/1 (RG 17.12.1983, S. 18254).

2. fıkra metni eklenmeden önce de PVSİK m. 15 düzenlemesinin, polise tanık dinleme yetkisi verdiği savunulmaktaydı. Kanaatimizce yapılan değişiklik, polisin tanık dinleme yetkisi bulunup bulunmadığı noktasındaki tartışmaları sona erdirecek nitelikte değildir. Değişikliğin yürürlüğe girmesinden sonra verilen Yargıtay kararlarında ise, kolluğun tanık dinleme yetkisi bulunmadığına ilişkin görüşün devam ettiği görülmektedir³³³.

Tanığa çağrı kâğıdı çıkarılması ve tanığın zorla getirilmesine ilişkin CMK düzenlemeleri, bu yetkinin sadece mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet savcısı huzurunda ilgili kişinin tanık olarak dinlenmesi halinde uygulanabileceğini öngörmektedir. Söz konusu ifadeden yola çıkan görüş sahipleri, polisin soruşturma esnasında ifadesine müracaat ettiği kimselerin tanık olarak beyanının alındığı ancak onlar bakımından çağrı kâğıdı çıkarılamayacağı ve zorla getirme kararı verilemeyeceği sonucuna ulaşmaktadır. CMK'da tanık deliline ilişkin düzenlemelerin bulunduğu 43 ilâ 61. maddeler arasında kolluk görevlilerinin tanık beyanı alamayacağına ilişkin bir düzenleme ise bulunmamaktadır. Suçla korunan hukuki değerin, polis önünde verilen beyanlar vasıtası ile ihlal edilmesi de mümkündür. Buna göre; kolluk görevlileri soruşturma evresinin en önemli aktörlerindedir ve kolluk görevlileri önünde gerçekleştirilen gerçeğe aykırı beyanların adaleti yanıltma ihtimali vardır. Bu nedenle kolluk görevlileri önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunun temel şeklini oluşturmaktadır³³⁴.

Bir başka görüşe göre ise Cumhuriyet savcısı, soruşturma kapsamında bizzat kendisi tanık dinleyebileceği gibi, kolluk aracılığı ile de dinleyebilir. Savcının bir emri bulunmaksızın suçu araştırma faaliyetleri kapsamında bir tanığın dinlenmesi ise savcı veya hâkim

³³³ “5237 Sayılı TCK'nın 272. maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçunun oluşması için, tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapılmasının zorunlu bulunduğu, 5271 Sayılı CMK'nın hükümleri uyarınca kolluğun tanık dinleme yetkisinin bulunmadığı ve yargılamaya konu dosyada yalan tanıklık suçunu işlediği iddia edilen sanık ...'ün 11.02.2013 tarihli saat 14.50'de Osmaniye Çarşı Polis Merkezi Amirliği'nde bilgi sahibi sıfatıyla alınan beyanın, yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden sanık ... hakkında yalan tanıklık, sanık ... hakkında ise bu suça azmettirme eyleminden dolayı yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi...” Yargıtay 11. CD, 05.05.2017, E. 2015/8345 K. 2017/2547 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**).

³³⁴ **Erol**, Haydar. *Gerekçeli Açıklamalı ve İctihatlı Türk Ceza Kanunu*. Yayın Matbaacılık, 2005, s. 1262; **Koçer**, 155 – 157; **Ölmez**, 37 vd; **Tamer Aslan**, 51; “...soruşturmanın polis tarafından yürütülen aşamasında yapılan tanıklık da 1'inci fıkra kapsamındadır”. Bkz. **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1216.

tarafından yapılan bir tanık dinleme gibi değerlendirilmez³³⁵. Bu görüşe göre, savcı tarafından tanık dinleme konusunda yetki verilmiş kolluk görevlileri önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturabilecektir.

Ağırlıklı olan görüşe göre ise kolluğun ceza soruşturmasında tanık dinleme yetkisi bulunmamaktadır. Ceza soruşturmasında sulh ceza hâkimi ve Cumhuriyet savcısı³³⁶ tanık dinlemeye yetkilidir. Kolluk yalnızca araştırma faaliyetleri kapsamında ifadelerine başvurulması gerekli olan kişileri çağırıp bilgilerine başvurabilir (PVSK m. 15/1). Kolluğun gelmeyen tanıkları zorla getirme ve yemin ettirme yetkisi yoktur. Bu bağlamda kolluğun yaptığı işlem araştırma ve bilgi toplama mahiyetinde olup teknik anlamda tanık dinleme olarak değerlendirilemez³³⁷. Bu nedenle, tanığın kolluğa olay hakkında bilgi verirken gerçeğe aykırı beyanda bulunması yalan tanıklık suçunu oluşturmaz³³⁸. Belirtelim ki salt CMK'daki tanıklığa ilişkin düzenlemelere atıfla böyle bir sonuca varılması eleştirilmektedir. Buna göre; tanık dinleyebilecek kişi veya kurulların kapsamının belirlenmesinde sadece CMK hükümlerinin dikkate alınması durumunda kendi özel kanunları ile tanık dinleme yetkisini haiz kılınmış disiplin kurulları gibi mercilerin de tanık dinleme yetkisi bulunmadığı sonucuna ulaşmak gerekecektir³³⁹.

Yargıtay'ın kolluğun tanık dinleme yetkisine ilişkin kararları ise 2012 yılına kadar bir yeknesaklık göstermemiştir. Bu tarihe kadar her iki yönde de kararların verildiği görülmektedir. Daha sonra ise Yargıtay, tutarlı olarak kolluğun tanık dinleme yetkisi olmadığı yönünde kararlar vermiştir³⁴⁰.

³³⁵ **Turhan**, Ceza Muhakemesi, 163. “Soruşturmanın polis tarafından yürütülen aşamasında (CMK. md. 54) yapılan yalan tanıklık da 1. fıkra kapsamındadır.” Bkz. **Malkoç**, 2383.

³³⁶ **Yenisey ve Nuhoğlu**'na göre ise, Cumhuriyet savcılarının yemin ettirerek tanık dinleme yetkisi tanınması isabetli değildir. Yazarlara göre; daha önceden de belirtildiği gibi Cumhuriyet savcısının, ispat araçlarını değerlendirmesi mümkün değildir ve tanık dinleme yetkisi bulunmamaktadır. Bkz. **Yenisey ve Nuhoğlu**, 511 vd.

³³⁷ **Bozalan**, 67; **Göktürk**, 365; **Karakehya**, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku.*, Savaş Yayınevi, 2015, s. 224; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1150; **Ünver ve Hakeri**, 262; **Centel ve Zafer**, 271.

³³⁸ **Göktürk**, 365; **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 157 vd; **İçer**, 194; **Koçak**, 208; **Meran**, 274; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1150; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 738; **Ünver**, Adliye Karşı, 190 vd; **Yaşar vdy.**, 8184 vd.

³³⁹ **Nas**, 176.

³⁴⁰ “Adli görevleri nedeniyle kolluk görevlilerinin olayla ilgili görgüsü olan kişileri "ifade sahibi" sıfatıyla dinlemeleri, onlara "tanık" sıfatını vermemekte ve yasadaki tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanmasını gerektirmemektedir. Dolayısıyla doktrinde de belirtildiği üzere ... kolluğun "tanık dinleme" yetkisi

Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 2016 yılında vermiş olduğu bir kararında “somut olayımızda sanık N.Ö.'nin kolluk görevlilerince tanık olarak değil müşteki olarak ilk ifadesini vermesi karşısında, üzerine atılı suçun yasal unsurları oluşmadığı gözetilmeden” ifadeleri kullanılmıştır³⁴¹. Bu ifadeden dolayı olarak kolluk önünde tanık sıfatı ile beyanda bulunulmasının yalan tanıklık suçunu oluşturacağı sonucuna varılabilecektir. Ancak 16. Ceza Dairesi, bu karardan kısa süre önce vermiş olduğu bir başka kararında kolluğun tanık dinleme yetkisi bulunmadığından yalan tanıklık suçunun oluşmadığına hükmetmiştir³⁴². Bu nedenle kanaatimizce, müşteki sıfatıyla verilen beyanın inceleme konusu suçu oluşturmadığına ilişkin ifadelerin dikkatsiz bir biçimde kullanıldığı sonucuna varmak gerekir.

Öğretide bir görüşe göre, kolluk önünde verilen yalan beyanların bir soruşturmayı etkilemesi ve yönlendirmesi tehlikesi söz konusu olabilir. Bu nedenle mevcut kanuni düzenleme değiştirilerek, 272. maddenin ilk fıkrasına “Kolluk görevlileri önünde yalan ifade veren kimselere de birinci fıkra hükmü uygulanır” şeklinde bir cümle eklenmesi yerinde olacaktır³⁴³. Kanaatimizce, yalan tanıklığa ilişkin kanuni düzenlemeye böyle bir ifade eklenmemelidir. Zira kolluğun delil değerlendirme yetkisi bulunmayıp, bilgi sahibi sıfatıyla kolluk tarafından dinlenen kişiler, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma kapsamında tanık olarak dinlenebileceklerdir. Soruşturma evresini Cumhuriyet savcısı sevk ve idare ettiği gibi, bu evrede delilleri değerlendirme yetkisi de Cumhuriyet savcısınınındır³⁴⁴.

Kolluğa olay hakkında bilgi veren kişinin, kolluğun tanık dinleme yetkisi olduğunu düşünerek gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde ise ayrı bir değerlendirme yapmak

bulunmamaktadır” Yargıtay 4. CD, 24.6.2009, E. 2009/16212 K. 2009/12656 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**). “Sanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kabul edilen jandarmanın tanık dinleme yetkisinin bulunmaması sebebiyle sanığın üzerine atılı yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden...” Yargıtay 9. CD, 4.6.2013, E. 2013/4103 K. 2013/8656 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**). Bkz. aynı yönde: Yargıtay 8. CD, 9.3.2015, E. 2014/33358 K. 2015/13307; Yargıtay 9. CD, 16.9.2014, E. 2013/12880 K. 2014/9146; Yargıtay 4. CD, 3.10.2012, E. 2011/9302 K. 2012/19328; Yargıtay 4. CD, 26.9.2012, E. 2011/8448 K. 2012/18513 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**); İstanbul BAM 2. CD 10.03.2014, E. 2017/98 K. 2017/366 (**Parlar ve Öztürk**, 203 – 205).

³⁴¹ Yargıtay 16. CD, 28.12.2016, E. 2016/3660 K. 2016/7614 (**Parlar ve Öztürk**, 225 – 228).

³⁴² Yargıtay 16. CD, 24.11.2016, E. 2016/4819 K. 2016/6077 (**Parlar ve Öztürk**, 228).

³⁴³ Yaşar vdy., 8185; Ölmez, 38.

³⁴⁴ Göktürk, 365.

gerekir. Bu durumda, yalan tanıklık suçunun tipiklik unsuru gerçekleşmemiştir. Mefruz suçtan dolayı failin cezai sorumluluğuna gidilemeyecektir³⁴⁵.

2.3.1.4.2.1.2. Meclis Soruşturması

Meclis soruşturması Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarını sağlayan parlamentoya özgü bir denetim aracıdır³⁴⁶. Meclis soruşturmasının hukuki niteliği konusunda öğretilerde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikle meclis soruşturması ve Yüce Divan'a sevk sürecinin nasıl işlediği ele alınacaktır. Hâlihazırda görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan hakkında³⁴⁷ göreviyle ilgili suç işlediği, bir önerge ile TBMM'nin belli orandaki üyelerince ileri sürülür. Bu önergede, hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanı³⁴⁸, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın cezai sorumluluğunu gerektiren fiilin, görev sırasında işlendiği ve hangi kanun hükmüne aykırı olduğunun gerekçe gösterilmek ve maddesi de yazılmak suretiyle belirtilmesi zorunludur (TBMM İç Tüzüğü m. 107/2 ve m. 114/12). Meclis Genel Kurulu'nca yapılacak gizli oylama neticesinde meclis soruşturması açılmasına karar verilmesi halinde, on beş kişiden oluşan bir soruşturma komisyonu kurulur (TBMM İç Tüzüğü m. 109/1 ve m. 114/4). Suç isnadının doğruluğu TBMM tarafından kurulacak soruşturma komisyonu tarafından araştırılır. Bu araştırmanın sonucu TBMM Genel Kurulu'na bir rapor halinde sunulur. Raporu göz önünde bulunduran TBMM Genel Kurulu, ilgili Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın Yüce Divan'a sevk edilip edilmeyeceğine karar verir³⁴⁹. Komisyonun, Yüce Divan'a sevk yönündeki raporları ile Genel Kurul'un Yüce Divan'a

³⁴⁵ **Eisele**, Jörg. *Versuch, Rücktritt und Berichtigung der Aussage bei §§ 153 bis 156 StGB*. Juristische Arbeitsblätter, (9), 2011, s. 668.

³⁴⁶ **Tanör**, Bülent ve **Yüzbaşıoğlu**, Necmi. *1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku*. Yapı Kredi Yayınları, 2000, s. 293.

³⁴⁷ Hükümet sistemine ilişkin Anayasa değişikliği yapılmadan önce parlamenter hükümet sisteminde görev yapmış olan başbakanlar ve bakanlar hakkında da aynı usul ile meclis soruşturması açılabilir. (TBMM İçtüzüğü m. 107/3).

³⁴⁸ Cumhurbaşkanı'nın cezai sorumluluğu İç Tüzüğü'nün 114. maddesi ile Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlardan ayrı olarak düzenlenmiş olup, soruşturmanın başlaması ve soruşturma komisyonunun yetkileri bakımından farklılık göstermemektedir.

³⁴⁹ **Sezer**, Yusuf. *Meclis Soruşturması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 9.

sevk kararlarında isnat edilen suç ve sevk maddesi gösterilmek zorundadır (TBMM İç Tüzüğü m. 112/4).

Meclis soruşturma komisyonu, Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında önerge ile isnat edilen suç dolayısıyla araştırma faaliyeti yürütür. Soruşturma kapsamında, komisyon tanık dinleme yetkisine de sahiptir (TBMM İç Tüzüğü m. 111). Komisyon, soruşturma sonunda Yüce Divan'a sevk yönünde bir rapor hazırlayabilir ve bu rapor üzerine TBMM Yüce Divan'a sevk yönünde karar alabilir.

Meclis soruşturması, Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların, TBMM'de ne ile itham edilerek ve ne şekilde Yüce Divan'a sevk edileceğini gösteren adli bir faaliyettir³⁵⁰. Söz konusu kurumun hukuki niteliğinin açıklanmasında, ağırlıklı görüş ceza muhakemesi kurumlarından yararlanmakta ve meclis soruşturmasını ceza muhakemesindeki soruşturma evresine benzetmektedir. Buna göre; meclis soruşturması ceza muhakemesinde, soruşturma evresine tekabül eder³⁵¹ ya da soruşturma evresi içinde değerlendirilmesi gereken bir ceza muhakemesi işlemidir³⁵². Azınlıkta kalan diğer görüşe göre ise meclis soruşturması nev – i şahsına münhasır bir hukuki kurumdur. Bu sebeple meclis soruşturmasının ceza muhakemesi terimleri ile açıklanması mümkün değildir³⁵³.

Alman CK'nın 162/2. maddesinde yalan tanıklık suçunun meclis araştırma komisyonları önünde de işlenebileceği açıkça düzenlenmiştir. Öğretide, söz konusu yetkinin nitelik itibariyle mahkemelerin ve adli makamların yetkisinden farklı olduğu, meclis soruşturmasının siyasi niteliğinin ağır bastığı, tanık beyanının doğruluğunun soruşturma komitesi ve halk nezdinde değerlendirileceği belirtilmektedir. Bu nedenle, ilgili görüş sahiplerine göre meclis soruşturma komisyonları önünde yapılan yalan tanıklıklar, adalet

³⁵⁰ AYM 18.06.1970, E. 1970/25 K. 1970/32 (RG 17.12.1970 S. 13697).

³⁵¹ **Arslan**, Çetin. *Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi*, Nobel Yayıncılık, 1999, s. 76; **İba**, Şeref. *Avrupa Birliğine Uyum Çerçevesinde Yasama Dokunulmazlığı ve Meclis Soruşturması Konularında Gerçekleştirilen ve Gerçekleştirilmesi Gereken Anayasa Değişiklikleri*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku 1. Uluslararası Sempozyumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları No:1, 2003, s. 294; **Özbudun**, Ergun. *Parlamentar Rejimde Parlamentonun Hükümeti Murakabe Vasıtaları*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1962, s. 100.

³⁵² **Feyzioğlu**, Metin. *Meclis Soruşturması*. Savaş Yayınevi, 2006, s. 5 vd.

³⁵³ **Tavaş**, Halil İbrahim. *Meclis Soruşturmasında Hukuki Nitelik Sorunu*. Yasama Dergisi, (3), 2006, s. 82.

yönetimi bakımından bir tehlike doğuracak nitelikte değildir³⁵⁴. Siyasi çatışma durumlarında yalan tanıklığa ilişkin cezai suçlamaların aktif politikacılara karşı kullanılması eğilimi nedeniyle meclis soruşturma komisyonları önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanların, yalan tanıklık suçu kapsamında cezalandırılmaması gerektiği savunulmaktadır³⁵⁵.

Kanaatimizce, meclis soruşturması kurumunun CMK ile düzenlenmiş olan soruşturma evresi ile tam olarak örtüştüğü söylenemez. Nitekim söz konusu sürecin işleyişinde devreye parlamento girmekte ve Meclis Genel Kurulu'nun arz ettiği görünüm meclis soruşturma kurulunun hazırlamış olduğu raporun kabul edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak yapılan faaliyet, adli bir nitelik göstermekte ve soruşturma da Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanların hukuka aykırı fiilleri nedeniyle başlatılmaktadır. Dolayısıyla meclis soruşturması sırasında dinlenen tanıkların gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları, yalan tanıklık suçunu oluşturur³⁵⁶. Ancak TBMM İç Tüzüğü, meclis soruşturma komisyonlarına tanığa yemin ettirme yetkisi vermemiştir. Bu nedenle, meclis soruşturma komisyonları tarafından tanık sıfatıyla dinlenen kişilerin gerçeğe aykırı beyanları yalnızca suçun temel şeklini (TCK m. 272/1) oluşturabilir³⁵⁷.

Belirtmek gerekir ki, TBMM İç Tüzüğü'nde tanıklara yemin ettirme yetkisi içeren bir düzenlemenin yapılması halinde yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin oluşacağını söylemek de mümkün değildir. Yalan tanıklık suçunun söz konusu nitelikli haline ilişkin düzenlemede yemin ettirerek tanık dinlemeye “*kanunen*” yetkili kişi veya kuruldan bahsedilmektedir. Yemin ettirme yetkisine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunması nitelikli halin oluşması bakımından zorunludur. Meclis soruşturma komisyonlarına TBMM İç Tüzüğü ile yemin ettirme yetkisinin tanınması durumunda ise kanuni bir düzenlemenin varlığından bahsedilemeyecektir³⁵⁸.

³⁵⁴ **Quaas**, Micheal ve **Rüdiger**, Zuck. *Ausgewählte Probleme zum Recht des parlamentarischen Untersuchungsausschusses*. Neue Juristische Wochenschrift, (31), 1988, s. 1878 vd.

³⁵⁵ **Vormbaum**, Thomas. *Falsche uneidliche Aussagen vor parlamentarischen Untersuchungsausschüssen*. Juristen Zeitung, 57 (4), 2002, s. 169.

³⁵⁶ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 158; **Nas**, 183.

³⁵⁷ **Göktürk**, 367; **Koçak**, 207; **Nas**, 183; **Ölmez**, 35.

³⁵⁸ **Nas**, 183 vd.

Bir görüşe göre, meclis soruşturma komisyonları önünde yapılan yalan tanıklığın cezalandırılmasına ilişkin Alman CK'daki gibi açık bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır³⁵⁹. Kanaatimizce de meclis soruşturmasının niteliğine ilişkin tartışmalara son verecek nitelikte açık bir düzenleme yapılması uygun olacaktır.

2.3.1.4.2.1.3. Tahkim

Tahkim yargılaması bakımından, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmanın söz konusu olup olmadığı değerlendirilmelidir. Tahkim yoluna genellikle ticari uyuşmazlıklarda ve süratli bir yargılama yapılması amacıyla gidilmektedir. Tahkim faaliyeti sadece çekişmeli yargı konusu olan hukuk uyuşmazlıklarından, tarafların iradesine tabi olanlar için söz konusu olmaktadır. Nitekim taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından tahkime gidilemeyeceği kanunla düzenleme altına alınmıştır (HMK m. 408). Tahkimin uygulama alanı sınırlıdır ve yalnızca medeni yargılamaya ilişkindir. Kuşkusuz tahkimde de hukuka aykırı olduğu iddia edilen fiillere ilişkin bir yargılama yapılmaktadır³⁶⁰. Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni düzenlemede kullanılan soruşturma deyişine öğretide farklı anlamlar yüklendiğinden, tahkim sürecinde suçun oluşup oluşmayacağı hususu tartışmalıdır. Bu bağlamda öğretide savunulan bir görüşe göre; hakemlerin çözmeye çalıştıkları uyuşmazlık, yalan tanıklık suçu açısından TCK'nın aradığı soruşturma kapsamında değerlendirilemeyeceğinden bu kişiler önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklık, yalan tanıklık suçunun temel şeklini oluşturmayacaktır³⁶¹. Buna göre, hakemlerce çözülen uyuşmazlık bir soruşturma niteliğinde olmadığından yalan tanıklık suçunun temel şeklinin oluşması mümkün değildir.

Bir başka görüşe göre ise tahkim hükümlerinin uygulandığı yargılamalarda suçun temel şeklinin oluşması mümkündür. Tanık dinlemeye yetkili merciin, aynı zamanda yemin ettirme yetkisinin de bulunması, suçun bir unsuru değil cezanın ağırlaştırılmasını

³⁵⁹ Nas, 184; Ünver, Adliyyeye Karşı, 161.

³⁶⁰ Ünver, Adliyyeye Karşı, 194.

³⁶¹ Meran, 274; Ölmez, 41; Tamer Aslan, 53; Tezcan vdy., 1231; Yaşar vdy., 8186; Bkz. karşı görüş için, Artuk, Mehmet Emin ve diğer yazarlar. *Türk Ceza Kanunu Şerhi 5. Cilt. 2.* Baskı, Adalet Yayınevi, 2014, s. 7828; Malkoç, 2483; Parlar ve Öztürk, 187.

gerektiren nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür. Bu nedenle, tahkim yargılamasında yalan tanıklık suçunun temel şeklinin oluşabileceği kabul edilmelidir³⁶². Hakemlerin tanık dinleme yetkilerinin olduğu yönündeki bu değerlendirme HMK'nın 429. maddesine dayanmaktadır. İlgili maddeye göre, “*Hakem veya hakem kurulu, delillerin ikamesi, sözlü beyanlarda bulunulması veya bilirkişiden açıklama istenmesi gibi sebeplerle duruşma yapılmasına karar verebileceği gibi; yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesine de karar verebilir*”. Kanaatimizce de düzenlemeden, hakemlerin tanık dinleme yetkisine sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir. Tahkim süreci, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında değerlendirilmelidir. Nitekim bu süreç de adli bir nitelik göstermekte ve uyuşmazlıkların çözümüne yönelik olarak tanık beyanı alınmaktadır.

Mülga HUMK'nun 527. maddesinde, bir tanığa yemin verilmesi gerektiğinde, hakemin bunu yetkili sulh mahkemesinden talep etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle tahkim usulünde suçun nitelikli halinin işlenmesi mümkün değildir³⁶³. 6100 sayılı HMK'da ise bu yönde bir hüküm getirilmemiştir. Kanun'un 411. maddesi ile tahkim konusunda mahkemelerin yardımına ancak açıkça düzenlenen hallerde başvurulabileceği düzenlenmiştir. Söz konusu haller arasında tanığa yemin ettirilmesi için mahkemeye başvurulması sayılmamıştır. Ancak Kanun'un 432. maddesine göre taraflardan biri, hakem veya hakem kurulunun onayı ile delillerin toplanmasında mahkemeden yardım isteyebilir. Bu bağlamda tanık olarak beyanda bulunmak üzere çağrılan kimsenin gelmemesi durumunda, zorla getirilmesine ancak mahkeme karar verebilir. Zorla getirilen tanığın beyanı mahkemece alınacaktır. Bahsi geçen durumda gerçeğe aykırı beyan, “*mahkeme*” önünde verildiğinden yalan tanıklık suçunun nitelikli hali oluşabilir.

HMK'nın “*Tahkim*” başlığını taşıyan on birinci kısımda, hakemlerin tanık dinleme ve yemin ettirme yetkilerine ilişkin olarak herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Hakemlerin tanık dinleme ve yemin ettirme yetkilerinin bulunup bulunmadığına ilişkin bir görüşe göre tespit, HMK m. 444 hükmünden yola çıkılarak yapılmalıdır. HMK m. 444'e göre, “*tahkimle ilgili olarak düzenlenen konularda, aksine hüküm bulunmadıkça*

³⁶² Artuk vdy., Özel Hükümler, 1216; Göktürk, 378; İçer, 194; Koçak, 207; Parlar ve Öztürk, 187; Ünver, Adliye Karşı, 194 vd; Yaşar vdy., 8190.

³⁶³ Artuk vdy.; Özel Hükümler, 1216; Erol, 1262; Meran, 275; Yaşar vdy., 8186.

bu Kanunun diğer hükümleri uygulanmaz". Buna göre, HMK'nın tahkimle ilgili olarak düzenleme getirdiği hususlar dışında kalan hallerde HMK hükümlerinin uygulanması mümkündür. Tanık dinleme usulü ve yemin ettirmeye ilişkin ilgili kısımda bir düzenleme bulunmadığından, HMK'da tanık dinlenmesi ve yemin verilmesine ilişkin hükümler hakemler bakımından kıyasen uygulanacaktır. Bu nedenle de hakemler önünde yapılan yalan tanıklığın TCK m. 272/2 bağlamında yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturduğu kabul edilmelidir³⁶⁴.

HMK madde 424'ün birinci cümlesinde, "*Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, bu kısmın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilir*" denilmektedir. HMK madde 424'ün ikinci cümlesinde, taraflarca aksine bir sözleşme yapılmadığı müddetçe hakem veya hakem kurulunun tahkim yargılamasını, HMK'nın tahkim kısmı hükümlerini gözeterek uygun bulduğu şekilde yürüteceğine işaret edilmiştir. Söz konusu hüküm, tarafların uygulanacak usul hukuku kurallarını kararlaştırmamış olmaları hâlinde, bu kuralları belirleme yetkisini hakem ya da hakem kuruluna vermiştir. Bu çerçevede hakem ya da hakem heyeti HMK'nın tahkime ilişkin usul hükümleri ile yetinerek bir yargılama yapabileceği gibi, bu kısım hükümlerini gözeterek kendilerinin uygun bulduğu bir şekilde de yargılamayı yürütebilir.

İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığı sabit olması hali, tahkim yargılamasında yargılamanın iadesi sebebi olarak öngörülmüştür (HMK m. 443/1 ve m. 775/1 – e). Düzenleme, hakemler önünde yapılan yalan tanıklık eylemlerinin, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından bir tehlike teşkil ettiğini gösterir niteliktedir. Ancak yargılamanın iadesi sebebinin düzenlendiği (e) bendi gereği yargılamanın iadesi yoluna gidilebilmesi için tanığın yeminle dinlenmiş olmasına gerek yoktur. Bentte "*yemin*" ifadesi kullanılmamıştır.

Yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin düzenlendiği 2. fıkrada kanunen yemin ettirmeye yetkili kişi veya kurullardan bahsedilmektedir. Bu kapsamda yemin ettirme yetkisine ilişkin kanunda açık bir düzenleme bulunmadıkça suçun nitelikli unsurunun oluşmasının

³⁶⁴ **Nas**, 185; **Ölmez** ise 444. madde düzenlemesini tam aksi biçimde yorumlamaktadır. Buna göre, HMK'da açık hüküm bulunmayan hallerde, HMK hükümleri tahkim usulünde uygulanamaz. Bu nedenle tahkimde yalan tanıklık suçunun işlenmesi mümkün değildir. Bkz. **Ölmez**, 41.

mümkün olmadığı kabul edilmelidir. Böyle bir yorum biçimi kanaatimizce kanunilik ilkesine daha uygun düşecektir. Sayılan nedenlerle hakemler önünde yapılan yalan tanıklığın yalnızca suçun temel şeklini oluşturabileceği sonucuna varılmalıdır.

765 sayılı ETCK’da tanıklığın yemin ettirmeye yetkili makam önünde işlenmesi suçun bir unsuru olarak düzenlendiğinden, hakemler önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklık suç değildi. Ancak öğretide hakemlerin de adli bir hizmet yerine getirdiği ve bu nedenle hakemler önünden yapılan yalan tanıklığın da suç kapsamına alınması yönünde bir eleştiri getirilmişti³⁶⁵. Belirtmek gerekir ki, hâlihazırdaki kanuni düzenleme de hakemler önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı konusunda öğretideki tartışmaları sona erdirecek nitelikte değildir.

2.3.1.4.2.1.4. Yabancı Mercii

Yabancı mercii önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıkların suçu oluşturacağı yönünde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, yalnızca Türk makamları önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar yalan tanıklık suçunu oluşturabilir. Buna göre, yabancı ülkede bulunan tanıkların, o ülke makamlarınca dinlenmesi halinde suç oluşmayacaktır³⁶⁶. Bir diğer görüşe göre ise kanunda yabancı merciler bakımından farklı bir belirleme yapılmadığından tanık dinleyen merciiin niteliğine göre suçun temel ya da nitelikli halinin oluşması mümkündür³⁶⁷.

Türkiye’nin taraf olduğu Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi’ne³⁶⁸ göre; taraf devletler, birbirlerine adli yardımda bulunmak konusunda yükümlülük altındadır. Bu kapsamda, istinabe olunan ülkenin ilgili mercileri tanık dinleyecektir. Belirtmek gerekir ki, söz konusu yardımlaşma ceza davaları ile sınırlıdır. Hukuk davalarında yardımlaşma Hukuk Usulüne Dair Lahey Sözleşmesi’ne³⁶⁹ göre yapılmaktadır. İlgili sözleşme uyarınca yabancı merciler istinabe suretiyle tanık

³⁶⁵ Erem ve Toroslu, 215.

³⁶⁶ Canpolat, 84; Erem ve Toroslu, 216; Önder, 321.

³⁶⁷ Ölmez, 42 vd; Ünver, Adliye Karşı, 195.

³⁶⁸ 1034 sayılı Onay Kanunu (RG 18.03.1968, S. 12856).

³⁶⁹ 1574 sayılı Onay Kanunu (RG 23.03.1972, S. 14137).

dinleyebilir. Bu bağlamda gerek ceza yargılamalarında gerek hukuk yargılamalarında istinabe suretiyle yabancı merciler tanık dinleyebilir.

Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni düzenlemede tanık dinleyen merciin yabancı olması bakımından bir ayırım yapılmamıştır. Korunan hukuki yarardan hareketle; Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan yargılamaları ve verilecek olan hükümleri etkileme potansiyeli bulunan tüm gerçeğe aykırı beyanların suç olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu nedenle uluslararası adli yardımlaşma çerçevesinde, başka bir ülkede dinlenen tanık, gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise yalan tanıklık suçu oluşur³⁷⁰. Yine, Türkiye’de yürütülen bir yargılama kapsamında olmak üzere; ülke dışında bulunan tanığın yabancı merci önünde dinlenmesi ve gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçundan sorumluluğu doğacaktır³⁷¹. Ancak bir Türk vatandaşı, yabancı ülkede bir suç nedeniyle yapılmakta olan ceza yargılaması sırasında; o ülkede tanık dinleme yetkisini haiz merciler önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunur ise yalan tanıklık suçuna ilişkin hükümler uygulama alanı bulmayacaktır. Çünkü ihtimalde Türkiye’de adaletin gerçekleşmesi bakımından tehlike yaratabilecek bir durum ortaya çıkmamaktadır³⁷².

Ancak bazı hallerde yabancı ülkede işlenen bir suçun Türk kanunlarına göre cezalandırılması mümkün kılınmıştır. TCK’nın 11 ve 12. maddelerine göre, yalan tanıklık suçunun bir Türk vatandaşı tarafından yurt dışında veya bir yabancı tarafından yurt dışında ve Türkiye’nin zararına olarak işlenmesi halinde; fail Türk kanunlarına göre cezalandırılabilir. Bu konuya ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler muhakeme usulü başlığında yapılacaktır³⁷³.

³⁷⁰ **Kudlich**, §153 Rn. 35; **Küpper ve Börner**, 208; **Müller**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 21; **Vormbaum**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 31.

³⁷¹ **Kudlich**, §153 Rn. 36; **Müller**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 24; **Vormbaum**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 33.

³⁷² **Müller**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 25; **Ölmez**, 43 vd; **Vormbaum**, Kommentar, Vorbem §153 Rn. 34.

³⁷³ Bkz. 5.1.2. numaralı başlık.

Yabancı merciin niteliğine göre, suçun temel ya da nitelikli hali oluşabilir. Yabancı merciin mahkeme ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi ya da kurul niteliğinde olması halinde yalan tanıklık suçunun nitelikli hali oluşacaktır³⁷⁴.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne belli suçlar konusunda yargılama yetkisi veren Roma Anlaşması'na Türkiye taraf olmadığı için Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde yapılan yalan tanıklığa ilişkin bir hüküm sevk edilmemiştir. Roma Anlaşması'na taraf olan ülkelerin ceza kanunlarında, Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanların da yalan tanıklık suçunu oluşturacağı yönünde düzenlemeler bulunmaktadır³⁷⁵.

2.3.1.4.2.1.5. Disiplin Soruşturmaları

Disiplin soruşturması, bozulduğu varsayılan kısmi düzenin yeniden tesisi için disiplin suçuna konu oluşturan eylemin cezalandırılması amacıyla yapılan, kendine özgü işleyiş ve özelliklere sahip olan bir inceleme ve araştırma faaliyetidir³⁷⁶.

Disiplin soruşturmaları kapsamında yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı konusunda öğretide bir görüş birliği bulunmadığını belirtmiştik. Suçun temel şeklinin düzenlendiği 272. maddenin ilk fıkrasında “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma*” ibaresi yer almaktadır. Bir görüşe göre, buradaki soruşturma ifadesinden anlaşılması gereken, suç soruşturması olup, soruşturma teriminin anlamı CMK m. 2/1 – e’de yapılmıştır. Buna göre; soruşturmadan yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre anlaşılmalıdır³⁷⁷.

Ağırlıklı olan diğer görüşe göre ise disiplin cezasını gerektiren idari soruşturmalar da hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında değerlendirilmelidir.

³⁷⁴ **Tamer Aslan**, 54; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 195.

³⁷⁵ Alman CK m. 162; İsviçre CK m. 309; İtalyan CK m. 372.

³⁷⁶ **Canoğlu**, Veysel Candan. *Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (138), 2018, s. 234.

³⁷⁷ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 156; **Tamer Aslan**, 48 vd.

Nitekim hukuka aykırılık bir bütündür. Disiplin soruşturmaları sırasında yapılan yalan tanıklıklar da bu suçu oluşturur³⁷⁸. Bizce de kanun koyucunun “suç” deyişi yerine, “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma*” ifadesini kullanması nedeniyle disiplin soruşturmaları kapsamında verilen gerçeğe aykırı beyanlar da yalan tanıklık suçunu oluşturur. Yargıtay da disiplin soruşturmalarında yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın yalan tanıklık suçunu oluşturabileceği kanaatindedir³⁷⁹.

Disiplin soruşturmalarında da geçmişte yaşanmış bir olayın deliller aracılığıyla ortaya konmasına çalışılmaktadır. Bu bağlamda kuşkusuz disiplin soruşturmalarında da tanık beyanı önemli bir delildir³⁸⁰. Disiplin soruşturmalarında yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmayacağına değerlendirilmesinde soruşturma yapan kişi ya da kurulun tanık dinleme ve yemin ettirme yetkisini haiz olup olmadığı ilgili kanuni düzenlemeler incelenerek tespit edilmelidir.

Disiplin hukukunun geniş kapsamı nedeniyle bu başlık altında memur disiplin hukuku, askeri disiplin hukuku, yükseköğretim disiplin hukuku ve noter disiplin hukukuna ilişkin kanuni düzenlemeler kapsamında, yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmayacağı değerlendirilecektir.

³⁷⁸ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1216 vd; **Erol**, 1262; **İçer**, 194; **Koçak**, 207; **Malkoç**, 2483; **Meran**, 273; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1150; **Yaşar vdy.**, 8194.

³⁷⁹ “İddianameye konu edilen Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu müfettişlerince yürütülen ve sanığın tanık olarak beyanda bulunduğu idari soruşturma dosyasının aslı ya da onaylı bir örneği denetime olarak verecek biçimde getirilip incelenmeden eksik araştırma ve yazılı gerekçe ile sanığın beraatine karar verilmesi...” Yargıtay 9. CD, 23.09.2014, E. 2014/5912 K. 2014/9516 (**Parlar**, Ali. *Türk Ceza Kanunu Şerhi Cilt 2*. Bilgi Yayınevi, 2015, s. 2910).

³⁸⁰ “Disiplin suçu teşkil eden fiillerle ilgili olarak soruşturma yapılması zorunlu olduğu gibi soruşturmanın belirli usuller çerçevesinde yapılması da zorunludur. İsnad olunan olayla ilgili olarak soruşturma emri verilmesi, bağımsız, üst veya denk görevde olan bir soruşturmacı atanması, olayla ilgili tanık ve soruşturulanın ifadelerinin alınması, ifade alınmadan kişiye haklarının ve soruşturma konusunun bildirilmesi, isnat olunan fiille ilgili lehe ve aleyhe başkaca delillerin araştırılması, soruşturma sonucunda bir rapor hazırlanması ve bu raporda; olayın değerlendirilerek soruşturmacının kanaat ve teklifini belirtmesi ve ilgili makama sunulması, soruşturmayı yapan kişi ile soruşturmada elde edilen delilleri değerlendirecek kişi veya kurulların ayrı olmasının gerekliliği ve yasal süre içerisinde isnad olunan fiiller bildirilerek sanığın savunmasının alınması, disiplin hukukunun temel ilkelerinden olduğu gibi hukuki güvenliğin bir gereğidir”. Danıştay 5. Dairesi, 11.01.2017, E. 2016/25667 K. 2017/814 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

2.3.1.4.2.1.5.1. Memur Disiplin Soruşturmaları

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK) kapsamında yapılan disiplin soruşturmaları sırasında uygulanacak usul hükümleri kanunla düzenlenmemiştir. Disiplin amirleri tarafından soruşturma yapılmaksızın hafif nitelikte disiplin cezalarının verilmesi de mümkündür³⁸¹. Disiplin soruşturmalarının bir kısmı idari teamüllere bir kısmı ise zaman içerisinde oluşan içtihatlarla göre yürütülmektedir. Bu bağlamda memur disiplin soruşturmalarının 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da (MvDKGYHK) öngörülen hükümlere göre yürütüldüğü belirtilmektedir³⁸².

DMK'nın 129. maddesi ile yüksek disiplin kurullarının kendilerine intikal eden dosyaların incelenmesinde, gerekli görmeleri halinde, yeminli tanık dinleyebilecekleri öngörülmüştür. Buna göre söz konusu inceleme sürecinde yüksek disiplin kurulları önünde yapılan yalan tanıklık suçu, bu kurullara kanunla yemin ettirme yetkisi tanındığından yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur (TCK m. 272/2)³⁸³.

Memurlar hakkında yapılan disiplin soruşturmasında, soruşturmacıların tanık dinlemeye ilişkin kanuni bir yetkileri bulunmadığından, yüksek disiplin kurulları hariç soruşturmacılar önünde tanık sıfatı ile yapılan gerçeğe aykırı beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağı kabul edilmelidir.

2.3.1.4.2.1.5.2. Yükseköğretim Disiplin Soruşturmaları

Yükseköğretim Kanunu verilecek disiplin cezalarının ağırlığı bakımından bir ayrıma giderek uyarma ve kınama cezasından daha ağır cezaların disiplin kurulları eliyle verilmesi gerektiğini düzenlemiştir (m. 53/Ç/1). Disiplin kurullarının yeminli olarak tanık dinleyebileceklerine ilişkin Yükseköğretim Kanunu'nda açık düzenleme bulunmaktadır. Buna göre; disiplin kurulları gerekli gördüğü takdirde ilgilinin özlük dosyasını ve her türlü evrakı incelemeye, ilgili yerlerden bilgi almaya, her türlü incelemeyi yaptırmaya,

³⁸¹ **Dönmez**, Mustafa. *Açıklamalı – İçtihatlı Devlet Memurları Kanunu*. 4. Baskı, Ekin Yayın, 2012, s. 697.

³⁸² **Dönmez**, 697; **Pınar**, İbrahim. *Açıklamalı Devlet Memurları Kanunu Şerhi*. 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 1147 vd.

³⁸³ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 164.

yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye ya da niyabeten dinletmeye, keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkilidir (m. 53/Ç/4).

Disiplin amirlerince ya da disiplin amirinin görevlendirdiği soruşturmacı veya komisyon eliyle yürütülecek disiplin soruşturmalarında ise yalnız tanık dinlenebileceği öngörülmüştür. Kanun'un “*Disiplin soruşturması ve savunma hakkı*” başlığını taşıyan 53/A maddesinde, soruşturmacının disiplin soruşturmasıyla ilgili bilgi ve belgeleri toplama, ifade alma, tanık dinleme, bilirkişiye başvurma, keşif yapma, inceleme yapma ve ilgili makamlarla yazışma yetkisini haiz olduğu belirtilmiştir (Yükseköğretim Kanunu m. 53/A/1 – g).

Yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin oluşabilmesi için gerçeğe aykırı beyanın “kanunen” yeminli olarak tanık dinlemeye yetkili kişi ve kurullar önünde yapılması gerekir. Bu nedenle, Yükseköğretim Kanunu kapsamına giren ve disiplin amirince yahut disiplin amirinin atadığı soruşturmacı veya komisyon tarafından yürütülen soruşturmalarda yalan tanıklık suçunun ancak temel şekli oluşabilecektir. Kanuni düzenleme ile bu kişi veya komisyonlara sadece tanık dinleme yetkisi tanınmış; buna karşın yemin ettirmeye ilişkin herhangi bir ifade kullanılmamıştır. Disiplin kurullarına ise kanunla yemin ettirerek tanık dinleme yetkisi verildiğinden, bahsi geçen kurullar önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar, yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur.

2.3.1.4.2.1.5.3. Askeri Disiplin Soruşturmaları

6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu (TSKDK), disiplin cezalarının soruşturulması yönünden bir ayrıma giderek daha ağır cezayı gerektiren disiplinsizlik hallerine ilişkin soruşturmaların disiplin kurulları eliyle yürütüleceğini hüküm altına almıştır (m. 36/1 – a ve b). Disiplin kurulu tarafından yürütülecek soruşturmalarda kurul, yapacağı tahkikatın her safhasında istem üzerine veya gerek görmesi durumunda; ilgililerin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili kıta, karargâh, kurum veya amirlerden bilgi almaya, belge istemeye, tanık ve bilirkişi dinlemeye, keşif yapmaya, hâkim veya savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme yaptırma da dâhil

olmak üzere, tahkikatı aydınlatacak her türlü idari işlemi yapmaya veya yaptırmaya yetkilidir (TSKDK m. 36/3)³⁸⁴.

Ayrıca silahlı kuvvetlerden ayırma cezasının yüksek disiplin kurulları tarafından verileceği ve bu kapsamda yüksek disiplin kurullarının gerekli gördükleri takdirde, ilgilinin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili birlik, kurum ve karargâhlardan bilgi almaya, hâkim veya savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme yaptırma da dâhil olmak üzere her türlü incelemeyi yaptırmaya, tanık ve bilirkişi dinlemeye, keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkili olduğu öngörülmüştür (TSKDK m. 13).

Bu haller dışında disiplin soruşturmaları disiplin amirleri tarafından bizzat yahut onların görevlendireceği soruşturmacı veya heyet eliyle yürütülecektir (TSKDK m. 7/2). Disiplin soruşturmacıları ve heyeti, kendilerini görevlendiren disiplin amiri adına; disiplin soruşturmasıyla ilgili bilgi ve belgeleri toplama, savunma alma, tanık dinleme, bilirkişi görevlendirme, keşif yapma, hâkim veya savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme yaptırma da dâhil olmak üzere her türlü inceleme yapma ve ilgili makamlarla yazışma yetkisini haizdir (TSKDK m. 7/5)³⁸⁵.

Görüldüğü üzere disiplin amirleri ve bunların görevlendireceği soruşturmacı ya da heyet eliyle ve disiplin kurulu yahut yüksek disiplin kurulu tarafından yürütülen tüm soruşturmalarda tanık dinlenmesi mümkündür. Ancak askeri disiplin soruşturmalarını yürüten bu kişiler ve kurulların yemin ettirme yetkisi bulunmamaktadır. Yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin oluşması için tanık dinleyen merciin kanunen yemin ettirmeye de yetkili olması aranır. Bu nedenle bu soruşturmalar kapsamında yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar, yalnızca yalan tanıklık suçunun temel şeklini oluşturabilir.

Askeri disiplin mahkemeleri ise savaş zamanında; tugay ve daha büyük (Deniz ve Hava Kuvvetleri ile Jandarma Genel ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda eşiti) kıt'a, karargâh ve askerî kurumlar ile Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı teşkilâtında kurulur. Disiplin mahkemeleri, asker kişilerin 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu,

³⁸⁴ Değirmenci, Olgun. *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 538.

³⁸⁵ Değirmenci, *Askeri Ceza*, 511.

Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun'da yazılı disiplin suçlarına ait dâvalara bakmakla görevlidir (m. 7). Disiplin mahkemesi, yalnızca savaş zamanında kurulabilir. Gerçeğe aykırı beyanın mahkeme ya da kanunen yemin vererek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur. Bu bakımdan tanık dinlemeye yetkili merciin kanunen mahkeme olarak nitelendirilmesi yeterlidir. Disiplin mahkemeleri de "mahkeme" kapsamında değerlendirilmelidir. Bu nedenle disiplin mahkemeleri önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklık, yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur (TCK m. 272/2).

2.3.1.4.2.1.5.4. Noter Disiplin Soruşturmaları

Noterlere uygulanacak disiplin cezaları ile disiplin soruşturmasına³⁸⁶ ilişkin usul ve esaslar 1512 sayılı Noterlik Kanunu ile düzenlenmiştir. Noterler hakkında disiplin soruşturmaları, Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu³⁸⁷ tarafından yapılır. Kanun'un 132. maddesi ile söz konusu işi incelemek üzere disiplin kurulunca görevlendirilecek üyenin gerekli gördüğü kimselerin ifadelerini yeminli olarak alacağı hüküm altına alınmıştır. Bu halde suçun temel şeklinin mi yoksa nitelikli halinin mi oluştuğunun değerlendirilmesi gerekir. Suçun temel şeklinin oluşabilmesi için hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması gerekir. Mahkeme veya kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması ise suçun nitelikli bir halini oluşturmaktadır. Bu durumda bir noter hakkında yürütülen disiplin

³⁸⁶ Noterlik Kanunu'na göre, noterler hakkında disiplin kovuşturması, Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu tarafından yapılır (m. 130/1). Bir noter hakkında gelen şikâyet ve ihbar üzerine kurul evvela şikâyet veya ihbar konusunun kovuşturmaya değer olup olmadığı hakkında bir karar verir (m. 130/3). Söz konusu "kovuşturmaya değer olmadığına" ilişkin karara Adalet Bakanlığı nezdinde itiraz edilebilmektedir. İtiraz kabul edilmiş ya da ihbar ve şikâyet kovuşturmaya değer görülmüş ise noter hakkında kovuşturma başlatılmaktadır. Delillerin toplanması, tanıkların dinlenmesi, savunma alınması gibi kovuşturma işlemleri kurul üyelerinden biri görevlendirilmek suretiyle yapılmaktadır (m. 132). Kovuşturma yapan üyenin incelemesini tamamlanmasından sonra inceleme, hakkında kovuşturma yapılan noter talebi ile duruşmalı olarak da yapılabilmektedir. Söz konusu duruşma gizli yapılmaktadır (m. 133). Noterlik Kanunu disiplin kovuşturması terimini kullanmış, Disiplin Kurulu'na gelen bir ihbar veya şikâyetin kovuşturmaya başlamadan önce değerlendirileceği düzenlenmiştir. Bu bakımdan ceza yargılamasındaki soruşturma ve kovuşturma evrelerine benzer bir usuli düzenleme yapılmıştır. Ancak biz tüm bu süreci kapsamak üzere disiplin soruşturması terimini kullanmaya tercih ettik.

³⁸⁷ Türkiye Noterler Birliği Disiplin Kurulu, Birlik Kongresi tarafından kendi üyeleri arasından gizli oyla seçilen beş üyeden kurulur (m. 175).

soruşturması sırasında gerçeğe aykırı tanıklık yapan kimsenin suçun nitelikli halinden sorumlu tutulması gerekir (TCK m. 272/2)³⁸⁸.

2.3.1.4.2.1.6. İzin Şartının Gerçekleşmesi Süreci

Yalan tanıklık suçunun, soruşturma izni verilmesine yönelik süreçlerde oluşup oluşmayacağı tartışmalıdır. İzin sürecinde, Cumhuriyet savcısı tarafından ceza soruşturmasının yapıp yapılmamasına ilişkin; idari mercilerce ceza soruşturması öncesi yapılan bir ön inceleme söz konusu olur. Örneğin, 4483 sayılı MvDKGYHK'nın 6. maddesinin 1. fıkrasına göre; “*ön inceleme ile görevlendirilen kişi veya kişiler, bakanlık müfettişleri ile kendilerini görevlendiren merciin bütün yetkilerini haiz olup, bir hüküm bulunmayan hususlarda Ceza Muhakemesi Kanununa göre işlem yapabilirler*”.

MvDKGYHK m. 5/3'e göre; “*ön inceleme, izin vermeye yetkili merci tarafından bizzat yapılabileceği gibi, görevlendireceği bir veya birkaç denetim elemanı veya hakkında inceleme yapılanın üstü konumundaki memur ve kamu görevlilerinden biri veya birkaçı eliyle de yaptırılabilir*”. Bu halde öncelikle izin vermeye yetkili mercilerin tanık dinleme yetkisini haiz olup olmadığının tespiti gerekir. MvDKGYHK'da izin vermeye yetkili kişilerin yapacakları inceleme sırasında tanık dinleyebileceklerine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bir görüşe göre; CMK'nın 43. maddesinin 5. fıkrası, kişinin ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme önünde tanık olarak dinlenebileceğini ifade ettiğinden, MvDKGYHK hükümleri çerçevesinde soruşturma yapan kişilerin, tanık dinleme yetkileri olmadığı kabul edilmelidir. Bu nedenle söz konusu süreçte, soruşturma yapılan kişilerce dinlenenlerin gerçeğe aykırı beyanları yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır³⁸⁹. Bir diğer görüşe göre ise ön inceleme yetkisine sahip olan kişilerin yemin ettirerek tanık dinleme yetkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmalıdır. İnceleme ile görevlendirilen merci, tanık dinlemek bakımından yetkili ise de tanıklara yemin ettirme yetkisi bulunmamaktadır. Tanıklara yemin ettirme yetkisi CMK tarafından yalnızca hâkim,

³⁸⁸ Nas, 188.

³⁸⁹ Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 158; Öztürk vdy., Ceza Muhakemesi, 299.

mahkeme ve Cumhuriyet savcısına tanınmıştır³⁹⁰. Dolayısıyla izin sürecinde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar, yalnızca suçun temel şeklini oluşturabilir³⁹¹.

Ön inceleme merciin tanık dinleme yetkisi olduğunu kabul eden bir başka görüşe göre ise, muhakeme şartlarından biri olan izin şartının yerine getirilebilmesi için tamamlanması gereken süreç; TCK'nın 272. maddesinin 1. fıkrası bağlamında bahsedilen hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma niteliğinde değildir. Bir idari inceleme söz konusu olduğundan, bu süreçte yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar yalan tanıklık suçunu oluşturmaz³⁹². Bu görüşe göre; yalan tanıklık suçunun oluşmamasının sebebi merciin tanık dinleme yetkisinin bulunmaması değil, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmanın söz konusu olmamasıdır.

Aksini savunan diğer görüşe göre ise; 4483 sayılı Kanun hükümleri uyarınca ön inceleme yapma yetkisi bulunan kişi veya kişiler tarafından dinlenen tanıkların, gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları halinde ön inceleme yapan kişi veya kişilerin yemin ettirerek tanık dinleme yetkileri bulunması dolayısıyla TCK'nın 272. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen yalan tanıklık suçunun nitelikli hali oluşacaktır³⁹³. Söz konusu görüşü savunan yazarlardan *Ünver*, 4483 sayılı Kanun çerçevesinde yapılan ön soruşturmanın bir idari işlem niteliğinde olmadığını, ceza soruşturmasının ön aşaması olduğunu ve soruşturmacının tanık dinleme yetkisi yanında tanığa yemin ettirme yetkisinin de bulunduğunu belirtmektedir³⁹⁴. *Meran*'a göre ise; ön inceleme süreci bir soruşturma

³⁹⁰ **Gökcan**, Hasan Tahsin ve **Artuç**, Mustafa. *Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri (Memur Yargılaması)*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012, s. 535; **Öztürk vdy.**, Ceza Muhakemesi, 299.

³⁹¹ **Gökcan ve Artuç**, 536; **Yaşar vdy.**, 8185 vd. Öğretide Koçak, 4483 sayılı Kanun kapsamında yürütülen soruşturmalar kapsamında ön inceleme yapan kişinin tanık dinleme yetkisi bulunduğu ve bu süreçte yalan tanıklık suçunun oluşacağı sonucuna varmış; ancak söz konusu süreçte tanık dinlemeye yetkili kişinin yemin ettirme yetkisinin bulunup bulunmadığı konusunda ayrı bir değerlendirmeye yer vermemiştir. Bkz. **Koçak**, 208.

³⁹² **Göktürk**, 366; **Ölmez**, 40; **Tamer Aslan**, 52.

³⁹³ "...4483 sayılı Yasa bakımından idarenin belirlediği "soruşturmacı"nın ifadesine başvurduğu kişilerin durumu özellik gösterecektir. Anılan Yasanın 6 ncı maddesinde Ceza Muhakemesi Kanununa yapılan göndermeden ve soruşturmacının soruşturma yapan bir savcı konumunda bulunduğundan hareketle soruşturmacının yeminle tanık dinleyebileceğini kabul ederek, bu şekilde tanık olarak dinlenenlerin de suçu işleyebileceklerini düşünmekteyiz." Bkz. **Malkoç**, 2481; **Meran**, 273 vd; **Nas**, 186; **Parlar ve Öztürk**, 187.

³⁹⁴ **Ünver**, Adliyeye Karşı, 191; Doktrinde aksi yönde bir görüş de savunulmaktadır. Buna göre; ön inceleme sürecinde ceza soruşturmasının başlamasından bahsedilemez, bu aşamada henüz ceza soruşturmasının gerekli olup olmadığına yönelik bir idari işlem yapılmaktadır. Bkz. bu görüş için, **Göktürk**, 366; **Yaşar vdy.**, 8186.

niteliği taşımamaktadır. Bu nedenle ön inceleme sürecinde yalan tanıklık suçunun temel şekli oluşamaz. 4483 sayılı Kanun kapsamında ön inceleme yetkisi bulunan mercilerin, CMK düzenlemeleri gereğince yemin ettirerek tanık dinleme yetkisi ise bulunmaktadır. Bu halde, söz konusu merciler önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar suçun nitelikli şeklini oluşturacaktır³⁹⁵.

Kanaatimizce, izin şartının gerçekleşme süreci, teknik anlamda soruşturma evresine dahil olmasa da bir suçun soruşturulması bakımından gerçekleştirilmesi gereken bir koşuldur ve bu nedenle yargısal nitelik gösteren bir faaliyet olarak değerlendirilmelidir. Nitekim 4483 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, *“Bu Kanunun amacı, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlardan dolayı yargılanabilmeleri için izin vermeye yetkili mercileri belirtmek ve izlenecek usulü düzenlemektir”* demek suretiyle Kanun'da düzenlenmiş bulunan soruşturmanın bir suç ile ilgili olduğu ortaya konmuştur. Ancak Kanun'un 6. maddesi ile CMK'ya yapılan atfın inceleme ile görevlendirilmiş mercie tanık dinleme yetkisi verdiği söylenemez. Zira tanık dinleyebilecek kimseler CMK ile açıkça sayılmıştır. Bu nedenle ön inceleme süresince bilgisine başvuru yapılan kişilerin gerçeğe aykırı beyanlarının yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağı sonucuna varılmalıdır.

2.3.1.4.2.1.7. Noterler

Noterlerin görev ve yetkilerine ilişkin esaslar Noterlik Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanun'a göre noterlerin görevleri genel olarak hukuki işlemleri belli şekillerde yapmak, belli tescil işlemlerini yapmak, suret çıkarmak gibi işlemlerdir (Noterlik K. m. 60). Bir görüşe göre noter huzurunda yapılan yalan tanıklık, suçun temel şeklini oluşturmaktadır. Bu bağlamda noterler, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi olarak değerlendirilmiştir³⁹⁶.

Noterlik Kanunu'nun 73. maddesine göre; *“Noter, ilgilinin işitme, konuşma veya görme engelli olduğunu anlarsa, işlemler engellinin isteğine bağlı olmak üzere iki tanık huzurunda yapılır. İlgilinin işitme veya konuşma engelli olması ve yazı ile anlaşma*

³⁹⁵ Meran, 274.

³⁹⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1216; Erol, 1262; Malkoç, 2483.

imkânının da bulunmaması hâlinde, iki tanık ve yeminli tercüman bulundurulur.” 75/3. maddeye göre ise imza yerine işaret, mühür veya parmak izi kullanılması halinde tanık, bilirkişi ve tercümanlara HMK uyarınca yemin ettirileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre belli durumlarda noterler tanık, bilirkişi ve tercümanlara yemin ettirme yetkisini haizdir. Bu nedenle noterler önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıkların, suçun nitelikli halini oluşturacağı belirtilmektedir³⁹⁷.

Kanaatimizce, noter huzurunda yapılan ve yukarıda sayılan işlemlerin adli bir fonksiyonu yoktur. Gerçeğe aykırı beyanın suç oluşturabilmesi için yargılama faaliyeti kapsamında alınmış olması gerekir. Yargılama faaliyeti niteliğinde olmayan işlemler sırasında tanık beyanı alınması yalan tanıklık suçunu oluşturmaz³⁹⁸. Yargıtay’a göre ise noterler yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul olmadıkları gibi; hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmada da söz edilemeyeceği için yalan tanıklık suçunun oluşması mümkün değildir³⁹⁹.

2.3.1.4.3. Tanık Beyanının Gerçeğe Aykırı Olması

Suçun fiil unsuru, TCK’nın 272. maddesinde “*gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmak*” şeklinde belirtilmiştir. Gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmak; ispat üzerinde etkili olan bir olayın gerçeğe aykırı olarak anlatılmasıdır. Gerçeğe aykırı tanıklığın ne şekilde yapıldığının bir önemi yoktur. Fiil, beyanın konusunu oluşturan hususla ilgili yalan söylenmesi, gerçeğin inkâr edilmesi, gerçeğe uygun beyanlara gerçeğe aykırı hususların eklenmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Tanık, gerçeğe ilişkin bildiklerini tamamıyla anlatmak zorundadır. Dolayısıyla gerçeğin saklanması durumunda da yalan tanıklık suçu oluşur⁴⁰⁰. Madde gerekçesinde de gerçeğe aykırı tanıklık kavramı yalan söylemek veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgiyi bilerek, kısmen veya tamamen

³⁹⁷ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 164.

³⁹⁸ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 289.

³⁹⁹ “*Noterlerin TCK’nun 272. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul” olmadığı gibi anılan maddenin 1. fıkrasında yer alan “hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmada” da bahsedilemeyeceği cihetle, ...*” Yargıtay 11. CD, 20.2.2014, E. 2014/11 K. 2014/2951. (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**)

⁴⁰⁰ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 241; **İçer**, 190 vd; **Malkoç**, 2483; **Meran**, 275; **Tezcan vdy.**, 1234; **Wessels vdy.**, 248; **Yaşar vdy.**, 8188.

saklamak olarak belirtilmiştir. Suç tanımında yalnızca gerçeğe aykırı tanıklık yapılmasından bahsedilmektedir. Gerçeğe aykırı tanıklığın ne suretle yapıldığı suçun oluşması bakımından önemli değildir. Bu nedenle yalan tanıklık suçu serbest hareketli bir suçtur⁴⁰¹.

Ancak doktrinde haklı olarak savunulduğu üzere; fiil unsurunun suçun yasal tanımında “gerçeğe aykırı beyanda bulunmak veya gerçeği gizlemek” şeklinde gösterilmesi belirlilik ilkesine daha uygun olacaktır⁴⁰².

Gerçeğe aykırı beyanın tanıklık görevi sırasında verilmiş olması gerekir. Tanık sıfatı ile verilmeyen gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturmaz. Soruşturma aşamasında şüpheli sıfatıyla ifade veren bir kimsenin kovuşturma aşamasında tanık olarak dinlenmesi mümkündür. Bu halde söz konusu kimsenin beyanları arasında çelişki bulunursa ve soruşturma aşamasında yalan söylediği anlaşılırsa, o sırada beyanı tanık sıfatı ile alınmadığından yalan tanıklık suçu oluşmaz. Kişi soruşturma evresinde şüpheli sıfatıyla dinlenmiştir ve gerçeği söyleme yükümlülüğü yoktur⁴⁰³.

Tanığın beyanını sözlü olarak yapması kuraldır. HMK'nın 263/2 hükmüne göre; beyanına başvurulacak tanık, sağır ve dilsiz olup okuma ve yazmayı biliyorsa, sorular kendisine yazılı olarak bildirilip cevapları yazdırılacaktır. Okuma yazma bilmiyor ise hâkim, tanığı işaret dillinden anlayan bilirkişi yardımı ile dinleyecektir. Söz konusu hüküm hukuk yargılamalarında sağır ve dilsiz tanıkların beyanının yazılı biçimde alınmasını mümkün kılmaktadır. Ancak bu halde de tanık, uyumsuzluk konusuna ilişkin bildiklerini, mahkeme

⁴⁰¹ İçer, 191; Ünver, 181; ETCK'da yalan tanıklık fiili, tanığın yalan söylemesi, gerçeği inkâr etmesi veya sorulan hususlarda bildiğini az veya çok saklaması şeklinde tanımlanmıştır. **Taner**, Ceza Hukuku, 97.

⁴⁰² **Göktürk**, 354; **Ünver**, Adliyyeye Karşı, 183; Nitekim Polonya Ceza Kanunu'nda yalan tanıklık suçu seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenmiş ve seçimlik hareketlerin “gerçeğe aykırı beyanda bulunmak veya gerçeği gizlemek” olduğu 223/1 düzenlemesi ile hüküm altına alınmıştır (Bkz. Polonya Ceza Kanunu için, <https://bit.ly/2ItKGJQ> (Erişim tarihi: 05.06.2018)); Bir görüşe göre gerçeğe aykırı beyanda bulunmak ifadesi gerçeği gizlemeyi de kapsayacak kadar geniştir. Üstelik madde gerekçesinde gerçeği gizlemenin de yalan tanıklık suçunu oluşturacağı belirtilmiştir. Bu nedenle kullanılan ifade belirlilik ilkesi bakımından sorun yaratacak nitelikte değildir. **Nas**, 198.

⁴⁰³ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 238; **Koçer**, 157 vd; “...saniğın yalan tanıklık suçundan cezalandırılabilmesi için daha önce tanık sıfatı ile beyanda bulunması ve bu beyanların doğru olmadığına ortaya çıkması gerekmektedir.” Yargıtay 16. CD, 28.12.2016, E. 2016/3660, K. 2016/7614 (**Parlar ve Öztürk**, 227).

önünde hazır bulunarak aktarmaktadır. Beyanların yazılı olarak veya işaret dili aracılığı ile alınması durumunda da yalan tanıklık suçunun oluştuğunu kabul etmek gerekir⁴⁰⁴.

Sağır ve dilsiz tanıkların yazarak ve imzalayarak yemin edeceğini düzenleyen CMK'nın 202. maddesi nedeniyle, ceza yargılamalarında da tanığın aynı şekilde dinlenmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz. Bu halde beyan sözlü bir nitelik taşımasa da yalan tanıklık suçunun oluşacağı kabul edilmelidir⁴⁰⁵. Kanunilik ve belirlilik ilkelerine uygun şekilde yazılı olarak verilen beyanların da yalan tanıklık suçunu oluşturduğuna ilişkin kanuni düzenleme yapılmasının yerinde olacağı belirtilmektedir⁴⁰⁶.

HMK'nın 246. maddesi ile gerekli görülen hallerde tanığa soru kâğıdı gönderilmesi suretiyle cevaplarının yazılı olarak alınması imkânı getirilmiştir. Soru kâğıdı uygulamasında tanık, mahkeme önünde hazır edilmemekte, kendisine gönderilen soru kâğıdına yazılı olarak cevap vermektedir. Bu nedenle soru kâğıdında gerçeğe aykırı şekilde yazılı beyanda bulunan tanığın eylemi yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁴⁰⁷. Bu halde eylem TCK m. 277'de düzenlenen yargı görevini yapanı etkileme suçunu oluşturabilir.

Karar için önemli olabilecek ve tanığın beyanı sırasında duruşma kapsamı dışına çıkarak verdiği spontane ifadeler, hâkim tarafından olayın aydınlığa kavuşturulması bakımından önemli görülürse tanığın sorgusunun kapsamı bu yönde genişletilebilir. Bu durumda da tanık gerçeği beyan etmek zorundadır⁴⁰⁸. Ancak gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından hiçbir etkisi bulunmayan ve soruşturma yahut kovuşturma konusu ile medeni yargılamada ispat edilmek istenen husus⁴⁰⁹ ile ilgisi bulunmayan konularda tanığın gerçeğe aykırı

⁴⁰⁴ Nas, 210 vd; Schmidt ve Priebe, 357.

⁴⁰⁵ "Sözlü beyanın istisnası dilsizler hakkındadır. Dilsiz tanık, yazabiliyorsa yazarak ve imzalayarak, yazamıyorsa, işaretinden anlayan biri vasıtası ile beyanda bulunur". Bkz. Yenisey ve Nuhoglu, 511.

⁴⁰⁶ Nas, 211.

⁴⁰⁷ Nas, 210 vd.

⁴⁰⁸ Wessels vdy., 248.

⁴⁰⁹ HMK'nın 187. maddesi ile ispatın konusu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek hususların ispatın konusunu oluşturabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle tarafları üzerinde anlaşmış ve çekişme konusu olmayan hususlarda gerçeğe aykırı beyanda bulunması yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır. Bkz. Nas, 209 vd.

beyanda bulunması, yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁴¹⁰. Yalan tanıklığın varlığından söz edilebilmesi için gerçeğe aykırı beyanın hukuki bir önemi olmalıdır. Beyanlar, yalan tanıklık suçu ile getirilen normun amacı ile çelişmelidir. Bu nedenle soruşturma veya dava konusu ile ilgisi olmayan beyanlar hukuken önemsizdir. Aynı durum tanığın suskunluğu bakımından da geçerlidir. Bir konuda tanığın susması, ancak söz konusu husus muhakeme bakımından önemli ise yalan tanıklık suçunu oluşturabilir. Gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından bir tehlike arz etmeyen fiiller yalan tanıklık suçu bakımından tipik değildir⁴¹¹. Tanığın ispat konusu ile ilgili bulunmayan beyanları, yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁴¹².

Alman hukukunda beyanın herkesçe gerçeğe aykırılığı anlaşılabilir çelişkiler barındırması, mantık hataları ya da genel tecrübe kurallarına aykırı olması halinde de suçun oluşmayacağı kabul edilmektedir. Bu halde beyan, suç ile korunan hukuki yararı ihlal edebilecek nitelikte değildir⁴¹³. Kanaatimizce de bu halde yalan tanıklık suçunun oluşmadığı kabul edilmelidir.

Tanığın uyuşmazlık konusu olay hakkında kendi değerlendirmeleri, yorumları veya kanaatleri tanık beyanı kapsamında değildir⁴¹⁴. Bu halde olay hakkında bildiklerini gerçeğe uygun olarak beyan eden; ancak kendi yorum, değerlendirme ya da kanaatlerini

⁴¹⁰ **Bozalan**, 68; **Canpolat**, 84; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 243; **Göktürk**, 356; **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 159 vd; **Hegmanns**, 528; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 739; **Tezcan vdy.**, 1234; **Vormbaum**, Kommentar, §153, Rn. 7; **Wessels vdy.**, 248.

⁴¹¹ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 243; **Göktürk**, 356; **İçer**, 193; **Malkoç**, 2486; **Nas**, 201 vd; **Parlar ve Öztürk**, 186; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 740 vd; **Tezcan vdy.**, 1234 vd; **Vormbaum**, Kommentar, §153, 98; **Yaşar vdy.**, 8189.

⁴¹² “*Sanığın Acıpayam Asliye Ceza Mahkemesinin E. 2010/34 sayılı dosyasına konu suçun esasına ve sübutuna ilişkin olmayan “Taşınmaza ilişkin Sulh Hukuk Mahkemesinde görülen dava ile ilgisinin bulunmadığı” şeklindeki ifadesinin yalan tanıklık suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden, sanığın unsurları yönünden oluşmayan suçtan beraati yerine yazılı gerekçe ile ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi, Kanuna aykırı olduğundan hükmün bu sebepten dolayı BOZULMASINA, 24.06.2013 tarihinde oybirliğiyle karar verildi...*” Yargıtay 9. CD, 24.06.2013, E. 2013/4942 K. 2013/9714 (**Koçer**, 159); “*Sanığın aşamalarda verdiği ifadeler arasında esas itibarıyla çelişki bulunmaması, mahkemede tanık sıfatıyla verdiği ifadesindeki “kendisinden cinsel ilişki karşılığında ücret talep edilmediğine” dair beyanının tanıklık yaptığı suçun oluşması açısından da önem arz etmemesi...*” Yargıtay 16. CD, 10.06.2016, E. 2015/6892 K. 2016/3992 (**Parlar ve Öztürk**, 237).

⁴¹³ **Bosch ve Schittenhelm**, Vorbem §153 Rn. 2a.

⁴¹⁴ **Hegmanns**, 529; **Hettinger ve Bender**, 578; **Nas**, 209.

doğru biçimde söylemeyen ya da gizleyen tanığın eylemi yalan tanıklık suçu bakımından tipik bir fiil olarak değerlendirilemeyecektir⁴¹⁵.

Beyanına başvurulmuş tanığın, hazır bulunmaması, çekinme yetkisi olmamasına rağmen beyanda bulunmaktan ya da yemin etmekten çekinmesi hallerinde ise yalan tanıklık suçu oluşmaz. Bunlar tanığın doğru şekilde beyanda bulunmak dışında usul hukukundan kaynaklanan diğer yükümlülükleridir. Söz konusu yükümlülüklere aykırı davranılması, disiplin yaptırımını gerektiren bir davranıştır⁴¹⁶. Çekinme yetkisi bulunmayan tanığın belirli hususlara ilişkin açıklama yapmayacağını beyan etmesi durumunda da aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir. Söz konusu durum da disiplin yaptırımını gerektirir⁴¹⁷. Susmanın açık şekilde ortaya konması yalan tanıklık suçu bakımından tipik bir hareket olarak değerlendirilemez. Bu halde yargılama makamını yanıltmaya yönelik herhangi bir tehlike doğmamaktadır. Susmanın açıkça ortaya konduğu durumlarda gerçeğin gizlendiğinden bahisle suçun oluştuğu sonucuna varılamaz⁴¹⁸.

Tanığın olaya ilişkin bildiklerini saklamış olduğunun ispatı da gerekir. Olaya ilişkin sadece sesler duyduğunu söyleyen bir tanığın aynı zamanda olayı görmüş de olması gerektiği ve bu nedenle bildiklerini sakladığı şeklinde bir varsayımın yalan tanıklık suçunu işlediği sonucuna varılamaz⁴¹⁹.

Tanıklıktan çekinme hakkı olmamasına rağmen beyanda bulunmayan kişi, hakkında disiplin tedbiri uygulandıktan sonra beyanda bulunur ve beyanı sırasında doğruyu söylemez ise bu halde de yalan tanıklık suçu oluşur. Çekinme hakkı bulunmasına rağmen,

⁴¹⁵ Göktürk, 357; Ünver, Adliye Karşı, 182.

⁴¹⁶ Maurach vdy., Besonderer Teil, 280; Meran, 271; Müller, Kommentar, §153 Rn. 9; Nas, 208; Ölmez, 47; Vormbaum, Kommentar, §153 Rn. 97.

⁴¹⁷ Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 162; Heghmanns, 532; Müller, Kommentar, §153 Rn. 10; Vormbaum, Kommentar, §153 Rn. 97.

⁴¹⁸ Müller, Kommentar, §153 Rn. 11; Schmidt ve Priebe, 357.

⁴¹⁹ "... Tanık bildiklerini doğruca söylemek zorundadır. Öte yandan tanık delili sübjektif bir delildir de. Kişinin yaşı, eğitim durumu, ruhsal yapısı, algılama gücü, olay sırasında bulunduğu konum gibi birçok etken tanığın gördüğünü ifade etme, olayı değerlendirme biçimini etkilemektedir. Bu sebeple tanığın sadece başlıklarını duyduğunu belirtmesine karşın diğer olan olayları da görmüş olması gerektiği ve ancak sakladığı gibi bir varsayımı doğru kılmaz..." Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 21.12.2016, E. 2016/110 K. 2016/240 (Parlar ve Öztürk, 209).

bunu kullanmayarak beyanda bulunmayı tercih eden tanığın gerçeğe aykırı beyanları da yalan tanıklık suçunu oluşturur⁴²⁰.

Tanığın kendisine sorulmadığı gerekçesiyle uyuşmazlık konusuna ilişkin bilgilerini eksik anlatması halinde de suç oluşur⁴²¹. Nitekim tanık dinlenmeden önce tanığa, beyanına başvurulmuş olayla ilgili bilgi verilir. Tanıktan bildiklerini söylemesi istenir ve beyanı kesilmeksizin dinlenir. Tanığa eksik kalan hususları aydınlatmak için soru yöneltilmesi mümkünse de tanık, uyuşmazlık konusuna ilişkin bildiklerini, soru sorulmasa dahi eksiksiz olarak anlatmak zorundadır⁴²². Tanığın beyanındaki eksiklik uyuşmazlık konusu ile ilgili bilgi verilmemesinden kaynaklanıyor ise suç oluşmaz. Uyuşmazlık konusu ile ilgisi bulunmayan bir ayrıntının anlatılmaması da tipik değildir⁴²³.

Tanığın kendisine sorulan sorulara kaçamak cevaplar vermesi halinde de suçun oluştuğu kabul edilmelidir⁴²⁴. Bu halde de tanık bildiklerini tam olarak açıklamamakta, kaçamak yanıtlar vererek bilgisini saklamaktadır.

Tanık muhakeme sürecinin değişik aşamalarında birbirinden farklı beyanlarda bulunmuş olabilir. Bunun nedeni tanığın, olayın üstünden zaman geçmesi nedeniyle bilgilerini unutmuş olması ya da kasten yalan beyanda bulunuyor olması olabilir. Bu halde, yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmadığının tespiti, tüm delil durumu göz önünde bulundurularak yapılmalıdır⁴²⁵. Tanığın beyanının diğer tanık beyanları, müşteki

⁴²⁰ Göktürk, 361; Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 162.

⁴²¹ Meran, 275; Ölmez, 46; Malkoç, 2482.

⁴²² Meran, 275; Parlar ve Öztürk, 186; Tezcan vdy., 1235; Yaşar vdy., 8188; 765 sayılı ETCK'da "sorulan hususlara" ilişkin olarak tanığın susmasının yalan tanıklık suçunu oluşturacağı belirtilmişti. 5237 sayılı TCK'da ise tanığa soru sorulmuş olması gibi bir koşul aranmamıştır.

⁴²³ Meran, 275; Ünver, Adliye Karşı, 183; Yaşar vdy., 8188.

⁴²⁴ Canpolat, 84; Erem ve Toroslu, 204; Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 159; Malkoç, 2486.

⁴²⁵ "Katılan İ.E. tarafından Ordu İş Mahkemesi'ne sanığın çalıştığı işyeri ile ilgili olarak ödenmeyen kıdem tazminatı, fazla mesai ücreti, yıllık izin ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ile asgari geçim indirimi ücreti alacağıyla ilgili dava açıldığı, açılan bu dava sırasında Ordu İş Mahkemesi tarafından olaya ilişkin tanık sıfatıyla ifadesinin alınması amacıyla sanık hakkında Bulancak Asliye Hukuk Mahkemesi'ne talimat yazıldığı, Bulancak Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde sanığın tanık sıfatıyla 18/04/2016 tarihinde 2016/36 esas nolu talimat üzerinden dinlendiği ve talimat dosyasındaki beyanında; "...Cumartesi günleri fazla mesai yapardık, Pazar günleri çalışmazdık, davacı ustabaşı olarak çalışırdı, ne kadar maaş aldığını bilmiyorum, dini bayramlarda çalışmazdık, resmi bayramlarda çalıştığımız zaman ekstra ücret alırdık..." şeklinde beyanda bulunduğu, sanığın Ordu İş Mahkemesi'nde de yine tanık sıfatıyla 29/04/2016 tarihinde dinlendiği ve mahkeme huzurundaki beyanında; "...Cumartesi günleri 2015 yılından önce çalışmıyorduk, 2015 yılından sonra sadece bir iki kez çalışma olmuştur, bunun da ücretini aldık, Pazar günleri

beyanları ya da sanık beyanları ile çeliştiği her durumda yalan tanıklık suçunun oluştuğunu söylemek mümkün değildir⁴²⁶. Tanık, tesadüfen bilgi sahibi olduğu bir olaya ilişkin olarak üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra beyanda bulunduğundan, ondan tüm ince detayları anlatması beklenmemelidir. Nitekim tanık, olayla özel olarak ilgilenmiş ve gelecekte kendisine beyanı sorulacağından özellikle hatırlamak üzere olaya tanıklık etmiş değildir. Tanık beyanı değerlendirilirken bu hususlar dikkate alınmalı, tanığın beyanındaki her sapma ve hatalı anlatım yalan tanıklık olarak değerlendirilmemelidir.⁴²⁷

Tanığın beyanının gerçeğe aykırılığının tespiti bakımından, kendi beyanları arasında bir çelişki bulunup bulunmadığı irdelenmeli, beyanlarının ispat konusu olaya ilişkin olup olmadığı, olaya ilişkin ise beyandaki gerçeğe aykırılığın bir hatadan kaynaklanıp kaynaklanmadığı ve tanığın kendi kanaatleri olup olmadığı incelenmelidir⁴²⁸.

Bir kimsenin kimliği hakkında gerçeğe aykırı açıklamada bulunması hali ise yalan tanıklık suçunu oluşturmaz. Kişinin kimliğine ilişkin açıklamaları tanık beyanı kapsamında değildir. Bu halde TCK'nın 206. maddesi ile düzenlenmiş olan resmî belgeyi

çalışmazdık..." şeklinde beyanda bulunduğu, katılan tarafından bu beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturduğu iddiasıyla sanık hakkında cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmış ise de; iddianame kapsamında sanığın yalan tanıklık olarak kabul edilen fiili Cumartesi günü fazla mesai yapma mevzuuna ilişkin sunduğu çelişkili ifadesi olduğu, sanığın aşamalarda savunması incelendiğinde, Bulancak Asliye Hukuk Mahkemesi önünde sadece sorulara genel olarak yanıt verdiğini, evet veya hayır olarak cevapladığını bu sebeple Cumartesi günleri mesai yapılıp yapılmadığı şeklindeki soruya ayrıntıya girmeden yanıt sunduğunu, Ordu İş Mahkemesi'nde ise ayrıntılı açıklama istendiği için artık 2015 senesinden sonra Cumartesi günleri fazla mesai yaptıklarını, bunu da 1-2 kez yaptıklarını ve ücretini aldıklarını söylediğini belirttiği, bu şekli ile sanığın çok küçük bir kısmında farklılık gözlemlenen ifadelerinde yalan tanıklık kastı içerisinde hareket edilmediği kanaatine varıldığı ve atılı suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması nedenine dayanılarak beraatine karar verildiği, tüm dosya kapsamına göre sanığın olay hakkında yalan söylediği veya tanıklık konusunu oluşturan hususlar hakkında bilgiyi bilerek kısmen veya tamamen sakladığı konusunda mahkumiyeti gerektirecek derece delil bulunmadığından delil yetersizliğinden sanık hakkında atılı suçtan İlk derece mahkemesince verilen beraat kararında bir isabetsizlik görülmemiştir" Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 16.03.2017, E. 2017/369 K. 2017/348 (Parlar ve Öztürk, 202).

⁴²⁶ "Sanığın, Sulh Ceza Mahkemesinin dosyası üzerinde yürütülen yargılama sırasındaki tanıklığı ile diğer tanıkların anlatımları arasındaki çelişkinin, anılan davada vicdani bir kanıtı oluşturabileceği ve yalan tanıklık için kesin kanıt olamayacağı gözetilmeden..." Yargıtay 4. CD, 3.10.2007, E. 2006/3657 K. 2007/7651 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁴²⁷ Birtok, 119; "Tanıklık sübjektif bir delil olup tanıklık tapan kişiden olayın resmini çekerek anlatmasını istemek mümkün değildir." Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 21.12.2016, E. 2016/110 K. 2016/240 (Parlar ve Öztürk, 212).

⁴²⁸ Koçer, 158 vd.

düzenleme yetkisine sahip kamu görevlisine yalan beyanda bulunma suçu oluşabilir⁴²⁹. Kimliğine ilişkin sorulara doğru yanıt vermeyen ve fakat uyuşmazlık konusu olaya ilişkin olarak doğru beyanda bulunan tanık bakımından bir değerlendirme yapmak gerekir. Tanık, beyanına itibar edilmesini sağlamak amacıyla öyle olmadığı halde üniversite mezunu olduğunu yahut prestijli bir işte çalıştığını beyan etmiş olabilir. Bu gibi durumlarda kişi tanıklık edeceği hususlara ilişkin doğru beyanda bulunduğundan yalan tanıklık suçundan cezai sorumluluğu gündeme gelmeyecektir⁴³⁰.

Tanık olarak çağrılan kendisi olmadığı halde başka birinin kimliğini kullanarak gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin fiili iki ayrı suç olarak değerlendirilmelidir. Bu halde kişi hem yalan tanıklıktan hem de başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçundan sorumlu tutulmalıdır. Başkasının yerine tanıklık yapan kimsenin beyanlarının doğru olması durumunda ise yalnızca başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçu oluşur⁴³¹. Özgü bir suç olması nedeni ile uyuşmazlık konusuna ilişkin herhangi bir bilgi sahibi olmayan böyle bir kimsenin suçun faili olamayacağı düşünülebilir. Ancak yalan tanıklık suçu bakımından önemli olan olaya tanık olmak değil, tanık sıfatı ile beyanda bulunuyor olmaktır. Nitekim tanık olarak dinleniyor olmak kişiye doğru beyanda bulunma yükümlülüğü yüklemekte ve tanığın bu yükümlülüğüne aykırı davranması cezai sorumluluğunun esasını teşkil etmektedir.

2.3.1.4.3.1. Gerçeğe Aykırılığın Tespiti

Tanık beyanının gerçeğe aykırılığının tespitine yönelik olarak Alman öğretisinde, temelde üç farklı teori savunulmaktadır⁴³². Bunlar; objektif teori, sübjektif teori ve görev

⁴²⁹ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1217; Feyzioğlu, Tanıklık, 241; Göktürk, 356; Meran, 277; Parlar ve Öztürk, 186 vd.

⁴³⁰ Akbulut, 112. Bir görüşe göre tanığın beyanlarının değerlendirilmesine doğrudan etkili olabilecek bilgiler de tanıklık kapsamında değerlendirilmelidir. Bu bağlamda örneğin, davanın tarafları ile arasında bulunan hısımlık, iş ortaklığı veya düşmanlık ilişkisine ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunmak da yalan tanıklık suçunu oluşturur. Bkz. Malkoç, 2484. Kanaatimizce tanığın sayılan hususlara ilişkin beyanları, tanık beyanı kapsamında değerlendirilemez. Bu nedenle bu halde yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır.

⁴³¹ Erem, Faruk ve Toroslu, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1973, s. 218; Malkoç, 2486.

⁴³² Bkz. diğer teoriler için, Küper, Wilfried. *Strafrecht Besonderer Teil. 7. Auflage*, C. F. Müller, 2008, s. 34 vd; Müller, Falsche Zeugenaussage, 74 – 91.

teorisidir. Bahsi geçen teoriler, gerçeğin hangi boyutu ile ilgilenildiği noktasında ayrışmaktadır. Şöyle ki; yalan tanıklık suçunun temelinde gerçeğe aykırılık yatmakla beraber gerçekten anlaşılması gereken husus, değişik bakış açılarına göre nesnel gerçek, beyanı alınan kişinin kendisi tarafından benimsenen öznel gerçek ve son olarak da ifadenin kendisi olabilecektir⁴³³.

Gerçeğe aykırı beyan kavramının tanımlanması konusundaki görüşler, bir içeriğin (ne), nesnesiyle (hakkında olduğu şey) uyuşmadığı durumlarda, bu beyanın yanlış olduğu tezine dayanır. Tartışma, beyanın gerçeğe aykırılığının (içeriğin nesne ile tutarsızlığının) belirlenmesiyle ve tanık beyanının amacının ne olduğuyula ilgilidir⁴³⁴.

Objektif teoriye göre ölçüt, tanık beyanının objektif gerçeklikle örtüşüp örtüşmediğidir. Bu teori, gerçeklik hakkında tanığın düşüncelerine bir önem atfetmez. Bu nedenle söz konusu teori, beyan ve gerçeklik arasındaki çelişkiye işaret eder⁴³⁵. Bir beyan, objektif gerçeklik ile çakışıyor ise doğru; objektif gerçeklikten sapıyor ise gerçeğe aykırı kabul edilmelidir. Beyanda bulunanın kendi iç inancından ayrılması, beyanın gerçeğe aykırılığı ya da "haksızlığı"nın tespiti bakımından dikkate alınmaz. Bu nedenle beyanda bulunan, kendi iç hükmüne göre yalan söylediğini düşünse de nesnel olarak gerçeği söylemiş olabilir. Ve tersine, ifadenin "gerçek dışı" olabileceği düşünülse de kesin bir doğrulukla, beyanda bulunanın iç hükmüne karşılık gelebilir⁴³⁶.

Alman hukukunda hâkim olan görüşe göre, beyanın gerçeğe aykırılığının tespitinde objektif teori esas alınmalıdır. Buna göre; beyanın gerçeğe aykırılığı tespit edilirken, beyan ile nesnel durum arasında bir karşılaştırma yapılmalıdır. Ölçek, beyanda bulunan kişinin fikri değil, nesnel gerçektir⁴³⁷. Beyan suçları, gerçeğe aykırı beyanlar ile adaletin yanıltılması tehlikesini önlemek amacıyla gütmektedir. Bu bağlamda ilgili kişilerin gerçekliğe ilişkin kendi düşünceleri bu korumanın konusunu teşkil etmez. Objektif teorinin yaygınlıkla kabul edilmesinin sebeplerinden biri de budur. Ayrıca, taksirli yalan

⁴³³ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 283.

⁴³⁴ **Wessels vdy.**, 246.

⁴³⁵ **Schmidt ve Priebe**, 358.

⁴³⁶ **Küper**, 33; **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 283 – 284.

⁴³⁷ **Schmidt ve Priebe**, 356; **Wessels vdy.**, 247.

yere yemin suçunun (Alman CK m. 163) ancak objektif teori temelinde izah edilebildiği belirtilmektedir⁴³⁸.

Objektif teori bazı yönlerden eleştiriye uğramıştır. Buna göre; objektif teorinin katı bir biçimde uygulanması durumunda, tanıklık yapan herkesin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunu söylemek mümkün olabilecektir. Bu bakımdan objektif ölçütün tek başına uygulanması her zaman doğru sonuçlara götürmeyebilecektir⁴³⁹. Ayrıca tanık bildiğini en doğru şekilde söyleyeceğine dair yemin etmektedir. Bu nedenle tanığın beyanları kendisi bakımından doğru ancak objektif gerçeğe aykırı bulursa dahi doğruyu söyleme yükümlülüğüne aykırı hareket ettiği sonucuna varılmamalıdır. Tanık kendi deneyimlerine göre doğru olan şeyi beyan etmek yükümlülüğü altındadır⁴⁴⁰.

Sübjektif teoriye göre; beyanın gerçeğe aykırı olup olmadığının belirlenmesinde failin zihnindeki gerçeklik ile beyan ettiği gerçeklik kıyaslanmalıdır. Beyanın içeriği tanığın zihnindekiler ile uyumlu değilse beyanın gerçeğe aykırı olduğu sonucuna ulaşılmalıdır. Kişi gerçeğin bilgisine ancak kendi öznel deneyimleri aracılığıyla erişebildiğinden, beyanda bulunma yükümlülüğü ancak bu deneyimden onda mevcut olanı iletmekle sınırlıdır. Tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğü uyumsuzluk konusuna ilişkin bilgisi aşacak şekilde genişletilemez. Tanık ispat konusu olaya ilişkin olarak objektif gerçekliği değil, kendi deneyimlerini aktarmakla yükümlüdür⁴⁴¹. Bu teori, beyan ve bilgi arasındaki çelişkiye işaret eder. Sübjektif teorinin hareket noktalarından biri, tanığın en iyi bildiğini söylemeye yemin ederek beyanda bulunuyor olmasıdır. Teori tanığın usul hukukundaki işlevine yoğunlaşır. Tanığı, nesnel gerçeğin bulunmasında bir araç olarak görmez. Sübjektif teoriye göre tanık kendi bilgisi ve vicdanı doğrultusunda en doğru olduğunu düşündüğünü söyleyen kişidir⁴⁴².

⁴³⁸ Hillenkamp, Thomas. *40 Probleme aus dem Strafrecht Besonderer Teil*. 10. Baskı, Lutherhand Auflage, 2004, s. 49; Maurach vdy., *Besonderer Teil*, 284.

⁴³⁹ Arslan, Mehmet. *Yalan Tanıklık Suçunda Gerçeğe Aykırılık*. Ceza Hukuku Dergisi, 10 (28), 2015, s. 270 vd.

⁴⁴⁰ Hillenkamp, 48.

⁴⁴¹ Küpper ve Börner, 206; Wessels vdy., 247.

⁴⁴² Schmidt ve Priebe, 358.

Subjektif teori suçun maddi ve manevi unsurlarını berrak biçimde ortaya koyamadığı yönünde eleştiriye uğramaktadır. Buna göre, gerçeğe aykırılığın doğrudan doğruya “yalan” kavramı ile açıklanması suçun maddi unsurunu açık ve net bir biçimde ortaya koyamamaktadır. Ayrıca, gerçeğe aykırılığın tespitinde subjektif teorinin esas alınması durumunda; tanığın, yemin ederek kendi subjektif düşüncelerini yansıtan ancak somut gerçekle bağdaşmayacak şekilde baştan sona gerçeğe aykırı bir beyanda bulunduğu hallerde suçun oluşmaması gibi bir durumun ortaya çıkabileceği belirtilmektedir⁴⁴³.

Son olarak, gerçeğe aykırılığın, beyanda bulunma yükümlülüğünün ihlalinden doğduğu iddia edilmektedir. Gerçeği ortaya çıkarma amacına yönelik olarak getirilmiş görev teorisine göre, beyan sahibinin gerçeği ortaya çıkarma görevini ihlal etmesi, yani ifadesinin, hafızasını veya algısını eleştirel bir şekilde inceleyerek yeniden üretebileceği bilgiyi yansıtmaması durumunda beyan yanlışır⁴⁴⁴. Bu nedenle bu teori, beyan ve görev arasındaki çelişkiye işaret eder⁴⁴⁵.

Görev teorisi, beyanın gerçeğe aykırılığını kanıtlamada güçlükler doğurduğu ve beyanın yanlışlığı ile tanığın etik olmayan davranışlarını birbiri ile karıştırdığı gerekçesi ile eleştirilmektedir. Bu görüşe göre, objektif teori beyanda bulunanın aslında ne düşündüğü ile ilgilenmediği ve somut gerçeklik ile beyan arasındaki çelişkiye odaklandığı için daha uygulanabilir niteliktedir⁴⁴⁶. Görev teorisi kast ve taksir arasındaki sınırı çizemediği yönünde de eleştirilmektedir. Nitekim Alman ceza hukukunda tanığın yemin altında ve taksirli olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunması farklı bir suç tipini oluşturmaktadır (Alman CK m. 163). Bu nedenle gerçeğe aykırılığa ilişkin benimsenmiş olan teorinin kast ve taksir arasında net bir ayrımı ortaya koyabilmesi gerekir. Kanaatimizce aynı eleştiriler Türk ceza hukuku bakımından da yapılabilir. Türk hukukunda yalan tanıklık suçundan sorumluluğun doğabilmesi için “kasten” gerçeğe aykırı beyanda bulunulmalıdır. Gerçeği ortaya çıkarma görevi, özen yükümlülüğüne aykırı davranılması neticesinde de ihlal edilmiş olabilir⁴⁴⁷. Bu nedenle benimsenen teorinin failin kast ve taksirinin belirlenmesi bakımından açık bir ölçüt ortaya koyabilmesi Türk hukuku bakımından

⁴⁴³ **Katzenberger**, Ruth ve **Pitz**, Tamara. “*Si tacuisses...*” *Eine Methodische Darstellung der Aussagedelikte*. Zeitschrift für das Juristische Studium, (6), 2009, s. 660.

⁴⁴⁴ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 285; **Wessels vdy.**, 247

⁴⁴⁵ **Schmidt ve Priebe**, 358.

⁴⁴⁶ **Schmidt ve Priebe**, 358.

⁴⁴⁷ **Arslan**, Gerçeğe Aykırılık, 273; **Katzenberger ve Pitz**, 600.

da önemlidir. Zira tanığın taksirli bir biçimde gerçeğe aykırı beyanlarda bulunması durumunda yalan tanıklık suçunun oluşmadığı sonucuna varılacaktır.

Tanığın beyanının niteliği de gerçeğe aykırılığın tespit edilmesi bakımından önemlidir. (A)'nın (B)'ye ateş ettiğini gören bir tanığın beyanı doğrudan dışsal gerçekler hakkında bir ifadedir. Bu nedenle bu beyanın doğruluğunun tespitinde objektif ölçütün kullanılması bir sorun oluşturmaz. Çünkü objektif teori açısından beyanın doğruluğu fiili olayla uyumuna bağlıdır. Ancak tanık beyanları sadece dışsal gerçeklere ilişkin bilgi verici ifadelerden oluşmamaktadır. Tanığın beyanları kişisel kanaatini de yansıtabilir. Bu halde tanığın o kanaate ulaşmasında etkili olan nesnel koşullara bakılmalıdır. Tanığın öyle düşünmesini gerektirecek koşulların bulunması durumunda beyanı objektif olarak doğrudur. Tanığın tüm beyanları nesnel gerçekliğe ya da olgusal dünyaya ilişkin olmayabilir. Gerçekler ve değer yargıları tanık beyanında birlikte bulunur. Tanığın olgusal dünyaya ilişkin doğruyu söylemesi ancak kişisel kanaatinin gerçeği yansıtmaması durumunda yalan tanıklık suçunun oluşmadığı sonucuna varılmalıdır⁴⁴⁸.

Türk öğretisinde ağırlıklı olarak bir teori anılmaksızın tanığın olayı algıladığı biçimde anlatması gerektiği, kendi algıları dışında yapacağı beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturacağı ifade edilmektedir. Bu bağlamda, tanığın kendi algılayış biçimine bağlı olarak beyan ettiği hususlar objektif olarak gerçeğe aykırı olsalar dahi yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır⁴⁴⁹. Bir görüşe göre ise, gerçeğe aykırı tanıklık, olayın gerçekte oluş biçiminden farklı bir biçimde ortaya konmasıdır. Ancak beyanın objektif olarak gerçeğe aykırı olduğu her durumda suçun oluştuğu söylenemeyecektir. Failin olayı yanlış algılamış olması, aradan geçen zaman nedeniyle tam bir netlikle hatırlayamaması, olaya tanık olduğu sırada içinde bulunduğu duygu durumu gibi nedenler failin objektif

⁴⁴⁸ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 285.

⁴⁴⁹ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1218; **Nas**, 205; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 740; **Meran**'a göre, tanığın gerçeğe aykırı her anlatımı yalan tanıklık suçunu oluşturmaz. Tanık olayı kendi algılama biçimine göre anlatmalıdır. Tanık beş duyu organı ile algıladığının dışında bir beyanda bulunursa yalan tanıklık suçu oluşur. Bkz. **Meran**, 275; **Koçer**'e göre de tanık olayı kendi algılayış biçimine göre anlatmalıdır. Tanığın gerçekliğine inandığı açıklamaları objektif olarak gerçek dışı ise bu halde yalan tanıklık suçu oluşmaz. Tanığın bilinçli olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunması aranmalıdır. Bkz. **Koçer**, 159. Benzer değerlendirmeler neticesinde sübjektif tezinin esas alınması gerektiği yönünde bir görüş de bulunmaktadır. Bkz. **Koçak**, 209.

gerçekliğe aykırı beyanda bulunması sonucunu doğurabilecektir. Bu gibi hallerde fail bilinçli bir şekilde objektif gerçeklikten ayrılmadığı için suç oluşmayacaktır⁴⁵⁰. Söz konusu görüş, gerçeğe aykırılığın belirlenmesinde tanığın algılarının da dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır. Objektif teoriye atıfta bulunarak, gerçeğe aykırılığın tespitinde beyanda bulunanın sübjektif algılarının değil, objektif olarak olayın gerçekleşme biçiminin esas alınması gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır⁴⁵¹. Bu yönde bir görüşe göre; tanığın görevi sırasında karşılaşacağı zorluklar suçun manevi unsuru kapsamında dikkate alınacağından, gerçeğe aykırılığın tespitinde objektif teorinin esas alınması suç teorisi bakımından daha avantajlıdır. Buna göre objektif teori suçun maddi unsurunu belirlemek noktasında diğer teorilere nazaran daha açık bir kıstas getirmektedir⁴⁵².

Tanığın kendi algılamalarına aykırı biçimde, yalan tanıklık etmek kastıyla beyanda bulunması ancak söylediklerinin objektif gerçekliğe uygun olması durumunda bir görüşe göre yalan tanıklık suçu oluşmaz. Bu halde failin beyanının adaleti yanıltma ihtimali bulunmamaktadır. Bu durumda yalan söyleyen tanığın fiilinin işlenemez bir suç olduğu kabul edilmelidir⁴⁵³. Aynı sonuca varan bir diğer görüş, tanığın sübjektif durumunu onun cezalandırılmasına yetmeyen ahlaki bir kusur olarak değerlendirmektedir⁴⁵⁴. Aksi düşünceye göre ise, burada failin sübjektif tasavvuruna öncelik tanınmalı ve yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilmelidir⁴⁵⁵.

Öğretide, konunun yokluğu ile hareketin elverişliliğinin farklı şeyler olduğu, konunun bulunmaması halinde işlenemez suçun, hareketin elverişli olmaması halinde ise elverişsiz teşebbüsün söz konusu olduğu savunulmaktadır⁴⁵⁶. Türk öğretisinde ağırlıklı olarak her

⁴⁵⁰ Ölmez, 50; Önder, Özel, 326 vd;

⁴⁵¹ Arslan, Gerçeğe Aykırılık, 280; Göktürk, 357; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1151 vd; Tezcan vdy., 1235; Yaşar vdy., 8188 vd; Arslan, Gerçeğe Aykırılık, 280

⁴⁵² Arslan, Gerçeğe Aykırılık, 280.

⁴⁵³ Göktürk, 358; Nas, 204 vd; Alacakaptan, bu hali konunun yokluğu nedeniyle işlenemez suç olarak değerlendirmektedir. Bkz. Alacakaptan, Uğur. *İşlenemez Suç*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968, s. 12.

⁴⁵⁴ Önder, 328.

⁴⁵⁵ Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 161; Soyaslan, Özel Hükümler, 740.

⁴⁵⁶ Koca ve Üzülmüş, 423; "Suçun konusu açısından elverişsizlikten değil yokluktan söz edilebilir. İşlenmek istenen suç açısından konu mevcut değilse, ortada işlenemez suç vardır." Bkz. Özgenc, Genel Hükümler, 494.

iki durum işlenemez suç başlığı altında ele alınmaktadır⁴⁵⁷. Kanaatimizce, tanığın objektif gerçekliğe uygun ancak kendi algılama biçimine aykırı olarak beyanda bulunması şeklindeki fiili yalan tanıklık suçu bakımından elverişli bir hareket olarak değerlendirilemez. Hareket adaletin yanlış yönlendirilmesi bakımından bir tehlike doğuracak nitelikte değildir. Bu nedenle söz konusu hal elverişsiz teşebbüs olarak değerlendirilmeli ve fail cezalandırılmamalıdır⁴⁵⁸. Bir başka görüşe göre ise, bu halde tanık objektif bir gözlemci nazarında ve kasıtlı olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunduğundan, hareketinin TCK m. 35/1 bağlamında elverişli kabul edilmesi gerekir. Bu durum failin birini öldürmek kastıyla dolu zannederek boş silahın tetiğine basmasına benzemektedir. Bu halde de fail ceza normunu kasıtlı olarak ihlal etmek yönünde iradesini ortaya koymakta ve aynı zamanda suçun koruduğu hukuki değeri objektif olarak ihlal etmektedir. Failin eyleminin sonradan objektif olarak elverişsiz olduğunun tespit edilmesi durumu değiştirmemektedir. Tanığın kendi algısına aykırı bir biçimde beyanda bulunması durumunda da tesadüfen beyanın objektif gerçekliğe denk düşmesi hareketinin elverişliliğini ortadan kaldırmaz⁴⁵⁹.

Yargıtay ve bölge adliye mahkemelerinin vermiş olduğu kararlarda gerçeğe aykırılık kavramı bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmamaktadır. Suçun unsurları ayrı ayrı ele alınmaksızın yalan tanıklık suçunun oluştuğu ya da oluşmadığı sonucuna varıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Yargıtay, beyanın objektif olarak gerçeğe aykırı olmasının suçun oluşması bakımından yeterli olmadığını, tanığın olayı algılama biçimine uygun bir biçimde anlatması durumunda yalan beyanda bulunmuş sayılamayacağını

⁴⁵⁷ **Alacakaptan**, 1 vd; **Centel vdy.**, s. 479; **Dönmezer ve Erman**, 159; **İpekçioğlu**, Pervin Aksoy. *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 105; **Toroslu ve Toroslu**, 308; **Tozman, Önder**. *Suçta Teşebbüs*. Adalet Yayınevi, 2015, s. 169.

⁴⁵⁸ “...teşebbüsle ilgili hükümdeki tanımlama işlenemez suç ipotezini cezalandırma kapsamı dışında tutmaktadır. İşlenemez suç, ya elverişsiz bir hareketin kullanılmasından ya da maddi konunun bulunmamasından doğmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu hallerin cezalandırılmış olması durumunda, atipik bir fiile ceza verilmiş olacaktır.” Bkz. **İpekçioğlu**, 104; Öğretide elverişsiz teşebbüs halinde failin cezalandırılması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bkz. **Alacakaptan**, 58 vd; **Dönmezer ve Erman**, 169.

⁴⁵⁹ **Arslan**, Gerçeğe Aykırılık, 276.

belirmektedir⁴⁶⁰. Benzer değerlendirmeler bölge adliye mahkemesi kararlarında da yapılmaktadır⁴⁶¹.

Yargıtay ve bölge adliye mahkemelerinin kullandığı ifadelerden yola çıkılarak gerçeğe aykırılığın tespiti noktasında belli bir teorinin benimsendiği kanaatimizce söylenemez⁴⁶². Gerçeğe aykırılığın tespitinde hangi teori benimsenirse benimsensin, yalan tanıklık suçunun oluşması tanığın kasten hareket etmiş olmasına bağlıdır. Bu nedenle tanığın objektif olarak gerçeğe aykırı nitelikte beyanlarının suçun oluşması bakımından yeterli olmadığı şeklindeki değerlendirmeden, sübjektif ya da objektif teorinin benimsenmiş olduğu sonucuna varmak mümkün değildir. Benzer şekilde tanığın olayı algılayış biçimine uygun şekilde anlatması halinde yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı şeklinde ifadeler de sübjektif teorinin benimsendiği şeklinde yorumlanamaz.

Yüksek mahkeme kararlarında başvuru yalan kavramı da ancak suçun manevi unsurunun tespitinde işlevsel olabilir. Yargıtay ve bölge adliye mahkemeleri yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmadığının tespitinde yalan kavramında hareket etmekte, yalanın ise gerçeğin kasten değiştirilmesi olduğunu, ihmal edilerek ve bilmeyerek söylenen sözlerle yalan tanıklık suçunun oluşmayacağını kabul etmektedir⁴⁶³. Yalan kavramına ilişkin bu açıklamalar da gerçeğe aykırılığın tespiti konusunda bir ölçüt ortaya koymamaktadır. Tanığın ihmal ederek ya da bilmeyerek söylediği sözler objektif gerçekliğe ya da kendi algılamalarına aykırı olabilecektir. Her iki durumda da suçun kast unsuru bulunmamaktadır.

⁴⁶⁰ Yargıtay CGK 01.04.2014, E. 2013/4-498 K. 2014/154 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

⁴⁶¹ “Yalan tanıklık suçundan bahsedebilmek için hem failin tanıklık yaptığının hem de tanıklığı sırasında söylediklerinin gerçeğe aykırı olduğunun belirlenmesi gerekir. Tanığın gerçeğe aykırı her beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır. Bu nedenle tanığın doğru sandığı açıklamaların objektif olarak gerçek dışı olması bu suçun oluşması için yeterli değildir. Tanığın bilinçli olarak gerçekten ayrılması gerekmektedir. Bu itibarla tanık, beyanında samimi olduğu ve algıladığı olayı tamamen algılayış biçimi içinde açıkladıysa yalan beyanda bulunmuş sayılmamalıdır. Zira yalan gerçeğin kasten değiştirilmesi olup yanılarak, ihmal ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir.” Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 24.03.2017, E. 2017/410 K. 2017/397 (**Parlar ve Öztürk**, 196).

⁴⁶² Göktürk ise Yargıtay’ın objektif teoriye taraftar olduğunu savunmaktadır. Bkz. **Göktürk**, 357 vd.

⁴⁶³ Yargıtay CGK, 01.03.1993, E. 1993/4 – 19 K. 1993/43; Yargıtay CGK, 01.04.2014, E. 2013/4 – 498 K. 2014/154 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**); Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 24.03.2017, E. 2017/410 K. 2017/397 (**Parlar ve Öztürk**, 196).

Türk öğretisi ve yargı uygulamasında yalan tanıklık suçunun maddi unsuru olan tanıklığın gerçeğe aykırılığı ile suçun manevi unsurunu oluşturan gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönündeki kastın genellikle birbiri ile bağlantılı olarak ele alındığı görülmektedir. Beyanın gerçeğe aykırılığının tespit edilmesinde, insan kaynaklı bir delil olması nedeniyle, tanığın içinde bulunduğu durumun dikkate alınması gerektiği savunulmaktadır. Beyanın gerçeğe aykırı kabul edilebilmesi için tanığın gerçekten bilinçli bir şekilde ayrılması gerektiği belirtilmektedir. Oysa tanığın bilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunması suçun manevi unsuru kapsamında değerlendirilmelidir. Gerçeğe aykırılığın tespitinde bir ölçüt olarak kabul edilmesi savunulan yer verdiğimiz görüşlerden subjektif teori ve görev teorisi de suçun maddi ve manevi unsuru arasındaki farkı açıklıkla ortaya koyamamaktadır. Tanık beyanının gerçeğe aykırılığını tespit etmede zorluk esasen beyanın insan kaynaklı oluşundan ve insan algısı ve hafızasının kolaylıkla hataya düşebilmesinden doğmaktadır. Kanaatimizce gerçeğe aykırılığın tespitinde objektif teorinin esas alınması durumunda suçun unsurları bakımından ortaya çıkabilecek bu karmaşıklık ortadan kaldırılmış olacaktır. Burada iki basamaklı bir inceleme yapılmalıdır. Bu bağlamda öncelikle beyanın objektif olarak gerçeğe aykırı olup olmadığı tespit edilmelidir. Olayın tanığın beyan ettiği şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğini tespiti yönelik olarak, tanıklık yapılan dosya kapsamında mevcut ispat araçları da değerlendirilmelidir⁴⁶⁴.

⁴⁶⁴ “...İncelenen dosya kapsamına göre, Fatsa Cumhuriyet Başsavcılığınca sanık A. hakkında yalan tanıklık suçundan açılan kamu davası üzerine yapılan yargılama sonucu, sanık A. Her ne kadar savunmasında atılı suçlamayı kabul etmediği, sanık T.’nin ateş etmeyip katılan A’nın iki el ateş ettiğini beyan etmiş ise de, katılan beyanı, ekspertiz raporu, emanet makbuzu, HTS raporu, olay tutanağı ve tüm olay kapsamı dikkate alındığında olay tarihinde hakkında mahkumiyet kararı verilip Yargıtay tarafından mahkumiyet kararı onanan sanık T.B. cep telefonundan katılan A.’yi arayarak buluşmak istediğini söyleyip trafoyun yanına çağırıldığı, bunun üzerine katılanın evinden çıkıp aracıyla buluşma yerine gideceği sırada sanık T.’yi bir araçta gördüğü, sanık T.’nin takip et demesi üzerine elektrik trafosu yanında durdukları, katılan ve sanık T.’nin araçtan indikleri, sanık A.’nin ise sanık T.’nin aracında kaldığı, katılan ile sanık T. arasında tartışma çıktığı sırada sanık T.’nin ele geçirilemeyen ruhsatsız tabancasını çıkararak tehdit amacıyla katılan A’nın aracının sol arka camına bir el ateş ettiği, bunun üzerine sanık A.’nin araçtan inerek sanık T.’ye müdahale ettiği ve sanıkların birlikte araca binerek olay yerinden uzaklaştıkları, bunun üzerine katılan 155’i arayarak olayı ihbar ettiği ve polis ekiplerini beklediği, olay yerinde polis ekiplerince yapılan incelemede 1 adet boş kovan ele geçirildiği, her ne kadar sanık A. savunmasında silah sesi duyması üzerine araçtan indiğinde katılanın elindeki silahı fark edip sanık T. ile silahı katılanın elinden almaya çalıştıklarını ve yalan tanıklık yapmadığı beyan etmiş ise de; olay yerinde bir adet boş kovan ele geçirilmesi, ihbarın bizzat katılan tarafından yapılmış olması ve olayın hemen akabinde olay yerinden ayrılmayan katılanın el svaplarında atış artıklarına rastlanmaması ve kişinin kendi aracına ateş etmesinin hayatın olağan akışına

Söz konusu araştırma yapıldıktan sonra tanığın beyanının objektif gerçekliğe aykırı olduğu tespit edilir ise bu kez tanığın gerçekten bilinçli bir şekilde ayrılıp ayrılmadığı noktasında kast bakımından bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu durumda kastı olmaksızın objektif gerçekliğe aykırı biçimde beyanda bulunan tanıkların cezalandırılması şeklinde bir tehlike de ortaya çıkmayacak, yalan tanıklık suçunun oluşmadığı sonucuna varılacaktır⁴⁶⁵.

2.3.1.4.3.2. Tanığın Çağrılması ve Dinlenmesine İlişkin Muhakeme Kurallarına Aykırılığın Suçun Oluşuma Etkisi

Tanığın çağrılması ve dinlenmesine ilişkin muhakeme kurallarına aykırılığın yalan tanıklık suçunun oluşumuna etkisi öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, bu halde yalan tanıklık suçu oluşmaz. Tanığın dinlenmesine ilişkin öngörölmüş olan muhakeme kurallarına aykırı hareket edilmesi halinde beyanın delil olarak kullanılması mümkün değildir. Yalan tanıklık suçu ile korunan hukuki değer dikkate alındığında, ilgili usule aykırı olarak alınan tanık beyanlarının verilecek olan hükmü etkileme imkanı bulunmamaktadır. Yalnızca tanık beyanının kullanılabilir olduğu durumlarda, suçla korunan hukuki değer ihlal edilebilecektir. Bu nedenle öngörölen usule aykırı olarak alınmış tanık beyanlarının yalan tanıklık suçunu oluşturması mümkün değildir⁴⁶⁶.

765 sayılı ETCK döneminde Yargıtay, vermiş olduğu bir kararında suç ortağının yemin etmekten ve beyanda bulunmaktan çekinme hakkı hatırlatılmaksızın tanık olarak dinlenmesi durumunda yalan tanıklığa ilişkin ön koşulların oluşmadığını belirterek sanığın yalan tanıklık suçundan mahkûm edilmesini hukuka aykırı bulmuştur. ETCK’da tanık olarak dinlenen kişiye çekinme hakkının hatırlanmamış olması şahsi bir cezasızlık sebebi olarak öngörölmüştü. Bu kimselerin yalan tanıklığı sonucunda başka bir kimse hakkında ceza soruşturması veya kovuşturma başlatılması yahut mahkumiyet kararı verilmesi hallerinde ise ceza belli oranda indirilerek verilmekteydi (ETCK m. 288). 5237

aykırı olması nazara alındığında sanığın savunmasının yerinde olmadığı...” Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 22.11.2016, E. 2016/53 K. 2016/49 (Parlar ve Öztürk, 212 – 217).

⁴⁶⁵ Aynı yönde; “...tanığın beyanının objektif gerçekliğe aykırı olması suçun oluşumu bakımından maddi ögenin varlığını gösterir ise de, manevi unsur bakımından failin gerçeğe aykırı tanıklık yaptığı bilinç ve iradesiyle hareket etmesi de aranmalıdır.” Bkz. Yaşar vdy., 8189.

⁴⁶⁶ Hettinger ve Bender, 580.

sayılı TCK'da da tanığın çekinme yetkisi olmasına rağmen bunun kendisine hatırlanmamış olması yalan tanıklık suçu bakımından bir şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi neden olarak düzenlenmiştir (TCK m. 273/1 – b). Tanığa çekinme hakkının hatırlanmamış olmasının suçun bir unsuru olmadığı böylece kanunen de ortaya konmuştur. Ancak kanaatimizce söz konusu Yargıtay kararında suç ortağının taraf sıfatı olması nedeniyle tanık sıfatıyla beyanda bulunması ve dolayısıyla yalan tanıklık suçunun faili olması mümkün değildir. Dolayısıyla söz konusu Yargıtay kararındaki gerekçeye katılmıyoruz⁴⁶⁷. Yakın tarihte verilen bir bölge adliye mahkemesi kararında⁴⁶⁸ ise “...tanığın dinlenilmesine geçilmeden önce CMK'nın 53. maddesi uyarınca tanıklık görevinin önemi ve sonuçları anlatılır. Bu konuda yargıcın takdir hakkı yoktur. Yargıcın, tanığa görevinin önemini anlatmadan dinlenilmesi halinde, elde edilen kanıt CMK'nın 206/a, 230/b, 217. maddelerinde öngörülen hukuka uygun kanıtlardan sayılmaz. Tanığın yalan tanıklık suçu da oluşmaz” şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır. Burada tanığa hatırlanılmayan husus çekinme hakkı değil, tanıklık görevinin önemi ve sonuçlarıdır. Tanıklık görevinin önemi ve sonuçlarının hâkimce hatırlanılmaması durumuna ilişkin bir şahsi cezasızlık sebebi ise kanunda öngörülmüş değildir. Kanaatimizce mahkeme hukuka aykırı delil niteliğinde olan tanık beyanlarının hükme esas alınmaması noktasından hareketle böyle bir değerlendirmede bulunmuştur. Ancak yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi için tanık beyanının mutlaka hükme esas alınması gerekmemektedir. Mahkeme huzurunda beyanına başvuru ve ortalama düzeyde algılama ve kendini yönlendirme yeteneğine sahip her birey tanıklık yaparken doğruyu söylemesi gerektiğinin bilincindedir. Üstelik mahkeme huzurunda beyanı alınan tanığa beyandan önce ve sonra doğruyu söyleyeceği yönünde yemin verilmektedir. Bu nedenle söz konusu aykırılığın yalan tanıklık suçunun oluşumu üzerinde bir etkisi olmadığı kabul edilmelidir⁴⁶⁹.

Öğretide benzer bir görüşe göre de tanık sıfatının kazanılması için beyanda bulunacak kişinin usulüne uygun olarak çağrılması gerekir. Tanığa yapılan davetteki aykırılık,

⁴⁶⁷ Yargıtay 4. CD, 15.9.1993, E. 1993/5002 K. 1993/6077 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

⁴⁶⁸ Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. CD, 26.10.2016, E. 2016/17 K. 2016/21 (**Parlar ve Öztürk**, 217 – 219).

⁴⁶⁹ **Erem ve Toroslu**, 218; **Müller**, Kommentar, §153 Rn. 34; **Ölmez**, 60.

çağrıyla hükümsüz kılacak derecede esaslı bir aykırılık ise bu halde çağrılan tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır. Tanıklıktan çekinme hakkı bulunanlara bu haklarının hatırlatılmaması durumunda da aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir. Ancak tanık dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi hâkim tarafından anlatılmamış olması suçun oluşumu üzerinde etkili değildir⁴⁷⁰.

Bir başka görüşe göre ise, ihlal edilen hükmün neye ilişkin olduğuna göre bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu bakımdan tanık beyanının geçerliliğine ilişkin ya da düzenleyici usul hükümleri ihlal edilmiş olabilir. Tanık beyanının geçerliliğini etkileyecek nitelikte bir usul hükmünün ihlal edilmesi halinde artık ortada bir tanık beyanı bulunmadığından suç da oluşmayacaktır. Bir düzenleyici hükmün ihlali ise tanık beyanı varlığını sürdürdüğü için yalan tanıklık suçunun oluşmasını engellemeyecektir⁴⁷¹. Benzer bir değerlendirmeye göre, tanığın çağrılması ve dinlenmesine ilişkin kuralların usuli hukuktan ayrı olarak düşünülmesi mümkün değildir. Bu bağlamda Yargıtay'ın mutlak bozma sebebi saydığı usuli aykırılıklar bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. Hükme esas alınamayan ve hukuka aykırı delil olarak kabul edilen bu gibi durumlarda yalan tanıklık suçunun oluşacağını söylemek her zaman için mümkün değildir. Bir beyanın delil değeri taşımadığını kabul edip diğer taraftan suç yalan tanıklık suçunu oluşturacağını söylemek çelişkili bir durumdur. Tanığın dinlenmesine ilişkin muhakeme kurallarına aykırılık oluşan her durumda ayrı bir değerlendirme yapmak ve buna göre çözüme ulaşmak gerekir⁴⁷².

Son olarak ağırlıklı görüşe göre, tanığın çağrılması ve dinlenmesine ilişkin muhakeme kurallarına aykırılık, yalan tanıklık suçunun oluşumu üzerinde etkili değildir⁴⁷³. Yalan

⁴⁷⁰ Gözübüyük, 335 vd.

⁴⁷¹ Ünver, Adliye Karşı, 198.

⁴⁷² Nas, 206 vd.

⁴⁷³ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1219; Bozalan, 67; Göktürk, 369; Koçak, 205; Ölmez, 60; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1150; Parlar ve Öztürk, 186; Tezcan vdy., 1235; Ünver, Adliye Karşı, 197; "Tanıklar bazen adreslerindeki eksiklikler ve yanlışlıklar nedeniyle tebligat yasasına uygun olarak çağrılmadıkları gibi, tarafların hazır etmesiyle ve usulsüz tebligata rağmen bir şekilde öğrenerek dinlenmek için başvurabilirler. Bu usul eksikliğini bu kadar öne çıkarmak suretiyle bir anlamda tanıklığı sakatlamaya çalışmak, öte yandan değerlendirilmesini de olanaksız hale getirmek sonucunu doğurabilir." Bkz. Malkoç, 2842. Tanık beyanının alınması sırasında meydana gelen hukuka aykırılıklar, kanun yoluna başvurulmaması ya da kanun yolu denetiminde gözden kaçmış olması nedeniyle tartışılmamış da olabilir.

tanıklık suçunun oluşumunu engelleyebilecek usule ilişkin tek aykırılık merciin tanık dinlemeye yetkili olmamasıdır. Bu durumda ortada bir tanık beyanı bulunmamaktadır. Bunun dışındaki usule aykırılıklar suçun oluşması bakımından etkili değildir⁴⁷⁴. Bu bağlamda, tanığın usulüne uygun olarak çağrılmamış olsa da yalan tanıklık suçu oluşabilir⁴⁷⁵. Önemli olan gerçeğe aykırı beyanın tanık sıfatı ile verilmiş olmasıdır⁴⁷⁶. Çağrının usulüne uygun yapılmaması yalnızca, zorla getirme tedbirinin uygulanması engelleyecektir⁴⁷⁷. Ayrıca tanığın dinlenmesine ilişkin muhakeme hukuku kurallarına aykırılığın, tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğünü ortadan kaldırdığı söylenemez. Tanık beyanının delil olarak değerlendirilememesi ile yalan tanıklık suçunun oluşumu farklı hususlardır⁴⁷⁸.

Tanığa dinlenmeden önce gerçeği söylemesinin önemi, gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağına da hatırlatılması gerekir (CMK m. 53). Ancak tanığa bu konuda bir hatırlatma yapılmamış olması, yalan tanıklık suçunun oluşmasını engellemez⁴⁷⁹. Tanık, gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunu bilerek hareket ediyor ise bu yönde bir hatırlatmanın yapılmamış olması kastını ortadan kaldırmayacaktır. Beyanı alınan kimsenin, tanık sıfatı ile beyanda bulunduğunu biliyor olması koşulu ile bu hatırlatmanın yapılmaması suçun oluşumunu engellemez. Ancak beyanı alınan kimsenin, tanık sıfatını taşıdığını bilmesi gereklidir. Kişi tanık sıfatıyla beyanda bulunduğunu bilmiyor ise bu halde suçun kast unsuru oluşmayacaktır. Tanık beyanı ile bu beyanın delil olarak değerlendirilmesi birbirinden farklıdır. Tanığa hak ve yükümlülüklerinin öğretilmemesi durumunda tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunabileceği yönünde bir çıkarım yapılamaz⁴⁸⁰. Kendisine bu yönde bir bildirimde

Böyle bir durumda ise suçun oluşması tarafların iradesine ya da kanun yolu incelemesinde yapılan denetime bağlanmış olacaktır. Bkz. **Müller**, Kommentar, §153 Rn. 28.

⁴⁷⁴ **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 247.

⁴⁷⁵ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1219; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 239; **Göktürk**, 369; **İçer**, 196; **Koçer**, 154; **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 286; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1150; **Parlar ve Öztürk**, 186; **Tezcan vdy.**, 1235; **Ünver**, Adliye Karşı, 197; **Yaşar vdy.**, 8186.

⁴⁷⁶ **İçer**, 196; **Koçer**, 154.

⁴⁷⁷ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1219; **Bozalan**, 67; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 239; **Malkoç**, 2482; **Ünver**, Adliye Karşı, 197.

⁴⁷⁸ **Koçak**, 205; **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 287.

⁴⁷⁹ **Bozalan**, 67; **Canpolat**, 84; **Erem ve Toroslu**, 218; **Göktürk**, 371; **Gözübüyük**, 441; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1151.

⁴⁸⁰ **İçer**, 196.

bulunulmamış olsa bile tanık, yetkili merci huzurunda doğruyu söyleme yükümlülüğü altındadır⁴⁸¹. Bu bağlamda tanıklıktan çekinme hakkı bulunan tanığa bu hususun hatırlatılmaması da yalan tanıklık suçunun oluşumunu engellemez⁴⁸². Nitekim TCK'nın 273. maddesi ile bu husus şahsi cezasızlık veya daha az ceza verilmesini gerektiren şahsi bir sebep olarak öngörülmüştür (m. 273/1-b). Kanun koyucu da tanığa çekinme yetkisinin hatırlatılmamasının suçun oluşmasını engellemeyeceğini kabul etmiştir⁴⁸³.

Yemin verilerek dinlenmesi gereken bir tanığın yeminsiz olarak dinlenmiş olması da suçun oluşumu etkilemez⁴⁸⁴. Tanığa yemin ettirilmemesi onun doğruyu söyleme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Ancak gerçeğe aykırı tanıklığın yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili mercii önünde yapılması suçun nitelikli halini oluşturur. Belirtmek gerekir ki, bu halde de tanığın yemin edip etmemesi bir önem arz etmez, nitelikli halin oluşması bakımından önemli olan tanık dinleyen merciin yemin ettirmeye yetkili bir merci olmasıdır⁴⁸⁵.

2.3.1.5. Netice

Fiilin dış dünyada meydana getirdiği değişiklik suçun netice unsurunu oluşturmaktadır. Elbette bu değişikliğin suçun kanuni tanımında yer verilen nitelikte bir değişiklik olması gerekir⁴⁸⁶.

Her suçun mutlaka bir neticesinin olduğunu savunanlar olduğu gibi neticenin fiilden ayrı ve bağımsız bir kurucu unsur olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. İlk görüşe göre neticesiz suç olmaz, neticesi harekete bitişik suç olabilir. Bu bağlamda, neticenin zaman ve yer bakımından hareketin içinde bulunduğu ve onunla kaynaşmış olduğu durumlarda

⁴⁸¹ Koçer, 154; Meran, 276; Müller, Kommentar, §153 Rn. 34; Bkz. aksi görüş için, Hettinger ve Bender, 580.

⁴⁸² Göktürk, 371; Gözübüyük'e göre tanıklıktan çekinme hakkı olanlara dinlenmelerinden önce bu haklarının hatırlatılmaması halinde yalan tanıklık suçu oluşmaz. Ancak yazar bu değerlendirmesi ile çelişen biçimde bu halin cezadan muafiyet gerektiren özel bir hal olarak nitelendirmiştir. Bkz. Gözübüyük, 336; Kanaatimizce, cezayı kaldıran bir sebebin söz konusu olabilmesi için öncelikle suçun oluşmuş olması gerekir.

⁴⁸³ Malkoç, 2486 vd; Meran, 276; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1151.

⁴⁸⁴ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1216; İçer, 200; Göktürk, 371 vd.

⁴⁸⁵ Göktürk, 371 vd.; Gözübüyük, 336; Koçer, 155.

⁴⁸⁶ Hakeri, 181; Özgenç, Genel Hükümler, 178.

neticesi hareket bitişik suç, zaman ve yer bakımından hareketten sonra meydana geldiği durumlarda ise neticesi hareketten ayrılabilen suç söz konusu olur⁴⁸⁷. İkinci görüşe göre ise ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi kanuni tipte aranmamışsa hareketin gerçekleştirilmesi ile suç tamamlanmış olur. Bu tür suçlar sırf hareket suçu niteliğindedir⁴⁸⁸.

Yalan tanıklık suçu bakımından suçun tamamlanması için gerçeğe aykırı beyanda bulunulması yeterli olup ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamıştır. Buna göre yalan tanıklık suçu sırf hareket suçu niteliğindedir. Yalan tanıklık suçunun oluşması, gerçeğe aykırı beyanın uyumsuzluğu sona erdirecek karara etkili olmasına bağlı değildir. Suçun oluşması için mutlaka adaletin yanıltılmış olması gerekmez. Tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulca verilecek kararın ya da mahkemece verilecek hükmün yalan tanıklığa dayanması ya da yalan tanıklığın bu sonuca etkili olması gerekmemektedir⁴⁸⁹. Kanun koyucu suçun oluşması için bir zararın meydana gelmesini ya da somut bir tehlikenin ortaya çıkmasını aramamıştır. Gerçeğe aykırı tanıklık yapılması ile adaletin yanlış yola sevk edilmesi tehlikesinin doğmuş olduğu kabul edilmektedir. Suç bu nedenle soyut bir tehlike suçudur. Zararın meydana gelmesine ilişkin olarak kanun koyucu neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller ihdas etmiştir⁴⁹⁰.

Yalan tanıklık suçu gerçeğe aykırı tanıklığın yapılması ile tamamlanıp bittiğinden aynı zamanda ani suçtur. Ani suçlar, hareketin yapılmasıyla ya da neticenin gerçekleşmesi ile tamamlanan ve aynı anda biten suçlardır⁴⁹¹.

⁴⁸⁷ **Hakeri**, 182.

⁴⁸⁸ **Koca ve Üzülmüş**, 127 vd.

⁴⁸⁹ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 161; **Kudlich**, §153, Rn. 2; **Malkoç**, 2481; **Maurach vdy.**, Besonderer Teil, 281; **Rengier**, 51; **Schmidt ve Priebe**, 356; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 740; **Taner**, Ceza Hukuku, 97; **Tezcan vdy.**; 1232; **Wessels vdy.**, 246; **Yaşar vdy.**, 8189. İsviçre ceza hukukunda hâkimin kararı üzerinde hiçbir etkisi bulunmayacak ancak dava konusu ile bağlantılı hususlara ilişkin yalan beyanda bulunulması cezanın azaltılmasını gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir. Bkz. **Trechsel ve Pieth**, Art. 307 Rn. 20.

⁴⁹⁰ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1215; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 237; **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 161; **Meran**, 272; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1147; **Tezcan vdy.**, 1232; **Ünver**, Adliye Karşı, 200; **Yaşar vdy.**, 8189.

⁴⁹¹ **Artuk vdy.**, Genel Hükümler, 268.

Yargıtay, önceleri gerçeğe aykırı beyanların hükme esas alınmaması durumunda yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı şeklinde kararlar vermiştir. Bu yönde bir kararında Yargıtay, “*Yalan tanıklık yaptığı kabul edilen sanığın gerçeğe aykırı beyanlarının, hükme dayanak yapılıp yapılmadığı, vicdani kaniyi oluşturup oluşturmadığı araştırılmadan*” mahkûmiyet hükmü kurulamayacağı sonucuna varmıştır⁴⁹². Yukarıda yaptığımız değerlendirmeler ve suç tipi bağlamında söz konusu kararları isabetli bulmak mümkün değildir. Nitekim Yargıtay daha sonra, yalan tanıklık suçunun oluşması için tanık beyanının hükme esas alınmasına gerek olmadığı yönünde karar vermiştir. Buna göre; tanık beyanının takdiri delil niteliğinde bulunması ve gerçeğe aykırı beyanın davanın sonucuna etkili olmaması yalan tanıklık suçunun oluşumu engellemez⁴⁹³.

Fail, gerçeğe aykırı tanıklık yaptıktan sonra davanın zamanaşımına uğramış olması ya da affedilmesi durumunda suç varlığını devam ettirir⁴⁹⁴. Bunlar, nitelik olarak suçu etkileyen değil davayı düşüren sebeplerdir. Ancak gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanık, af kanunu yürürlüğe girdiği, zamanaşımı süresinin dolduğu veya muhakeme şartının gerçekleşmediğinin kesin olarak anlaşıldığı tarihten sonra dinlenmiş ise yalan tanıklık suçunun oluşmadığı kabul edilmelidir⁴⁹⁵. Bu halde gerçeğe aykırı tanıklığın hükmü etkileme ihtimali bulunmamaktadır.

⁴⁹² Yargıtay 4. CD, 24.04.2012, E. 2010/16118 K. 2012/9645 (**Nas**, 200); Aynı yönde; “*Tarla vaadi karşılığı yapılan evlilik olayına ilişkin doğrudan bilgi ve görgüsü bulunmayıp taraflar ile ilgisi olmadığı savunması yöntemince tartışılıp reddedilmeyen ve şufa davasında verilen kararın gerekçesinde de yazılı delilin esas alınıp tanık anlatımlarına itibar edilmediğinin belirtilmesi karşısında, suçun hukuka aykırılık ögesinin ne suretle oluştuğu açıklanmadan...*” Yargıtay 4. CD, 21.11.2012, E. 2011/7408 K. 2012/26269 (**Nas**, 200).

⁴⁹³ “*Antalya 2. İş Mahkemesinin 2011/151 esas sayılı dosyasının 09.03.2012 tarihli duruşmasında yeminli tanık olarak dinlenen sanığın gerçeğe aykırı olduğu mahkeme tarafından da kabul edilen beyanının, yalan tanıklık suçunu oluşturacağı hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden takdiri delil niteliğinde bulunan gerçeğe aykırı beyanın iş mahkemesinde görülmekte olan davanın sonucuna etkili olmadığı gerekçesiyle sanığın beraatine karar verilmesi, ...*” Yargıtay 9. CD, 15.04.2014, E. 2014/2325 K. 2014/4631 (**Yargıtay Karar Arama**); Yargıtay’ın ETCK döneminde de aynı yönde karar verdiği görülmektedir. “*Hadise hakkındaki malumatını gizlemek suretiyle yalan şahadette bulunan kimsenin TCK’nun 286. maddesine göre cezalandırılabilmesi, yalan şahadetin şahadet edilen davada verilen hükme müessir olması şartına bağlı değildir*”. Yargıtay CGK, 04.01.1937, E. 1937/4 – 28 K. 1937/1 (**Önder**, Özel Hükümler, 323).

⁴⁹⁴ “*Sanığın yalan şahadette bulunduğu iddia olunan esas davanın, sonradan çıkan af kanunu ile ortadan kalkmış olması, olayla ilgili olarak hafifletici bir sebep olarak kabul edilemeyeceğinden...*” Yargıtay 4. CD, 16.05.1961, E. 1961/1911 K. 1961/2206 (**Önder**, 322).

⁴⁹⁵ **Nas**, 203; **Ölmez**, 53; **Önder**, 322.

Tanık gerçeğe aykırı ancak dava konusu ile hiçbir ilgisi bulunmayan beyanlarda bulunmuş olabilir. Bu halde söz konusu beyanlar suçla korunan hukuki değeri hiçbir biçimde tehlikeye atamayacak nitelikte olduğundan yalan tanıklık suçunu oluşturmadığı kabul edilmelidir⁴⁹⁶. Örneğin; adam yaralamaya ilişkin görülmekte olan bir ceza davasında olayın gerçekleştiği sırada sokaktan geçen görgü tanığının olaya ilişkin bilgisini doğru olarak beyan etmesi ancak orada bulunma sebebine ilişkin olarak farklı beyanda bulunması halinde yalan tanıklık suçu oluşmaz. Bu halde tanığın oradan ne sebeple geçtiğinin dava konusu ile ilgisi bulunmayıp, bu hususa ilişkin tanığın gerçeğe aykırı beyanları suç tipini oluşturmaya elverişli değildir.

2.3.1.6. Nedensellik Bağı

Nedensellik bağı, neticenin fiilden kaynaklanması zorunluluğunu ifade eder. Failin meydana gelen neticeden sorumlu tutulabilmesi için ortaya çıkan neticenin onun eseri olması gerekir⁴⁹⁷. Netice unsuruna suç teorisi içerisinde verilen yerin benimsenen görüşe göre farklılık gösterdiğini belirtmiştik. Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni tipte netice unsuruna yer verilmediğinden nedensellik bağının tespiti bu suç bakımından bir sorun arz etmez⁴⁹⁸. Ancak suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinden sorumluluğun doğabilmesi için, gerçeğe aykırı tanıklık ile ağır netice arasında nedensellik bağı bulunması gerekir.

2.3.2. Tipikliğin Manevi Unsuru

Tipikliğin manevi unsurları failin içsel durumu ve tasavvur dünyasına ait olan unsurları ifade eder⁴⁹⁹. Tipik haksızlığın oluşması için maddi ögenin yanı sıra fail ile fiil arasında manevi bir bağın da bulunması gerekir⁵⁰⁰. Fiilin sübjektif olarak faile isnat edilebilmesi için, failin haksızlığın unsurları bakımından kasten ya da taksirle hareket etmesi aranır.

⁴⁹⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1217; Feyzioğlu, Tanıklık, 243; Tezcan vdy., 1234.

⁴⁹⁷ Hakeri, 196.

⁴⁹⁸ Koca ve Üzülmez, 129; Özgenç, Genel Hükümler, 179.

⁴⁹⁹ Rengier, 46.

⁵⁰⁰ Özgenç, Genel Hükümler, 227.

Bazı suç tiplerinde kast yanında failin belli bir maksat veya saikle hareket etmesi gerekir. Maksat ve saik de tipikliğin sübjektif unsurlarındandır⁵⁰¹.

Yalan tanıklık suçu, yalnızca kasten işlenebilir. Tanığın, taksirle gerçeğe aykırı beyanda bulunması suç olarak tanımlanmamıştır. Suçun oluşumu bakımında failin kastı yeterlidir; hangi amaç veya saikle hareket ettiği önemli değildir. Bu nedenle masum olan bir kimseyi kurtarmak amacıyla yapılan gerçeğe aykırı tanıklık da suçtur⁵⁰². Failin herhangi bir korku ya da kaygı ile hareket etmiş olmasının kastı üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır⁵⁰³. Kast unsurunun oluşması bakımından kişinin; beyanının tanık sıfatıyla alındığını, kendisini dinleyen merciin tanık dinleme yetkisinin bulunduğunu, gerçeğe aykırı biçimde açıklamalarda bulunduğunu ve gerçeği gizlediğini bilmesi yeterlidir⁵⁰⁴. Suçu gerçeği gizleyerek işleyen tanığın, gizlediği hususların ispat konusu ile bağlantılı olduğunu da bilmesi gerekir⁵⁰⁵.

Kişi, tanık sıfatı ile beyanda bulunduğu farkında değil ise kasten hareket ettiği söylenemez. Bu bağlamda, şüpheli sıfatıyla beyanda bulunduğunu düşünen bir tanık, suçun maddi unsurlarında hataya düşmüştür. Failin düştüğü bu hata ise yalan tanıklık suçu bakımından kastını ortadan kaldırır (TCK m. 30/1). Ayrıca failin önünde hazır bulunduğu merciin tanık dinleme yetkisi bulunduğunu da bilmesi gerekir⁵⁰⁶. Ancak merciin tanık dinleme yetkisi dışında yemin ettirme yetkisinin de bulunup bulunmadığını

⁵⁰¹ Koca ve Üzülmez, 144 vd.

⁵⁰² Artuk vdy., Özel Hükümler,1224; Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 162; Göktürk, 384; Malkoç, 2487.

⁵⁰³ Feyzioğlu, Tanıklık, 244; Parlar ve Öztürk, 187; “Sanığın Cumhuriyet savcısına verdiği 29.08.2006 tarihli ifadesinde; Şafak Özkan ve arkadaşlarının Abdurrahman Akyıldız ve Hasari Aksoy’u kendisinin çalıştığı işyerinde döverek bu şahısların üzerinde bulunan 5 adet bileziği, yükleri ve saatlerini aldıklarını gördüğünü açıkça beyan ettiği, bu konuyla ilgili Osmaniye 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yapılan yargılamada ise bu olayı görmediğini Abdurrahman’ın lehlerine tanıklık yapmasını istemesi üzerine kendisine zarar vereceklerinden korktuğu için belirtilen şekilde ifade verdiğini beyan ettiğinin tüm dosya kapsamından anlaşılması karşısında, sanığın sübuta eren yalan tanıklık suçundan mahkumiyeti yerine yazılı gerekçe ile beraatine karar verilmesi...” Yargıtay 9. CD, 27.03.2013 E. 2013/7754 K. 2013/4657 (Koçer, 164).

⁵⁰⁴ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1223; Heghmanns, 534; Göktürk, 385; Koçer, 163 vd; Önder, 330; Ünver, Adliye Karşı, 202; Wessels vdy., 249.

⁵⁰⁵ Heghmanns, 532; Vormbaum, Kommentar, §153 Rn. 104.

⁵⁰⁶ Bosch ve Schittenhelm, Vorbem §153 Rn. 32; Göktürk, 387; Kudlich, §153 Rn. 20; Vormbaum, Kommentar, §153 Rn. 101; Wessels vdy., 249.

bilmesi gerekmez. Bu husus tipikliğin normatif bir unsuru olup failin bu kavramların hukuki anlamını bilmesi gerekmemektedir⁵⁰⁷.

Bir görüşe göre tanık, (A) hakkında değil hataya düşerek (B) hakkında yalan beyanda bulunur ise bu hatası esaslı bir hata olmadığından kastını kaldırmaz ve yalan tanıklık suçundan sorumluluğu devam eder⁵⁰⁸. Bu görüşe göre örneğin, birden fazla sanığın bulunduğu bir davada tanık, sanık (A) hakkında yalan beyanda bulunma iradesi ile duruşmaya gelip, kendisine gösterilenin (A) olduğunu düşünerek (B) hakkında yalan beyanda bulunursa kişide hataya düşmüştür ve bu hatasından yararlanamayacaktır. Ancak duruşmada tanıktan, (A) hakkında bildiklerini söylemesi istendiğinde, görmüş olduğu kimsenin (A) kişisi olduğunu düşünen tanığın, bu hatası sebebiyle (A) kişisi hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunması kanaatimizce suç oluşturmaz. Bu halde tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunma kastı yoktur. Tanık kendi algılama biçimine göre doğru olduğunu sandığı şeyleri beyan etmektedir. İlk örnekte tanık kendi algılama biçimine aykırı biçimde beyanda bulunma iradesi ile gelmiş ancak kişide hataya düşerek ve yine kendi bilgi ve görgüsüne aykırı biçimde beyanda bulunmuştur. Bu nedenle suçun oluştuğu kabul edilmelidir. İkinci örnekte ise tanık kendi bilgi ve görgüsüne göre doğru olduğunu düşündüğü şeyi beyan etmektedir. Bu örnekte tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunma yönünde kastı olmadığından yalan tanıklık suçunun oluşmadığı kabul edilmelidir.

Bir görüşe göre, yalan tanıklık suçu yalnızca doğrudan kastla işlenebilir. Suçun olası kastla işlenemeyeceğini savunan bu görüşe göre; fail gerçeğe uygun olup olmadığı konusunda şüphe içinde bulunduğu bir olayı, şüphesinden bahsetmeksizin anlatır ise bu halde yalan tanıklık suçu oluşabilir. Ancak bu durumda failin olası kastla hareket ettiği söylenemez. Fail, olaya ilişkin beyanının gerçek olmayabileceği bilinci ile hareket etmekte ve söz konusu durumu yetkili mercilere bildirmemektedir. Bu halde failin doğrudan kast ile hareket ettiğinin kabulü gerekir⁵⁰⁹.

⁵⁰⁷ Koca ve Üzülmez, 160 vd.

⁵⁰⁸ Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 163.

⁵⁰⁹ Meran, 282.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, suçun olası kastla işlenmesi mümkündür⁵¹⁰. Örneğin; failin, kendisinden bilgisi sorulan olaya ilişkin olarak ayrıntıları tam olarak hatırlayamadığı veya bilgisinin doğruluğundan emin olamadığı durumlarda, kendisini dinleyen mercie bu hususta şüphelerini belirtmeksizin beyanda bulunması halinde olası kast ile hareket ettiği sonucuna varılmalıdır. Nitekim tanık bu halde beyanlarının gerçeğe uygunluğu bakımından kuşku duymakta, huzurunda beyanda bulunduğu mercii yanlış yola sevk edebileceğini öngörmektedir⁵¹¹. Suçun olası kastla işlenmesi halinde yalan tanıklık suçunun faili hakkında hükmedilen cezada TCK m. 21/1’de belirtilen oranda indirim yapılacaktır.

Beyan gerçeğe aykırıysa ve tanığın kastı da gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönünde ise yalan tanıklık suçu oluşabilir. Yalan beyan ile yanlış beyanı ayıran kıstas failin kastıdır⁵¹². Fail, gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunu bilmelidir. Fail, beyanlarının gerçeğe aykırı olduğunu bilmeksizin, olaya ilişkin bazı detayları yanlış hatırlıyor olması sebebiyle ya da olayın gerçekleşme şekline ilişkin kendisinde oluşan kanaate bağlı olarak açıklamada bulunur ise kasten hareket ettiği söylenemeyecektir. Gerçeğin gizlenmesi bakımında da benzer değerlendirme yapılmalıdır. Tanığın suskunluğunun sebebi unutulması ise bu halde yalan tanıklıkta bulunmak yönünde bir kastının varlığından söz edilemez⁵¹³. Bu halde tanık unutkanlığı ya da dalgınlığı neticesinde gerçeğe aykırı beyanda bulunduğundan kasten hareket etmemiştir ve yalan tanıklık suçu oluşmaz⁵¹⁴. Fail hakkında yalan tanıklık suçundan hüküm kurulabilmesi için kastının tespit edilmesi gerekir⁵¹⁵.

⁵¹⁰ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1223; Bosch ve Schittenhelm, §153 Rn. 7; Bozalan, 68; Heger, §153 Rn. 5; Göktürk, 386; Kudlich, §153 Rn. 19; Müller, Kommentar, §153 Rn. 68 ve 70; Ölmez, 80; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1156; Parlar ve Öztürk, 187; Schmidt ve Priebe, 356; Tamer Aslan, 65; Tezcan vdy., 1238; Vormbaum, Kommentar, §153 Rn. 100; Yaşar vdy., 8194.

⁵¹¹ Kudlich, §153 Rn. 19; Müller, Kommentar, §153 Rn. 70; Tamer Aslan, 65; Ünver, Adliye Karşı, 203.

⁵¹² Eğilmez, Şehadet I, 400; Feyzioğlu, Tanıklık, 244.

⁵¹³ Canpolat, 78; Göktürk, 386.

⁵¹⁴ Bozalan, 68; Hafızoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 163; Koçer, 164; Meran, 282; Parlar ve Öztürk, 187; Tezcan vdy., 1238.

⁵¹⁵ “Kasten yalan söyleyene veya gerçeği gizleyene yalancı tanık denir. Yalan, gerçeğin kasten değiştirilmesidir. Yanılgıya düşülerek ve bilinmeyerek söylenen gerçek dışı sözlerde yalan tanıklık suçunun unsurlarının varlığından söz edilemez” Yargıtay CGK, 12.05.1980, E. 1980/8 – 139 K. 1980/203 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). “Tanığın gerçeğe aykırı her beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır. Bu

Failin beyanlarının daha önceki ifadeleri veya diğer tanık beyanları ile çelişmesi de tek başına yalan tanıklık kastının bulunduğunu göstermez. Failin kastının tespiti tüm delil durumu göz önünde bulundurularak yapılmaz⁵¹⁶. Elbette çelişki bulunması tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu yönünde bir şüphe uyandırabilir. Oluşan şüphe üzerine tanığın kastının bulunup bulunmadığı, hâkim tarafından tespit edilecektir. Her halükârda tanığın kasten gerçek dışı beyanda bulunduğu ispatlanmalıdır. Yargıtay bir kararında tanık beyanlarının aksi yönünde verilmiş bir mahkeme kararının bulunmasını dahi gerçeğe aykırı beyanda bulunulduğu yönünde yeterli bir ispat olarak değerlendirmemiştir⁵¹⁷.

Tanıkların adli olaylara ilişkin, olaydan sonra bilgi edinmesi, tanığın sorgulanması sırasında yönlendirici ya da onaylayıcı bir tutum sergilenmesi, olay üzerinden çok zaman geçmesi gibi haller tanığın belleğinde değişimlere sebep olmaktadır. Bu gibi hallerde tanık, gerçeğe uygun beyanda bulunduğunu düşünmekte ancak aslında beyanı ilk görgüsü ve olayın oluş biçimi ile çelişmektedir. Olayla ilgili sorgulanan tanık, kendisine olayın oluşu esnasında farkında olmadığı ve onun için önemli olmayan olaylar hakkında sorular sorulduğunda, “öyle olmuş olmalı” diyerek çeşitli ayrıntıları hikayesine eklemeye başlamaktadır. Tanık daha sonra çeşitli kaynaklardan, olaya ilişkin gördükleriyle bazı açılardan çelişen birtakım yeni bilgiler de öğrenebilmektedir. Tanığa yöneltilen sorular

sebeple tanığın doğru sandığı açıklamaların objektif olarak gerçek dışı olması bu suçun oluşması için yeterli değildir. Tanığın bilinçli olarak gerçekten ayrılması gerekmektedir. Bu itibarla tanık, beyanında samimi olduğu ve algıladığı olayı tamamen algılayış biçimi içinde açıkladıysa yalan beyanda bulunmuş sayılmamalıdır. Zira yalan gerçeğin kasten değiştirilmesi olup yanılma ve ihmâl ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde, yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir” Yargıtay CGK, 8.5.2018, E. 2015/9 – 177 K. 2018/205 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**).

⁵¹⁶ “Sanığın, Sulh Ceza Mahkemesinin 2002/530 esas sayılı dosyası üzerinden yürütülen yargılama sırasındaki tanıklığı ile diğer tanıkların anlatım biçimi arasındaki çelişkinin, anılan davada vicdani bir kanıyı oluşturabileceği ve yalan tanıklık için kanıt olamayacağı gözetilmeden yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması...” Yargıtay 4. CD, 03.10.2007, E. 2006/3657 K. 2007/7651 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**); “Ceza muhakemesinde, soruşturma aşamasında beyanda bulunmuş olan bir tanık, beyanlarını kovuşturma aşamasında aynı berraklıkta tekrar edemeyebilir. Nitekim yargılama sürecinin uzunluğu dikkate alındığında, geçen zaman zarfında kişilerin tanıklık ettikleri olayla ilgili ayrıntıları unutmaları çok muhtemeldir. Bu nedenle tanık beyanının özünde aynı olması halinde tanık beyanına itibar edilmelidir.” Bkz. **Birtek**, 118.

⁵¹⁷ “...sanıkların Adana 2. İcra Tetkik Mercii Hakimliğindeki, bildiklerinin açıklamaya yönelik tanıklıklarının hangi nedenle gerçek dışı olduğu saptanmadan, anlatımlarının istihkak iddiası davasının reddine ilişkin anılan mahkeme kararına ters düştüğü biçimindeki yasal olmayan gerekçe ile hükümlülük kararı verilmesi...” Yargıtay 4. CD, 05.12.2000, E. 2000/8513 K. 2000/8526 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**).

ve sonradan edindiği bilgiler, tanığın olaya ilişkin belleğini etkilemekte ve tanık kendi orijinal gözlemleri olduğunu düşünerek beyanda bulunabilmektedir⁵¹⁸. Belleğin oluşması, saklanması ve beyan sırasında geri çağırılması psikolojik bir süreçtir ve tanık tüm bu aşamalarda dışarıdan gelen etkilere açıktır. Ancak tanık hatırladıklarından hangisinin kendi algısı olduğunu ayırt edememektedir⁵¹⁹. Bu halde tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönünde bir kastı bulunmamaktadır⁵²⁰.

Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri bakımından ise failin mutlaka kastının bulunması gerekmez. Failin ağır netice bakımından en azından taksirinin bulunması yeterlidir. Ancak 272. maddenin 5. fıkrası açısından ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. Kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma suçu yalnızca kasten işlenebileceğinden, failin bu suç nedeniyle dolaylı fail olarak sorumlu tutulabilmesi için ağır netice bakımından en azından olası kastla hareket ediyor olması aranmalıdır⁵²¹.

Fail, bir başkasının cebir yahut tehdidi nedeniyle ya da yönlendirmesi nedeniyle de gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olabilir. Bu gibi hallerde de failin suç işlemeye yönelik kastı bulunduğundan suç oluşmaktadır. Ancak cebir ve tehdit failin kusurluluğunu ortadan kaldırdığından faile ceza verilemeyecektir. Cebir ya da tehdidi kullananlar ile yönlendiren kimselerin sorumluluğu ise iştirak kuralları çerçevesinde belirlenmelidir. Söz konusu ihtimallere ilişkin değerlendirme iştirak başlığı altında yapılacaktır⁵²².

⁵¹⁸ Bir tanığın gözlemlediği olaydan sonraki ilk bildirim bağımsız bellek olarak adlandırılmaktadır. Soru biçimlerinin görgü tanıklarının beyanlarının doğruluğuna etkisi üzerine yapılan çalışmalar, bağımsız bellek bildirimlerinin sorgulamaya oranla daha genel ve kısa olsa da daha doğru olduğunu göstermiştir. Bkz. **Er, Nurhan** ve diğer yazarlar. *Görgü Tanığının Bellek Yanılsamaları ve Güven Kararları: Bağımsız Bellek Bildirimlerinden Sonraki Test ve Soru Türü Değişkenlerinin Etkisi*. Türk Psikoloji Dergisi, 20 (56), 2005, s. 53 – 54. Tanığın beyanı alınırken ona yöneltilecek sorulara özellikle dikkat edilmelidir. Zira telkin edici sorular tanığın beyanını, etki altında kalarak farklı şekillerde vermesine yol açabilecektir. Bu nedenle, tanığa sorulacak sorular özenle seçilmeli, yönlendirici nitelikte bir sorgulamadan kaçınılmalıdır. Bkz. **Ergül**, 1029

⁵¹⁹ **Alpar**, Gül ve diğer yazarlar. *Görgü Tanıklığında Bellek Hataları: Olay Sonrası Bilginin ve Tuzak Soruların Hatıra ve Kaynak İzleme Üzerindeki Etkisi*. Türk Psikoloji Yazıları, 10 (20), 2007, s. 6.

⁵²⁰ "...bu eylemin bilerek, isteyerek yani kasten işlenmesi gerekir. Kastan yalan söyleyen, gerçeği gizleyene yalancı tanık denir. Yalan, gerçeğin kasten değiştirilmesidir. Ancak; yanılarak, ihmal ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde yalan şahadet suçunun unsurlarının varlığını kabul olanaksızdır" Yargıtay CGK, 17.03.1980, E. 1980/4 – 74 K. 1980/103 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

⁵²¹ **Göktürk**, 382.

⁵²² Bkz. 4.2.1.3. numaralı başlık.

2.4. HUKUKA AYKIRILIK

Hukuka aykırılık unsuru⁵²³, tipik fiilin tüm hukuk düzeni ile çatışma halinde olmasıdır. İşlenen fiilin tipik olduğu tespit edildikten sonra bu fiille ilgili hukuka aykırılık değerlendirmesi yapılacaktır. Fiili hukuka uygun hale getiren bir nedenin bulunmadığının tespit edilmesi durumunda, suçun oluştuğu sonucuna varılacaktır. Belirtmek gerekir ki, bir fiilin hukuka aykırılığının tespitinde yalnızca ceza hukuku kuralları dikkate alınmaz. Hukuka aykırılık bir bütündür, fiilin tüm hukuk düzenine aykırılığıdır. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenleri ceza hukuku dışında özel hukuktan ya da kamu hukukundan doğabileceği gibi örf ve adetten de doğabilir⁵²⁴.

Hukuka uygunluk nedenleri fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran ve suçun oluşmasını engelleyen nedenlerdir. Hukuka uygunluk nedenleri yalnızca TCK'da düzenlenenlerle sınırlı değildir. TCK'da yer alan hukuka uygunluk nedenleri ise; kanun hükmünü yerine getirme (m. 24/1), meşru savunma (m. 25/1), hakkın kullanılması (m. 26/1) ve ilgilinin rızasıdır (m. 26/2).

Yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen değer, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına ilişkin toplumun menfaati ve kişilerin adil yargılanma hakkıdır. Bu bakımdan aleyhine yalan tanıklık yapılması konusunda ilgilinin gösterdiği rızanın fiili hukuka uygun hale getireceği düşünülebilir. Ancak rıza sadece kişinin üzerinde mutlak surette tasarrufta bulunabileceği bir hak bakımından hukuka uygunluk nedeni olabilir⁵²⁵. Adil yargılanma hakkının böyle bir nitelik gösterdiği ise söylenemez. Yargılamaların adil biçimde yapılmasında ilgilisi kadar toplumun da yararı bulunmaktadır.

Öğretide bir görüşe göre; tanığın kendisi ve yakınları aleyhine tanıklıktan çekinmesi hali suçun hukuka aykırılık unsuru bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Buna göre; tanık

⁵²³ Hukuka aykırılığın suçun bir unsuru olmadığı, suça içkin bir özellik olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bkz. **Toroslu ve Toroslu**, 117.

⁵²⁴ **Hakeri**, 313 vd; **Koca ve Üzülmöz**, 262 – 265.

⁵²⁵ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 251; **Koca ve Üzülmöz**, 292; “Yapısı gereği, bu suç bakımından bir hukuka uygunluk nedeninden söz edilemez. İlgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni de uygulanamaz. Zira, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden bahisle aleyhine tanıklık yapılan kişinin mağdur olduğu kabul edilse dahi; bu suç adliye karşı işlenen suçlar arasında düzenlenmiştir.” Bkz. **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1155.

CMK'nın 48. maddesi ile kendisine tanınmış olan çekinme hakkını kullanır ise bu durumda artık suçun hukuka aykırılık unsurunun oluşmadığı sonucuna varılmalıdır. Hakkın kullanılmaması ve gerçeğe aykırı beyanda bulunulması halinde ise yalan tanıklık suçu oluşacaktır⁵²⁶. Ancak kanaatimizce, tanığın çekinme hakkını kullanması bir hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilmemelidir. Suçun oluşması tipik ve hukuka aykırı bir fiilin bulunmasına bağlıdır. Fiille ilgili hukuka aykırılık değerlendirmesi ise ancak tipik bir fiilin bulunduğu tespit edildikten sonra yapılabilir. Tanığın çekinme yetkisini kullandığı durumlarda yalan tanıklık suçu bakımından tipik bir fiilin bulunduğu bahsedilemez. Çünkü bu hallerde tanık, çekinme yetkisini kullanarak, açık bir biçimde susmaktadır. Tanık sıfatıyla herhangi bir beyanda bulunulmadığından gerçeğin gizlenmesi suretiyle yalan tanıklık yapıldığı söylenemez. Bu nedenle tanığın kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme hakkını kullanması durumunda suçun hukuka aykırılık unsurunun bulunmaması nedeniyle yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı yönündeki değerlendirmeye katılmıyoruz⁵²⁷.

Tanıklık yapmak kamusal bir görevdir ve bir uyuşmazlık hakkında beyanı alınmak üzere çağrılan kimse doğruyu söylemek zorundadır. Yalan tanıklığın hukuka aykırılık içeriği doğruyu söyleme yükümlülüğünden ihlalinden doğar. Suç tipinin bu niteliği ve tanıklığın gerçeğe uygun yapılması konusunda tüm toplumun menfaati bulunduğundan yalan tanıklık suçu bakımından herhangi bir hukuka uygunluk nedeninin gerçekleşmesi mümkün değildir⁵²⁸.

2.5. KUSURLULUK

Kusurluluğun suçun bir unsuru olup olmadığı noktasında Türk öğretisinde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu bağlamda bazı yazarlar suçtan bahsedilebilmesi için kanuni tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu bir eylemin bulunması gerektiği görüşündedir⁵²⁹. Bir diğer görüşe göre ise, haksızlık ve kusurluluk farklı kavramlar olup, tipe uygun ve hukuka aykırı bir fiilin varlığı suçun oluşması için yeterlidir. Kusur, failin ceza

⁵²⁶ Ünver, Adliyeye Karşı, 210.

⁵²⁷ Göktürk, 386 vd.

⁵²⁸ Göktürk, 386; Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 162; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1155.

⁵²⁹ Dönmezer ve Erman, 457; Hafizoğulları ve Özen, Genel Hükümler, 240; İçel, Genel Hükümler, 243 vd.

sorumluluğunun doğması için gereklidir. Tipiklik başlığı altında yaptığımız değerlendirmede kusurluluğun haksızlığın bir unsuru olmadığını belirtmiştik. Ancak bölüm bütünlüğünün sağlanması açısından kusurluluğa suçun unsurları başlığı altında yer verilmiştir.

TCK'da düzenlenen kusurluluğu etkileyen sebeplerin bir kısmının varlığı halinde fail hiç sorumlu tutulmazken, bir kısmının varlığı halinde ise sorumluluğu azaltılmaktadır. Bu sebepler şöyle sayılabilir: Hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı bir emrin yerine getirilmesi (m. 24/2 – 4), zorunluluk hali (m. 25/2), hukuka uygunluk nedenlerinden meşru savunmanın sınırının heyecan, korku ve telaşla aşılması (m.27/2), cebir ve tehdit (m. 28), haksız tahrik (m. 29), kusurluluğu etkileyen hallerde hata (m.30/3 – 4), yaş küçüklüğü (m.31), akıl hastalığı (m.32), sağır ve dilsizlik (m. 33), geçici nedenler, alkol ve uyuşturucu etkisinde olma (m. 34).

Meşru savunmada sınırın heyecan, telaş ve korku ile aşılması hali yalan tanıklık suçu bakımından uygulama alanı bulamaz. Zira yalan tanıklık suçu bakımından hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleşmesi mümkün değildir.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir biçimde yerine getirilmez (TCK m. 24/3). Faile yalan beyanda bulunması yönünde bir emir verilmesi, suç teşkil edeceğinden kusurunu kaldırmaz. Bu halde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın sorumluluğu devam edecektir.

Fail, karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir tehdit sonucu yalan tanıklık yapmış ise ceza verilmez. Bu durumda failin eylemi suç tipine uygun olmakla beraber, cezalandırılması mümkün değildir⁵³⁰. Bu halde cebir, şiddeti korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılacaktır(TCK m. 28). Yalan tanıklık suçunun özgü bir suç olması nedeniyle dolaylı failliğe ilişkin düzenlemenin, bu suç bakımından uygulanma imkânı olup olmadığı ise tartışmalıdır. Söz konusu tartışmalar iştirak başlığı altında ele alınacaktır⁵³¹.

⁵³⁰ Küpper ve Börner, 215; Meran, 282.

⁵³¹ Bkz. 4.2.1.3. numaralı başlık.

TCK'nın 29. maddesine göre; haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kişiye verilecek cezadan belirli bir oranda indirim yapılacaktır. Yalan tanıklık suçu bakımından haksız tahrik hükümlerinin uygulanması mümkündür. Tanık sıfatı ile beyanda bulunan kişinin uğramış olduğu haksızlık nedeniyle duyduğu hiddet veya şiddetli elemin etkisi ile haksızlığı gerçekleştiren kimse aleyhinde tanıklıkta bulunması durumunda kanaatimizce cezası haksız tahrik nedeniyle indirilebilecektir. Ancak tanık olarak beyanda bulunulan zaman ile ilk haksız fiilin işlendiği zaman arasında çoğunlukla uzun bir aralık olacaktır. Haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasında bu zaman aralığı da dikkate alınarak failin haksız fiilin etkisinde suçu işleyip işlemediği değerlendirilmelidir.

Tanıklık yapabilmek için belli bir yaşta olmak gerekmez. Bildiklerini aktarabilme yeteneğine sahip herkes tanık olarak dinlenebilir. Bu kapsamda çocukların tanık olarak dinlenmesi mümkündür. Ancak tanık olarak beyanda bulunan çocuğun yaşı dolayısıyla cezai sorumluluğu doğmayabilir. Kusurluluğu etkileyen sebeplerden “yaş küçüklüğü” TCK m. 31’de düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca çocuklar yaşları bakımından üç gruba ayrılmış ve her yaş kategorisinde yer alan çocukların kusur yeteneği ve ceza sorumluluğu ayrı ayrı belirlenmiştir. On iki yaşını doldurmamış çocukların kusur yeteneği bulunmadığı kanunen kabul edilmiştir. Bunların suç işlemeleri durumunda haklarında yalnızca çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. On iki yaşını bitirmiş ancak on beş yaşını tamamlamamış çocuklar bakımından ise bir değerlendirme yapılacaktır. İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmiş olan çocukların cezası belli oranda indirilerek verilecek, aksi durumunda ise haklarında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilecektir. On beş yaşını bitirmiş ancak on sekiz yaşını tamamlamamış çocukların ise cezası indirilerek verilecektir.

Sağır ve dilsizler bakımından da çocuklarda olduğu gibi yaş bakımından bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre, yirmi bir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizlerin cezai sorumluluğu tamdır. HMK uyarınca sağır ve dilsiz tanıkların beyanları mahkeme huzurunda yazılı olarak alınabilir (HMK m. 263/2). Bu halde yazılı bir biçimde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulması durumunda yalan tanıklık suçunun olduğu kabul edilerek, kanunda öngörülen rejime göre cezai sorumlulukları belirlenmelidir. CMK’da okuma yazma bilen sağır ve dilsizlerin yazarak ve imzalayarak yemin edecekleri hüküm altına

alınmıştır. Bu halde ceza yargılaması sırasında da yazılı biçimde tanıklık yapabilecekleri sonucuna varılabilir. Yazılı biçimde gerçeğe aykırı beyanda bulunan sağır ve dilsiz tanığın cezai sorumluluğu yaşı göz önünde bulundurularak tespit edilecektir (TCK m. 33).

Akıl hastalarının tanıklık etmesi önünde de bir engel yoktur. Tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunan akıl hastalarının cezai sorumluluğu, akıl hastalığının niteliğine göre belirlenmelidir. Akıl hastalığının, beyanda bulunulduğu sırada, failin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olması halinde kişiye ceza verilmeyecek hakkında güvenlik tedbirine hükmolunacaktır (TCK m. 32/1). Akıl hastalığı nedeniyle işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemli olmayan bir derecede azalmış ise bu halde kişinin cezası belirli oranda indirilerek verilecektir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir (TCK m. 32/2).

Yalan tanıklık suçu bakımından zorunluluk halinin uygulama alanı bulamayacağı kanaatindeyiz. Kişinin; kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunmasının TCK'nın 273. maddesi ile öngörülmüş özel bir zorunluluk hali olduğuna ilişkin değerlendirmeler bulunmaktadır⁵³². Kanaatimizce bu hal, özel bir zorunluluk hali olarak nitelendirilemez. Bu konuya ilişkin değerlendirme şahsi cezasızlık nedenleri veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi nedenler başlığı altında yapılacaktır⁵³³.

Tanığın beyan vermesini engelleyecek derecede alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında bulunması durumunda bizce yalan tanıklık suçunun oluşması mümkün değildir. Nitekim tanığın hazır bulunma yükümlülüğü tanık dinleyecek merci önünde bildiklerini aktarabilecek bir biçimde bulunmasını gerektirir. Tanığın beyanda bulunmasını engelleyecek ölçüde bir etki altında bulunduğu durumlarda beyanı alınamayacağından suç da oluşmaz. Yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi bakımından tanığın yetkili merci önünde "beyanda" bulunması gerekir. Alkol ve uyuşturucu madde etkisinin tanığın beyanda dahi bulunamayacağı bir düzeyde olması halinde yalan tanıklık suçu bakımından

⁵³² Ünver, Adliyeye Karşı, 205

⁵³³ Bkz. 5.2.1. numaralı başlık.

tipik fiilin gerçekleşmesi imkansızdır. Örneğin; aldığı uyuşturucu madde etkisi ile beyanı alınmadan evvel fenalaşan tanığın yalan tanıklık suçundan sorumluluğunun doğması mümkün değildir. Bu halde alkol ve uyuşturucu maddenin iradi olarak ya da irade dışında alınması bakımından bir fark bulunmadığı düşüncesindeyiz.

Tanığın beyanda bulunmasını engellemeyecek düzeyde uyuşturucu madde veya alkol etkisi altında bulunması da mümkündür. Bu halde tanık beyanda bulunabilecek durumda olduğundan yalan tanıklık suçunun oluşması kanaatimizce mümkündür. Bu durumda alkol ve uyuşturucu maddenin iradi olarak alınması halinde tanığın cezai sorumluluğu devam edecektir (TCK m. 34). Geçici nedenler bakımından da aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir. Geçici neden tanığın beyanda bulunmasını engellemeyecek nitelikte ise bu halde genel kurallar uygulanır (TCK m. 34/1).

Tanık olarak beyanda bulunan kimseye tanıklık sırasında gerçeği anlatması yönünde hatırlatma yapılacaktır. Bu hatırlatmanın yapılmamış olması hali bizce suçun oluşmasını engellemeyecektir. Bu yönde bir hatırlatmanın yapılmadığı her durumda bir yasak hatasının söz konusu olduğu ise söylenemez. Failin yalan tanıklığın suç oluşturmadığı konusunda kaçınılmaz bir hataya düşüp düşmediği her somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir. Ancak belirtmek gerekir ki tanık beyanı en kadim ispat araçlarından biridir ve gerçeğe uygun bir şekilde beyanda bulunmak tanığın en temel yükümlülüğüdür. Bu nedenle, beyanına başvuru tanığın bu konuda kaçınılmaz bir hataya düştüğü kolaylıkla söylenemeyecektir.

3. BÖLÜM:

YALAN TANIKLIK SUÇUNUN NİTELİKLİ HALLERİ VE NETİCESİ SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ HALLERİ

3.1. SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

Suçun nitelikli halleri, suçun temel şeklinin oluşması bakımından zorunlu olan unsurlara ilave edilen ve cezanın artırılmasını veya azaltılması gerektiren hallerdir. Nitelikli hallerde suçun temel şeklini oluşturan unsurlara ek olarak cezanın artırılmasını ya da azaltılması gerektiren bir neden de bulunmaktadır. Suçu nitelikli hale getiren unsurlar da tipikliğin maddi unsurlarına dahildir. Bu bakımdan failin kastının bu unsurları da kapsamaması gerekir⁵³⁴. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller ise nitelikli hallerden farklı olup, suç oluşturan fiilin doğurduğu neticenin ağırlaşması ile ilgilidir. Bu bağlamda, suçun temel şekline ilişkin cezanın ağırlaşması, neticenin ağırlaşmasından veya başka bir neticenin meydana gelmesinden kaynaklanıyor ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal bulunmaktadır⁵³⁵. Bu ikisi arasındaki en önemli fark kast unsuru bakımından ortaya çıkmaktadır. Nitelikli unsurların failin kastının kapsamında olması gerekirken, failin neticesi sebebiyle ağırlaşmış halden sorumlu tutulabilmesi için ağır netice bakımından taksirinin bulunması yeterlidir (TCK m. 23)⁵³⁶.

Yalan tanıklık suçunun nitelikli halleri, TCK'nın 272. maddesinin 2 ve 3. fıkraları ile öngörülmüştür. Öğretide ağırlıklı olarak, bir ayırım yapılmaksızın 2 ilâ 8. fıkralarında yer alan düzenlemeler cezayı ağırlaştırıcı nedenler ya da nitelikli haller başlığı altında ele alınmaktadır. Ancak 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında yer alan düzenlemeler, neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerdir. Söz konusu haller ayrı bir başlık altında ele alınacaktır.

4926 sayılı mülga Kaçakçılıkla Mücadele Yasası m. 32'de kaçakçılık davalarında yalan tanıklık yapanların cezalarının üçte bir oranında artırılacağına ilişkin bir düzenlemeye yer

⁵³⁴ Koca ve Üzülmöz, 140 – 143.

⁵³⁵ Karakehya, Genel Hükümler, 83.

⁵³⁶ Hakeri, 151; Koca ve Üzülmöz, 143.

verilmişti⁵³⁷. 31.03.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5607 sayılı yeni Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ise bu yönde bir hüküm sevk etmemiştir.

3.1.1. Gerçeğe Aykırı Tanıklığın Mahkeme Huzurunda ya da Yemin Ettirerek Tanık Dinlemeye Kanunen Yetkili Kişi veya Kurul Önünde Yapılması

272. maddenin 2. fıkrasında; “*Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapmak*” cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren bir nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Bu nitelikli hal bakımından gerçeğe aykırı tanıklığın, mahkeme yahut yemin ettirme yetkisini haiz bir merci önünde yapılması gerekmektedir. Tanık dinlemeye yetkili merciin, mahkeme olması ya da yemin ettirme yetkisinin olması suçu nitelikli hale getirmektedir⁵³⁸.

Öğretide bir görüşe göre, TCK'nın 272/2. fıkrası bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. Buna göre, 272. maddenin 1. fıkrası ile öngörülen suç tipinin oluşması için “*hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma*” bulunması gerekir. Oysa 2. fıkranın uygulama alanı bulabilmesi için hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmanın bulunması bir unsur olmayıp, hukuk mahkemeleri önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması da bu kapsamda cezalandırılmaktadır⁵³⁹. Kanaatimizce kanun koyucu suçun nitelikli halini düzenlerken tanık dinleyen kişi veya kurulun niteliğini göz önünde bulundurmıştır. Bu bağlamda yalan tanıklığın mahkeme ya da yemin ettirme yetkisini haiz bir merci önünde yapılması fiilin haksızlık içeriğini artıran bir hal olarak öngörülmüştür⁵⁴⁰. Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kavramının suçla korunana hukuki değer dikkate alınarak geniş biçimde yorumlanması ve devletin adli

⁵³⁷ “(1) Kaçakçılık suçlarını uyduranlar veya başkalarına iftira veya kaçakçılık davalarında yalancı şahitlik yapanlar Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde belirtilen cezalar üçte bir artırılarak cezalandırılır.

(2) Bu fiilleri işleyen kimse, tertip ve uydurmada kullandığı kaçak maddelerden dolayı ayrıca kaçakçılık cezasıyla da cezalandırılır.

(3) Yukarıdaki fıkra belirtilen durumlarda haksız isnatta bulunanlar hakkında genel hükümlere göre tazminat davası açma hakkı saklıdır”.

⁵³⁸ Göktürk, 378; Ünver, Adliye Karşı, 181.

⁵³⁹ Ancak belirtmek gerekir ki, bu yöndeki açıklamalara rağmen yazarlar; 272. maddenin 2. fıkrasında yer alan düzenlemeye suçun nitelikli halleri başlığı altında yer vermişler; suçun temel biçimi açısından tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulun yemin ettirme yetkisinin bulunmaması gerektiği; yemin ettirme yetkisinin bulunması durumunda 2. fıkra ile düzenlenmiş olan nitelikli halden hüküm kurulması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Bkz. Tezcan vdy., 1232, 1235.

⁵⁴⁰ Göktürk, 378; Ölmez, 75.

fonksiyonu kapsamında uyuşmazlıkların çözümüne yönelik süreçlerde yapılan araştırma ve bilgi toplama faaliyeti olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle temel ve nitelikli hal arasındaki ayrımın nedeninin soruşturma kavramı olduğu söylenemeyecektir. Nitelikli halin oluşuma sebebiyet veren mahkeme yahut kanunen yemin ettirmeye yetkili makam önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılmasıdır.

Belirtmek gerekir ki, suçu nitelikli hale getiren unsur yalan tanıklığın mahkeme huzurunda ya da kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili merci huzurunda yapılmasıdır. Nitelikli halin oluşumu bakımından tanığın yemin edip etmemesinin bir önemi bulunmamaktadır⁵⁴¹. Bu nedenle yeminsiz dinlenen tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda suçun temel şeklinden sorumlu olması gerektiği yönündeki görüş kabul edilebilir değildir⁵⁴². Kanun koyucu tanıklığın yeminli olarak yapılmasını değil, yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili merci önünde yapılmasını nitelikli bir hal olarak düzenlemiştir. Yemin etmek nitelikli halin oluşumu için gerekli olsa idi, fıkra düzenlemesinde “*yemin altında*” ya da “*yeminli olarak*” ifadelerinin kullanılması gerekirdi. Ayrıca böyle bir yorum biçimi, mahkemeler önünde yeminsiz bir şekilde tanıklık edebileceklerin yalan söyleyebileceği şeklinde sakıncalı sonuçlara yol açabilecek niteliktedir⁵⁴³.

Yemin ettirmeye yetkili kişi veya kurullardan, Cumhuriyet savcısı, sulh ceza hâkimi, naip hâkim ve idari soruşturmalarda yetkili kişi ve kurullar anlaşılmalıdır⁵⁴⁴. Mahkeme kavramı içerisine istinabe olunan mahkeme de dahil edilmelidir. Aynı şekilde naip hâkim olarak görev yapan hâkimler önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunulması da bu nitelikli hali oluşturur⁵⁴⁵. Türk yargı sistemi içerisinde mahkeme olarak nitelendirilmiş tüm yargı mercilerini bu nitelikli hal kapsamında değerlendirmek gerekir⁵⁴⁶. Bu bağlamda, hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalarda ve ceza

⁵⁴¹ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1216; **Bozalan**, 67; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 241; **Koçer**, 155; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 739.

⁵⁴² **Malkoç**, 2481; **Özbek vdy.**, 1149; **Parlar ve Öztürk**, 184 vd.; **Yaşar vdy.**, 8190.

⁵⁴³ **Nas**, 179 vd.

⁵⁴⁴ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1216; **Hafızoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 164; **İçer**, 205; **Parlar ve Öztürk**, 187.

⁵⁴⁵ **Ünver**, Adliyye Karşı, 194.

⁵⁴⁶ **Tezcan vdy.**, 1235.

yargılamalarında kovuşturma evresinde gerçeğe aykırı tanıklık mahkeme huzurunda yapıldığından suçun nitelikli hali oluşacaktır.

Ceza yargılaması sırasında; tanığın hastalık, malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle duruşmada hazır bulunamayacağına anlaşılması yahut tanığın konutunun mahkemenin yargı çevresi dışında bulunması nedeniyle getirilmesinin zor olduğu durumlarda mahkeme tanığı bir naiple veya istinabe yoluyla dinleyebilecektir (CMK m. 180/1-2). İşte bu gibi hallerde tanığın naip hakim veya istinabe olunan mahkeme önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunması da yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur. Nitekim naip hakim ve istinabe olunan mahkeme kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili mercilerdendir. Ancak belirtmek gerekir ki, tanığın beyanının aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenmesi mümkün ise bu yöntem uygulanarak beyan alınacaktır (CMK m. 180/5). Bu halde tanığın beyanı ses ve görüntü iletişimi ile doğrudan doğruya yetkili mahkemece alınmaktadır.

Hukuk yargılamaları bakımından tanığın yargı çevresi dışında bulunması halinde istinabe suretiyle dinlenmesi mümkündür. Ayrıca hastalığı veya engelli olması nedeniyle gelemeyen tanıkların buldukları yerde dinlenmesi de mümkündür. Bu halde de tanık dinleyen mercii mahkeme sıfatını haiz olduğundan gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde yalan tanıklık suçunun nitelikli hali oluşur (HMK m. 259/3-4).

Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamalar bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. *“Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar”* (AY m. 148/4). Yüce Divan üst düzey kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili işlediği suçları yargılamak üzere kurulmuş bir mahkemedir⁵⁴⁷. Yüce Divan, tıpkı çocuk mahkemeleri gibi özel ceza mahkemesi olarak çalışan yargı yerlerindedir⁵⁴⁸. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'nin

⁵⁴⁷ Arslan, Yüce Divan, 164.

⁵⁴⁸ Arslan, Yüce Divan, 46.

Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamalar sırasında gerçeğe aykırı tanıklık yapılması yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturur.

Disiplin soruşturmalarında tanık dinleyen kişi veya kurula verilen yetkinin kapsamı değişmektedir. Disiplin soruşturmaları başlığı altında, yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili olan kişi ve kurullara yer verdiğimizden burada o açıklamalara gönderme yapmakla yetiniyoruz⁵⁴⁹.

Hukuk mahkemelerinde görülmekte olan davalarda, gerçeğe aykırı tanıklık mahkeme huzurunda yapıldığından suçun nitelikli hali oluşacaktır. Bu davaların görülmesi sırasında yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar suçun temel şeklini oluşturmaz. Nitekim suçun temel şeklinin oluşabilmesi için tanık dinlemeye yetkili merciin mahkeme olmaması yahut yemin ettirme yetkisinin bulunmaması gerekir⁵⁵⁰.

İdari yargılama usulünde tanık dinlenip dinlenmeyeceği ise tartışmalıdır. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların çözümü, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'na tabidir. İdari yargılama, idarenin faaliyetlerinin hukuka uygunluğunun denetlenmesi ve idari işlemlerin yeniden incelenmesi işlevini yerine getirmektedir. Bu işlevi nedeniyle idari yargılamaya hâkim olan ilke ve usuller ceza ve medeni muhakemeden farklılaşmaktadır⁵⁵¹.

İYUK, idari davalarda tanık dinlenilmesine ilişkin bir düzenleme getirmemiştir. İYUK'un 1. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, idari davalarda yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır. Tanık dinlenmesinin yazılı yargılama usulüne aykırı olacağı yönünde görüşler bulunmaktadır⁵⁵². Tanık dinlenmesinin mevcut kanuni düzenlemeler nedeniyle mümkün olmadığı ancak tanık

⁵⁴⁹ Bkz. 2.3.1.4.2.1.5. numaralı başlık.

⁵⁵⁰ Meran, 275; Ölmez, 33; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1150.

⁵⁵¹ Çırakman, Erol. *Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması*. İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Yayınları, 1982, s. 102.

⁵⁵² "...kimi kanıt türleri örneğin ant, tanık gibi kanıtlar, yönetsel yargı yönteminin niteliğine uymadığından, yönetsel yargı yerlerince kullanılmamaktadır." Bkz. Gözübüyük, Şeref. *Yönetsel Yargı*. 35. Baskı, Turhan Kitabevi, 2016, s. 478.

dinlemeye imkân veren hukuki düzenlemelerin yapılması gerektiği yönünde de görüşler bulunmaktadır⁵⁵³.

İYUK'un 31. maddesinde sayılan hususlarda, Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde HMK hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür. Bunlar arasında delil tespiti de bulunmaktadır. Ancak tanık beyanına ilişkin açık bir ifade olmadığından 31. madde düzenlemesinin tanık dinlemeye imkân vermediği ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Danıştay da aynı yönde karar vermektedir⁵⁵⁴. Bir başka görüşe göre ise idari yargılamada bazı durumlarda tanık deliline başvurulması bir ihtiyaçtır. 31. madde düzenlemesinde açıkça tanık delilinden bahsedilmemiş olsa da bunu yasaklayan bir düzenleme de bulunmamaktadır. Bu nedenle içtihat yoluyla tanık dinlenmesi yoluna gidilebilir⁵⁵⁵.

Söz konusu tartışmalar yalan tanıklık suçuna ilişkin değerlendirmelere de yansımaktadır. Bir görüşe göre, İYUK m. 31 düzenlemesi, idari davalarda tanık dinlenmesine imkân verecek nitelikte değildir. Madde düzenlemesi ile idari davalarda tanık dinlenmesine ilişkin bir gönderme yapılmamıştır. Bu sebeple idari davalarda yalan tanıklık suçunun oluşması mümkün gözükmemektedir. Zira idari davalarda yazılı yargılama usulü geçerlidir ve tanık dinlenmesi söz konusu değildir⁵⁵⁶.

AİHM, 27 Ekim 1993 tarihli Hollanda'ya karşı Dombou Beheer B. V. kararında⁵⁵⁷, birinci elden kanıt sunacak tanığın idari yargı yerinde dinlenmemiş olmasını silahların eşitliği ilkesine aykırı bulmuştur. Tanıkları dinleme ve tanıkları sorgulama hakkı AİHS'nin 6/3- d bendi ile güvence altına alınmış haklardandır. AİHM'nin söz konusu kararından yola çıkan bir görüşe göre, idari yargı mercileri de tanık dinleyebilir. Bu

⁵⁵³ Çağlayan, 201 vd.

⁵⁵⁴ "...Anılan Yasa hükümleri ve yerleşmiş idari yargılama usulü ilkelerine göre; yazılı yargılama yapmak zorunda olan idari yargı yerlerinin kendiliğinden yapacakları her çeşit inceleme için, lüzum gördükleri ve taraflar veya ilgili yerlerden isteyebilecekleri evrak ve bilgiler kapsamında, tanık veya şahit dinlenmesi ya da ifade alınması şeklinde bir yöntem bulunmamaktadır. Ayrıca, Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasına atıfta bulunulan konular arasında da bu yönde bir kural mevcut değildir" Danıştay 8. Dairesi, 25.02.2004, E. 2003/3369 K. 2004/917 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**); Bkz. aynı yönde başka bir karar için, Danıştay 3. Dairesi, 25.12.1990, E. 1989/3460 K. 1990/3569 (**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**).

⁵⁵⁵ Çağlayan, 206; Gürsel, Kaplan. *İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13 (1), 2014, s. 43 vd.

⁵⁵⁶ Göktürk, 363; Ölmez, 33 vd; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1152; Gözübüyük, Yönetmelik Yargı, 478.

⁵⁵⁷ Bkz. kararın İngilizce metni için, <https://bit.ly/2IgzvVs> (Erişim Tarihi: 06.04.2019).

nedenle idari yargı organları önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar da yalan tanıklık suçunu oluşturur⁵⁵⁸.

İdari yargıda tanık dinlenmesini yasaklayan kanuni bir düzenleme bulunmaması ve idari yargılama usulünde bazı hallerde duruşma yapılmasının mümkün olması karşısında, bizce idari yargı organlarının tanık dinlemesi mümkün olabilir. Danıştay'ın tanık dinleme konusundaki içtihadını değiştirmesi de aynı şekilde mümkündür. Yalan tanıklık suçunu nitelikli hale getiren, merciin yemin ettirme yetkisi olması ya da mahkeme olmasıdır. Bu nedenle, idare mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri, vergi mahkemeleri ve Danıştay önünde tanık sıfatı ile dinlenen kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin oluşacağını kabul etmek gerekir. Bu tespitin yapılmasında önemli olan yargı yerlerinin mahkeme niteliği ve tanık sıfatı ile beyanda bulunuluyor olmasıdır⁵⁵⁹.

Tanığın görevsiz mahkeme huzurunda gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde bir görüşe göre suçun oluştuğu kabul edilmelidir. Buna göre görevsiz mahkemenin yaptığı işlemler bütünüyle geçersiz olmadığından, gerçeğe aykırı tanık beyanlarının muhakemeyi etkileme imkânı vardır⁵⁶⁰. CMK'ya göre yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür (m. 7). CMK'nın 7. maddesi bağlamında yapılan bir değerlendirmeye göre, burada düzenlenen husus doğrudan doğruyalık ilkesi ile ilgili olup; görevsiz mahkemece yapılan işlemin yok sayılması şeklinde anlaşılmalıdır. Görevli mahkeme, görevsiz mahkemede alınan tanık beyanına ilişkin tutanakları çelişkinin giderilmesi amacıyla duruşmada okuyabilir. Ayrıca suçun oluşmasının tespiti bakımından hareketin icra edildiği anın esas alınması gerekir. Bu nedenlerle görevsiz mahkeme önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar da yalan tanıklık suçunu oluşturabilir⁵⁶¹.

⁵⁵⁸ **Tezcan vdy.**, 1235 vd.

⁵⁵⁹ Aynı yönde bkz. **Malkoç**, 2481; **Tezcan vdy.**; 1235 vd.

⁵⁶⁰ **Ölmez**, 54; "...görevsiz mahkemede dinlenirken suçu işleyen tanığın suçu oluşacaktır. Çünkü bizim usul sistemimiz, görevsiz mahkemenin yaptığı işlemleri geçersiz ve hukuki sonuç doğurmaz olarak kabul etmemektedir." Bkz. **Malkoç**, 2483.

⁵⁶¹ **Göktürk**, 361 vd.

Yargıtay bir kararında; “... isimli şahsın hırsızlık suçundan yargılandığı davada, sanığın hazırlık aşamasında ve Sulh Ceza Mahkemesi’nde tanık olarak verdiği ifadeler ile görevsizlik kararı üzerine davanın görüldüğü Asliye Ceza Mahkemesi’nde verdiği ifadeler arasında farklılığın... tartışılması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tespit edilmesi...” gerektiğini belirtmiştir⁵⁶². Yargıtay da görevsiz mahkemede verilen beyanların yalan tanıklık suçunu oluşturabileceğini kabul etmiştir. Buna göre, tanığın görevsiz mahkemede gerçeğe aykırı beyanda bulunması, görevli mahkeme önünde ise gerçeği söylemesi halinde suç oluşacaktır. Bize göre, tanığın beyanının görevli mahkemede tekrar alınması durumunda, istisnai durumlar hariç olmak üzere yenilenmesi mümkün olan bir işlem söz konusudur. Ancak tanığın gerçeğe aykırı beyanının suç teşkil etmesi ile beyanın delil olarak kullanılamaması farklı durumlardır. Nitekim tanığın dinlenmesi ve çağrılmasına ilişkin usul hükümlerine aykırılık suçun oluşmasını engellememektedir. Bu bağlamda yalan tanıklık suçunun oluşumunu engelleyebilecek tek durum beyanın tanık dinleme yetkisi bulunmayan merci önünde verilmesi olabilecektir. Görevsiz de olsa mahkeme, kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili mercilerdendir. Ayrıca tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunma yönündeki iradesinden bağımsız olarak suçun oluşumunun mahkemenin görevine bağlanması kabul edilebilir değildir. Bu halde benzer şekilde kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş tanıklar arasında onların fiilinden bağımsız olarak cezalandırma bakımından fark yaratılmış olacaktır. Bu nedenle Yargıtay’ın değerlendirmesine katılıyoruz.

HMK’da görevsiz mahkeme tarafından yapılan işlemlerin hükümsüz olduğu yönünde açık bir düzenleme yoktur. Öğretide, hukuk davalarında taraf ve mahkeme usul işlemleri arasında bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre, görevsiz mahkemece yapılan usul işlemleri kural olarak geçersizdir. Ancak usul ekonomisi gereği, tekrarında fayda olmayan ve görevli mahkemenin yanlış olarak değerlendirmedeği işlemlerinin tekrarlanmaması gerektiği belirtilmektedir⁵⁶³. Tanığın dinlenmesi de mahkemece yapılan bir usul işlemidir. Buna göre, görevsiz olan hukuk mahkemesince dinlenen tanığın beyanlarının yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı konusunda hukuk yargılamaları bakımından tartışmalı bir durum ortaya çıkmamaktadır.

⁵⁶² Yargıtay 4. CD, 13.06.2011, E. 2009/11087 K. 2011/8095 (Ölmez, 54).

⁵⁶³ Görgün vdy., 152.

765 sayılı ETCK düzenlemesinde suçun temel şeklinin oluşması için gerçeğe aykırı tanıklığın yemin ettirmeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılmasına bağlı idi. 5237 sayılı TCK ile suçun temel şekli bakımından merciiin yemin ettirmeye yetkili olması aranmamış, bu durum nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür.

3.1.2. Üç Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Bir Suçun Soruşturma veya Kovuşturması Kapsamında Yalan Tanıklık Yapılması

TCK'nın 272. maddesinin 3. fıkrasına göre, tanığın üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında gerçeğe aykırı beyanda bulunması cezada artırım yapılmasını gerektiren bir başka nitelikli haldir. Aynı nitelikli hal, mülga 765 sayılı ETCK'da 286/2 hükmünde de yer almaktaydı⁵⁶⁴. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için tanığın beyanının bir ceza soruşturma veya kovuşturması kapsamında alınmış olması ve soruşturma veya kovuşturma konusu suç için öngörülen soyut cezanın üst sınırının üç yılı geçmesi gerekmektedir⁵⁶⁵. Nitelikli halin uygulanması için gerekli olan yalan tanıklığın üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında yapılmış olmasıdır. Hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan kişinin mahkûm edilmiş olması gerekmez⁵⁶⁶. Gerçeğe aykırı tanıklığın bir kimsenin lehine ya da aleyhine olarak yapılmış olması da nitelikli halin uygulanması bakımından önemli değildir⁵⁶⁷. Üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun kovuşturma aşamasında sanığın lehine olarak gerçeğe aykırı tanıklık yapan failin cezası da bu hüküm uyarınca artırılarak verilmelidir.

Söz konusu nitelikli halin uygulanması bakımından üç yıllık sürenin belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak ölçütler belirlenmelidir. Bir görüşe göre, üç yıllık sürenin belirlenmesinde cezanın üst sınırının değil alt sınırının dikkate alınması daha yerinde

⁵⁶⁴ “Eğer fiil üç seneden fazla hürriyeti tahdit eden cezayı müstelzim bir cürmün tahkik ve muhakemesi esnasında vaki olmuş ise cezası üç seneden on seneye kadar ağır hapidir”.

⁵⁶⁵ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1221; Göktürk, 379; Malkoç, 2488; Parlar ve Öztürk, 188; Ünver, Adliye Karşı, 206; Yaşar vdy., 8192.

⁵⁶⁶ Meran, 278; Parlar ve Öztürk, 188; Ünver, Adliye Karşı, 206.

⁵⁶⁷ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1221 vd.

olur⁵⁶⁸. Bu görüş dikkate alındığında nitelikli hal, daha çok ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren yargılamalarda söz konusu olabilecektir. Sürenin belirlenmesinde soyut cezanın üst sınırının dikkate alınması durumunda ise nitelikli halin uygulanma alanı genişleyecektir⁵⁶⁹. Madde gerekçesinde de üst sınırın esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Esasen fıkra düzenlemesinde kullanılan “*üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren*” ifadesinden de bu sonuca ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda örneğin, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasını gerektiren bir suçun yargılaması kapsamında yalan tanıklık yapılması durumunda bu fıkra hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Bir görüşe göre, üç yıllık sürenin belirlenmesinde suçun temel şekli için öngörülen cezanın yanı sıra, cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren nitelikli haller de esas alınmalıdır⁵⁷⁰. Bir başka görüşe göre ise ceza kanunlarında düzenlenmiş bazı suç tiplerinin nitelikli hallerine ilişkin ceza süreleri temel suç tipinden bağımsız olarak düzenlendiğinden bu hallerde üç yıllık sürenin tespitinde, bağımsız ceza miktarı öngörülmüş olan nitelikli haller de dikkate alınmalıdır⁵⁷¹. Son olarak başka bir görüşe göre ise madde düzenlemesinde “*üç yıldan fazla hapis cezasının gerektiren bir suç*” ifadesi kullanıldığından, yalnızca suçun temel şekli için öngörülmüş olan ceza miktarı esas alınmalıdır. Buna göre, düzenlemede ağırlaştırıcı ya da hafifletici nedenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğine dair bir ifade bulunmamaktadır⁵⁷². Kanaatimizce üç yıllık sürenin tespitinde cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren tüm nitelikli haller dikkate alınmalıdır. Düzenlemede kullanılan ifadeden yalnızca suçun temel şekli için öngörülen soyut ceza miktarının esas alınması gerektiği yönünde bir anlam çıkarılamaz. Bağımsız bir ceza miktarı öngörülmüş olsun ya da olmasın, üç yıllık sürenin tespitinde cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren tüm nitelikli haller dikkate alınmalıdır. Ancak nitelikli haller dışında kalan ve faile verilecek cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulan yaş küçüklüğü, zincirleme suç, haksız tahrik gibi cezada artırım

⁵⁶⁸ Tezcan vdy., 1236.

⁵⁶⁹ Nas, 227.

⁵⁷⁰ Soyaslan, Özel Hükümler, 742; Yurtcan, İftira Suçu, 64.

⁵⁷¹ Yaşar vdy., 8192.

⁵⁷² Meran, 278; Ölmez, 76.

ya da indirim yapılmasını gerektiren nedenler sürenin belirlenmesinde göz önünde bulundurulmamalıdır⁵⁷³.

Fail, aynı soruşturma veya kovuşturma kapsamında birden fazla suçla ilgili gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise her bir suç bakımından ayrı değerlendirme yapılmalıdır⁵⁷⁴. Bu halde, söz konusu suçlar karşılığında öngörülen hapis cezalarının toplamı değil, her bir suç için öngörülen hapis cezasının miktarı esas alınmalıdır. Gerçeğe aykırı beyanda bulunulan suçlardan yalnızca biri hakkında üç yıldan fazla hapis cezası öngörülmüş ise kanaatimizce bu nitelikli hal uygulanmalıdır⁵⁷⁵.

Adli para cezası ile hapis cezası seçimlik olarak öngörülmüş ise ve hapis cezasının üst sınırı üç yıldan fazla ise nitelikli hal uygulanmalıdır⁵⁷⁶.

3.2. SUÇUN NETİCESİ SEBEBİYLE AĞIRLAŞMIŞ HALLERİ

TCK'nın 272. maddesinin 4 ilâ 8. fıkralarında yer alan düzenlemelerin niteliği hususunda öğretide bir görüş birliği bulunmamaktadır⁵⁷⁷. Fıkra düzenlemeleri bakımından yapılacak nitelendirme failin cezai sorumluluğunun tespiti bakımından önemlidir. Söz konusu

⁵⁷³ Göktürk, 380.

⁵⁷⁴ Malkoç, 2488; Parlar ve Öztürk, 188; Tezcan vdy., 1236; Yaşar vdy., 8192.

⁵⁷⁵ Ayrıca belirtmek gerekir ki, failin birden fazla suça ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması, birden fazla yalan tanıklık suçu olduğu şeklinde değerlendirilmemelidir. Buna ilişkin açıklamalar 4.3.1. numaralı başlık altında yapılacaktır.

⁵⁷⁶ Özbek vdy., Özel Hükümler, 1152; Parlar ve Öztürk, 188 vd; Tezcan vdy., 1236.

⁵⁷⁷ Özbek ve diğer yazarlar, 272. maddenin 4, 5, 6, 7 ve 8. fıkralarında yer alan düzenlemeleri suçun cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli halleri başlığı altında incelemektedir. Bkz. Özbek vdy., Özel Hükümler, 1152 – 1153; Meran ise söz konusu düzenlemeleri suçu etkileyen haller başlığı altında ele almıştır. 4 ilâ 8. fıkralara ilişkin anlatımlarında, yalnızca 5. fıkranın ele alındığı bölümde düzenlemenin neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir hal olduğunu dile getirmiştir. Yazara göre, 4. fıkra düzenlemesi daha fazla ceza verilmesini gerektiren bir nitelikli haldir. 6, 7 ve 8. fıkralara ilişkin olarak ise ayrı bir değerlendirme yapılmamıştır. Bkz. Meran, 278 – 282; Erol, 2 ila 8. Fıkralarda yapılan düzenlemeleri nitelikli hal olarak değerlendirmektedir. Bkz. Erol, 1262; İçer, 4 ve 8. fıkraları neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller olarak ele almaktadır. Bkz. İçer, 205 vd; Parlar ve Öztürk, 3 ilâ 8. fıkraları suça etki eden ağırlaştırıcı nedenler başlığı altında ele almakta ve nitelikli hal olarak değerlendirmektedir. Bkz. Parlar ve Öztürk, 188 – 190; Ünver, 5. fıkra dışında söz konusu düzenlemeleri cezayı ağırlaştırıcı haller olarak nitelendirmiştir. 5. fıkradaki düzenlemeyi ise cezayı ağırlaştırıcı bir hal değil bir içtima hükmü olarak değerlendirmiştir. Bkz. Ünver, Adliyeye Karşı, 205 – 208; Nas, 3 ilâ 8. fıkra düzenlemelerini nitelikli haller olarak değerlendirmiştir. Bkz. Nas, 226; Ölmez, 4 ilâ 8. fıkraları neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak ele almaktadır. Bkz. Ölmez, 73 vd; Göktürk de fıkra düzenlemelerini neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal olarak değerlendirmektedir. Bkz. Göktürk, 380.

düzenlemelerin nitelikli hal olarak değerlendirilmesi durumunda, failin cezai sorumluluğunun doğabilmesi için bu haller bakımından en azından olası kastının bulunması aranacaktır. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerden sorumluluğun söz konusu olabilmesi için ise failin ağır neticeler bakımından taksirinin bulunması yeterlidir. 272. maddenin 5. fıkrası bakımından ise ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır. Buna ilişkin açıklamalar ayrıca yapılacaktır⁵⁷⁸.

Kanaatimizce 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkraları neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerdir. Bu bakımdan failin cezai sorumluluğunun doğması için – 272. maddesinin 5. fıkrası hariç olmak üzere – taksirle hareket etmesi yeterli olacaktır.

Yalan tanıklık suçunun, temel şekli (TCK m. 272/1) ve nitelikli halleri (TCK m. 272/2 – 3) soyut tehlike suçu; 4 ilâ 8. fıkralarda düzenlenmiş olan neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ise zarar suçudur. Neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlarda, suçun temel şeklinin mutlaka neticeli suç veya zarar suçu olarak düzenlenmesi gerekmez. Sırf hareket suçlarının da neticesi sebebiyle ağırlaşan halleri bulunabilir⁵⁷⁹. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç başlığını taşıyan TCK'nın 23. maddesine göre, failin ağırlaşan netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi yeterlidir⁵⁸⁰. TCK'nın 272. maddesinin 4 ilâ 8. fıkralarının nitelikli hal olarak kabul edilmesi halinde, failin bu haller bakımından kasten hareket etmesi aranacaktır. Söz konusu hallere ilişkin olarak failin kastının bulunmaması durumunda ise suçun manevi unsuru eksik olduğundan fiilin tipik olduğundan bahsedilemeyecek ve dolayısıyla failin cezai sorumluluğu yoluna gidilemeyecektir. Oysa neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller bakımından bu neticelerin ortaya çıkması objektif olarak öngörülebilir niteliktedir. Bu nedenle fail somut olayda ağır neticelerin ortaya çıkmasını öngörmemiş olmasına rağmen; taksirinin bulunması

⁵⁷⁸ Bkz. 3.2.2. numaralı başlık.

⁵⁷⁹ **Koca ve Üzülmüş**, 243.

⁵⁸⁰ *Parlar ve Öztürk*'e göre; “suçun ağırlaştırıcı nedenlerinin (272/3-8. fıkra hükümlerinin) uygulanması için sonucun bilinmesinin ve istenmesinin önemi yoktur”. Bkz. **Parlar ve Öztürk**, 188; Neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçtan sorumluluğun doğabilmesi için failin en azından taksirle hareket etmiş olması gerekir. Bazı hallerde failin ağır netice bakımından kasten hareket etmesi de mümkündür. Görüş sahiplerince kullanılan ifade ağır neticenin ortaya çıktığı her durumda failin kast ya da taksirinin bulunmasına bakılmaksızın sorumlu tutulacağı anlamına gelebilecek bir ifadedir. Kanaatimizce, 272. maddenin 3. fıkrası daha ağır ceza verilmesini gerektiren bir nitelikli haldir ve failin kastının kapsamı da buna göre belirlenmelidir. 4 ilâ 8. fıkralar ise neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller olup; burada ağır netice bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır.

nedeniyle sorumluluğu doğabilecektir. Failin bu neticeler bakımından kast ya da taksirinin bulunmasına göre verilecek ceza miktarı takdir edilecektir⁵⁸¹.

TCK'nın 272. maddesinin 6. fıkrasında yer alan; “*sürelî hapis cezasına mahkumiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına*” ibaresi, Anayasa Mahkemesi'nin 14.01.2015 tarihli kararı ile iptal edilmiştir. İptal kararının gerekçesi, mahkûm olunan hapis cezası ile orantılı olarak cezaya hükmedilmesi halinde, bazı hallerde suçun temel şekli bakımından öngörülenden daha hafif bir cezaya hükmedilmesinin adalet ve hakkaniyet ilkeleri ile uyumsuzluğu olarak belirtilmiştir⁵⁸².

Söz konusu düzenleme öğretide de eleştirilmekteydi. Yalan tanıklık ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçları bakımından öngörülen ceza miktarları dikkate alındığında bir orantısızlık bulunduğu, düzenlemenin ölçsüz ve ağır bir ceza yaptırımına hükmedilmesi sonucuna yol açtığı belirtilmekteydi⁵⁸³. Buna göre, yalan tanıklık suçu neticesinde aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse süreli hapis cezasına yahut

⁵⁸¹ Göktürk, 380 vd.

⁵⁸² “...Kanun'un yalan tanıklık suçunun düzenlendiği 272. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmüşken, suçun nitelikli hallerinden olan aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin yalan tanıklık neticesinde hapis cezasıyla cezalandırılmasının düzenlendiği (6) numaralı fıkrasında, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde, sanığın mahkum olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Kanun koyucu, yalan tanıklık suçunun temel şekli ile nitelikli hallerini düzenlerken yalan tanıklık sonucunda mağdurun uğradığı zararın ağırlığını ve mağdur hakkında uygulanan yaptırım miktarını ve türünü dikkate alabilir. Nitekim 272. maddenin (3) ila (8) numaralı fıkralarında, failin temel biçimlerini oluşturan ilk iki fıkraya nazaran cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli halleri düzenlenmiştir. Buna karşın, itiraz konusu kuralın yer aldığı (6) numaralı fıkroda, aleyhine yalan tanıklık yapılan kişinin süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde sanık için öngörülen cezalandırma yöntemi hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açmaktadır. Yalan tanıklık suçunun temel şekli olarak, 272. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimsenin bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüş iken, suçun nitelikli hallerinden birinin düzenlendiği maddenin (6) numaralı fıkrasında, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin yargılanıp süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde, yalan tanıklık failinin söz konusu cezanın üçte ikisi kadar hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüştür. Bu durum ise suçun nitelikli halinin, aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının süresine bağlı olarak, suçun temel şekline oranla daha hafif bir şekilde cezalandırılmasına yol açmaktadır. Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin kısa süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde daha belirgin olarak ortaya çıkan bu durum, ceza adaletinin sağlanması bakımından adil olmayan sonuçlara sebep olmakta ve bu yönüyle kuralda, kanun koyucunun ceza siyasetini belirleme konusunda sahip olduğu takdir yetkisini kullanırken göz önünde tutması gereken adalet ve hakkaniyet ilkelerine uyarlık bulunmamaktadır”. AYM, 14.01.2015, E. 2014/116 K. 2015/4 (RG 29.4.2015, S. 29341). Karar, Resmî Gazete’de yayımından 6 ay sonra, 29.10.2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁵⁸³ Tezcan vdy., 1237 vd; Ünver, Adliye Karşı, 207.

ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş ise fail hakkında, 272. maddenin 4, 5, 6 ve 7. fıkraları ile TCK'nın 106. maddesinde yer alan kişiyi hürriyetinden yoksun kılmaya ilişkin hüküm birlikte uygulanabilecektir. Bu halde, ihlal edilen hukuksal değer ile faile verilecek ceza miktarları arasında bir ölçüsüzlük olacaktır. Söz konusu düzenlemeler birbirleri ile etkileşimi düşünülmezsizin kaleme alınmış ve hükmedilecek ceza miktarının tayini konusunda hâkime keyfiliğe varacak geniş bir takdir hakkı verilmiştir. Bu nedenlerle görüş sahiplerince suçun yaptırım sisteminin yeniden düzenlenmesinin isabetli olacağı belirtilmektedir.⁵⁸⁴

Kanaatimizce fail hakkında hangi fıkraların birlikte uygulanabileceği noktasında yukarıda yapılan değerlendirme yanlıştır. Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapis cezasına mahkûm olması halinde verilecek ceza diğer fıkralardan bağımsız olarak belirlenmiş, söz konusu cezanın infazına başlanmış olması halinde ise 6. fıkra gereğince hükmedilecek olan cezanın yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür. Bu halde, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama kararı verilmesi ya da bunun dışında koruma tedbirlerine başvurulmuş olması durumlarında cezanın ayrıca bu nedenlerle artırılamayacağı düşüncesindeyiz. Failin cezasının koruma tedbiri uygulanması nedeniyle artırılabilmesinin koşulu, mağdur hakkında beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiş olmasıdır. Oysa 6 ve 7. fıkra düzenlemeleri mağdur hakkında müebbet hapis cezası verilmiş olması halinde uygulanabilir.

Suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin ve buna bağlı olarak failin cezai sorumluluğunun belirlenmesi amacıyla; yalan tanıklık suçuna ilişkin yargılamayı yapan mahkemenin, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu uyuşmazlığa ilişkin dosyayı incelemesi gerekir. Tanığın dinlendiği dosyanın incelenmesi ile aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse bakımından zararlı bir netice ortaya çıkıp çıkmadığı tespit edilerek, gerçeğe aykırı tanıklık sonucunda 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında yer verilmiş ağır neticelerden birinin ortaya çıkmış olması halinde failin cezası ilgili fıkra uyarınca belirlenecektir. Yargıtay, gerçeğe aykırı tanıklık yapılan

⁵⁸⁴ Tezcan vdy., 1237; Ünver, Adliyeye Karşı, 206 vd.

muhakemenin sonucu beklenmeden yalan tanıklık suçundan dolayı hüküm verilmesini bozma nedeni saymaktadır⁵⁸⁵. Gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanık hakkında soruşturma başlatılması yahut iddianame hazırlanması için ise tanıklık yapılan uyuşmazlığın kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. Nitekim CMK'nın 160. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamak mecburiyetindedir. Yapılan soruşturma neticesinde elde edilen deliller suçun işlendiği noktasında yeterli şüphe oluşturuyor ise bu halde Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyecektir (CMK m. 170/1). Tanıklık yapılan uyuşmazlığa ilişkin kararın kesinleşmemiş olması iddianamenin iadesi için de bir neden teşkil etmez⁵⁸⁶.

⁵⁸⁵ “UYAP kayıtlarının incelenmesinde sanığın tanık olarak dinlendiği Akhisar 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 2012/160 esas ve 2013/441 karar sayılı dosyası ile karar verildiği ve bu kararın henüz Yargıtay incelemesinde olduğu anlaşılmiş olup, her iki dosya arasındaki bağlantı sebebiyle belirtilen dosyanın kesinleşmemesi halinde işbu dosya ile birleştirilmesi, kesinleşmesi halinde ise kesinleşmiş karar ve mahkeme dosyasının denetime olanak verecek şekilde dosya içerisine alınarak sanığın hukuki durumunun buna göre tayin takdiri gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 16. CD, 10.12.2015, E. 2015/5771 K. 2015/4871 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**). “Yalan tanıklık suçuna konu ağır ceza mahkemesinde görülen “yağma” suçundan açılan davanın sonucunun beklenerek sanığın hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerekirken, eksik araştırma ve yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 9 CD, 06.02.2014, E. 2013/17077 K. 2014/1308 (**Parlar ve Öztürk**, 247).

⁵⁸⁶ “İncelenen dosyada, A... Cumhuriyet Başsavcılığınca, şüpheliler Vahit ve Murat hakkında, yalan tanıklık suçu nedeniyle düzenlenen iddianamenin, görevli mahkemece, 5271 sayılı C.Y.Y.'nin 174/1-b maddesi uyarınca iadesine karar verildiği görülmektedir. İddianamenin iadesi kararının gerekçesinde, A... 1. Asliye Ceza Mahkemesince sanık Teyfik ... hakkında görevliye hakaret suçundan verilen mahkumiyet kararının, yalan tanıklık suçunun sübutuna mutlak etki edecek bir delil olduğu ve bu nedenle kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Anılan dosyada verilen kararın, yalan tanıklık suçunun kesin olarak işlendiğine veya işlenmediğine kanıt oluşturmayacağı ve bu nedenle suçun sübutuna mutlak etki edecek bir delil niteliğinde sayılamayacağından kesinleşmesinin beklenmesine gerek yoktur. Öte yandan söz konusu karar suçun sübutuna mutlak etki edecek delil niteliğinde kabul edilse bile yargılamayı yürüten mahkemenin bu hususu bekletici mesele olarak değerlendirmesi de olanaklıdır. Cumhuriyet savcısının soruşturma sırasında topladığı deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa iddianame düzenleyerek görevli mahkemeye kamu davası açması zorunludur. İddianamesinin iadesine ilişkin yasal düzenlemenin, Cumhuriyet savcısının dava açma görevinin bekletici meselelerle geciktirilmesine yol açacak uygulamalara dayanak yapılamayacağı ve iade nedenlerini sayarak sınırlayan yasa koyucunun amacının da bekletici meselelerin Cumhuriyet savcılığınca dikkate alınması olmadığı açıktır. Belirtilen nedenlerle iddianamenin iadesi kararına karşı yapılan itirazı inceleyen merciin verdiği ret kararı hukuka aykırıdır.” Yargıtay 4. CD, 15.10.2008, E. 2008/15465 K. 2008/18602 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

3.2.1. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi ile İlgili Olarak Gözaltına Alma ve Tutuklama Dışında Başka Bir Koruma Tedbirinin Uygulanmış Olması

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri; örneğin arama, el koyma, teknik araçla izleme, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, adli kontrol tedbiri uygulanmışsa, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yalan tanıklık suçunun failine verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır (TCK m. 272/4). Gözaltına alma ve tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinden, CMK ile öngörülmüş olan tüm diğer koruma tedbirleri anlaşılmalıdır⁵⁸⁷. Hukuk yargulamalarında verilen tedbir niteliğindeki kararlar bu kapsamda değerlendirilemez.

Fıkra hükmünün uygulanması için beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi gerekir. Koruma tedbirinin uygulanması ile tanığın gerçeğe aykırı beyanı arasında nedensellik bağı da kurulabilmelidir. Koruma tedbirine ilişkin kararın dayanaklarından biri, tanığın beyanı ise nedensellik bağının var olduğu kabul edilmelidir⁵⁸⁸.

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişinin beraat ettiği söz konusu soruşturma ya da kovuşturmayaya konu suç için öngörülen soyut ceza miktarının bir önemi bulunmamaktadır. Bu bağlamda üç yıldan az hapis cezasını gerektiren bir suç nedeniyle başlatılan soruşturma ya da kovuşturma kapsamında aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama dışında koruma tedbirinin uygulanmış olması halinde de fıkra hükmü uygulanacaktır⁵⁸⁹.

⁵⁸⁷ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1152.

⁵⁸⁸ **Göktürk**, 281; Bkz. aksi görüş için, **Yaşar vdy.**, 8192; *Yaşar ve diğer yazarlara göre*, 4. fıkranın uygulanması bakımından yalan tanıklığın koruma tedbirinin uygulanmasında bir etkisinin olup olmadığı aranmamalıdır. Koruma tedbirinin uygulanması durumunda yalan tanıklığın neden olduğu tehlike veya zararın büyüklüğü düşünülerek söz konusu düzenleme öngörülmüştür. Bu nedenle tanıklık ile koruma tedbiri arasında bir nedensellik bağı aranmamalıdır. Yazarlar, fıkra düzenlemesinin uygulanabilmesi için koruma tedbirine ilişkin kararın yalan tanıklıktan sonra alınmış olması gerektiği ifade etmektedir. Ancak belirtilmesi gerekir ki, yazarların yalan tanıklığın koruma tedbirine hükmedilmesinden önce yapılmasını aramaları nedensellik bağına ilişkin yapmış oldukları değerlendirme ile çelişmektedir.

⁵⁸⁹ **Koçer**, 165.

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında gözaltına alma ve tutuklama dışında bir koruma tedbiri uygulanmış; ancak soruşturma sonucunda kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmemişse cezanın bu nedene bağlı olarak artırılması mümkün değildir. Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında yapılan kovuşturma neticesinde beraat kararı dışında bir karar verilmesi halinde de aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir⁵⁹⁰. Bir görüşe göre; kovuşturma neticesinde verilen beraat kararları arasında da bir ayırım yapılması gerekir. Buna göre, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında fiili işlemediğinden dolayı beraat ya da kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması gerekir. CMK m. 223/2’de belirtilen beraat kararı verilmesini gerektiren diğer hallerde bu artırım nedeni uygulanamaz⁵⁹¹. Bu haller; yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması hallerinde verilen beraat kararlarıdır. Eğer beraat kararı yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması halinde verilmiş ise, yalan tanıklık suçunun failinin cezası bu nedene dayalı olarak artırılmalıdır⁵⁹². Bizce de düzenlemedeki “*yüklenen fiili işlemediğinden dolayı*” ifadesi nedeniyle bu görüş isabetlidir.

Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinin sonunda verebileceği kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar bakımından da benzer bir değerlendirme yapılmalıdır. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinin sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermektedir (CMK m. 172/1). Bir görüşe göre; madde düzenlemesinden yalnız iki halde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilebileceği sonucu çıkmakta ise de Cumhuriyet savcıları uygulamada; suçun fail tarafından işlenmediğinin sabit olması, yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, failin kast veya taksirinin bulunmaması gibi nedenleri takdir ederek kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermektedir. Bu nedenle, Cumhuriyet savcılarının yalnızca yüklenen suçun şüpheli tarafından işlenmediğinin sabit olması durumunda vereceği

⁵⁹⁰ Meran, 278 vd; Tezcan vdy., 1236.

⁵⁹¹ Koçer, 166 vd; Parlar ve Öztürk, 189.

⁵⁹² Koçer, 166 vd; Yurtcan, İftira Suçu, 65.

kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlar 272. maddenin 4 ve 5. fıkraları kapsamında değerlendirilmelidir. Diğer nedenlere bağlı olarak verilen kararlar ise bu fıkralara göre artırım nedeninin uygulanmasına engel olacaktır⁵⁹³. Kanaatimizce görüş sahibince sayılan tüm bu nedenler, yeterli delil elde edilememesi kapsamında kalmaktadır. Ancak, 272. maddenin 4 ve 5. fıkraların uygulanması bakımından kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın suçun fail tarafından işlenmediğinin sabit olması nedeniyle verilmiş olması gerektiği yönündeki görüşe katılıyoruz.

Soruşturma ve kovuşturma sonucunda verilecek karar ve içeriği konusunda böyle bir ayırım yapılmış olması ise her zaman adaletli sonuçlara götürmeyebilecektir. Takibi şikâyete bağlı bir suçun soruşturması kapsamında yalan tanıklık yapan failin eylemi nedeniyle gözaltına alınan mağdur hakkında, şikâyetten daha sonra vazgeçilmesi durumunda, takipsizlik kararı verilmesi veya kamu davasının düşürülmesi mümkündür. Bu halde ise yalan tanıklık yapan failin bu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal nedeniyle sorumlu tutulması mümkün olmayacaktır⁵⁹⁴.

Bu fıkrada gösterilen sebeple yapılacak artırım, 2 ve 3. fıkralar bakımından da uygulanabilir niteliktedir⁵⁹⁵. Örneğin, yalan tanıklık suçu üç yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında işlenip, bu tanıklık nedeniyle aleyhinde tanıklıkta bulunulan hakkında gözaltına alma ve tutuklama dışında bir koruma tedbiri uygulanmış ise; failin cezası hem 3. fıkra hem 4. fıkra nedeniyle artırılmalıdır.

Koruma tedbirlerine başvurulması adli mercilerin bir hatasında kaynaklanıyor ise failin cezası bu nedene bağlı olarak artırılmamalıdır. Bu duruma örnek olarak tutuklama yasağı olmasına rağmen aleyhinde yalan tanıklık yapılan kimsenin tutuklanması ya da katalog suçlardan olmamasına rağmen iletişimin dinlenmesi tedbirinin uygulanması gösterilebilir⁵⁹⁶.

⁵⁹³ Koçer, 166 vd.

⁵⁹⁴ Nas, 234.

⁵⁹⁵ Meran, 279.

⁵⁹⁶ Nas, 235.

3.2.2. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişinin Göz Altına Alınması veya Tutuklanmış Olması

TCK m. 272/5 düzenlemesine göre, aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yalan tanıklık yapan kişi ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur (TCK m. 272/5)⁵⁹⁷.

272. maddenin 5. fıkrası ile, yalan tanıklık suçunun diğer neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinden farklı bir tercih yapılmış, bir artırım ya da bağımsız ceza oranı benimsenmemiştir. Kanun koyucu failin cezasının gerçek içtima kuralı uygulanarak belirlenmesini öngörmüştür⁵⁹⁸. Düzenlemeye göre, aleyhine yalan tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanmış olması halinde, gerçeğe aykırı beyanda bulunan kimse, hem yalan tanıklık suçundan fail olarak, hem de kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır⁵⁹⁹. Öğretide söz konusu düzenleme eleştirilmektedir. Eleştirilerden biri bir fiil nedeniyle iki kez cezalandırılmama ilkesine aykırı bir durum ortaya çıkarıldığı yönündedir. Buna göre, böyle bir durumda, suçun temel şekline göre failin cezası artırılarak verilmelidir. Failin bir fiil nedeniyle iki kez cezalandırılması hukuka uygun değildir⁶⁰⁰.

Bir başka görüşe göre, bu halde dolaylı faillikten söz edilemez. Dolaylı faillik halleri TCK 37/2. maddede öngörülmüştür. Failin gerçeğe aykırı tanıklığı nedeniyle kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması için başkasının araç olarak kullanılması durumu söz konusu değildir. Bu nedenle burada neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç vardır. Burada yalan

⁵⁹⁷ Ayrıca, haksız olarak gözaltına alınan veya tutuklanan kişiye devlet tazminat ödemekle yükümlüdür. Yalan tanıklık nedeni ile gözaltına alınma veya tutuklanma halinde, devlet ödediği bu tazminat nedeni ile yalan tanıklıkta bulunan kişiye rücu eder (CMK m. 143/3).

⁵⁹⁸ **Göktürk**, 382.

⁵⁹⁹ İftira suçuna ilişkin olarak da benzer bir düzenleme mevcuttur. TCK m. 267/4'e göre; "*Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olan mağdurun bu fiil nedeniyle gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; iftira eden, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur*".

⁶⁰⁰ **Soyaslan**, Özel Hükümler, 743.

tanıklık suçunun failinin dolaylı fail olarak kabulü mümkün değilse de kanunun açık düzenlemesi gereği dolaylı fail gibi cezalandırılması gerekmektedir⁶⁰¹.

Dolaylı failliğin çeşitli ortaya çıkış biçimleri bulunmaktadır. Bunlardan biri de dolaylı failin aracının hukuka uygun hareketinden yararlanması halidir. Bu durumda araç kişi suç tipindeki objektif ve sübjektif unsurları gerçekleştirir ancak olayda bir hukuka uygunluk nedeni bulunduğundan sorumluluğu doğmaz. Dolaylı fail, araç durumunda bulunan kişiyi bir hukuka uygunluk nedeninin varlığı konusunda aldatmış ya da onda mevcut olan yanılığdan faydalanmıştır. Hukuka aykırı hareket eden dolaylı faildir⁶⁰².

Yalan tanıklık nedeniyle kişinin gözaltına alınması ya da tutuklanması durumunda gözaltına alma ya da tutuklamaya ilişkin kararı verenler görevin ifası hukuka uygunluk nedeninden yararlanmaktadır. Hürriyeti kısıtlayıcı nitelikte koruma tedbirlerinin uygulanması, failin gerçeğe aykırı beyanından kaynaklanmaktadır. Bu halde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu bakımından yalan tanıklıkta bulunan failin dolaylı fail olarak kabul edilmesi gerekir⁶⁰³.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu yalnızca kasten işlenebilir. Bu nedenle, failin taksirle hareket etmesi durumunda kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulması mümkün olmaz. Söz konusu ağır netice bakımından failin en azından olası kastla hareket etmesi gerekmektedir. Öğretide savunulan ve bizim de katıldığımız bir görüşe göre, gözaltına alma veya tutuklama tedbirleri, yalnızca bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması kapsamında uygulanabileceğinden, tanığın gerçeğe aykırı beyanı nedeniyle bu tedbirlerin uygulanması ihtimal dahilindedir. Bu nedenle ceza soruşturması veya kovuşturmasında gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın, gözaltına alma ve tutuklama tedbirlerinin uygulanabileceğini öngörerek ve buna rıza göstererek

⁶⁰¹ Meran, 279 vd.

⁶⁰² Özgenç, *Suçta İştirakin Hukuki Esası ve Faillik*. İmaj Ofset, 1996, s. 219; Üzülmüş, İlhan. *Dolaylı Faillik*. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (2), 2006, s. 89; Yılmaz, Zahit. *Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, 173 vd.

⁶⁰³ Yılmaz, 176 vd; İftira suçu bakımından TCK m. 267/4 ile düzenlenmiş ve failin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulmasını öngören düzenlemeye ilişkin de aynı değerlendirme yapılmıştır. Bkz. Serttaş, Alp Tolgahan. *Türk Ceza Hukuku'nda İftira Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 117.

hareket ettiği kabul edilmelidir⁶⁰⁴. Dolayısıyla failin ağırlaşan nedenden sorumlu tutulması için mutlaka mağdurun gözaltına alınmasını veya tutuklanmasını amaç edinmesi gerekmemektedir⁶⁰⁵.

TCK'nın 272/5 hükmünün uygulanabilmesi için, aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkındaki beraat hükmü ya da kovuşturmayaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi gerekir⁶⁰⁶. Failin cezasının bu nedene bağlı olarak artırılması için yalan tanıklık ile tutuklama veya gözaltı işlemleri arasında nedensellik bağı da bulunmalıdır. Tanığın gerçeğe aykırı beyanları gözaltına alma ve tutuklama kararına dayanak olmuşsa illiyet bağının bulunduğu kabul edilmelidir. Koruma tedbirlerine ilişkin verilen kararda tanığın gerçeğe aykırı beyanının yanı sıra dayanılan başka deliller de varsa bu halde de hükmün uygulanması mümkündür⁶⁰⁷. Yalan tanıklık fiilinin koruma tedbirinin uygulanmasında herhangi bir etkisi bulunmuyor ise bu halde faili ağırlaşan neticeden sorumlu tutmamak gerekir⁶⁰⁸.

Ayrıca belirtilmelidir ki hükmün uygulanması bakımından gözaltına alma veya tutuklanma kararının verilmiş olması yeterli değildir. Karar uygulanmaya başlanmış da olmalıdır. Nitekim bu husus fıkra düzenlemesinin lafzından da anlaşılabilir⁶⁰⁹.

Yalan tanıklık suçunun failinin ayrıca hürriyetten yoksun bırakma suçu nedeniyle dolaylı fail olarak sorumlu tutulacağına ilişkin bu düzenleme gerçek içtima kurallarının uygulanmasını öngörür niteliktedir⁶¹⁰. Söz konusu düzenleme olmasaydı, tek bir fiil nedeniyle birden fazla suçun oluşmasına sebep olan failin farklı neviden fikri içtima kuralları gereği yalnızca en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması gerekirdi. Kanun koyucu burada özel bir düzenleme getirmiştir.

⁶⁰⁴ Göktürk, 382; Meran, 280.

⁶⁰⁵ Yaşar vdy., 8193

⁶⁰⁶ İcer, 206; Yaşar vdy., 8193.

⁶⁰⁷ Yaşar vdy., 8193.

⁶⁰⁸ İcer, 206.

⁶⁰⁹ Göktürk, 382 vd.

⁶¹⁰ Ünver, Adliye Karşı, 208.

Failin yalan tanıklık suçuna ilişkin cezai sorumluluğu, somut olayda suçun gerçekleşme biçimine göre, 272. maddenin 1, 2 veya 3. fıkrası gereğince belirlenecek; bunun yanında fail, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı fail olarak sorumlu olacaktır⁶¹¹. Bir görüşe göre, failin yalan tanıklık suçundan sorumluluğu 272. maddenin 4. fıkrasına göre belirlenmelidir⁶¹². Ancak 272. maddenin 4. fıkrası aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili tutuklama ve gözaltına alma dışında koruma tedbirine uygulanmasına ilişkindir. Bu nedenle yalan tanıklık suçuna ilişkin cezai sorumluluğunun tayininde 272. maddenin 4. fıkra düzenlemesi uygulama alanı bulamaz. Failin dolaylı fail olarak sorumluluğu, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında uygulanan gözaltına alma ya da tutuklama tedbirinin süresine göre hâkim tarafından takdir edilecektir.

3.2.3. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kimsenin Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis veya Müebbet Hapis Cezasına Mahkûm Olması

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkumiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunacaktır (TCK m. 272/6)⁶¹³. Hükmün uygulanması için aleyhinde tanıklık yapılan kimse hakkında verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması gerekir. Kararın infazına başlanmış olması durumu ise 272. maddenin 7. fıkrası ile ayrıca düzenleme altına alınmış, bu halde faile verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür⁶¹⁴. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış bu halde ceza sorumluluğun doğabilmesi için, mahkûmiyet kararı ile yalan tanıklık arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Bu bağlamda, mahkumiyet hükmünün gerekçesinde tanık beyanına deliller arasında yer

⁶¹¹ İçer'e göre, bu halde yalan tanıklık suçunun faili yalnızca 272. maddenin 1 ya da 2. fıkrası uyarınca sorumlu tutulabilir. Kanaatimizce fail hakkında 3. fıkradan da hüküm kurulabilir. Fail, üç yıldan fazla hapis cezasının gerektiren bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında yalan tanıklıkta bulunmuş olup da aleyhinde yalan tanıklıkta bulunduğu kimse hakkında gözaltına alma ve tutuklama tedbiri uygulanmış ise, 3. ve 5. fıkraların bir arada uygulanması mümkündür. Bkz. İçer, 207.

⁶¹² Yurtcan, İftira Suçu, 65.

⁶¹³ Aynı neticesi sebebiyle ağırlaşan hal, mülga 765 sayılı ETCK'da m. 286/3 hükmünde de yer almakta idi: "Eğer yalan şahadet, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faile verilecek ceza onbeş seneden aşağı olamaz ve ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûmiyet halinde ise faile müebbet ağır hapis cezası verilir".

⁶¹⁴ Özbek vdy., Özel Hükümler, 1153.

verilmiş olması yeterlidir⁶¹⁵. Mahkeme, mahkûmiyet kararının gerekçesinde tanığın gerçeğe aykırı beyanına yer vermemiş ise failin cezası bu neden bağlı olarak artırılamaz. Bu durumda, fail hakkında TCK m. 272/3 gereğince hüküm kurulmalıdır. Failin cezası üç yıldan fazla hapis cezası öngörülen bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması kapsamında yalan tanıklık ettiğinden artırılarak verilmelidir⁶¹⁶.

3.2.4. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kimsenin Mahkûm Olduğu Hapis Cezasının İnfazına Başlanmış Olması

272. maddenin 7. fıkrasına göre, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış olması halinde, altıncı fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılabacaktır. Düzenlemede yalnızca 6. fıkra ile öngörülen ceza ile sınırlı olarak bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir. Mahkûmiyet kararı ile yalan tanıklık arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Bir nedensellik bağı yok ise bu durumda 272. maddenin 3. fıkrası uygulama alanı bulacaktır⁶¹⁷.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun hükümleri uyarınca, aleyhinde tanıklıkta bulunan kişinin cezaevine konulmuş olması ile cezanın infazına başlanmış olur. Fıkra hükmünün uygulanması için infaza başlanması yeterlidir⁶¹⁸. Hapis cezasının infazının belirli bir süre boyunca devam etmesi şart değildir⁶¹⁹.

Bir görüşe göre; aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise yalan tanıklık suçunun faili ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulmalıdır⁶²⁰. Aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapse mahkûm olması durumunda mahkûmiyet hükmünün infazına başlanmış olması halinde neticesi sebebiyle ağırlanmış hale ilişkin öngörülmüş olan cezanın yarısına kadar artırılabacağı öngörülmüştür.

⁶¹⁵ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1223; Göktürk, 384; Meran, 280 vd; Parlar ve Öztürk, 189; Yaşar vdy., 8194.

⁶¹⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1222 vd; Meran, 281.

⁶¹⁷ Meran, 281.

⁶¹⁸ Hakkında kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet kararı bulunan hükümlünün Cumhuriyet başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilmesi ve kuruma alınması ile cezanın infazına başlanmış sayılır (CGTİK m. 21).

⁶¹⁹ Koçer, 168.

⁶²⁰ İçer, 208.

Ancak bu hale ilişkin olarak gerçek içtima kurallarının uygulanmasını öngören kanuni bir düzenleme getirilmiş değildir. Kanun koyucu, cezanın infazına başlanmasının haksızlık içeriğini ağırlaştırdığını göz önünde bulundurmuş ve bu halde cezanın ağırlaştırılarak verilmesini tercih etmiştir. Dolayısıyla cezanın infazına başlanması halinde yalan tanıklık suçunun failinin hem inceleme konusu olan neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal nedeniyle hem de kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulmasının iki kere cezalandırma yasağına aykırı olacağı düşüncesindeyiz⁶²¹.

Bu hal dışında aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan kimsenin süreli hapis cezasına mahkûm olması ve bu cezanın infazına başlanmış olmasını düzenleyen neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir hal TCK'da bulunmamaktadır. Söz konusu hüküm daha önce de bahsedildiği gibi adalet ve hakkaniyet ilkelerine aykırı olduğu gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir⁶²². Ancak kanaatimizce, kanuni düzenlemenin iptali ile ortaya çıkan bu durum fiilin haksızlık içeriğini karşılamamaktadır. Mağdurun mahkûm olduğu hapis cezası ile orantılı bir cezaya hükmedilmesi her zaman adaletli sonuçlara götürmüyor olabilir ama bu durum gerçeğe aykırı beyan nedeniyle hapis cezasına mahkûm olunması halinde fiil ile ortaya çıkan ağırlaşmış neticenin cezasız kalmasını açıklamamaktadır. Aleyhinde tanıklıkta bulunan kimsenin uzun süreli hapis cezasına mahkûm olması durumunda⁶²³, fail hakkında hükmedilecek ceza kanaatimizce fiilin haksızlık içeriğini karşılamayacaktır. Bu nedenle süreli hapis cezasına mahkûmiyet ve

⁶²¹ “...altıncı fıkra hükmü aleyhine tanıklıkta bulunan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis ya da müebbet hapisle mahkûm edilmesi halinde bir artırım nedeni öngörmüş ve artırımın mahkumiyetin niteliğine göre yapılmasını kabul etmesi karşısında; bu görüşe iştirak etmek mümkün değildir. Aksi düşünce yalan tanıklıkta bulunan failin, kanunda düzenlenmeyen bir cezai yaptırım ile karşı karşıya kalması sonucunu doğurmaktadır. Kaldı ki; failin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan sorumlu tutulabilmesi beşinci fıkra da belirtildiği üzere aleyhine tanıklıkta bulunan kişinin beraat etmesi ya da hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi durumunda geçerlidir.”; Bkz. **Koçer**, 167.

⁶²² AYM, 14.01.2015, E. 2014/116 K. 2015/4 (RG 29.4.2015, S. 29341).

⁶²³ Yalan tanıklık suçunun faili, bir kimsenin aleyhinde birden fazla suçtan mahkûm edilmesini sağlayacak şekilde gereceğe aykırı beyanda bulunmuş olabilir. Mağdurun söz konusu suçların cezaları toplandığında ağırlaştırılmış müebbet ya da müebbet hapis cezasına mahkûm olan bir kimseden daha uzun bir süreyi infaz kurumunda geçirmesi de ihtimal dahilindedir. Bu halde failin beyanının iftira suçunu oluşturması da mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki, iftira suçuna ilişkin süreli hapis cezasına mahkûm edilme durumunda cezanın orantılı biçimde artırılmasına ilişkin düzenleme de iptal edilmiştir. Bu durumda aynı değerlendirmeyi iftira suçunun söz konusu neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali için de yapmak gerekir.

söz konusu hapis cezasının infazına başlanması hallerine yönelik olarak kanuni düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

3.2.5. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi Hakkında Hapis Cezası Dışında Adli veya İdari Bir Yaptırımın Uygulanmış Olması

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa, yalan tanıklıkta bulunan kişi üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m. 272/8). Fıkra metninde “uygulanmışsa” ifadesi kullanılmıştır. Bu nedenle fıkra uygulaması bakımından yalnızca adli ya da idari nitelikteki yaptırıma karar verilmesi yeterli olmayıp; kararın uygulanmaya başlanması da aranmalıdır.⁶²⁴

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hükmedilen adli para cezası, disiplin yaptırımları ve idari yaptırımlar bu kapsamda değerlendirilmelidir⁶²⁵. Kabahatler Kanunu uyarınca hükmedilen idari yaptırımlar bakımından bir sınırlama yapmak gerektiği yönünde öğretide ileri sürülen görüşe katılıyoruz. Buna göre; idari yaptırıma hâkim ya da Cumhuriyet savcısı tarafından hükmedilmesi hallerinde, bu kimselerin tanık dinleme yetkisi bulunduğundan fıkra hükmünün uygulanması mümkündür. Ancak idari yaptırım kararı verme yetkisi bulunup tanık dinleme yetkisi bulunmayan mercilerin verdiği kararlar bakımından bu ağırlaştırıcı neden uygulanamaz⁶²⁶. Bundan başka hukuk mahkemelerince hükmedilen ihtiyati tedbir kararları, velayetin ve vesayetinin kaldırılması kararları, kısa süreli hapis cezasına seçenек olarak öngörülen yaptırımlar ve icra takibi sırasında karşılaşılabilecek yaptırımlar da örnek olarak sıralanabilir⁶²⁷. Bir disiplin

⁶²⁴ Göktürk, 384; Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 166; Nas, 136; Parlar ve Öztürk, 190; Tezcan vdy., 1238; Yaşar vdy., 8194; Bir görüşe göre, fail hakkında bu halin uygulanması için adli ya da idari yaptırıma hükmedilmiş olması yeterli olup, söz konusu yaptırımın infazına başlanması gerekmez. Bkz. Artuk vdy., Özel Hükümler, 1123.

⁶²⁵ Göktürk, 384; Nas, 236; Tezcan vdy., 1238; Yurtcan, İftira Suçu, 66.

⁶²⁶ Nas, 237.

⁶²⁷ Koçer, 168; Tezcan vdy., 1237 vd.

soruşturması kapsamında verilmiş olan disiplin cezası ya da görevden uzaklaştırma gibi tedbirler de bu kapsamda değerlendirilmelidir⁶²⁸.

Bir görüşe göre; failin bu halden cezalandırılabilmesi için aleyhinde yalan tanıklık yapılan kimse hakkında hapis cezasının yanında ayrıca adli veya idari bir yaptırımın uygulanmış olması gerekir. Bu görüşe göre hapis cezası dışında ibaresinden anlaşılması gereken hapis cezasının yanı sıra⁶²⁹. Kanaatimizce, düzenleme metnindeki hapsi cezası dışında ifadesinin yanı sıra şeklinde anlaşılması gerekir. Buradan anlaşılması gereken fail hakkında adli ya da idari bir yaptırımın uygulanmış olmasıdır. Örneğin; bir disiplin soruşturması kapsamında yapılan yalan tanıklık, aleyhinde beyanda bulunulan kimse hakkında disiplin cezası verilmesine neden olmuşsa bu madde hükmünün uygulanması gerekir.

Aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kişi hakkında güvenlik tedbirlerine de hükmedilmiş olabilir. Bir görüşe göre; güvenlik tedbirleri adli yaptırım kapsamında sayılmamalıdır. Bu tedbirler, ihlal sonucunda ortaya çıkan ve tehlikeliliği gidermek amacıyla başvuru ile iyileştirici tedbirlerdir. Bu nedenle bunları fıkra kapsamı dışında değerlendirmek gerekir⁶³⁰. Söz konusu değerlendirmenin temelinde güvenlik tedbirlerinin niteliğine ilişkin tartışmalar yatmaktadır. Ancak bizce fıkra düzenlemesinin kapsamını belirlemede niteliğe ilişkin tartışmaların bir önemi bulunmamaktadır. Adli yaptırım terimi hapis cezası ve güvenlik tedbirlerini kapsayacak genişliktedir. Nitekim güvenlik tedbirleri TCK'nın yaptırımlar başlıklı üçüncü kısmında, cezaların düzenlendiği ilk bölümü takiben ikinci bölümde düzenlenmiştir. Bu bağlamda güvenlik tedbirleri de fıkra kapsamında görülmelidir⁶³¹.

Bir görüşe göre, fıkranın uygulanmasında güvenlik tedbirleri arasında bir ayrıma gidilmelidir. Kişi hakkında hapis cezasının infazı süresince hak yoksunluğu tedbiri devam ettiği için, aleyhinde yalan tanıklık yapılan kişiye hapis cezası verilen her durumda failin cezasının bu madde nedeniyle artırılması gerekecektir. Bu halde de diğer fıkraların

⁶²⁸ Nas, 236; Parlar ve Öztürk, 190.

⁶²⁹ Meran, 281.

⁶³⁰ Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 166.

⁶³¹ Bkz. 8. fıkra düzenlemesinin güvenlik tedbirlerini de kapsadığı yönünde Malkoç, 2489.

uygulanma olanağı kalmayacaktır. Bu nedenle güvenlik tedbirleri olan müsadere, hak yoksunluğu, sınır dışı etme, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri ve benzeri tedbirler adli yaptırım olarak değerlendirilmemelidir⁶³². Kanaatimizce, güvenlik tedbirlerinin niteliği bakımından bir değerlendirme yapmak gerekir. Güvenlik tedbiri ile hapis cezası arasında bir irtibat bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Hapis cezası ile bağlantısı bulunmayan ve hâkimin vicdani kanaati ile ve koşullarının oluşması sonucunda hükmedilen güvenlik tedbirlerinin bu fıkra kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Hapis cezasına bağlı ve zorunlu olarak hükmedilen güvenlik tedbirleri bu fıkra kapsamında değerlendirilmemelidir.

Bir görüşe göre hapis cezası dışındaki yaptırımlardan adli para cezası, güvenlik tedbirleri ve idari yaptırımlar anlaşılmalıdır. Bu bağlamda aleyhinde tanıklıkta bulunan kişi hakkında hükmedilen hapis cezası, seçenek kurumlar uygulanarak başka bir yaptırıma çevrilmiş ise bu fıkra hükmü uygulanamaz. Aleyhinde tanıklıkta bulunan kimse hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi, hapis cezasının ertelenmesi gibi seçenek kurumlara karar verilmesi halinde, fail hakkında bu fıkra hükmü uygulanmamalı, söz konusu haller cezanın bireyselleştirilmesi sırasında dikkate alınmalıdır⁶³³.

Hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım ifadesi çok fazla yaptırımı kapsamına alabilecek geniş bir ifadedir. Yalan tanıklık suçun konu eylemin hukuka aykırı bir soruşturma kapsamında, mahkeme önünde ya da yemin vererek tanık dinlemeye yetkili merci önünde işlenmesi gerektiğinden, suçun oluştuğu hemen her durumda aleyhinde tanıklıkta bulunan kimse bakımından bir yaptırım uygulanması söz konusu olabilecektir. Kanaatimizce yalan tanıklık eylemi sonucunda hapis cezası dışında aleyhinde tanıklıkta bulunanı zarara uğratacak, TCK'nın 50. maddesi ile öngörülmüş olan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlara hükmedilmesi halinde de bu hal uygulanmalıdır⁶³⁴.

⁶³² Meran, 281 vd.

⁶³³ İçer, 208.

⁶³⁴ Parlar ve Öztürk, 190.

Neticesi sebebiyle ağırlaşmış halin uygulanması bakımından adli ve idari yaptırımlar arasında bir fark gözetilmemesi öğretide eleştirilmiştir. Buna göre, niteliği ve ağırlığı itibariyle adli yaptırımlar idari yaptırımlardan daha ağır sonuçlar doğurmasına rağmen her iki durumun aynı yaptırıma bağlanmış olması isabetli değildir⁶³⁵. İftira suçuna ilişkin olarak da 267. maddenin 7. fıkrasında benzer bir düzenleme bulunmaktaydı. İftira sonucunda mağdur hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; müfterinin, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştü. Söz konusu hüküm, adli ve idari yaptırımlar arasında bir ayırım gözetmediği ve bu nedenle suç ile ceza arasında bulunması gereken adil dengeyi korumadığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir⁶³⁶. Aynı değerlendirmeler 272. maddenin 8. fıkrası ile öngörülmüş olan neticesi sebebiyle ağırlaşmış hal bakımından da yapılabilir.

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde, o kimsenin belirli bir süre ile başka bir kasıtlı suçtan mahkûm olmaması gerekmekte, aksi halde açıklanması geri bırakılan hüküm infaz edilmektedir. Yalan tanıklık nedeniyle hakkında hapis cezasına mahkûmiyet kararı verilen kimsenin, daha sonra kasıtlı bir suç işlemesi ve mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanması halinde, kanaatimizce fail hakkında bu fıkra hükmü uygulanamaz. Mahkûm olunan hapis cezasının infazına başlanmış olması hali, aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis ya da müebbet hapse mahkûm edilmiş olmasına bağlı bir artırım nedeni olarak öngörülmüştür. 7. fıkra hükmü de bu bağlamda fail hakkında uygulanabilir değildir. Bu halde yaptırımın niteliğine göre hareket etmek gerekecektir. Hürriyeti kısıtlayıcı nitelikte bir yaptırımın uygulanması durumunda failin yalan tanıklığa ilişkin hükümlerin yanı sıra dolaylı fail olarak kişiyi hürriyetinden yoksun

⁶³⁵ **Nas**, 237.

⁶³⁶ “Öte yandan, hapis cezası dışındaki adli yaptırımlar ile idari yaptırımlar kişi üzerindeki etkileri bakımından değerlendirildiğinde, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların idari yaptırımlara göre daha ağır sonuçlarının olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca ihlalin niteliği, uygulayan merci ve uygulanan usul ile hukuki sonuçları itibariyle de idari yaptırımlar ile adli yaptırımlar arasında kapsamlı farklılıklar bulunmaktadır. Oysa yasa koyucu, iftira sonucunda mağdur hakkında konusu suç teşkil etmeyen ve genellikle kişiye görev ve yükümlülüklerinin hatırlatılmasından ibaret olan idari yaptırımların uygulanması haliyle, hapis cezası dışındaki adli yaptırımların uygulanması halini aynı ağırlıkta görerek, her iki durum için de aynı miktarda cezalar öngörmüştür. Bu açıdan itiraz konusu fıkra suç ile ceza arasında bulunması gereken adil dengenin korunamadığı ve bu haliyle de adalet duygularını zedeleyen bir durum bulunduğu açıktır” AYM, 17.11.2011, E. 2010/115 K. 2011/154 (RG 17.03.2012, S. 28236).

bırakma suçundan sorumlu tutulmasının da mümkün olmadığını düşünüyoruz. Ancak bu halde de fiilin haksızlık içeriği ile öngörülen ceza arasında bir orantısızlık oluşmaktadır.

4. BÖLÜM:

SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

4.1. TEŞEBBÜS

Teşebbüs, TCK'nın 35. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “*Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.*” (TCK m. 35/1).

Yalan tanıklık suçu yetkili kişi veya kurul önünde tanık sıfatı ile yalan beyanda bulunmakla tamamlanır. Sırf hareket suçu niteliğinde olduğundan gerçeğe aykırı beyanın yapılmasıyla suç tamam olur⁶³⁷. Tanık söyleyeceklerini bitirmiş, beyanı alan mahkeme yahut tanık dinlemeye yetkili diğer mercii uyuşmazlık konusuna ilişkin tüm sorularını yöneltmiş ve bunlara ilişkin tanığın beyanı alınmış ise beyan tamamlanmıştır⁶³⁸. Tanık beyanının tutanağa geçirildiği durumlarda ise yazılan beyanların tanığa okunduğu ve beyanların doğruluğunun teyidi amacıyla tanıkça imzalandığı an tanığın dinlenmesi süreci sona ermiş olur⁶³⁹. Bu süreç zarfında yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturur.

Kişi, tanık olarak dinlendiği sırada başlangıçta gerçeğe aykırı beyanlarda bulunur ve beyanın alınması işlemi devam ederken gerçeğe aykırı yöndeki beyanlarını düzeltir ise yalan tanıklık suçu oluşmaz. Bu halde tanık beyanı, tamamlandığı an bakımından gerçeğe uygundur⁶⁴⁰. Bu nedenle bu suç bakımından gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁶⁴¹. Bir başka görüşe göre ise tanık beyanda bulunduğu

⁶³⁷ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1156.

⁶³⁸ **Bosch ve Schittenhelm**, §153 Rn. 8; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 243; **Heger**, §153 Rn. 6; **Hegmanns**, 533; **Hettinger ve Bender**, 581; **Kudlich**, §153 Rn. 22; **Küpper ve Börner**, 209; **Meran**, 282; **Mitsch**, Wolfgang. *Fortgeschrittenenklausur – Strafrecht: Teilnahme, Versuch und Rücktritt bei Aussagedelikten*. Juristische Schulung, (4), 2005, s. 341; **Müller**, Kommentar, §153 Rn. 37; **Önder**, 347; **Vormbaum**, Kommentar, §153 Rn. 17 ve 109; **Wessels vdy.**, 249.

⁶³⁹ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1225; **Erem ve Toroslu**, 219; **Feyzioğlu**, Tanıklık, 243; **Önder**, 347.

⁶⁴⁰ **Bosch ve Schittenhelm**, §153 Rn. 8; **Eisele**, 670; **Göktürk**, 395; **Hegmanns**, 535; **Kudlich**, §153 Rn. 22; **Maurach vdy.**, Beonderer Teil, 290; **Mitsch**, 341.

⁶⁴¹ **İçer**, 210; **Meran**, 282.

sırada gerçeğe aykırı tek bir söz bile söylemiş olsa suçun tamamlandığını kabul etmek gerekecektir. Buna göre örneğin, bir insan öldürme vakasında tanık olay yerine gittiği saat konusunda yalan söyler ve daha sonra bu ifadesini değiştirir ise yalan tanıklık suçu tamamlanmış olacaktır. Bu halde yalnızca tanığın olay yerinde bulunduğu saatin davayı veya suçlananları etkilememesi halinde suçun oluşmadığı kabul edilebilir⁶⁴².

Başka bir görüşe göre, yalan tanıklık suçu sırf hareket suçu olmakla beraber icra hareketlerinin kısımlara bölünebildiği durumlarda teşebbüse elverişlidir⁶⁴³. Yargılama sırasında tanığın beyanı belli bir süre devam etmektedir. Tanığın o ana kadar olan beyanları gerçeğe aykırı olup, henüz beyan verme işlemi tamamlanmadan, tanığın elinde olmayan bir sebeple beyanı yarıda kalırsa, yalan tanıklık suçu teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır⁶⁴⁴. Buna göre örneğin, tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya başladıktan sonra geçirdiği bir rahatsızlık nedeniyle beyanlarını tamamlayamazsa suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır. Tanık gerçeğe aykırı açıklamalarda bulunduktan sonra kendiliğinden bunların doğru olmadığını söyleyerek gerçeği anlatırsa gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanacaktır⁶⁴⁵. Teşebbüsün mümkün olduğu yönünde değerlendirmede bulunan yazarlar, pratikte suçun teşebbüs aşamasında kalmasının pek rastlanılmayacak bir durum olduğunu da belirtmektedir⁶⁴⁶. Buna göre; yalan tanıklık suçuna teşebbüs teorik olarak mümkün görünse de pratikte rastlanma ihtimali zayıftır.

Kişi, beyanda bulunmaya başlamasına rağmen herhangi bir nedenle beyanı yarıda kalmış ise beyanını tamamlaması sağlanmalıdır. Beyanın gerçeğe aykırı olup olmadığı, tanığın dinlenmesi sürecinin bütünü göz önünde bulundurularak tespit edilmelidir. Yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmadığı beyanın tamamı dikkate alınmaksızın belirlenemez. Dolayısıyla, ancak beyanın tamamlanması durumunda yalan tanıklık suçunun oluştuğundan bahsedilebilir⁶⁴⁷. Bu nedenle yalan tanıklık suçu bakımından teşebbüs hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁶⁴⁸. Tanığın olaya ilişkin beyanlarının bir

⁶⁴² Malkoç, 2487.

⁶⁴³ Feyzioğlu, Tanıklık, 245; İçer, 210; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1156 vd; Parlar ve Öztürk, 191; Tezcan vdy., 1242.

⁶⁴⁴ İçer, 210; Tezcan vdy., 1242; Ünver, Adliye Karşı, 220; Artuk vdy., Özel Hükümler, 1225 vd.

⁶⁴⁵ Feyzioğlu, Tanıklık, 245; Tezcan vdy., 1242; Ünver, Adliye Karşı, 220.

⁶⁴⁶ Koçak, 213; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1157; Tezcan vdy., 1242.

⁶⁴⁷ Göktürk, 396; Heghmanns, 533; Mitsch, 341; Wessels vdy., 249.

⁶⁴⁸ Bozalan, 72; Heghmanns, 533; Hettinger ve Bender, 581; Kudlich, §153 Rn. 23; Mitsch, 341; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1156; Taneri, 1246; Wessels vdy., 249; Yaşar vdy., 8195.

bölümünde yalan tanıklık yapıp da henüz tanıklığı tamamlamadan beyanlarını düzeltmesi ve gerçeğe uygun hale getirmesi halinde, gönüllü vazgeçme hükümlerinden yararlanması ve suça teşebbüsten dolayı cezalandırılmaması gerektiği yönündeki değerlendirmeye katılmak mümkün değildir. Kanaatimizce bu halde beyanın alınması süreci devam etmekte olduğundan yalan tanıklık suçu oluşmamıştır. Tanıkların beyanlarını düzeltmesinden ne anlaşılması gerektiğinin tespitini yapmak da oldukça zordur. Bir tanık beyanına başlarken hatırlayamadığı bir olguyu beyanına devam ederken daha net bir şekilde hatırlayabilir ya da mahkeme önüne çıkmış olmanın verdiği heyecan veya sanığı görmüş olmanın verdiği tedirginlikle başlangıçta çekimser kalıp sonra daha net açıklamalarda bulunabilir. Bu gibi nedenlerle tanık beyanının bir bütün olarak ele alınması daha isabetli olacaktır.

Tanığın beyanlarının yarıda kalması durumunda, henüz beyanı tamamlanmamıştır. Bu halde beyan vermeye devam eden tanığın gerçeği anlatması mümkündür. Kanun koyucu 274. maddede yer verdiği etkin pişmanlık hükümleri ile tanıklığı hüküm verilinceye kadar devam eden bir süreç olarak değerlendirmiştir. Tüm bunlar karşısında beyanı yarıda kesilen tanığın teşebbüsten sorumlu tutulması yerinde bir uygulama olmayacaktır⁶⁴⁹. Bu halde beyanın tanığın elinde olmayan nedenlerle tamamlanmadığı doğrudur ancak tamamlanmamış bir beyanın gerçeğe aykırı olduğunu söylemek mümkün değildir. Tanık beyan verme sürecinde pekâlâ yanlış hatırladığını veya ilk anlarda heyecandan yanıldığını söyleyerek beyanını düzeltebilir. Yahut gerçeğin ortaya çıkması bakımından çok önemli olan bir nokta tanığın aklına daha sonra gelebilir. Bu halde tanığı gerçekleri kasten saklamaya teşebbüs etmekten sorumlu tutmak gibi sonuçlar ortaya çıkabilecektir.

Yalan tanıklık suçu gerçeğe aykırı şekilde beyanda bulunularak işlenmektedir. Tanık, tipik fiili kural olarak sözle gerçekleştirir. Sözlerinin gerçeğe uygun ya da aykırı olduğunun tespiti bakımından ise mutlaka bir bütünlük göstermesi gerekir. Bu halde tanıklığın gerçeğe aykırılığının tespiti mümkün değildir. Bu nedenle elinde olmayan nedenlerle beyanını tamamlayamayan failin eyleminin teşebbüs aşamasında kaldığından bahsedilemez⁶⁵⁰. Bu aşamada etkin pişmanlık hükümleri bakımından bir değerlendirme

⁶⁴⁹ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1157.

⁶⁵⁰ **Koçer**, 170.

yapılması da mümkün değildir. Nitekim etkin pişmanlık hükümleri, ancak beyan tamamlandıktan sonra uygulanabilir⁶⁵¹. Bu bağlamda, tanığı dinleyen mahkemenin, tanığı tekrar dinlemeyi gerekli bulması, ikinci kez dinlenen tanığın ise önceki beyanlarının gerçek dışı olduğunu söyleyerek gerçeği açıklaması durumunda bir gönüllü vazgeçmeden söz edilemez. Bu durumda fail hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilir⁶⁵².

Fail, kendisini dinleyen merciin tanık dinlemeye kanunen yetkili bir makam olduğunu düşünerek yalan beyanda bulunur ise elverişsiz teşebbüs/işlenemez suç söz konusudur⁶⁵³. Bu halde fail suçun maddi unsurlarında hataya düşmüştür. Beyanı alan merciin kanunun 272. maddesinde sayılan nitelikleri taşıması nedeniyle yalan tanıklık suçu oluşmaz.

4.2. İŞTİRAK

Tek bir kişi tarafından işlenmesi mümkün olan bir suçun birden fazla kişi tarafından ve birlikte suç işleme iradesi ile gerçekleştirilmesi halinde suça iştirak söz konusu olur⁶⁵⁴. TCK'nın 37 ila 41. maddeleri arasında iştirake ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre iştirak türleri; faillik, azmettirme ve yardım etmedir⁶⁵⁵. TCK, suç ortaklarının cezai sorumluluğunun belirlenmesinde ikilik sistemini kabul etmiştir. İkilik sisteminde ortakların suça katılım durumuna göre faillik ve şeriklik olarak ikili bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre failer ve şeriklerin cezai sorumluluğu ayrı ayrı belirlenmiştir⁶⁵⁶.

Kasten işlenebilen bir suç olduğundan yalan tanıklık suçuna iştirak mümkündür. Ancak yalan tanıklık suçunun özgü suç niteliğine ilişkin tartışmalar bağlamında iştirake ilişkin yapılan değerlendirmeler de değişmektedir. Yalan tanıklık suçunda iştirakin her türünün mümkün olduğu ve suçun iştirak bakımından bir özellik göstermediği yönünde görüşler

⁶⁵¹ Eisele, 670; Heghmanns, 535; Mitsch, 341; Wessels vdy., 249.

⁶⁵² Göktürk, 396; Maurach vdy., Besonderer Teil, 290; Önder, 347.

⁶⁵³ Küpper ve Börner, 211.

⁶⁵⁴ Evik, Vesile Sonay. *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*. On İki Levha Yayıncılık, 2011, s. 7; Hakeri, 545.

⁶⁵⁵ Bkz. failliğin bir iştirak türü olmadığı yönünde, Hakeri, 572.

⁶⁵⁶ Centel vdy., 498 vd; Hakeri, 546.

de bulunmaktadır⁶⁵⁷. Bu tartışmalar bağlamında yalan tanıklık suçu bakımından iştirak türleri ayrı ayrı ele alınacaktır.

4.2.1. Faillik

Faillik çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Öğretide faillik türleri; doğrudan faillik, müşterek faillik, dolaylı faillik ve yan yana faillik olarak ele alınmaktadır⁶⁵⁸. Belirtmek gerekir ki yan yana faillik bir iştirak türü değildir. Yan yana faillikte, birden fazla kimse, aralarında iştirak iradesi bulunmaksızın, aynı suç tipini aynı anda aynı konu üzerinde gerçekleştirmektedir. Yan yana faillik daha çok taksirli suçlarda uygulama alanı bulmaktadır⁶⁵⁹.

4.2.1.1. Doğrudan Faillik

Suç tipindeki haksızlığı tek başına gerçekleştiren kişi doğrudan faildir⁶⁶⁰. Yalan tanıklık suçunda, yetkili merci önünde tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunan kimse suçun doğrudan failidir.

4.2.1.2. Müşterek Faillik

TCK m. 27/1'e göre; *“Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur”*. Müşterek faillikte birden fazla kişi, birlikte suç işleme kararına bağlı olarak, suç oluşturan fiil üzerinde müşterek bir hakimiyet kurmaktadır⁶⁶¹.

Tanık sıfatı ile bilgisine başvurulanan kimsenin, başkası tarafından yerine getirilemeyecek usuli bir rolü ve yükümlülüğü vardır. Tanık, uyuşmazlık konusu olaya ilişkin bildiklerini doğru olarak söylemekle yükümlüdür. Bu yükümlülük yalnız tanık sıfatına sahip kimseye

⁶⁵⁷ Ünver, Adliyeye Karşı, 222.

⁶⁵⁸ Koca ve Üzülmez, 464 vd.

⁶⁵⁹ Koca ve Üzülmez, 464 vd.

⁶⁶⁰ Hakeri, 572.

⁶⁶¹ Koca ve Üzülmez, 445.

ait olduğundan, suçun faili de yalnızca tanık sıfatı ile beyanda bulunan kimse olabilecektir⁶⁶². Özgü suç ve bizzat işlenebilen bir suç olması nedeni ile yalan tanıklık suçunda müşterek faillik mümkün değildir⁶⁶³. Yalnızca beyanda bulunan kişi fail sıfatını taşıyabilir. Suç, tanık dinlemeye yetkili merci önünde, tanık sıfatı ile gerçeğe aykırı beyanda bulunarak işlenmektedir. Söz konusu eylem birden fazla kimsenin üzerinde egemenlik kurmasına elverişli değildir⁶⁶⁴. Bu nedenle, örneğin bir ceza davasında tanık olarak dinlenecek kimselerin aralarında yalan beyanda bulunmak üzere önceden anlaşır, duruşma günü gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları durumunda müşterek fail olarak sorumlu tutulmaları mümkün değildir. Söz konusu kimselerin beyanları ayrı ayrı alınmaktadır ve fiilleri bağımsızlığını korumaktadır. Bir görüşe göre; bahsi geçen halde, diğerlerinin anlaşma yönündeki önceki eylemleri beyanda bulunan her tanık bakımından yardım olarak değerlendirilmelidir. Bu durumda her tanık kendi eylemi nedeniyle yalan tanıklık suçundan fail olarak, diğerlerinin işlediği yalan tanıklık suçundan ise yardım eden olarak sorumlu olacaktır⁶⁶⁵. Kanaatimizce, yalan tanıklık yapma konusunda teklifi ortaya atan ve diğerlerini ikna eden kimsenin azmettiren olarak sorumlu tutulması daha uygun olacaktır.

Belirtmek gerekir ki yalan tanıklık suçunun özgü suç olmadığı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Ancak müşterek faillik bakımından yapılan değerlendirmeler suç bizzat işlenebilen bir suç olduğundan farklılık göstermemektedir⁶⁶⁶. Zira gerçeğe aykırı beyanda bulunma eylemi üzerinde birden fazla kişinin hakimiyet kurması mümkün değildir.

⁶⁶² **Heghmanns**, 528.

⁶⁶³ **Göktürk**, 396; **Heghmanns**, 528; **Koçak**, 214; **Schmidt ve Priebe**, 356; **Tezcan vdy.**, 1232 ve 1244.

⁶⁶⁴ **Nas**, 223.

⁶⁶⁵ **Göktürk**, 400.

⁶⁶⁶ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1159; **Tezcan vdy.**, 1244; Bir görüşe göre, özgü bir suç olmadığından, suç ortaklığına ilişkin her hüküm yalan tanıklık suçu açısından uygulanma alanı bulabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, yapılan bu değerlendirme ortaklık çeşitleri bakımından bir ayrıma gitmemiş, suçun bizzat işlenebilen bir suç olması nedeniyle ortaya çıkabilecek farklılıklar ele alınmamıştır. Genel olarak suçun iştirak bakımından bir özellik göstermediği ifade edilmiştir. Bkz. **Ünver**, Adliyeye Karşı, 222.

4.2.1.3. Dolaylı Faillik

Dolaylı faillik TCK m. 37/2 ile düzenlenmiştir. Buna göre; “suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır”. Dolaylı faillik durumunda arka plandaki kişi, başka bir şahsın hareketini suçun işlenmesinde bir araç olarak kullanmaktadır. Bu kişi suç oluşturan fiili gerçekleştiren şahsın üzerinde üstün bir hakimiyet kurmaktadır. Arkadaki şahsın dolaylı fail olarak sorumlu tutulmasının nedeni de bu hakimiyetidir⁶⁶⁷.

Yalan tanıklık suçunun dolaylı faillik yoluyla işlenip işlenemeyeceği tartışmalıdır. Ağırlıklı görüşe göre, özgü suç ve bizzat işlenebilen suç niteliği taşıdığından yalan tanıklık suçuna yalnızca azmettiren ya da yardım eden sıfatıyla iştirak mümkündür⁶⁶⁸. Buna göre, fail olabileceklerin kapsamı suç tipi ile belirlenmiştir. Suç tipi ile öngörülen faillik kıstaslarına uymayan kişiler bu nedenle yalnızca azmettiren ve yardım eden olarak sorumlu tutulabilirler. Özgü suçlarda yalnızca özel faillik niteliğini taşıyan kimse bizzat işlenebilen suçlarda ise tipik fiili bizzat gerçekleştiren kişiler fail olabilir⁶⁶⁹.

TCK'nın 40. maddesinin 2. fıkrası ile özgü suçlarda iştirake ilişkin bir hüküm sevk edilmiştir. Düzenlemeye göre; “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur”. Bize göre de özgü suçlara ilişkin bu açık düzenleme

⁶⁶⁷ **Özgenç**, İştirak, 197 ve 202; “...asil failin araç konumuna indirildiği ve fiil hâkimiyetinin arkada bulunan kişide olduğu durumlarda dolaylı faillik gündeme gelecektir.” Bkz. **Töngür**, Ali Rıza. *Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme*. Ceza Hukuku Dergisi, (28), 2015, s. 257.

⁶⁶⁸ **Bosch ve Schittenhelm**, Vorbem §153 Rn. 33; **Hafızoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 161; **Heger**, Vorbem §153 Rn. 7; **Göktürk**, 396 vd.; **Hegmanns**, 528; **Hettinger ve Bender**, 577; **Koca ve Üzülmez**, 475; **Koçer**, 170; **Kudlich**, §153 Rn. 24; **Kudlich ve Henn**, 510; **Küpper ve Börner**, 206; **Meran**, 282; **Müller**, Kommentar, §153 Rn. 73; **Özbek vdy.**, Genel Hükümler, 577; **Parlar ve Öztürk**, 191; **Schmidt ve Priebe**, 356; **Tezcan vdy.**, 1244; **Vormbaum**, Kommentar, §153 Rn. 111; **Yaşar vdy.**, 8195;

⁶⁶⁹ **Heinrich**, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım – II* (Çeviri Ed. Ünver, Yener). Adalet Yayınevi, 2015, s. 233 vd; **Maurach**, Reinhart ve diğer yazarlar. *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband 2*. 8. Baskı, C. F. Müller, 2014, s. 444 vd.

karşısında yalan tanıklık suçuna iştirak edenler yalnızca azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulabilir⁶⁷⁰.

Özgü suçlara ilişkin TCK'nın bu düzenlemesi öğretide eleştiriye uğramıştır. Buna göre, özgü suçlar için gerekli faillik niteliklerini taşıyan kimselerin örneğin kamu görevlilerinin suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması durumunda, dolaylı failin cezai sorumluluğu kamu görevlisi imiş gibi belirlenmelidir. TCK'nın 40. maddesinde yer alan hüküm özgü suçlarda dolaylı failliği engelleyici nitelikte değerlendirilmemelidir⁶⁷¹.

Özgü suçlara iştirake ilişkin bir değerlendirmeye göre, bizzat işlenebilen bir suç niteliğini göstermedikçe, özgü suça ilişkin tipik davranışın mutlaka kanunda öngörülen nitelikleri taşıyan kimse tarafından gerçekleştirilmesi gerekmez⁶⁷². Buna göre zimmet suçunun dolaylı fail olarak işlenmesi mümkündür. Ancak yalan tanıklık suçu özgü suç olmasının yanında bizzat işlenebilen bir suç tipi olduğundan dolaylı failliğin mümkün olmadığını kabul etmek gerekecektir.

Özgü suçlarda dolaylı failliği mümkün gören bir başka görüşe göre, TCK'nın 28. maddesinde bulunan düzenleme, TCK m. 40/2 ile öngörülen kuralın bir istisnası olarak kabul edilmelidir. TCK'nın 28. maddesine göre; “*Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır*”. Bu görüşe göre; söz konusu hüküm özgü suçlarda da uygulama alanı bulur. Bu nedenle özel faillik niteliğini taşıyan kimseye cebir, şiddet veya

⁶⁷⁰ TCK m. 94/4'e göre, işkence suçunun işlenişine iştirak edenler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır. Kanaatimizce bu düzenlemenin varlığı, kanun koyucunun özgü suçlara iştirake ilişkin bir tercih yaptığını gösterir niteliktedir. Özgü suçlara iştirak eden kimselerin yalnızca azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulacağına ilişkin hüküm genel kural olarak öngörülmüş, işkence suçu bakımından bu kurala açık bir istisna getirmiştir. Aynı yönde bkz. **Artuk vdy.** Genel Hükümler, 300.

⁶⁷¹ **Aydın**, Devrim. *Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak*. Yetkin Yayınları, 2009, s. 275 vd; **Dönmezer ve Erman**, 824; **İçel**, Genel Hükümler, 559 ve 561; Benzer görüşten hareketle, yalan tanıklık suçunun özgü bir suç olduğu yönünde görüş belirten *Tamer Aslan*, dolaylı failliği mümkün görmektedir. Bkz. **Tamer Aslan**, 95; Yalan tanıklık suçunun özgü suç olduğu yönünde bir tespit yapmaksızın, benzer ifadelerle dolaylı failliğin mümkün olduğunu savunanlar da vardır. Bkz. **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1226; **Bozalan**, 73; Suçun herkes tarafından işlenebilen bir suç olduğu yönünde değerlendirmede bulunan *Tezcan ve diğer yazarlar*, iştirak başlığı altında dolaylı faillığe ilişkin açıklama yapmamıştır. Bkz. **Tezcan vdy.**, 1218.

⁶⁷² **Centel vdy.**, 511; **Evik**, 330; **Toroslu ve Toroslu**, 349 vd.

tehditle suçun işletilmesi halinde, fiil üzerinde bu yollarla hakimiyet kuran ve fakat özel faillik niteliğini taşımayan kimse dolaylı fail olarak sorumlu tutulmalıdır⁶⁷³.

Bizzat işlenebilen suçlarda dolaylı failliğin mümkün olduğu yönünde yapılan benzer bir değerlendirmeye göre, önemli olan suçun tipik hareketlerini yapan kişinin başkası tarafından denetleniyor ve yönlendiriyor oluşudur. Bu bakımdan bir başkasını hataya düşürerek, tehdit ederek, cebir uygulayarak ya da kendini bilemeyecek hale getiren kimse dolaylı fail olarak sorumlu tutulmalıdır. Görüş sahibi, yalan tanıklığa ilişkin m. 272/5 hükmüne de açıklamaları arasında yer vermiştir⁶⁷⁴. Ancak söz konusu hüküm yalan tanıklık suçunun dolaylı fail olarak işlenebileceğini öngörür nitelikte değildir. Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir hali olan aleyhinde tanıklıkta bulunan kimsenin gözaltına alınması ya da tutuklanması halinde, gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulması yönünde hüküm sevk edilmiştir. Burada dolaylı faillik yoluyla işlenen yalan tanıklık suçu değil kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçudur.

Son olarak bir başka görüşe göre hem özgü suçlar hem de bizzat işlenebilen suçlar bakımından kanun koyucunun engelleyici bir hüküm getirdiği söylenemez. Bu nedenle Kanun'un fail olarak belli bir sıfatı aradığı durumlarda, bu sığata sahip olmayan kişilerin bu sıfatı haiz kişileri bahse konu suçların işletilmesinde araç olarak kullanmaları halinde dolaylı faillik söz konusu olabilir⁶⁷⁵.

⁶⁷³ **Hakeri**, 578 vd; Aynı yönde, *İçer*'e göre olgulara ilişkin olarak yanıtılan, cebir ve tehdit kullanılarak yalan tanıklıkta bulunmaya zorlanan kimselerin, tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde, tanığı gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunması için kullanan kimse dolaylı fail olarak sorumlu tutulması gerekir. Bkz. **İçer**, 211; *Özgenç*'e göre, başka bir kimseyi yanıltarak gerçeğe aykırı beyanda bulunmasını sağlayan ve onu suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişi dolaylı fail olarak sorumlu tutulmalıdır. Bkz. **Özgenç**, *İştirak*, 201 vd; *Hafizoğulları ve Özen*, bir kimseye cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit altında tanıklık yaptırılması durumunda, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişinin suçun faili sayılması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. **Hafizoğulları ve Özen**, *Özel Hükümler*, 162; *Aydın*'a göre özgü suçlarda dolaylı failliğin mümkün olup olmadığının değerlendirilmesi bakımından TCK'nın 28. maddesi hükmüne başvurmaya gerek yoktur. Sorun TCK'nın 37/2 düzenlemesi kapsamında değerlendirildiğinde, özgü suçlarda dolaylı failliğin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmalıdır. Bkz. **Aydın**, *İştirak*, 275 vd.

⁶⁷⁴ **Aydın**, *İştirak*, 162 vd.

⁶⁷⁵ **Yılmaz**, 270.

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi, tanığı gerçeğe aykırı beyana zorlayan kimseyi azmettiren olarak nitelendirmiştir⁶⁷⁶. Yargıtay ise istikrarlı bir biçimde özgü suçlara, özel faillik sıfatını taşımayan kimselerin ancak azmettiren ve yardım eden olarak katılabileceği yönünde karar vermektedir⁶⁷⁷. İhaleye fesat karıştırma suçuna ilişkin verdiği bir kararda Yargıtay, “5237 Sayılı TCK'nın 40/2. maddesine göre özgü suç niteliğinde olan, bu sebeple dolaylı faillğe elverişli bulunmayan ve TCK'nın 235/2 – a maddesi uyarınca ihale sürecinde görevli kişiler tarafından işlenebilen ihaleye fesat karıştırma suçunun ihaleye teklif veren sanıklar tarafından işlenemeyeceği” sonucuna varmıştır⁶⁷⁸.

Öğretide bir görüşe göre, tanık sıfatını taşımayan kimselerin dolaylı fail olarak sorumlu tutulması mümkün olmasa da bu kişilerin tanığın iradesi üzerinde hakimiyet kurma nitelikteki davranışları adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu kapsamında cezalandırılabilir (TCK m. 277). Ancak söz konusu hüküm, tanığı etkilemeye teşebbüs niteliğindeki davranışların yalnızca bir dava kapsamında yapılmasını cezalandırmaktadır. Oysa yalan tanıklık niteliğindeki fiiller, yalnız davalar kapsamında değil; hukuka aykırı

⁶⁷⁶ “...bunun üzerine katılanın sanık H'yi tanımadığını ve yalan tanıklık yaptığını belirterek şikayetçi olduğunu, tüm deliller ve tanık B.'nin beyanı incelendiğinde Sanık H.'nin katılanı tanımadığı halde azmettiren sanık A.'nin zorlaması üzerine mahkeme huzurunda yeminli olarak yalan ifade verdiği anlaşıldığı ve bu şekilde üzerine atılı suçu işledikleri gerekçesiyle sanıkların ayrı ayrı hapis cezası ile cezalandırılmalarına...” Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. CD, 09.02.2017, E. 2017/196 K. 2017/204 (Parlar ve Öztürk, 205 vd).

⁶⁷⁷ “Görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî belgeyi sahte olarak düzenleme” suçunun “özgü suç” olması karşısında; sanığın, diğer sanığa isnat olunan suça ne şekilde iştirak ettiği belirlenip tartışılmadan, sanığın 5237 s. K. md. 204/2 gereğince cezalandırılması bozmayı gerektirmiştir” Yargıtay 11. CD, 21.11.2018, E. 2018/5164 K. 2018/9367 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). “Dava; edimin ifasına fesat karıştırma suçuna ilişkindir. 5237 Sayılı TCK'nın 40/2. maddesine göre özgü suç niteliğinde olan ve aynı Kanununun 236/2-d maddesi uyarınca edimin ifası sürecinde görev alan kamu görevlisi tarafından işlenebilen edimin ifasına fesat karıştırma suçuna iştirak eden diğer kişilerin ancak azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilecekleri dikkate alınmadan yüklenicinin fail olarak cezalandırılması isabetsizdir.” Yargıtay 5. CD, 2.6.2014, E. 2014/4395 K. 2014/5995 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). “Zimmet suçu özgü suçlardan olup, kamu görevlisi olmayan sanığın TCK.nun 40/2. maddesine göre, azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulacağına nazara alınmaması yasaya aykırıdır.” Yargıtay 5. CD, 16.2.2019, E. 2008/9242 K. 2009/1799 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁷⁸ “Dava; ihaleye fesat karıştırma suçuna ilişkindir. 5237 Sayılı TCK'nın 40/2. maddesine göre özgü suç niteliğinde olan, bu sebeple dolaylı faillğe elverişli bulunmayan ve TCK'nın 235/2-a maddesi uyarınca ihale sürecinde görevli kişiler tarafından işlenebilen ihaleye fesat karıştırma suçunun ihaleye teklif veren sanıklar tarafından işlenemeyeceği, sanıkların bu suçun faili olamayacağı, ancak azmettiren veya yardım eden sıfatıyla suça iştirak edebileceği nazara alındığında Valilik tarafından ihale komisyonu üyeleri hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulduğunun anlaşılması karşısında, bu suç duyurusu sonucunun araştırılması, dava açıldığının tespiti halinde derdest ise dosyaların birleştirilmesi, kesinleşmesi durumunda ise dosyanın aslının ya da onaylı suretinin getirtilmesinden sonra sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekir.” Yargıtay 5. CD, 5.5.2016, E. 2014/2923 K. 2016/4679 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında değerlendirilen pek çok adli süreçte işlenebilmektedir. Ayrıca yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin ortaya çıkması durumunda çok ağır cezalar öngörülmüş olmasına rağmen, tanığı etkilemeye teşebbüs eden kişi hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmedilebilecektir. Bu nedenle mevcut kanuni düzenlemelerle öngörülmüş olan ceza miktarının, tanığın iradesi üzerinde hakimiyet kurma niteliğindeki davranışların haksızlık içeriğini karşıladığı söylenemeyecektir⁶⁷⁹.

Alman ceza hukukunda ağırlıklı görüş, yalan tanıklık suçuna müşterek faillik ve dolaylı faillik biçiminde katılımın mümkün olmadığı yönündedir. Bu suça ancak azmettiren ya da yardım eden olarak katılmak mümkündür⁶⁸⁰. Alman CK'nın 160. maddesi ile yalan tanıklığa teşvik eylemi ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmiş ve bu suça teşebbüsün de cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Alman ceza hukukunda yalan tanıklık suçu bakımından dolaylı faillik niteliğindeki eylemler 160. maddedeki suç tipi kapsamında cezalandırılmaktadır. Bu bağlamda düzenleme, yalan tanıklık suçunun bizzat işlenebilen bir suç olması nedeniyle dolaylı faillik niteliğindeki fiillerin cezalandırılmasını sağlama amacıyla öngörülmüş tamamlayıcı bir hüküm olarak nitelendirilmektedir⁶⁸¹.

Kanaatimizce TCK'nın özgü suçlara iştirake ilişkin açık düzenlemesi karşısında tanık sıfatını taşımayan kimselerin yalan tanıklık suçu nedeniyle dolaylı fail olarak sorumlu tutulması mümkün görünmemektedir. Tanığın iradesi üzerinde hakimiyet kurmaya yönelmiş fiillerin TCK'nın 277. maddesi kapsamında cezalandırılması olanaklı ise de söz konusu suç tipinde öngörülen ceza miktarı fiilin haksızlık içeriğini karşılamamaktadır. Bu nedenle yalan tanıklık suçu bakımından dolaylı faillik niteliğindeki eylemlerin cezalandırılması sağlayan kanuni bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır. 765 sayılı ETCK'nın 291. maddesi ile “*yalancı şahit, bilirkişi ve tercüman tedariki*” bağımsız bir suç tipi olarak öngörülmüştü. Söz konusu suç tipi kapsamında tanığın “*teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile*” gerçeğe aykırı beyanda bulunmasının sağlanması niteliğindeki

⁶⁷⁹ Göktürk, 400.

⁶⁸⁰ Maurach vdy., 299; Rengier, 371; Wessels vdy., 256.

⁶⁸¹ Bosch ve Schittenhelm, §160 Rn. 1; Kudlich, §160 Rn. 1; Maurach vdy., 304; Müller, Kommentar, §160 Rn. 2.

fiiller cezai sorumluluğu gerektiriyordu. Bu nitelikteki eylemlerin teşebbüs aşamasında kalmış olması halinde failin cezası belli oranda indirilerek verilmekteydi⁶⁸².

4.2.2. Azmettirme

Azmettirme, TCK'nın 38. maddesi ile düzenlenmiş ve suça azmettiren kimsenin işlenen suçun cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştür. Azmettirme, suç işleme yönünde bir iradesi bulunmayan kişiye suç işletme kararı verdirmek şeklinde tanımlanabilir. Azmettirenin cezalandırılmasının nedeni failin iradesinin etkilenmesidir⁶⁸³. Azmettirmenin mutlaka belli bir biçimde ortaya çıkması gerekmez. Kişinin tehdit edilmiş olması, korkutulması veya maddi bir çıkar sağlanması bakımından bir fark bulunmamaktadır. Önemli olan suç işleme düşüncesi olmayan birine suç işleme kararının verdirilmesidir⁶⁸⁴.

Bağlılık kuralı gereğince suça iştirakten dolayı sorumluluğun doğabilmesi için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerekir (TCK m. 40/3). Bu nedenle yalan tanıklık suçuna azmettirmeden sorumluluk ancak tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde söz konusu olabilecektir⁶⁸⁵.

Görev aldıkları yargılamalar sırasında avukatların tanıklarla görüşerek yalan beyanda bulunmalarını ya da aslında olaya ilişkin bilgisi olmayan kimselerin tanık olarak dinlenmesini ve gerçeğe aykırı beyanda bulunmasını sağladıkları durumlarda avukatların da azmettiren olarak sorumlu tutulması gerekir⁶⁸⁶. Avukatlar da bir kamu hizmeti yerine

⁶⁸² "(1) Bir kimse 286'ncı maddede yazılı olan cürmü işletmek için para vermek veya sair menfaat göstermek veya vait ve teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile veya nüfuz kullanmak suretiyle şahit veya ehli hibre yahut tercüman tedarik ederek yalan şahadeti işletmiş ve hilafı vaki rey beyan ve tercümanlık ifa ettirmiş ise 286'ncı maddenin birinci fıkrasında muayyen olan hallerde bir aydan bir seneye kadar, ikinci fıkrasındaki hallerde üç seneden beş seneye kadar hapis, üçüncü fıkrasında yazılı hususatta on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Yalancı şahit ve o makuleden ehli hibre ve tercüman tedarik eden kimsenin onlara mükaafaten verdiği şeyler müsadere olunur.

(2) Bir kimse bu suretlerle şahit veya ehli hibre yahut tercüman tedarikine yalnız teşebbüs etmiş bulunursa geçen fıkralarda yazılı olan cezalar üçte bire indirilir" (ETCK m. 291).

⁶⁸³ Centel vdy., 503; Koca ve Üzülmöz, 475 vd.; Töngür, 242.

⁶⁸⁴ Aydın, İştirak, 168; Centel vdy., 504.

⁶⁸⁵ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1126; Tezcan vdy., 1244.

⁶⁸⁶ Göktürk, 397 dn. 161; Tamer Aslan, 95.

getirmektedir ve yürüttükleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliği'nce belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler (Avukatlık Kanunu m. 34). Nitekim Türkiye Barolar Birliği Meslek Kuralları'nın 24. maddesi ile avukatların tanıklara tavsiyelerde bulunması ve ne şekilde hareket edecekleri konusunda talimat vermeleri yasaklanmıştır⁶⁸⁷.

765 sayılı ETCK'nın 291. maddesi ile “yalancı şahit, bilirkişi ve tercüman tedariki” bağımsız bir suç tipi olarak öngörülmüştü⁶⁸⁸. Bu düzenleme nedeniyle yalan tanıklığa azmettiren, yalancı şahit, bilirkişi ve tercüman tedariki suçundan fail olarak sorumlu tutuluyordu⁶⁸⁹. Azmettirmenin akim kalması halinde ise 291. maddenin 2. fıkrası gereği failin cezası belli oranda indirilerek verilmekteydi. 5237 sayılı TCK'da bu nitelikte bir hükme yer verilmemiştir. Yalancı tanık tedarik edenlerin iştirake ilişkin hükümler çerçevesinde azmettiren olarak sorumlu tutulması ise mümkündür. Ancak azmettiren olarak cezai sorumluluğunun doğabilmesi için bağıllık kuralı gereğince failin suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlaması gerekir⁶⁹⁰. Tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunmadıkça, onu tedarik eden kişiyi cezalandırmanın da mümkün olmaması nedeniyle, 765 sayılı ETCK'nın 291. maddesini karşılayan bir düzenlemeye 5237 sayılı TCK'da yer verilmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir⁶⁹¹.

Bir diğer görüşe göre; bu durum bir eksiklik olarak değerlendirilemez. TCK'nın 277. maddesi ile öngörülmüş olan yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu ile 288. maddesi ile öngörülmüş olan adil yargılamayı etkileyeme teşebbüs suçuna ilişkin hükümler akim kalan azmettirme hallerinde uygulama alanı bulabilecektir. Azmettirmeye rağmen tanık kendisini dinlemeye yetkili merci önünde gerçeğe aykırı

⁶⁸⁷ “Avukat, ilerde tanık olarak dinlenecek kimselerden, istisnai olarak bazı hususları öğrenmek mecburiyetinde kalmış olursa, onları etkilemiş olma şüphesi altına düşmekten kaçınmalıdır. Avukat, tanıklara tavsiyelerde bulunamaz, ne şekilde tanıklık edecekleri veya hâkim önünde nasıl hareket edecekleri hakkında talimat veremez”.

⁶⁸⁸ Bkz. kanuni düzenleme için dn. 674.

⁶⁸⁹ Önder, 348.

⁶⁹⁰ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1126; Tezcan vdy., 1244.

⁶⁹¹ Tezcan vdy., 1244 vd.

beyanda bulunmazsa, yalan tanıklık yapmaya azmettiren kişinin sorumluluğu yoluna ilgili hükümlerin uygulanması suretiyle gidilebilecektir⁶⁹².

Akim kalan azmettirme durumunda TCK'nın 277. maddesinin uygulanması mümkün olmakla birlikte söz konusu hüküm yalnızca davanın tarafı konumunda bulunan kimselerin tanığı etkilemeye teşebbüs niteliğindeki davranışlarını cezalandırmaktadır. Bu nedenle yargılamada taraf konumunda bulunmayan kimselerin söz konusu nitelikteki eylemleri 277. madde bağlamında cezalandırılmaz. TCK'nın 288. maddesi ile öngörülmüş olan adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu yargılamanın tarafı olmayan kişilerce de işlenebilmektedir. Ancak suçun fiil unsuru yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunmak şeklinde tanımlanmıştır. Bu nedenle yargılamada taraf konumunda bulunmayan kimselerce yapılan ve alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunmak şeklinde ortaya çıkmayan azmettirmeye yönelik hareketler cezalandırılabilir nitelikte değildir. Akim kalan azmettirmenin cezalandırılmasına ilişkin bu boşluğun doldurulması için kanaatimizce ETCK'nın 291. maddesindeki düzenlemeyi karşılayacak bir değişiklik yapılması yerinde olacaktır.

Alman CK'nun 159. maddesi ile “yalan beyanda bulunmaya azmettirmeye teşebbüs” bağımsız bir suç tipi olarak tanımlanmıştır. Düzenlemeye göre; yemin etmeden yalan beyanda bulunmaya (Alman CK m. 153) azmettirmeye teşebbüs hakkında akim kalmış azmettirmeye ilişkin 30. ve akim kalmış azmettirmeden vazgeçmeye ilişkin 31. madde hükmü uygulanır. Akim kalan azmettirmenin cezalandırılmasının nedeni, suç tipi ile korunan hukuki değer bakımından bir tehlike yaratmış olması ile açıklanmaktadır⁶⁹³. Genel kurallar gereği azmettirenin cezalandırılabilmesi için suçun en azından teşebbüs aşamasında kalması gerekirken, 159. madde düzenlemesi ile yalan beyanda bulunmaya teşebbüs cezalandırılmaktadır⁶⁹⁴. Söz konusu düzenleme, Alman öğretisinde eleştiriye uğramaktadır. Buna göre; müstakil failin yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılması

⁶⁹² Göktürk, 399; İçer, 214; Ölmez, 98.

⁶⁹³ Heinrich, 382.

⁶⁹⁴ Schmidt ve Priebe, 356.

gündeme gelmezken azmettirmeye teşebbüs edenlerin cezai sorumluluğuna gidilmesi adil değildir⁶⁹⁵.

4.2.3. Yardım Etme

Faillik ve azmettirme olarak nitelendirilemeyen ancak suçun işlenmesini kolaylaştıran nitelikteki eylemler yardım etmedir. Yardım eden, fiilin işlenişi üzerinde bir hakimiyet kurmamakta; yalnızca suçun icrasını kolaylaştırmaktadır⁶⁹⁶. Yardım edenler ve bunların cezai sorumluluğu TCK'nın 39. maddesi ile düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; yardım etmeden sorumluluğun doğabilmesi için yapılan davranışların suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek, suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak ya da suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde ortaya çıkması gerekir⁶⁹⁷.

Yardım edenlere fail ve azmettiren oranla daha az ceza verilmesi öngörülmüştür. Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on beş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçemez (TCK m. 39/1).

Yalan tanıklık suçuna yardım etme çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Yalan tanıklık yapma niyeti bulunan bir kimsenin teşvik edilmesi, yalan tanıklık yapma kararında olan failin bu kararının kuvvetlendirilmesi, yalan tanıklıktan sonra yardımda bulunulacağını vaat edilmesi, yalan tanıklığın ne şekilde yapılacağı konusunda yol gösterilmesi ve suçun işlenmesinden önce yardımda bulunarak icrasının kolaylaştırılması hallerinde, yardım etmeden sorumluluk doğar⁶⁹⁸.

⁶⁹⁵ Küpper ve Börner, 213.

⁶⁹⁶ Koca ve Üzülmöz, 486.

⁶⁹⁷ Aydın, İştirak, 176 vd; Toroslu ve Toroslu, 352; Bkz. Kanunda yardım etme biçimlerine sınırlı sayıda yer verilmesinin suçla mücadeleyi zayıflatıcı yönde olduğu eleştirisi için bkz. Erem, Faruk. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt I*. 8. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968, s. 542 – 543.

⁶⁹⁸ İcer, 213 vd.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunacağını bilerek, bir kimsenin tanık olarak dinlenmesini sağlayan ve muhakemede taraf konumunda bulunan kimselerin ne şekilde sorumlu tutulması gerektiği de ayrıca değerlendirilmelidir. Örneğin; yalan tanıklık edeceğini bilerek bir tanığın isminin mahkemeye verilmesi ve duruşmada dinlenmesinin sağlanması halinde bu hareket yardım etme olarak değerlendirilecek midir? Bu halde tanığın çağrılması ve dinlenmesi ile tarafın mahkemeye iletmış olduğu talep arasında bir bağlantı vardır. Uyuşmazlığın tarafı konumunda bulunan kişi, tanık olarak dinlenecek kimsenin olaya ilişkin gerçeğe aykırı beyanda bulunacağını bilerek; tanık listesinde bu kimseye yer vermektedir. Kanaatimizce bu halde muhakemede taraf konumunda olan kişinin yardım eden olarak yalan tanıklık suçundan sorumluluğu doğabilir. Taraf, bu hareketiyle suçun işlenmesinden önce yardımda bulunarak suçun icrasını kolaylaştırmaktadır. Zira yalan tanıklık suçunun işlenmesinde bir basamağı da failin adına tanık listesinde yer verilmiş olması oluşturmaktadır. Ancak yardım eden olarak cezai sorumluluğun doğabilmesi bakımından gerçeğe aykırı tanıklığın yapılması zorunludur. Bu nedenle tanık listesinde adına yer verilmesine rağmen mahkemenin dinlemeyi uygun bulmaması gibi nedenlerle kişinin tanık olarak beyanda bulunamaması gibi hallerde tek başına bu fiil cezalandırılabilir nitelikte değildir.

4.3. İÇTİMA

Ceza hukukunda kural olarak kaç tane fiil varsa o kadar suç ve kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır. Buna göre suçların içtimaı kapsamına giren istisnalar dışında, işlenen her suçtan dolayı fail hakkında ayrı ayrı cezaya hükmedilir. Bir başka deyişle gerçek içtima kuralının istisnasını suçların içtimasına ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır. TCK'da suçların içtimaı başlığı altında; bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima hükümlerine yer verilmiştir. Bileşik suçun esasen görünüşte içtima hali olduğu kabul edilmektedir⁶⁹⁹.

Aynı nevi'den fikri içtima zincirleme suç başlığı altında TCK'nın 43. maddesinin 2. fıkrası ile düzenlenmiştir. Farklı nevi'den fikri içtima ise 44. maddede düzenlenmiştir. Her iki durumda da tek bir fiille birden çok suç ortaya çıkmaktadır. Tek fiille ortaya çıkan birden fazla suçun aynı olması halinde aynı nevi'den fikri içtima; farklı olması halinde

⁶⁹⁹ Koca ve Üzülmez, 496.

ise farklı nevi'den fikri içtima söz konusu olmaktadır. Zincirleme suç halinde ise ortada birden fazla fiil ve suç bulunmaktadır. Ancak kanun koyucu aynı nevi'den fikri içtimanın söz konusu olduğu hallerde failin cezasının tıpkı zincirleme suçta olduğu gibi artırılarak verilmesi gerektiği yönünde bir tercihte bulunmuş ve ilgili düzenlemeyi zincirleme suç başlığı altında yapmıştır. Aynı nevi'den fikri içtima ile zincirleme suç arasında cezanın artırılarak verilecek olması dışında yapısal bir benzerlik bulunmamaktadır⁷⁰⁰. Bu nedenle çalışma kapsamında aynı nevi'den ve farklı nevi'den fikri içtimanın fikri içtima ortak başlığı altında ele alınması uygun görülmüştür.

4.3.1. Zincirleme Suç

TCK m. 43/1'e göre, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Fıkra hükmü mağduru belli bir kişi olmayan suçlar bakımından da uygulanır. Bu nedenle yalan tanıklık suçu bakımından zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulabilir.

Tanık, beyanı sırasında hakkında bilgisine başvuru olan olayla ilgili birden fazla hususta gerçeğe aykırı ifadelerde bulunmuş olabilir. Bu halde tek bir yalan tanıklık suçu oluşur. Tanığın, beyan konusuna ilişkin bir veya birkaç noktada yalan söylemesi açısından bir fark bulunmamaktadır⁷⁰¹. Örneğin, tanığın dinlendiği oturumda kendisine suçun ne vakit ve hangi araçla işlendiği sorulduğunda; gece vakti ve tabanca ile işlenmiş olduğunu bilmesine rağmen gündüz vakti ve bıçakla işlendiği şeklinde yanıt vermesi durumunda aynı olguya ilişkin birden fazla kez gerçeğe aykırı beyanda bulunulmuştur. İşte bu durumda tanık birden fazla kez yalan söylemiş de olsa tek bir yalan tanıklık suçu oluşur.

Tanık, bilgisine başvuru olan vakıya ile ilgili olarak aynı ya da farklı merciler önünde birden fazla kez dinlenmiş ve gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olabilir. Bu durumda bir görüşe göre; tek bir yalan tanıklık suçu oluşmuştur. Tanıklık dava boyunca devam eder ve bu nedenle beyanın gerçeğe uygun olup olmadığı bir bütün olarak ele alınmalıdır⁷⁰². Bir diğer görüşe göre ise, fiilin teklifini belirlemede önemli olan tanıklık edilen olayın

⁷⁰⁰ Koca ve Üzülmez, 530; Özgenç, Genel Hükümler, 615.

⁷⁰¹ Erem ve Toroslu, 220; İçer, 124; Koçer, 170; Maurach vdy., Besonderer Teil, 290.

⁷⁰² Hafizoğulları ve Özen, Özel Hükümler, 161; Haft, 48; Maurach vdy., Besonderer Teil, 290; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1158; Tezcan vdy., 1243; Ünver, Adliyeye Karşı, 224; Yaşar vdy., 8196 – 8197.

aynılığı ve tekliğidir. Buna göre, aynı olaya ilişkin olarak yargılamanın farklı evrelerinde ya da aynı davaya ilişkin olarak birden fazla oturumda gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunmuş ise tek bir yalan tanıklık suçu oluşur. Tanık birden fazla maddi vakıya ile ilgili gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise bu halde zincirleme suç hükümleri uygulanır⁷⁰³. Tanık her seferinde farklı hususlara ilişkin olarak beyanla bulunuyor ve tanıklığın konusu olan olay ya da kişiler farklılık gösteriyorsa bu halde birden fazla yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilmelidir⁷⁰⁴.

Bir başka görüşe göre ise, aynı yetkili merci önünde birden fazla kez gerçeğe aykırı beyanda bulunan failin fiilleri, hukuki anlamda tek bir fiil olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu halde fail, tek bir yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulmalıdır. Failin gerçeğe aykırı beyanını tekrarlaması durumu ise cezanın belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁷⁰⁵. Başka bir görüşe göre ise tanığın beyan verme işlemi tamamlandıktan sonra aynı merci önünde tekrar dinlenmesi halinde, ikinci kez gerçeğe aykırı beyanda bulunması iki ayrı suç oluşturur. Burada esas alınması gereken tipe uygun eylem sayısıdır. Beyanın alınması sona ermiş ve tanığın ikinci kez dinlenmesi ile ikinci bir tipe uygun eylem tanık tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüş sahibine göre, bu halde gerçeğe aykırı beyanın aynı olay etrafından toplaması şartları var ise zincirleme suç hükümlerinin uygulanması sonucunu doğurabilir⁷⁰⁶.

Tanığın aynı vakıya ilişkin, farklı merciler önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapması durumuna ilişkin olarak ise öğretide değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, aynı vakıya ilişkin, farklı merciler önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde hukuki anlamda birden fazla fiil ve dolayısıyla birden fazla suç vardır. Bu duruma örnek olarak, aynı cezai uyumsuzluk hakkında failin soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı önünde, kovuşturma evresinde ise mahkeme önünde yalan tanıklıkta bulunması gösterilebilir. Soruşturma ve kovuşturma evresinde tanık dinleme yetkisini haiz merciler

⁷⁰³ Tezcan vdy., 1243; Ünver, Adliye Karşı, 224.

⁷⁰⁴ Ünver, Adliye Karşı, 224 vd.

⁷⁰⁵ Göktürk, 400; “Sanığın 13.12.2005 tarihinde yalan beyanda bulunmak suretiyle atılı suçu işlediği ve 27.06.2006 tarihinde mahkemede benzer beyanı tekrarlamasının ayrı bir suç oluşturmadığı zincirleme suç hükümlerinin somut olayda uygulanmayacağı gözetilemeden...” Yargıtay 9. CD, 23.09.2014, E. 2013/16841 K. 2014/9519 (Parlar ve Öztürk, 245).

⁷⁰⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1225 ve 1227.

farklı olduğu için beyan içeriği itibarı ile aynı olsa da “aynı beyan” şeklinde değerlendirilemez. Ancak aynı suç işleme kararının varlığı halinde zincirleme suça ilişkin hüküm (TCK m. 43/1) uygulanmalıdır⁷⁰⁷. Alman öğretisinde bu görüşe benzer bir diğer görüş ise fiilin hukuki anlamda tek olup olmadığını belirlemede ölçüt olarak, mercilerin farklı olmasından değil, beyanda bulunulan evrelerin farklı olmasından hareket etmektedir. Buna göre, tanığın farklı evrelerdeki beyanları hukuki anlamda ayrı birer fiil ve suç oluştururken, tanığın aynı evredeki birden çok gerçeğe aykırı beyanı hukuki anlamda tek bir fiil olarak değerlendirilmelidir⁷⁰⁸.

Kanaatimizce suç sayısının belirlenmesinde gerçeğe aykırı tanıklığın aynı yahut farklı merciler önünde ya da yargılamanın farklı evrelerinde yapılması bir önem arz etmez. Tanığın aynı vakıya ilişkin birden fazla kez gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde hukuki anlamda tek bir fiilin var olduğu kabul edilmelidir⁷⁰⁹. Yargıtay da aynı yönde karar vermektedir. Bu yönde bir kararında Yargıtay, sanığın iki farklı tarihte olmak üzere Cumhuriyet savcısı ve hâkim huzurunda gerçeğe aykırı beyanda bulunması tek bir yalan tanıklık suçunu oluşturacağından sanığın yalan tanıklık suçundan iki kez cezalandırılmasını bozma nedeni saymıştır⁷¹⁰. Ancak soruşturma ya da davaların farklı olması halinde birden çok fiil bulunduğu kabul edilmeli, şartların oluşması durumunda fail zincirleme şekilde yalan tanıklıktan sorumlu tutulmalıdır⁷¹¹. Yargıtay birden fazla davada tanık olarak dinlenen kimselerin, aynı yönde gerçeğe aykırı beyanda bulunmaları

⁷⁰⁷ **Göktürk**, 401; **Heger**, §153 Rn. 8; **Kudlich**, §153 Rn 32; Her bir merci huzurundaki ifade sırasında tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması ayrı bir fiil ve ayrı bir suçtur. Bkz. **Koçer**, 171.

⁷⁰⁸ **Bosch ve Schittenhelm**, §153 Rn. 14; **Hettinger ve Bender**, 581; **Müller**, Kommentar, § 153 Rn. 111; **Vormbaum**, Kommentar, §153 Rn. 123 ve 125.

⁷⁰⁹ **Parlar ve Öztürk**, 192; **Soyaslan**, Özel Hükümler, 741; **Tezcan vdy.**, 1243; **Ünver**, Adliye Karşı, 224; **Yaşar vdy.**, 8196 – 8197.

⁷¹⁰ “*Sanığın, Uğur U. hakkında hakaret ve tehdit suçundan yapılan soruşturma sırasında 23.06.2009 tarihinde Cumhuriyet savcısı huzurunda ve kovuşturma aşamasında 13.05.2010 tarihinde ise hakim huzurunda gerçeğe aykırı beyanda bulunmasının tek yalan tanıklık suçunu oluşturacağı gözetilmeden sanığın yazılı maddeler ile iki kez cezalandırılmasına karar verilmesi, Kanuna aykırı, sanığın temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde görülmesi olduğundan, hükmün bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA,...*” Yargıtay 9. CD, 25.6.2013, E. 2013/6076 K. 2013/9749 (**Koçer**, 171).

⁷¹¹ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 162.

durumunda, zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde karar vermiştir⁷¹².

Aynı kişinin aynı olayda birden fazla suç teşkil eden fiilinin bulunduğu ve davaların birleştirilerek görüldüğü durumlarda, tanık aynı beyanı ile birden fazla dava bakımından yalan tanıklık suçunu işleyebilir. Ancak bu halde vakıa aynı olduğu için, suçun konusuna bağlı olarak hukuki anlamda tek bir fiil ve tek bir suç bulunduğu kabul edilmelidir⁷¹³. Davaların ayrı ayrı görüldüğü hallerde ise birden fazla fiil ve birden fazla suç bulunduğu kabul edilmelidir. Ancak bu durumda fiiller aynı suç işleme kararının icrası kapsamında değerlendirilebiliyor ise zincirleme suç hükümleri uygulama alını bulabilecektir⁷¹⁴.

Yalan tanıklık suçu bakımından fiilin tekliğine ilişkin değerlendirmenin beyanın aynı uyumsuzluk kapsamında yapılması ve aynı vakıaya ilişkin olması ölçüt alınarak yapıldığı görülmektedir. Buna göre aynı vakıaya ilişkin olarak, aynı soruşturma ve kovuşturma kapsamında yapılan birden fazla tanıklık hukuki anlamda tek bir fiil olarak kabul edilir. Benzer şekilde, subjektif bağlantı nedeniyle birleştirilerek görülen davalarda da tanık aynı vakıaya ilişkin beyanda bulunduğu hukuki anlamda tek bir fiil bulunduğu kabul edilmelidir. Farklı uyumsuzluklar kapsamında yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar ise her halde birden çok fiil olarak değerlendirilmektedir. Aynı dava kapsamında yapılan gerçeğe aykırı beyanların hangi merci önünde yapıldığı ve kaç kez beyanda bulunduğu fiilin sayısının tespiti bakımından önemli değildir.

4.3.2. Fikri İçtima

Fail, işlediği bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet verebilir. Bu halde fiil tek olmasına karşın ortada birden fazla suç bulunmaktadır. Failin meydana gelen birden fazla

⁷¹² “Sanıkların atılı suçu bir suç işleme kararının icrası kapsamında, Samsun 2. İş Mahkemesinin 2010/710 ve 2010/711 esas sayılı dosyalarında birden fazla olarak zincirleme şekilde gerçekleştirmiş olduklarının anlaşılması karşısında, sanıklar hakkında TCK’nın 43/1 maddesinde düzenlenen zincirleme suç hükmünün uygulanmaması...” Yargıtay 16. CD, 15.06.2016, E. 2016/215 K. 2015/4165 (Parlar ve Öztürk, 233).

⁷¹³ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1227.

⁷¹⁴ Göktürk, 402; Konusu farklı olan davalarda gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde birbirinden bağımsız yalan tanıklık suçları oluşur. Bkz. Parlar ve Öztürk, 192.

suçun tamamından sorumlu olup olmayacağı hususu fikri içtima hükümlerine göre çözümlenecektir.

4.3.2.1. Aynı Nevi'den Fikri İçtima

TCK'nın 43. maddesinin 2. fıkrasına göre, aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi halinde failin cezası artırılarak verilecektir. Aynı nevi'den fikri içtima hükümlerinin yalan tanıklık suçu bakımından uygulanamayacağını savunan bir görüşe göre tanığın, birden fazla kişi aleyhine tek bir fiille yalan tanıklık suçunu işlemesi durumunda tek suç oluşur. Suçla korunan hukuki yarar adliyeye ait olduğundan aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişilerin sayısı suç sayısının tespiti bakımından önemli değildir⁷¹⁵. Aynı davada ve aynı olaya ilişkin tanıklık ediliyor ise tek bir yalan tanıklık suçu oluşur⁷¹⁶. Görüş sahipleri, suçla korunan hukuki yararın sahibinden ve adliyeye karşı suçların topluma karşı işlenen suçlar olmasından hareket etmektedir. Buna göre yalan tanıklık suçunun mağduru toplumu oluşturan herkestir ve tek bir hareketle birden fazla kişi aleyhine gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde de tek suç oluşacaktır⁷¹⁷.

Aksi yöndeki görüşe göre; bu halde aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır. Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimseler yalan tanıklık eylemi nedeniyle bir zarara uğramakta ya da zarar tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklık yapılanlar da mağdur statüsündedir. TCK m. 43/2 düzenlemesi gereği aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi halinde suç için öngörülen ceza artırılarak verilmelidir⁷¹⁸.

⁷¹⁵ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1226 vd; **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 162; **Parlar ve Öztürk**, 192; **Tezcan vdy.**, 1243. “Sanıkların irtikap dosyasında yer alan ve gerçek dışı olduğu kabul edilen ifadeleri bir olay nedeniyle yapılmış olmasına göre, bütünüyle eylemler tek suç oluşturduğu halde anlatımda suçlanan kişi sayısınca suç sayılarak TCK.nun 286/2. maddesiyle iki defa ceza tayin edilmiş olması...” Yargıtay 8. CD, 10.12.1986, E. 1986/4112 K. 1986/6241 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

⁷¹⁶ **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1158; **Tamer Aslan**, 98; Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında aynı sonuca ulaşmıştır: “Sanıkların irtikap dosyasında yer alan ve gerçek dışı olduğu kabul edilen ifadeleri bir olay nedeniyle yapılmış olmasına göre, bütünüyle eylemler tek suç oluşturduğu halde anlatımda suçlanan kişi sayısınca suç sayılarak iki defa ceza tayin edilmiş olması bozmayı gerektirmiştir” Yargıtay 8. CD, 10.12.1986, E. 1986/4112 K. 1986/6241 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

⁷¹⁷ **Hafizoğulları ve Özen**, Özel Hükümler, 162.

⁷¹⁸ **Feyzioğlu**, Tanıklık, 240; **İçer**, 208; **Koçer**, 171 vd.

Birden fazla yalan tanıklık suçunun oluşması noktasında öğretide dile getirilen bir diğer ölçüt ise vakıanın aynılığıdır. İştirak halinde işlenen bir suç nedeniyle objektif bağlantı ile birleştirilerek görülen davalarda tanığın aynı vakıaya ilişkin olarak gerçeğe aykırı beyanı, birden fazla kişi aleyhine olabilir. Bu durumda, her ne kadar birden fazla kişi aleyhine tanıklıkta bulunulsa da vakıa aynı olduğu için, suçun konusuna bağlı olarak hukuki anlamda tek bir fiil ve tek bir suç bulunduğu kabul edilmelidir. Aleyhine tanıklık yapılan kişi sayısı ise cezanın belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁷¹⁹. Yargıtay'a göre de aynı olaya ilişkin olarak birden fazla kişi aleyhinde yalan tanıklık yapılması halinde tek bir yalan tanıklık suçu oluşur⁷²⁰. Davaların birleştirilerek değil, ayrı ayrı görüldüğü halde ise birden fazla fiil ve birden fazla suç bulunmaktadır; aynı suç işleme kararının varlığına bağlı olarak zincirleme suç (TCK m. 43/1) söz konusu olabilir. Zira, tanık birden fazla defa gerçeğe aykırı beyanda bulunma iradesi ile hareket etmektedir. Başka bir görüşe göre ise, birleştirilerek görülen davalarda tanığın beyanının hangi davaya ilişkin olarak alındığı önemlidir. Buna göre; tanık bu davalardan sadece birine ilişkin olarak dinlenirken gerçeğe aykırı beyanda bulunur ise tek bir yalan tanıklık suçu oluşacaktır. Birleştirilen tüm davalar için ya da bunlardan birkaçı için dinlenen tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda ise birden fazla yalan tanıklık suçu oluşur. Bu halde zincirleme suç hükümlerinin uygulanma olanağının bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir⁷²¹.

Bizce, yalan tanıklık suçu nedeniyle doğrudan doğruya zarara uğrayan kişiler de suçun mağdurdur. Bu nedenle failin gerçeğe aykırı beyanı nedeniyle birden fazla kişi bakımından suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ortaya çıkmış ise mağdur sayısınınca yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilmelidir. Bu durumda aynı nevi'den fikri içtima kuralı gereğince failin cezası artırılarak verilmelidir⁷²². Ancak suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin ortaya çıkmadığı durumlarda, birden fazla kimse aleyhine beyanda bulunmuş olsa dahi aynı nevi'den fikri içtima hükümleri uygulanmamalıdır. Çünkü bu

⁷¹⁹ Göktürk, 402; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1158; Yaşar vdy., 8197.

⁷²⁰ “Sanıkların irtikap dosyasında yer alan ve gerçek dışı olduğu kabul edilen ifadeleri bir olay nedeniyle yapılmış olmasına göre, bütünüyle eylemler tek suç oluşturduğu halde anlatımda suçlanan kişi sayısınınca suç sayılarak TCK.nun 286/2. maddesiyle iki defa ceza tayin edilmiş olması...” Yargıtay 8. CD, 10.12.1986, E. 1986/4112 K. 1986/6241 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁷²¹ Ünver, Adliye Karşı, 225.

⁷²² İcer, 204; Koçer, 171 vd.

halde yalan tanıklık suçu nedeniyle belirlenebilir kişiler açısından zararlı bir netice ortaya çıkmamaktadır.

4.3.2.2. Farklı Nevi' den Fikri İçtima

Yalan tanıklık suçunun işlenmesi sırasında başka farklı suç tiplerinin de oluşması mümkündür. Bu halde TCK m. 44 gereği fail bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır. Bu bağlamda, tanığın gerçeğe aykırı beyanı iftira, hakaret, suçluyu kayırma ve suç üstlenme suçlarını da oluşturabilir.

4.3.2.2.1. İftira

İftira suçu, yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için masum bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat edilmesi ile işlenmektedir (TCK m. 267). İftira suçunda tipik fiilin bir ihbar ya da şikâyet şeklinde ortaya çıkması gerekmektedir. Tanık, gerçeğe aykırı beyanda bulunurken, yapmadığını bildiği halde bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnadında bulunursa iftira suçunun oluşup oluşmayacağı hususunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, fail gerçeğe aykırı beyanda bulunurken masum bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnadında da bulunursa bu halde iftira suçu da oluşur ve fail farklı neviden fikri içtima hükümleri gereği daha ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılır⁷²³. Ancak bu halde çağrı üzerine dinlenen tanığın, beyanı sırasında üçüncü kişiler hakkında gerçeğe aykırı olarak öne sürdüğü isnatların çoğu zaman yetkili makamlara ihbar ve şikâyet olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir⁷²⁴. Bu bağlamda Yargıtay da tanıklık sırasında yapılan beyanların resmi makamlara bir yakınma niteliğinde olmasını aramaktadır⁷²⁵.

⁷²³ **Artuk vdy.**, Özel Hükümler, 1226; **Dündar**, Hamit. *İftira Suçu ile Benzeri Suçlar Üzerine Bir İnceleme*. Adalet Dergisi, 75 (2), 1984, s. 311.

⁷²⁴ **Nas**, 218.

⁷²⁵ "...tanık olarak dinlendiği sırada söylenen ve resmi makamlara yakınma niteliğinde bulunmayan sözlerin iftira suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden yetersiz gerekçeyle hüküm kurulması..." Yargıtay 4. CD, 19.06.2006, E. 2006/1001 K. 2006/12552 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

Bir başka görüşe göre ise yalan beyanda bulunulurken bir kişiye hukuka aykırı bir fiil isnat edilmesi halinde, iftira suçunun bir unsuru olan yetkili mercie ihbar veya şikâyette bulunulması şartı gerçekleşmediğinden yalnızca yalan tanıklık suçu oluşur⁷²⁶.

Bir başka görüşe göre, bu halde tanık beyanının niteliğine göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Tanığın gerçeğe aykırı beyanı yalnızca dava konusuna ilişkin ise bu halde sadece yalan tanıklık suçu oluşacaktır. Gerçeğe aykırı beyan dava konusu dışında masum bir kimse hakkında bir isnat niteliği taşıyor ise bu halde mahkemenin suç duyurusunda bulunması gerekir. Söz konusu beyan bu nedenle ihbar niteliğinde kabul edilmelidir. Bu halde ikinci durumda yalan tanıklık ve iftira suçu bakımından farklı nevi'den fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekecektir⁷²⁷. Bize göre tanığın uyuşmazlık konusu ile ilgisi olmayan beyanlarının yalan tanıklık suçunu oluşturması mümkün değildir. Tanığın ispat konusu husus dışında, masum olduğunu bildiği kişiye ilişkin suç isnadı niteliğinde açıklamalar yapması durumunda yalnızca iftira suçunun olduğu kabul edilmelidir. Tanığın ispat konusu dışındaki beyanları yalan tanıklık suçunu oluşturmaz.

Tanık ispat konusu olayla ilgili olarak beyanda bulunduğu sırada, gerçeğe aykırı biçimde masum olduğunu bildiği bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnadında bulunuyor ise yalan tanıklık ve iftira suçlarının tek bir hareketle gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Örneğin; masum olduğunu bildiği bir kimseye mahkeme önündeki beyanlarında suç isnadında bulunan kişinin hareketi aynı zamanda bir ihbar niteliğindedir. Nitekim mahkeme tanığın beyanları doğrultusunda iftira atılan kimse hakkında suç duyurusunda bulunacaktır.

Ancak belirtmek gerekir ki iftira suçunun oluşabilmesi için isnat edilen fiilin mutlaka suç niteliğinde olması gerekmez. Suç niteliğinde bulunmayan isnatlar bakımından ise ihbar ve şikâyetin yapılabileceği merciler somut olayın özelliğine göre belirlenmelidir. Bu bağlamda; ihbar ve şikâyetin yaptırım uygulamaya yetkili makama yahut yaptırım uygulamak yetkisini haiz makamı harekete geçirecek nitelikte bir makama yapılmış olması yeterlidir⁷²⁸. Suç niteliğinde bulunmayan disiplin cezasını yahut idari yaptırımı gerektiren fiiller bakımından yapılacak ihbar ve şikâyetler bakımından bu ölçüt uygulanmalıdır. Örneğin; masum olduğu bilinen asker bir kişinin disiplin kurallarına

⁷²⁶ Önder, 349.

⁷²⁷ Özbek vdy., Özel Hükümler, 1158.

⁷²⁸ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1165.

aykırı hareket ettiğinin disiplin amirine bildirilmesi halinde de iftira suçu oluşabilir. Bu bağlamda askeri bir disiplin soruşturması kapsamında tanık olarak beyanda bulunan kişinin, tanıklığın konusu oluşturan olayla ilgili olmak üzere bir kimseye masum olduğunu bildiği halde disiplin suçu işlediği yönünde isnatta bulunması durumunda da yalan tanıklık suçu ile iftira suçu arasında içtima ilişkisi ortaya çıkacaktır. Bu halde disiplin soruşturmasını yürüten kimse de ihbar ve şikâyet bakımından yetkili bir mercidir.

Bir görüşe göre, tanığın beyanı, şüpheli ya da sanığın yargılanması kapsamında alınıyor ve bu kişiler hakkında bir isnat niteliği taşıyor ise bu halde yalnızca yalan tanıklık suçunun oluşacağı kabul edilmelidir⁷²⁹. Bu halde hâlihazırda ceza soruşturması ve kovuşturmasına konu olmuş bir fiil bulunmaktadır ve failin suç isnadı niteliğindeki beyanları yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerini oluşturacaktır⁷³⁰. Bizce de bu halde yalnızca yalan tanıklık suçunun oluştuğu kabul edilmelidir. İftira suçunun oluşması için failin masum olduğunu bildiği kimse hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir tedbir uygulanmasını sağlamak amacıyla hareket etmesi gerekir. Bu halde hâlihazırda yargılanmakta olan bir fiil bulunduğundan iftira suçu oluşmaz⁷³¹.

İftira nedeniyle açılan kamu davasında, iftira eden kimsenin tanık olarak dinlenmesi de mümkündür. Bu halde bir görüşe göre, iftira eden kimsenin tanık olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde gerçek içtima kuralları gereği hem yalan tanıklık hem iftira suçundan sorumluluğu doğar⁷³². Kanaatimizce, iftira nedeniyle açılan kamu davasında, iftira eden mağdur konumunda ise, bu kimsenin gerçeğe aykırı beyanları yalan tanıklık

⁷²⁹ Ölmez, 106; Göktürk, 403; Serttaş, 133.

⁷³⁰ Ölmez, 106.

⁷³¹ “5237 sayılı Kanun uyarınca iftira suçu, yetkili makamlara ihbar veya şikâyette bulunarak ya da basın yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmekten ibarettir. Aynı yasaya göre, yalan tanıklık suçu ise hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı bir şekilde tanıklık yapmak olarak tanımlanmıştır... Somut olayda; sanığın, mağdurların yaptığını söylediği kasten öldürme suçuna ilişkin dava dosyası getirilip incelenerek sanıklara yüklenen kasten öldürme suçunun temyize konu dosya sanığının, karakola başvurup tanıklık yapması üzerine soruşturmaya başlanıp başlanmadığı, başlanmış bir soruşturmada sanığın, tanık sıfatıyla ifadesine başvurulup başvurulmadığı tespit edilip sonucuna göre suç vasfı ile hukuki durumun tayin ve takdiri gerektiğini gözetilmemesi...” Yargıtay 8. CD, 15.05.2013, E. 2013/2647 K. 2013/15071 (Göktürk, 404).

⁷³² Önder, 349; Serttaş, 134; Tamer Aslan, 96 vd; Tezcan vdy., 1243.

suçunu oluşturmaz. Nitekim mağdur davanın tarafı konumundadır ve yalan tanıklık suçunun faili olamaz⁷³³. Bir başka görüşe göre ise, bu halde tek bir fiille hem yalan tanıklık hem iftira suçları işlenmiştir ve farklı nevi'den fikri içtima kuralları uygulanmalıdır⁷³⁴.

Yargıtay'a göre iftira eden ve daha sonra tanık sıfatıyla beyanda bulunan kimse, suç isnadının ispatı amacıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunuyor ise bu halde sadece iftira suçundan sorumlu tutulmalıdır. Yargıtay'a göre bu durumda iftira suçu fiilin maddi eser ve delillerini uydurarak işlenmiştir⁷³⁵. İftira suçuna dayanak bulmak amacıyla yalan tanık tedarik edilmesini de Yargıtay aynı şekilde değerlendirmektedir. Bu halde yalancı tanık tedariki iftira suçunun ağırlaştırıcı nedeni olan fiilin maddi eser ve delillerini uydurma kapsamında değerlendirilmekte ve failin ayrıca yalan tanıklık suçuna azmettirmeden sorumluluğu yoluna gidilmemektedir⁷³⁶. Bizce de bu halde ceza soruşturması failin suç isnadı ile başladığından yalnızca iftira suçunun olduğu kabul edilmelidir.

4.3.2.2.2. Hakaret

Tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunulması sırasında hakaret suçunun da işlenmesi halinde farklı nevi'den fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde öğretilen bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, tanığın beyanı kapsamında aleyhinde tanıklıkta bulunduğu kişinin onur, şeref ve saygınlığını rencide eden somut fiil isnadında bulunması halinde yalnızca yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulması gerekir. Buna göre yalan tanıklığa ilişkin ceza normu fiil isnadı şeklinde ortaya çıkan hakaret suçunun haksızlığını da içermektedir. Her iki norm arasında tüketen –

⁷³³ Nas, 218.

⁷³⁴ Erem, Faruk. *İftira*, Adalet Dergisi, 45 (9), 1954, s. 1068; Erem ve Toroslu, 209.

⁷³⁵ “Belediye Başkanı olan ve hakaret suçunu işlemediğini bildiği uzman çavuş hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını sağlamak amacıyla C. Başsavcılığına şikayet dilekçesi veren sanığın, fiilin maddi eser ve delillerini uydurmak amacıyla aynı belediyede işçi olarak çalışan Y.A. 'yı aynı doğrultuda yalan tanıklığa azmettirmesi şeklinde gerçekleşen eyleminin TCK'nun 42. hükmü gözetildiğinde, iftira suçunun ağırlaştırıcı nedeni olup bileşik suç niteliğinde bulunduğundan eylemin bir bütün halinde TCK'nun 267/1-2 maddesi kapsamında kaldığı, sanığın hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden iftira ve yalan tanıklığa azmettirme suçlarından ayrı ayrı hüküm kurulması...” Yargıtay 16. CD, 03.11.2016, E. 2016/1490 K. 2016/5842 (Parlar ve Öztürk, 67).

⁷³⁶ Göktürk, 405.

tüketilen norm ilişkisi bulunmaktadır. Ancak tanığın gerçeğe aykırı beyanı sırasında aleyhine tanıklıkta bulunduğu kimseye sövmesi durumunda gerçek içtima hükümleri uygulanmalıdır. Sövme yalan tanıklık suçu bağlamında gerçeğe aykırı beyanda bulunma kapsamında değerlendirilemez⁷³⁷.

Benzer bir değerlendirmeye göre, yalan tanıklık ve hakaret suçu arasında asli norm – tali norm ilişkisi vardır. Buna göre, yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen hukuki değer olarak adil yargılanma hakkı, hakaret suçunun koruduğu kişilik haklarına göre daha üst düzeydedir. Bu ilişki nedeniyle fikri içtima hükümleri uygulanmayacak ve asli normun önceliği ilkesi gereğince fail, yalnızca yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulacaktır⁷³⁸.

Son olarak öğretideki başka bir görüşe göre, tanığın gerçeğe aykırı beyanının aynı zamanda hakaret suçunu oluşturduğu hallerde, tek fiil ile iki suç işlendiğinden farklı neviden fikri içtima hükmü uygulanmalıdır⁷³⁹.

Bizce hakaret suçu ile yalan tanıklık suçu arasında fikri içtima ilişkisi ortaya çıkamaz. Gerçeğe aykırı tanıklık sırasında bir kimseye sövülmesi halinde yalan tanıklık suçunun yanı sıra hakaret suçu da oluşur. Sövme niteliğindeki sözler ise tanık beyanı kapsamında değildir. Bu nedenle gerçeğe aykırı beyanı sırasında söven fail her iki suçtan ayrı ayrı sorumlu tutulmalıdır.

4.3.2.2.3. Suçluyu Kayırma

TCK'nın 283. maddesine göre; “*Suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkân sağlayan kimse, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*”. Tanık, suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma veya tutuklanmadan kurtulması için imkân sağlamak amacıyla, gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise, yalan tanıklık ve suçluyu kayırma suçları oluşur. Bu halde kanaatimizce fail, farklı neviden fikri içtima kuralları gereği daha fazla cezayı gerektiren suçtan

⁷³⁷ Göktürk, 405.

⁷³⁸ Tamer Aslan, 97; Yaşar vdy., 8196.

⁷³⁹ Ölmez, 108; Önder, 349; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1156.

cezalandırılmalıdır. Yargıtay bir kararında yalan tanıklık suçuna ilişkin hükmün suçluyu kayırma suçuna kıyasla özel norm niteliğinde olduğunu, bu nedenle yukarıda sözü edilen durumunda yalnızca yalan tanıklık suçunun oluştuğunu ifade etmiştir⁷⁴⁰. Başka bir kararda ise suç failinin kimlik ve adres bilgilerini bilmesine rağmen gizleyen tanığın eyleminin suçluyu kayırma suçunu oluşturduğuna hükmetmiştir⁷⁴¹. Kanaatimizce Yargıtay'ın her iki değerlendirmesi de yerinde değildir. Yalan tanıklığın suç işleyen kimseyi yakalanma ve tutuklanmadan kurtarmak amacıyla yapılması halinde hem yalan tanıklık hem suçluyu kayırma suçlarının oluştuğu kabul edilerek failin cezası farklı nevi'den fikri içtima kuralına göre verilmelidir.

4.3.2.2.4. Suç Üstlenme

Suç üstlenme suçu TCK'nın 270. maddesi ile düzenlenmiştir. Buna göre; *“yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye iki yıla kadar hapis cezası verilir”*. Tanık, beyanda bulunduğu sırada gerçeğe aykırı olarak suçu kendisinin işlediğini ya da suça katıldığını beyan ederse bu halde hem yalan tanıklık hem de suç üstlenme suçu oluşur. Farklı nevi'den fikri içtima hükümleri gereği fail, daha ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılır⁷⁴².

4.3.3. Gerçek İçtima

İşlenen her suç bakımından failin cezai sorumluluğunun belirlenmesinin kural olduğunu belirtmiştik. Yalan tanıklık suçu bakımından ortaya çıkabilecek gerçek içtima halleri ayrı ayrı ele alınacaktır.

⁷⁴⁰ *“Oluşa ve dosya içeriğine göre sanıkların eyleminin, özel hüküm niteliğindeki yalan tanıklık suçunu oluşturduğu halde olayda uygulama yeri bulunmayan suçluyu kayırma suçundan mahkumiyetlerine karar verilmesi...”* Yargıtay 4. CD, 22.06.2012, E. 2009/26579 K. 2012/15321 (Nas, 220 dn. 830). Bkz. aynı yönde; Koçak, 215.

⁷⁴¹ *“...bilgi sahibi olarak kollukta ve tanık sıfatıyla cumhuriyet savcılığında alınan ifadelerinde, taksirle yaralama suçunun failinin kimlik, adres ve iletişim bilgilerini bildiği halde gizlemesi şeklinde gerçekleşen olayda eylemin bir bütün halinde suçluyu kayırma suçunu oluşturacağı...”* Yargıtay 9. CD, 19.09.2014, E. 2014/6270 K. 2014/8984 (Parlar ve Öztürk, 260).

⁷⁴² Ölmez, 110.

4.3.3.1. Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyanda Bulunma

Tanık, yalnızca bilgisine başvuru olan olay hakkında değil kimliği hakkında da yalan beyanda bulunmuş olabilir. Bu halde iki suç arasında fikri içtima hükümleri uygulama alanı bulmaz. Tanık, kimliğine ilişkin olarak da gerçeğe aykırı beyanda bulunduğundan yalan tanıklık suçunun (TCK m. 272) yanı sıra resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (TCK m. 106) suçundan da sorumluluğu doğar. İki suç arasında gerçek içtima ilişkisi bulunmaktadır⁷⁴³.

4.3.3.2. Aleyhinde Yalan Tanıklıkta Bulunulan Kişinin Gözaltına Alınması veya Tutuklanması

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yalan tanıklık yapan kişi ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan dolayı fail sıfatıyla sorumlu tutulur (TCK m. 272/5). Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında söz konusu tedbirlerin uygulanması yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olarak öngörülmüştür. Ancak bu halde failin cezai sorumluluğu gerçek içtima hükümlerine göre belirlenecektir⁷⁴⁴.

Gerçeğe aykırı tanıklık neticesinde birden fazla kimsenin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde mağdur sayısınınca yalan tanıklık suçu oluşur. Bu durumda gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişi, TCK m. 272/5 gereğince bu kimselerin her biri bakımından yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halinden fail olarak ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma suçundan dolayı fail olarak sorumlu olacaktır⁷⁴⁵.

⁷⁴³ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1226; Göktürk, 406; Ölmez, 107 vd.; Tezcan vdy., 1243.

⁷⁴⁴ Göktürk, 402; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1157; Tezcan vdy., 1243.

⁷⁴⁵ Nas, 222; Ölmez, 111.

4.3.3.3. Rüşvet ve İrtikap

Tanık beyanda bulunduğu sırada kamu görevlisi sıfatını haizdir. Bu nedenle, para veya sair bir menfaat temin edilerek tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya azmettirilmesi halinde rüşvet suçu da oluşur. Bu halde yalan tanıklık suçu ile rüşvet suçu arasında gerçek içtima kuralı uygulanmalıdır⁷⁴⁶. Rüşvet suçundan sorumluluğun doğması için rüşvet anlaşmasının yapılmış olması yeterlidir (TCK m. 252/3). Yalan tanıklık suçuna ilişkin cezai sorumluluğunun doğması için ise tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması gerekir. Bu halde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanık rüşvet ve yalan tanıklık suçundan fail olarak, menfaat temin eden kimse ise rüşvet suçundan fail ve yalan tanıklık suçundan azmettiren olarak sorumlu olacaktır.

Tanık olarak çağrılan kişinin, aleyhinde tanıklık yapacağından bahisle bir kimseyi kendisine ya da başkasına yarar sağlamaya veya bu yönde bir vaatte bulunmaya icbar etmesi durumunda da icbar suretiyle irtikap suçu oluşacaktır (TCK m. 250/1). Bu halde kişinin hem yalan tanıklık nedeniyle hem icbar suretiyle irtikap suçu nedeniyle sorumluluğu doğacaktır⁷⁴⁷.

4.3.4. Görünüşte İçtima

Görünüşte içtima halinde, suçların çokluğu sadece görünüştedir ve aslında olaya uygulanacak tek bir norm bulunmaktadır. Ceza normlarının birbiri ile olan ilişkisi nedeniyle aynı fiille ilgili olarak görünen normlardan sadece birinin olaya uygulanabileceği sonucuna varılmaktadır. Görünüşte içtimanın bulunduğu haller normlar arasındaki ilişkiler çerçevesinde çeşitli ilkeler vasıtasıyla sınıflandırılmaktadır. Buna göre; özel normun önceliği, bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ilkesi ve yardımcı normun sonralığı ilkeleri farklı görünüşte içtima hallerini oluşturur⁷⁴⁸.

⁷⁴⁶ Göktürk, 406; Koçak, 214; Meran, 283; Parlar ve Öztürk, 192.

⁷⁴⁷ Koçak, 214; Meran, 283.

⁷⁴⁸ Koca ve Üzülmez, 541.

Bir fiile uygulanabilir durumda olan normlardan biri diğer normların unsurlarına ek unsurlar ve özellikler içeriyorsa normlar arasında özel norm – genel norm ilişkisi vardır. Bu halde özel normun önceliği ilkesi gereği, özel norm genel normun uygulanmasını önler. Fiile uygulanacak tek norm özel normdur⁷⁴⁹. Bir normun diğeri tarafından tüketilmesi halinde ise, aynı hukuki değerleri ortak bir şekilde koruyan normlardan biri, bu değerlere zarar veren fiiller bakımından tek ceza verilmesini öngörmekte ve diğer normları adeta tüketmektedir. Bileşik suç da tüketen – tüketilen norm ilişkisinin bir örneğini oluşturmaktadır⁷⁵⁰. Son olarak yardımcı normun sonralığı ilkesine göre; asli ve tali normların bulunduğu hallerde olaya asli norm uygulanır. Bir norm diğer normlara başvurulmadığı durumlarda uygulanabilir nitelikte ise tali yani yardımcı norm niteliğindedir. Yardımcı normlar genellikle kanunda yer alan boşlukları ve eksiklikleri tamamlama amacıyla ihdas edilmiştir⁷⁵¹.

Yalan tanıklık suçu bakımından ortaya çıkabilecek görünüşte içtima halleri ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

4.3.4.1. Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu

Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla davanın taraflarından birinin, sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da beyanda bulunması için yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs etmesi ayrı bir suç tipi olarak öngörülmüştür. Bu suçu oluşturan fiilin başka bir suçu da oluşturması halinde fikri içtima hükümlerine göre verilecek ceza yarısına kadar artırılacaktır (TCK m. 277).

Bir görüşe göre, bu halde bir tanığı gerçeğe aykırı beyanda bulunması için azmettiren tarafın eylemi aynı zamanda tanığı etkilemeye teşebbüs suçunu da oluşturmaktadır ve fail hakkında fikri içtima hükmüne göre ağır olan yaptırım uygulanacak, fikri içtima

⁷⁴⁹ **İçel**, Kayıhan. *Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (14), 2008, s. 37.

⁷⁵⁰ **İçel**, *Görünüşte Birleşme*, 38 ve 44; **Koca ve Üzülmöz**, 542 vd.

⁷⁵¹ **İçel**, *Görünüşte Birleşme*, 38.

hükümlerine göre verilecek ceza ise madde düzenlenmesi gereği yarısına kadar artırılacaktır⁷⁵².

Bizce tarafın tanığı etkileme eylemi sonucuna ulaşmış ve bu eylem nedeniyle tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise, fail yalnızca yalan tanıklık suçuna azmettiren olarak sorumlu tutulmalıdır⁷⁵³. Tanığı etkilemeye teşebbüs suçu, azmettirme derecesine ulaşmamış, tanığı gerçeğe aykırı beyanda bulunma aşamasına getirmemiş fiillerin cezalandırılması amacıyla öngörülmüştür. TCK'nın 277. maddesi, yalan tanıklık suçuna göre tali norm niteliğindedir. Bu nedenle tanık azmettirme neticesinde gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise TCK m. 272 asli norm olarak uygulanacaktır.

4.3.4.2. Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs başlığını taşıyan TCK'nın 288. maddesine göre; *“Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, hukuka aykırı bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişi, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır”*. Kanaatimizce failin bu nitelikteki davranışları, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması ile sonuçlanmışsa yalnızca yalan tanıklık suçuna azmettirmeden sorumlu tutulması gerekir. Zira azmettirmenin ne şekilde yapıldığı önemli olmayıp, tanığa gerçeğe aykırı beyanda bulunma kararının verdirilmesi yeterlidir. Tanığı etkilemeye yönelik beyanın alenen yapılmış olması gerektiğinden, gerçeğe aykırı beyanda bulunması istenen kişinin belirli bir kişi olmadığı ve azmettirmenin oluşmadığı akla gelebilir⁷⁵⁴. Bizce beyanın niteliğine bakılmalı ve yalan beyanda bulunması istenen kişinin belirli olması halinde fail, yalan tanıklık suçuna azmettirmeden sorumlu

⁷⁵² Koçer'e göre fikri içtima hükümleri karşısında failin cezasında böyle bir artırıma gidilmesi uygun değildir. Bkz. **Koçer**, 172; **Göktürk**'e göre, tanığı etkilemeye yönelik eylemlerin azmettirme boyutu kazanması halinde olaya yalnızca yalan tanıklık suçuna ilişkin TCK m. 272 uygulanabilir. Fikri içtima hükümlerinin uygulanmasına ek olarak cezanın artırılarak verilebilmesi için öncelikle fikri içtimanın varlığı gerekir. Yalan tanıklık suçu ile tanığı etkilemeye teşebbüs suçu bakımından ise fikri içtima hükümleri uygulanmaz. Bkz. **Göktürk**, 399.

⁷⁵³ Bkz. aynı yönde, **Göktürk**, 399; **Ölmez**, 112 vd.

⁷⁵⁴ Azmettirmenin mutlaka belirli kişi ya da kişilere yönelik olması gerekir. Suç işlememesi istenen kişinin belli olmaması halinde azmettirmeden söz edilemez. Bkz. **Aydın**, İştirak, 167.

tutulmalıdır. Bu halde TCK m. 288 hükmü tali norm olması nedeniyle geri çekilir ve yalnızca 272. madde uygulanabilir.

5. BÖLÜM:

MUHAKEME USULÜ, YAPTIRIM VE ZAMANAŞIMI

5.1. MUHAKEME USULÜ

5.1.1. Kovuşturma Usulü

Yalan tanıklık suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlardan değildir. Söz konusu suç, re'sen kovuşturulur.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, failin beyanının gerçeğe aykırılığının tespit edilebilmesi için yalan tanıklıkta bulunulan soruşturma, kovuşturma ya da davaya ilişkin dosyanın incelenmesi gerekir. Tanıklıkta bulunulan soruşturma, kovuşturma veya dava henüz kesinleşmemiş ise yalan tanıklıkta bulunduğu konusunda kanaat getirilen fail bakımından ise bir cezaya hükmedilmeden, kararın kesinleşmesi beklenmelidir. Çünkü söz konusu yargılamalar sonucunda verilecek kararlar 272. maddenin 3 ilâ 8. fıkralarında verilecek cezanın ağırlaştırılmasını öngören nitelikli haller yahut neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış haller olarak öngörülmüştür. Failin etkin pişmanlık göstermesi durumunda hakkında hükmedilecek karar da TCK'nın 274. maddesi gereği tanıklıkta bulunulan dosyadaki hükme göre belirlenmiştir. Bu halde de aynı şekilde hareket edilmelidir⁷⁵⁵.

Gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanık hakkında soruşturma başlatılması ya da iddianame düzenlenmesi için ise tanıklık yapılan uyuşmazlığın kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. Nitekim CMK'nın 160. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka

⁷⁵⁵ “Sanık F. G. 'ün mağduru Z. T. sanığı H. S. olan ceza davasının soruşturma aşamasında savcı huzurunda, olayı gördüğünü sanığın atılı suçları işlediğini belirtmesine karşın, mahkeme huzurunda olayı görmediğini mağdurun ricası ve hatırına binaen yalan tanıklık yaptığını söylemesi karşısında; hangi anlatımın gerçeğe aykırı olduğunun saptanması bakımından H. S.'nin sanık olduğu davanın sonucunun beklenmesi, adı geçen kişinin beraat etmesi halinde yalan tanıklık suçu için TCY 274/1 maddesinde belirtilen cezasızlık halinin oluşacağı gözetilmeden, yazılı biçimde karar verilmesi,..." Yargıtay 4. CD, 24.3.2009, E. 2007/9323 K. 2009/5486 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**); “Taksirle ölüme neden olma suçundan açılan dava dosyasının kesinleşmiş kararını içeren aslı yada onaylı örneğinin getirtilip, sanığın yalan tanıklık eyleminin anılan dava dosyasıyla birlikte değerlendirilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekir...” Yargıtay 4. CD, 1.10.2012, E. 2011/15903 K. 2012/18962 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamak zorundadır. Yapılan soruşturma neticesinde elde edilen deliller suçun işlendiği noktasında yeterli şüphe oluşturuyor ise bu halde Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyecektir (CMK m. 170/1). Tanıklık yapılan uyuşmazlığa ilişkin kararın kesinleşmemiş olması iddianamenin iadesi için de bir neden teşkil etmez⁷⁵⁶.

5.1.2. Yer Yönünden Yetki

Yer yönünden yetkili mahkemenin belirlenmesinde, Türkiye’de işlenen suçlar bakımından benimsenmiş olan ölçüt “suçun işlendiği yer”dir (CMK m. 12/1). Suç nerede işlenmiş ise o yer mahkemesi davaya bakar.

Suçun Türkiye’de işlenmiş sayılması bakımından ise ölçüt CMK’nın 8/1 hükmü ile getirilmiştir. Buna göre; fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi halinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılır (TCK m. 8/1). Bu halde gerçeğe aykırı tanıklığın neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin Türkiye’de ortaya çıkması halinde de suç Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır.

Yalan tanıklık suçunun temel ve nitelikli şekilleri sırf hareket suçu niteliğinde olduğundan, suç gerçeğe aykırı tanıklığın yapıldığı yerde işlenmiş sayılır. Yalan tanıklık

⁷⁵⁶ “İncelenen dosyada, A... Cumhuriyet Başsavcılığınca, şüpheliler Vahit ve Murat hakkında, yalan tanıklık suçu nedeniyle düzenlenen iddianamenin, görevli mahkemece, 5271 sayılı C.Y.Y.’nin 174/1-b maddesi uyarınca iadesine karar verildiği görülmektedir. İddianamenin iadesi kararının gerekçesinde, A... 1. Asliye Ceza Mahkemesince sanık Teyfik ... hakkında görevliye hakaret suçundan verilen mahkumiyet kararının, yalan tanıklık suçunun sübutuna mutlak etki edecek bir delil olduğu ve bu nedenle kesinleşmesinin beklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Anılan dosyada verilen kararın, yalan tanıklık suçunun kesin olarak işlendiğine veya işlenmediğine kanıt oluşturmayacağı ve bu nedenle suçun sübutuna mutlak etki edecek bir delil niteliğinde sayılamayacağından kesinleşmesinin beklenmesine gerek yoktur. Öte yandan söz konusu karar suçun sübutuna mutlak etki edecek delil niteliğinde kabul edilse bile yargılamayı yürüten mahkemenin bu hususu bekletici mesele olarak değerlendirmesi de olanaklıdır. Cumhuriyet savcısının soruşturma sırasında topladığı deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa iddianame düzenleyerek görevli mahkemeye kamu davası açması zorunludur. İddianamesinin iadesine ilişkin yasal düzenlemenin, Cumhuriyet savcısının dava açma görevinin bekletici meselelerle geciktirilmesine yol açacak uygulamalara dayanak yapılamayacağı ve iade nedenlerini sayarak sınırlayan yasa koyucunun amacının da bekletici meselelerin Cumhuriyet savcılığınca dikkate alınması olmadığı açıktır. Belirtilen nedenlerle iddianamenin iadesi kararına karşı yapılan itirazı inceleyen merciin verdiği ret kararı hukuka aykırıdır.” Yargıtay 4. CD, 15.10.2008 E. 2008/15465 K. 2008/18602 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ise zarar suçu niteliğinde olduğundan, bunlar bakımından yetkili mahkemenin tespiti sorun arz edebilir. Gerçeğe aykırı tanıklığın yapıldığı yer ile ağırlaşmış neticenin ortaya çıktığı yer farklılaşabilir. Bu halde yetkili mahkemenin tespiti bakımından öğretilerde üç farklı görüş ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre, suç hareket nerede yapılmışsa orada işlenmiş sayılmalıdır⁷⁵⁷. İkinci görüşe göre, suç ancak neticenin gerçekleşmesi ile tamam olacağından, suç neticenin gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılmalıdır⁷⁵⁸. Üçüncü ve son görüşe göre ise suç hem fiilin yapıldığı hem de neticenin gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılmalıdır. Bu görüşe göre, TCK'nın 8/1 hükmü hareketin Türkiye'de yapıldığı ve neticenin de Türkiye'de gerçekleştiği haller bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Aynı suça ilişkin iki yetkili mahkemenin bulunduğu bu halde, mahkemeler aralarında anlaşmak yoluna giderek ikiliği çözmelidir⁷⁵⁹. Aynı suç nedeni ile iki mahkemenin yetkili kılınmasının tek mahkemeye yetki vermek kuralına aykırılık oluşturacağı yönünde görüşler de bulunmaktadır⁷⁶⁰. Kanaatimizce, fiilin Türkiye'de işlendiği ve neticenin de Türkiye'de ortaya çıktığı durumlarda iki ayrı mahkemenin yetkili olması mantıklı bir çözüm değildir. TCK'nın 8. maddesi ile öngörülmuş kural, yalnızca hareketin Türkiye'de yapılmadığı ancak neticenin Türkiye'de gerçekleştiği haller yönünden uygulanmalıdır. Bu nedenle gerçeğe aykırı beyanın yapıldığı yer ve ağır neticenin gerçekleştiği yerin Türkiye'de bulunması halinde, hareketin yapıldığı yer mahkemesinin yetkili olduğunu kabul etmek gerekir⁷⁶¹.

Tanık beyanının aynı anda sesli ve görüntülü iletişim sistemi ile alındığı durumlarda suç tanığın beyanda bulunduğu yerde işlenmiş sayılmalıdır (CMK m. 180/5). Zira bu halde tanık, beyanlarının aynı anda aktarılması amacıyla gerekli düzeneğin bulunduğu yere götürülmekte ve suç oluşturan fiili orada gerçekleştirmektedir. Aynı şekilde tanık beyanının naip hakim tarafından veya istinabe suretiyle alınması durumunda da suç tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu yerde işlenmiş sayılmalıdır (CMK m. 180/1-

⁷⁵⁷ **Yenisey ve Nuhoglu**, 258; *Donay*'a göre yasa son icra hareketinin yapıldığı yeri suçun işlendiği yer olarak kabul ettiği için, bu halde fiilin işlendiği yer mahkemesi yetkili olmalıdır. Bkz. **Donay**, 53.

⁷⁵⁸ **Toroslu ve Feyzioğlu**, 64.

⁷⁵⁹ **Centel ve Zafer**, 608; **Gökçen vdy.**, 180; **Hakeri ve Ünver**, 151; **Öztürk vdy.**, Ceza Muhakemesi, 207.

⁷⁶⁰ **Toroslu ve Feyzioğlu**, 64; **Yenisey ve Nuhoglu**, 259.

⁷⁶¹ “Ancak TCK m. 8 kapsamında suçun ne zaman Türkiye’de ne zaman yurt dışında işlenmiş sayılacağı hususunu belirlemektedir. Türkiye’de işlenmiş bir suça ilişkin suçun işlendiği yerin belirlenmesinde bir fonksiyonunun bulunduğunu söylemek mümkün olmayacaktır.” Bkz. **Aydın**, Murat. *Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (1), 2013, s. 45.

2). Hukuk davaları bakımından da tanığın naip hakim ile yahut istinabe suretiyle dinlenmesi mümkündür. Bu halde de suç, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu yerde işlenmiş sayılmalıdır (HMK m. 259/3, 4).

Yalan tanıklık suçunun istinabe olunan yabancı merciler önünde işlenmesi mümkündür. Bu halde tanık dinleyen merciin niteliğine göre suçun temel veya nitelikli hali oluşabilir. Suçun aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi bakımından, 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında yer alan ağır neticeleri doğurması halinde ise yalan tanıklık suçunun neticesi Türkiye’de gerçekleşmiş olacağından, suç Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır (TCK m. 8/1).

TCK’nın 11. maddesine göre; bir Türk vatandaşının, TCK’nın 13. maddesinde sayılan suçlar dışında bir suçu yabancı ülkede işlemesi ve Türkiye’de bulunması halinde suç için öngörülen hapis cezasının bir yıldan fazla olması, yabancı ülkede hakkında hüküm verilmemiş olması ve suçun Türkiye’de kovuşturulabilir olması koşuluyla Türk kanunlarına göre yargılanabilir. Suç için öngörülen cezanın aşağı sınırının bir yıldan az olması halinde ise yargılamanın yapılması zarar görenin ya da yabancı devletin şikayetine bağlanmıştır. Bu bağlamda yalan tanıklık suçunu yurt dışında işleyen bir Türk vatandaşının Türkiye’de TCK m. 272. madde hükümlerine göre yargılanması mümkündür⁷⁶². Neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller bakımından ise TCK m.8/1 hükmü uygulama alanı bulacaktır.

Yabancı bir ülkede, Türk vatandaşı olmayan kimselerin Türkiye’nin zararına olarak suç işlemesi halinde belirli koşullarla Türkiye’de, Türk kanunlarına göre yargılanması da mümkündür. TCK’nın 12/1. maddesine göre, *“Bir yabancı, 13’üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının*

⁷⁶² “Sanık Songül Doğan'ın yalan tanıklık yaptığı iddia olunan anlatımının Fransız Adli Polisi tarafından alınması nedeniyle, sanığın oturduğu ülke araştırılarak ve sanıklar Hayriye Doğan ile Mustafa Doğan'ın suça nerede azmettirdikleri de belirlendikten sonra 765 sayılı TCY'nın 5. maddesindeki işlendiği belirtilen suça ilişkin cezanın sınırları da gözetilerek, aynı madde (TCY.5) uyarınca 286/1. maddede öngörülen suçtan yargılamasının Türkiye'de yapılabilip yapılamayacağı tartışılmadan hüküm kurulması,..." Yargıtay 4. CD, 31.10.2007, E. 2006/3666 K. 2007/8565 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**).

istemine bağlıdır”. Yalan tanıklık suçunun temel veya nitelikli halinin yabancı tarafından yurt dışında işlenmesi durumunda bu hükme göre hareket edilecektir⁷⁶³.

TCK m. 12/2’ye göre ise; “*Suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye’de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır*”. Kanaatimizce, suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda TCK m. 8/1 gereği suç Türkiye’de işlenmiş sayılacağından; yalan tanıklık suçu bakımından bu hüküm uygulama alanı bulmaz. Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri bakımından TCK m. 12/2 hükmündeki koşulların aranmasına bu nedenle gerek bulunmamaktadır.

5.1.3. Madde Yönünden Yetki

Madde yönünden yetkili mahkemenin belirlenmesinde ölçüt; 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun (Adli Teşkilat K.) ile belirlenmiştir. Buna göre; “*Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur*” (Adli Teşkilat K. m. 14). Ancak öğretilerde, cezayı ağırlaştırıcı ya da hafifletici nedenlerin bulunması durumunda mahkemenin görevinin bu artırım ya da indirim nedeni uygulandıktan sonra tayin edilmesi gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır. Buna göre, ağırlaştırıcı ve hafifletici neden için öngörülen ceza suçun temel şeklinden bağımsız bir biçimde belirlenmiş ise mahkemenin görevinin tayininde bu ceza miktarı esas alınmalıdır. Ancak ceza miktarının belirlenmesinde suçun temel şekli için öngörülen cezaya bağlı olarak belirli oranlarda indirim ya da artırım yapılması öngörülmüşse bu halde suçun temel şekli için öngörülen cezanın üst sınırı dikkate alınacaktır⁷⁶⁴.

⁷⁶³ Ölmez, 43.

⁷⁶⁴ Centel ve Zafer, 600; Karakehya, Ceza Muhakemesi, 454 vd; Şahin, Cumhuriyet Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I. 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 232. Bkz. karşı görüş için, Aydın, Yetki ve Görev, 36; Hakeri ve Ünver, 132 vd.

Kanaatimizce yalan tanıklık suçu bakımından yukarıda yer verilen görüş doğrultusunda ceza miktarının bağımsız olarak belirlendiği hallerde madde yönünden görevli mahkemenin tayininde bu ceza miktarının esas alınması daha uygun olacaktır. Bu halde uzun süreli hapis cezasını gerektiren fiiller bakımından sanığın daha güvenceli mahkemede yargılanması daha isabetli bir uygulama biçimidir. Örneğin; yalan tanıklık suçunun temel şekli bakımından öngörülen ceza miktarı dört aydan bir yıla kadar hapistir. 272. maddenin 6. fıkrasında ise fail hakkında yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına hükmedileceği öngörülmüştür. Bu halde sanığın yargılamasının ağır ceza mahkemesi tarafından yapılmasının sanığın daha lehine olduğunu düşünüyoruz.

Yalan tanıklık suçuna ilişkin kanuni düzenlemede bazı hallerde bağımsız ceza miktarı, bazı hallerde ise oransal bir artırıma gidilmesi öngörülmüştür. Yalan tanıklık suçunun nitelikli halleri bakımından ceza suçun temel şeklinden bağımsız olarak belirlenmiştir (TCK m. 272/2 ve 3). 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında yer alan neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller bakımından cezanın tayininde ise her fıkra bakımından farklı belirlemeye gidildiği görülmektedir. 4. fıkroda oransal bir artırım yapılması, 5. fıkroda gerçek içtima kuralının uygulanması, 6. fıkroda bağımsız bir ceza miktarı, 7. fıkroda 6. fıkroda öngörülen ceza miktarı göz önünde bulundurularak oransal bir artırım yapılması, 8. fıkroda ise bağımsız bir ceza miktarı öngörülmüştür. Bu durumda nitelikli haller ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış haller bakımından madde yönünden yetkili mahkemenin tespiti ayrı ayrı yapılmalıdır.

Yalan tanıklık suçunun temel şeklinin düzenlendiği TCK'nın 272. maddesinin ilk fıkrasında, hapis cezasının üst sınırı bir yıl olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, 1. fıkra kapsamındaki fiillerin yargılanması asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetki alanına girmektedir (Adli Teşkilat K. m. 11).

Yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin düzenlendiği 2. fıkroda hapis cezasının üst sınırı üç yıl olarak belirlenmiştir. Bu nedenle 2. fıkra ile düzenlenmiş olan nitelikli hal bakımından yetkili mahkeme asliye ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 11).

Yalan tanıklık suçunun bir diğer nitelikli hali olan 3. fıkra düzenlemesi ile hapis cezasının üst sınırı dört yıl olarak öngörülmüştür. Bu nedenle 3. fıkra bakımından da yetkili mahkeme asliye ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 11).

272. maddenin 4. fıkrasına göre; aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, ilk üç fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır. Dolayısıyla 4. fıkra bakımından madde yönünden yetkili mahkeme, asliye ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 11).

272. maddenin 5. fıkrasında yer alan gerçek içtima düzenlemesi açısından madde bakımından yetkili mahkeme ise kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun (TCK m. 109), TCK’da öngörülen cezasının üst sınırının beş yıl olması dolayısıyla asliye ceza mahkemesidir. Bu halde yalan tanıklık suçu dolayısıyla açılan kamu davası, sübjektif bağlantı sebebiyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu ile asliye ceza mahkemesinde birlikte görülmelidir (CMK m. 8/1)⁷⁶⁵.

Yalan tanıklık suçunun işlendiği ceza davasında TCK’nın 272. maddesinin 6. fıkrasına göre aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasının verildiği hallerde, fail hakkında yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezası verilecektir. Bu halde 6. fıkra bakımından yetkili mahkeme ağır ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 12).

Yalan tanıklık suçunun işlendiği ceza davasında aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında hükmedilen ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezalarının infazına başlanması halinde 6. fıkraya göre öngörülen ceza yarı oranında artırılacaktır. Dolayısıyla 7. fıkra bakımında da madde bakımından yetkili mahkeme ağır ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 12).

Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinden TCK’nın 272. maddesinin 8. fıkrasında yer alan halin olduğu durumlarda, fail hakkında üç yıldan yedi

⁷⁶⁵ **Ölmez**, 137 vd; **Parlar ve Öztürk**, 192. Bağlantı kavramı uyumsuzlukların objektif veya sübjektif tarafları arasında bir ortaklık bulunması halinde karşımıza çıkar. CMK’nın 8. maddesine göre; “*Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır. Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır.*”

yıla kadar hapis cezasına hükmedilecektir. Dolayısıyla bu halde, madde bakımından yetkili mahkeme asliye ceza mahkemesidir (Adli Teşkilat K. m. 11).

5.1.4. Olağan Kanun Yolları

Yalan tanıklık suçunun temel ve nitelikli halleri ile neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerine ilişkin öngörölmüş olan ceza miktarları farklılaştığından ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda fail hakkında kurulan hükmün kesinleşmesi bakımından değişik ihtimaller ortaya çıkmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki; istinaf ve temyiz yoluna başvurulabilmesi bakımından ilk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün niteliğine göre de bir ayırım yapılmaktadır. Bu nedenle bazı hallerde yalan tanıklık suçuna ilişkin olarak ilk derece mahkemesi tarafından kurulan hüküm istinaf ile kesinleşirken, bazı hallerde temyiz incelemesi üzerine kesinleşmektedir.

İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir (TCK m. 272/1). Yalan tanıklık suçunun temel şekli bakımından fail hakkında dört aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmedilebilir. Hapis cezasının kısa süreli olması durumunda adli para cezasına çevrilmesi mümkündür. Ancak bu halde de istinaf yolu açıktır. Zira CMK 272/3 – a hükmü ile hapis cezasından çevrilen adli para cezaları istinaf yoluna gidilemeyecek adli para cezasına ilişkin hükümlerden ayrı tutulmuştur. Dolayısıyla, yalan tanıklık suçu nedeniyle fail hakkında verilen tüm hükümler bakımından istinaf yoluna başvurulabilir. 272. maddenin 6. ve 7. fıkraları uyarınca fail hakkında onbeş yıl ve daha fazla hapis cezasına hükmedilmesi mümkün olduğundan bu nitelikteki mahkûmiyet hükümleri bakımında istinaf incelemesi re'sen yapılacaktır.

Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri ise temyiz edilebilir (CMK 286/1). Temyiz incelemesi, olağan kanun yollarının son basamağını oluşturmaktadır. Ancak bölge adliye mahkemeleri tarafından verilen ve bozma dışında kalan bazı kararlar bakımından temyiz yolu kapalı tutulmuştur (CMK 286/2). Bu bağlamda yalan tanıklık suçu nedeniyle fail hakkında hükmedilen beş yıl ve daha az hapis cezasına karşı istinaf yoluna başvurulmuş ve başvurunun esastan reddine karar verilmiş

ise temyiz yoluna başvurulamayacaktır (CMK m. 286/2 – a). Yalan tanıklık suçu nedeniyle ilk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı da temyiz yolu kapalıdır (CMK 286/2 – b). Fail hakkında yalan tanıklık suçunun temel şekline ilişkin olarak verilen kısa süreli hapis cezası adli para cezasına çevrilmiş ve bu karara karşı istinaf yoluna başvurulmuş ise istinaf mahkemesi tarafından verilen kararın niteliği fark etmeksizin temyiz yoluna gidilemeyecektir (CMK m. 286/2 – c). Ancak ilk kez bölge adliye mahkemesi ceza dairesi tarafından verilen ve kısa süreli hapis cezasını adli para cezasına çeviren mahkûmiyet hükümlerine karşı temyiz yoluna başvurulabilir (CMK 286/2 – d).

On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararların temyiz edilmesi mümkün değildir (CMK 286/2 – g). Bu bağlamda, yalan tanıklık suçu bakımından bir değerlendirme yapılacak olursa; yalnızca aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kişi hakkında müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilmesi yahut bu cezanın infazına başlanmış olmasına ilişkin neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış haller nedeniyle fail hakkında on yıldan daha fazla hapis cezasına hükmedilebileceği öngörülmüştür. Bu nedenle yalnızca 272. maddenin 6. ve 7. fıkralarında öngörülen neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallere ilişkin verilen beraat kararları temyiz edilebilecektir.

Yalan tanıklık suçu nedeniyle yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemesi davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına yahut güvenlik tedbirine hükmedebilir. Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar bakımından temyize başvurulması mümkün değildir (CMK m. 286/2 – h).

5.1.5. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi kesinleşmiş kararlara karşı başvuru olan olağanüstü bir kanun yoludur. Hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkan ağır hata ve eksiklikler

yargılamanın yenilenmesi yoluyla giderilir⁷⁶⁶. Gerçeğe aykırı tanık beyanının hükme esas alınmış olması CMK ve HMK ile yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmıştır.

CMK'ya göre, yemin verilerek dinlenmiş olan tanığın hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile yalan beyanda bulunduğu anlaşılması, hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenidir (CMK m. 311/1 – b). Yargılamanın yenilenmesi için, tanığın yemin verilerek dinlenmiş olması aranmaktadır. Tanıklar, kural olarak yemin etmek zorundadırlar; ancak istisnai olarak yeminsiz dinlenecek veya yeminden çekinebilecek tanıklar da vardır (CMK m. 50 ve 51). Yeminsiz olarak dinlenen tanığın da hükmü etkileyecek şekilde gerçek dışı beyanda bulunması ihtimal dahilindedir. Bu nedenle yemin edilmeksizin yapılan gerçeğe aykırı beyanların yenileme nedeni olarak kabul edilmemesi çelişki yaratmaktadır⁷⁶⁷.

CMK'nın 311/1 – b hükmünde, “*kasıt ve ihmal*” ifadesi kullanılmıştır. Yalan tanıklık suçu, yalnızca kasten işlenebilen bir suçtur. Bent düzenlemesinde kullanılan ifadenin “*kast ve taksir*” şeklinde anlaşılması gerekir⁷⁶⁸. Tanığın kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması halinde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için CMK m. 316/1 gereğince tanık hakkında yalan tanıklık suçundan verilmiş ve kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün varlığı aranacaktır. Ancak mahkûmiyete yeterli nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanmamış ve sürdürülememiş olması halinde de yalan tanıklık nedeniyle yargılamanın yenilenmesi mümkündür (CMK m.316/2). Taksirle gerçeğe aykırı tanıklık yapılması suç oluşturmadığından bu halde CMK m. 316'da öngörülen koşulların gerçekleşmesi aranmayacaktır.

⁷⁶⁶ Centel ve Zafer, 900

⁷⁶⁷ Centel ve Zafer, 906; Göktürk, 408; Yenisey ve Nuhoglu, 976.

⁷⁶⁸ ““*Kasıt*” ile *kast edilen, tanık veya bilirkişinin bilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunmasıdır. Böyle bir durumda yalan tanıklık (TCK m. 272) ve gerçeğe aykırı bilirkişilik (TCK m. 276/1) suçlarının oluşacağı şüphesizdir. Kaldı ki, bu suçlar ancak kasten işlenebilirler. Bununla birlikte “ihmal” den ne anlaşılacağı açık değildir; çünkü suçun manevi unsurları kast ve taksirden ibarettir. Kanaatimizce ihmalin, taksir şeklinde değerlendirilmesi gerekir. Çünkü, tanık ya da bilirkişinin, gerekli dikkat ve özeni göstermemeleri nedeniyle farkına varmadan yanlış beyanda bulunmaları da söz konusu olabilir.” Şahin ve Göktürk, 289.*

Gerçeğe aykırı tanıklığın hükümlü lehine yapılmış olması ise yargılamanın hükümlü aleyhine yenilenmesi nedenleri arasında sayılmamıştır (CMK m. 314). Buna göre, tanık hükümlünün lehine olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ve bu beyan hükme esas alınmış ise bu nedene dayalı olarak hükümlünün aleyhine olacak biçimde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez⁷⁶⁹.

HMK m. 375/1 – e'ye göre; ifadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması halinde yargılamanın yenilenmesi istenebilir. Tanığın gerçeğe aykırı beyanı yeminsiz olarak vermiş olması bakımından bir ayırım yapılmamıştır. Bu halde yargılamanın yenilenmesinin istenebilmesi için yalan tanıklığın kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş olması aranır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanılan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir (HMK m. 375/2).

5.2. YAPTIRIM

Yalan tanıklık suçunun temel şekline ilişkin öngörülen yaptırım, dört aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır (TCK m. 272/1). Suçun mahkeme yahut yemin vererek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde işlenmesi halinde fail hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (TCK m. 272/2). Gerçeğe aykırı tanıklık, üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yapılmış ise fail hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (TCK m. 272/3).

Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri bakımından, ortaya çıkan ağır neticenin vahametine göre verilecek cezaların giderek ağırlaştırılması öngörülmüştür. Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmış ve yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiş olması koşuluyla 1 ilâ 3. fıkralarda belirtilen cezalar yarı oranında artırılabacaktır (TCK m. 272/4).

⁷⁶⁹ 1412 sayılı CMUK yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin, hükme etkili olacak şekilde sanık veya mahkûm lehine kasten veya taksirle hakikat dışında tanıklıkta bulunduğu veya oy kullandığının anlaşılmasını, aleyhte yenilenme sebepleri arasında düzenlemişti (CMUK m. 330).

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişi ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur (TCK m. 272/5). Ayrıca mağdur hukuka aykırı biçimde gözaltına alınması veya tutuklanması dolayısıyla, maddi ve manevi zararının tazminini Devletten isteyebilir (CMK m.141/1). Gözaltına alma ve tutuklama yalan tanıklıktan kaynaklandığı için, Devlet gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan faile rücu eder (CMK m. 143/3).

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişiyi ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûm edilmesi halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına hükümlenir (TCK m. 272/6). Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, altıncı fıkraya göre verilecek ceza yarısı oranında artırılacaktır (TCK m. 272/7).

Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (TCK m. 272/8).

Sürelî hapis cezasına mahkûmiyet halinde failin, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına mahkûm edileceğine ilişkin düzenleme Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir⁷⁷⁰. Kanaatimizce kanun koyucunun bu tercihi de göz önünde bulundurulduğunda madde metninin iptali ile bir boşluk oluşmuştur. Sürelî hapis cezasına mahkûmiyet halinde, failin hürriyeti yoksun bırakma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumluluğu yoluna ayrıca gidilmesi de olanaklı değildir. Bu nedenle failin gerçeğe aykırı beyanı nedeniyle mağdurun sürelî hapis cezasına mahkûm edilmesi haline ilişkin kanuni bir düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Mağdurun sürelî hapis cezasına mahkûm edilmesi ve hapis cezasının infazına başlanması haline ilişkin olarak verilecek ceza failin haksızlık içeriğini karşılamamaktadır. 272. maddenin 7. fıkrası hükmü ise yalnızca ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapse mahkûmiyet halinde uygulanabilecektir.

⁷⁷⁰ AYM, 14.01.2015, E. 2014/116 K. 2015/4 (RG 29.4.2015, S. 29341).

Yalan tanıklık suçu nedeniyle kısa süreli hapis cezasına hükmedilmesi durumunda hâkim cezayı TCK m. 50/1 uyarınca seçenek yaptırımlara çevirebilir. Kısa süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesi durumunda, ertelenmesi TCK 51/1. madde uyarınca mümkün değildir. Hapis cezasının diğer seçeneklere çevrilmesi durumunda ise erteleme mümkündür⁷⁷¹. Ancak daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilmek zorundadır (TCK m. 50/3).

Yalan tanıklık suçundan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası koşullarının bulunması durumunda ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış veya altmışbeş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır. Buna göre; yalan tanıklık suçunun temel şekli ve nitelikli şekilleri ile 272. maddenin 4. fıkrasında öngörülmüş olan neticesi sebebiyle ağırlanmış halden (TCK m. 272/1 ilâ 4) mahkûmiyet hükmü kurulması durumunda hapis cezası ertelenebilecektir. Ancak 272. maddenin, diğer fıkraları bakımından hapsi cezasının ertelenmesi mümkün değildir.

Yalan tanıklık suçu nedeniyle yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis cezası olması durumunda ve koşullarının oluşması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı da verilebilir (CMK m. 231/5). Bu durumda 272. maddenin 1 ilâ 4. fıkraları uyarınca kurulan mahkûmiyet hükümleri bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması mümkün olabilecektir.

Yalan tanıklık suçu nedeniyle hakkında hapis cezasına hükmedilen sanık TCK m. 53/1'de öngörülen hakları kullanmaktan cezanın infazı süresince yoksun bırakılır. TCK m. 53/1'de öngörülen hak yoksunlukları hapis cezasına mahkûmiyetin sonucu olduğundan, hâkim tarafından hükmolunmamış olsa dahi cezanın infazı sırasında göz önünde bulundurulmalıdır⁷⁷².

⁷⁷¹ Meran, 283.

⁷⁷² Meran, 283.

TCK m. 53/5 uyarınca yalan tanıklık suçunun failinin suçu aynı maddenin ilk fıkrasında sayılan hak ve yetkilerden birini kötüye kullanarak işlemiş olması halinde, hapis cezasına mahkûm olan hükümlünün ayrıca cezanın infazından sonra başlamak üzere bu hak ve yetkiyi kullanması yasaklanabilir⁷⁷³.

HMK m. 264'e göre, hâkim tanığın yalan söylediği veya menfaat temin ederek tanıklık ettiği hususunda yeterli delil ve emarelerin bulunması halinde bir tutanak düzenleyerek Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir. Bunun yanında hâkime yalan söyleyen tanığı ve ortaklarını tutuklama yetkisi de verilmiştir. Benzer düzenleme CMK'nın 205. maddesinde de bulunmaktadır. Buna göre; bir kimsenin duruşma sırasında suç işlediği mahkeme tarafından tespit edilirse bu hususta bir tutanak düzenlenerek yetkili makama gönderilecektir. Mahkeme gerek görürse failin tutuklanmasına da karar verebilecektir. Yalan tanıklık eden failin tutuklanmasına imkân veren bu düzenlemeler, tanığın gerçeğe dönmesi noktasında bir zorlama niteliğinde olduğundan öğretilde eleştirilmiştir⁷⁷⁴.

5.2.1. Şahsi Cezasızlık veya Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebepler

Şahsi cezasızlık sebepleri, suçun işlenmesi sırasında var olan ve failin cezalandırılması engel olan, şahsa bağlı sebeplerdir. Yalan tanıklık suçu bakımından, TCK'nın 273. maddesinde hâkimin takdirine göre faile ceza verilmemesini ya da cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi neden olarak iki neden öngörülmüştür⁷⁷⁵. Ayrıca belirtmek

⁷⁷³ Meran, 284.

⁷⁷⁴ Kocalar, Salih. *Duruşmada İşlenen Yalan Şahitliği Suçları*, Adalet Dergisi, 79 (2), 1988, s.153.

⁷⁷⁵ Mülga 765 sayılı ETCK'da da aynı nedenlere benzer şekilde yer verilmiştir. Mülga 765 sayılı ETCK'nın 5237 sayılı TCK'nın 273. maddesine karşılık gelen 288. maddesi şu şekildedir:

“(1) Yalan yere yemin veya şahadet eden şahıs:

1 – Hakikatı beyan ettiği takdirde kendisini veya akrabasından birini hürriyet ve namusca behemehal fahiş bir zarara maruz kılması muhtemel olan,

2 – Kendi tarafından beyan olunan zati vasıflara nazaran şahit sıfatıyla celbi iktiza etmiyen yahut o şahsın ceza davasında şahit ve ehli hibre ve mütercim olmaktan istinkafa hakkı olduğu halde mahkemece kendisine bu hakkı ihtar edilmemiş bulunan,

Kimselerden ise yukarıdaki maddede mezkûr olan cezalardan muaftırlar.

(2) Eğer bunların yalan şahadeti diğer bir şahsi takibata yahut mahkumiyete maruz kılırsa yukarıdaki maddelerde yazılı cezalar, yarısından üçte ikisine indirilir”.

Her iki kanunda yer alan düzenlemeler benzer olmakla beraber aralarında bazı farklılıklar mevcuttur. Bunlardan biri, söz konusu nedenlerin mülga 765 sayılı ETCK'da esas itibarı ile şahsi cezasızlık nedeni

gerekir ki, bu hallerin gerçekleşmesi durumunda da yalan tanıklık suçu varlığını devam ettirmektedir⁷⁷⁶.

Yalan tanıklık suçu bakımından, TCK m. 273/1'de söz konusu olan durumlarda failin cezası indirilerek verilebileceği gibi ceza verilmesinden de vazgeçilebilecektir. Bu konuda hâkime takdir yetkisi tanınmıştır. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinde 273. maddedeki durumların söz konusu olması halinde, yeterli şüphe sebebi var ise iddianame düzenlemeli ve takdiri mahkemeye bırakmalıdır⁷⁷⁷. Bu hallerde Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmada takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Ayrıca, bu hüküm, özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde uygulanmayacaktır (TCK m. 273/2).

5.2.1.1. Kişinin, Gerçeği Açıkladığı Takdirde Kendisinin veya Belirtilen Akrabalarından Birinin Soruşturma ve Kovuşturmaya Uğramasına Neden Olabilecek Bir Hususla İlgili Olarak Yalan Tanıklıkta Bulunması

Kişinin; kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması bir şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi nedendir (TCK m. 273/1 – a)⁷⁷⁸. Bu halde hâkim cezada indirim gidebileceği gibi ceza verilmesinden de vazgeçilebilecektir. Düzenlemeden yararlanabileceklerin kapsamı konusunda öğretide bir

olarak düzenlenmiş olmalarıdır; bir başka ifade ile faile ceza verilmeyecektir, bu hususta hâkime bir takdir yetkisi bırakılmamıştır. Ancak yalan tanıklığa bağlı olarak bir başkası hakkında soruşturma başlatılması ya da mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda faile ceza verilecek ise de cezada indirim yapılması öngörülmüştür. 5237 sayılı TCK'da ise söz konusu nedenler hâkime ceza verip vermemek konusunda takdir yetkisi bırakır şekilde şahsi cezasızlık nedeni ya da cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi neden olarak düzenlenmiş, buna uygun olarak 288/2 hükmüne karşılık gelen bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

⁷⁷⁶ İçer, 196.

⁷⁷⁷ İçer, 221 vd.

⁷⁷⁸ Benzer düzenleme ETCK'da bulunuyordu (ETCK m. 288/1). Ancak 5237 sayılı TCK'dan farklı olarak söz konusu hal yalan yere yemin suçu bakımından da uygulanıyordu. Ayrıca gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapan kişiler de söz konusu şahsi cezasızlık nedeninden yararlanabiliyordu. 5237 sayılı TCK'da bu şahsi cezasızlık ya da indirim nedeni yalnızca yalan tanıklık suçu bakımından uygulanabilir niteliktedir. Öte yandan, ETCK'da "hürriyet ve namusça behemehâl bir zarar" ihtimali bulunması durumunda da şahsi cezasızlık nedeni uygulanıyordu. 5237 sayılı TCK bakımından mutlaka soruşturma ve kovuşturma tehlikesi bulunması aranmış namusça ortaya çıkabilecek bir tehlike bulunması hali dikkate alınmamıştır.

görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre; şahsi nitelik taşıması nedeniyle bu hükümden sadece yalan tanıklık suçunun faili yararlanabilecektir. Buna göre yalnızca tanık sıfatıyla gerçeğe uygun biçimde beyanda bulunma yükümlülüğü altında bulunan fail bakımından çatışmalı bir durum ortaya çıkabileceğinden suç ortaklarının yararlanması mümkün değildir⁷⁷⁹. Diğer bir görüşe göre ise; koşullarının gerçekleşmesi kaydıyla, yalan tanıklık fiiline azmettirenler de failden ayrı olarak şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren nedenlerden yararlanabilir⁷⁸⁰. Bu duruma ilişkin olarak vermiş olduğu bir kararında Yargıtay, yalan tanıklık suçuna azmettiren kimse bakımından TCK m. 273/1 – a’da öngörülen şahsi cezasızlık nedeninin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmaksızın mahkûmiyet hükmü kurulmasını bozma nedeni saymıştır⁷⁸¹. Kanaatimizce 273/1 – a ile öngörülmüş olan şahsi nitelikteki halin suç ortakları bakımından uygulanması mümkün değildir. Çünkü düzenlemede belirli bir yakınlık ilişkisi içinde bulunan kişiyle ilgili olarak yalan tanıklık yapılması şahsi bir neden olarak öngörülmüştür. Yalan tanıklık yapılmasından bahsedildiği için bu nedenden yalnızca suçun failinin yararlanabileceği sonucuna varılmalıdır. Zira yalan tanıklık yalnızca tanık sıfatıyla beyanda bulunan kimselerce işlenebilen bir suçtur.

Öğretide düzenlemenin niteliğine ilişkin olarak da görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu düzenleme zorunluluk haline ilişkin özel bir düzenlemedir⁷⁸². Buna göre; TCK m. 273/1 – a hükmü genel nitelikteki zorunluluk halinden daha geniş bir kapsamda uygulama alanı bulabilir. Zira düzenleme ile genel nitelikteki zorunluluk halinden farklı biçimde, failin yalan tanıklık yaparak korumaya çalıştığı hukuksal yararın daha üstün olması ve belirli değerlere yönelmiş ağır bir tehlikenin bulunması aranmamıştır. Tanığın gerçeğe aykırı beyanı TCK m. 25/2 kapsamında tehlikeyi bertaraf etmeye uygun bir araç olarak da nitelendirilemez. Bu nedenle kanun koyucu yalan tanıklık suçu bakımından zorunluluk haline ilişkin TCK m. 25/2 hükmünün uygulama alanı bulamayacağından

⁷⁷⁹ **Bosch ve Schittenhelm**, §157 Rn. 4; **Hegmanns**, 534; **Göktürk**, 387 vd.; **Küpper ve Börner**, 216; **Meran**, 286; **Müller**, Kommentar, §157 Rn. 12; **Parlar ve Öztürk**, 248; **Ünver**, Adliye Karşı, 210.

⁷⁸⁰ **Nas**, 239 vd.

⁷⁸¹ “*Kardeşi Y.K. hakkında kasten yaralama suçundan yapılan soruşturma sırasında hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilen N.T.’yi kardeşi lehine yalan tanıklığa azmettiren sanık hakkında TCK’nın 273/1 – a maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına tartışılması gerektiği...*” Yargıtay 9. CD, 31.10.2014, E. 2013/9030 K. 2014/10779 (**Nas**, 240).

⁷⁸² **Feyzioğlu**, Tanıklık, 250 vd; **Nas**, 239; **Tezcan vdy.**, 1238 vd.

hareket etmiş ve gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin özel durmunu göz önünde bulundurmuştur. Yalan tanıklık suçuna ilişkin özel nitelikli bir zorunluluk hali düzenlemesi yapıldığından, bu suç bakımından TCK'nın 25/2 düzenlemesi uygulama alanı bulmayacaktır⁷⁸³.

Kanaatimizce, TCK'nın 273/1 – a hükmünün zorunluluk haline ilişkin özel bir düzenleme olduğunu söylemek mümkün değildir. Genel hükümler kısmında düzenlenen zorunluluk halinin (TCK m. 25/2) unsurları bakımından yalan tanıklık suçuna ilişkin olarak suça özel bir belirleme (örneğin, TCK m. 147)⁷⁸⁴ yapılmamıştır. Kişinin kendisi veya yakınları hakkında ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılması, zorunluluk hali bağlamında ağır ve muhakkak bir tehlike olarak da değerlendirilemez. Bunun bir tehlike olarak değerlendirilmesi durumunda dahi yalan tanıklık söz konusu tehlikenin bertaraf edilmesinde uygun bir araç değildir⁷⁸⁵. Ayrıca 273/1 – a hükmü, yalnızca kişinin kendisi veya belli dereceye kadar yakınları ile ilgili hususlar hakkında yalan tanıklıkta bulunması durumunda uygulanabilir. Tanık, vereceği bilgi kendisini veya sayılan yakınlarını suçlayıcı nitelikte olduğundan gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktadır. Tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmasında etkili olan bu yakınlık ilişkisidir. Esasen tanığın kendisini ya da yakınlarını suçlayıcı bir beyanda bulunmaya zorlanması insan doğasına aykırı bir durumdur. Nitekim Anayasa'nın 38/5. maddesi düzenlemesi gereğince, “*Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz*”. Kanun koyucu Anayasal bir gerekliliği yerine getirmek maksadıyla böyle bir şahsi cezasızlık nedeni öngörmüştür⁷⁸⁶.

Alman CK'da da benzer bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre; fail bir aile mensubunu veya kendisini cezalandırılma veya özgürlüğü kısıtlayıcı bir güvenlik tedbirine uğrama tehlikesinden kurtarmak için gerçek dışı beyanda bulunmuşsa cezasında indirimine gidilebileceği gibi, beyanın yemin etmeksizin verilmesi halinde ceza verilmesinden de

⁷⁸³ Tezcan vdy., 1239.

⁷⁸⁴ “*Hırsızlık suçunun ağır ve acil bir ihtiyacı karşılamak için işlenmesi halinde, olayın özelliğine göre, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermektense vazgeçilebilir*” (TCK m. 147).

⁷⁸⁵ Göktürk, 388 vd.; Küpper ve Börner, 215.

⁷⁸⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1227; Göktürk, 388 vd.; İçer, 217; Meran, 285 – 286; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1153.

vazgeçilebilecektir (m. 157/1). Düzenleme tanıklıkta zaruret hali başlığını taşımaktadır. Düzenlemenin niteliğine ilişkin Alman öğretisinde görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre, 157/1 hükmü özel bir zorunluluk halidir⁷⁸⁷. Ancak düzenlemeyi şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi bir sebep olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Bu görüşe göre; failin kendisi ya da belirli yakınları aleyhinde oluşabilecek bir ceza tehdidi karşısında yalan tanıklık yapması hukuken mazur görülemez. Ve bu halde korunması gereken daha üstün bir yarar da bulunmamaktadır. Hapis cezasına mahkûm olma riski hukuk normlarından kaynaklanmaktadır ve bu durumda zaruret hali kapsamında değerlendirilemez⁷⁸⁸.

Tanığın gerçeği söylemesi halinde kendisinin veya belli yakınlarının uğraması tehlikesi olan soruşturma ve kovuşturma ifadesinin kapsamı konusunda öğretilerde bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, soruşturma ve kovuşturma ifadesinden, suç teşkil eden bir fiil dolayısıyla başlatılacak ceza soruşturması ve kovuşturması anlaşılmalıdır. Bu nedenle kabahat niteliğindeki fiil dolayısıyla soruşturma yapılması söz konusu ise, bu hüküm uygulanmaz⁷⁸⁹. Diğer bir görüşe göre ise düzenlemedeki bir soruşturmaya ve kovuşturmaya uğramasına neden olacak “*bir hususla ilgili olarak*” ifadesi nedeniyle idari ve disiplin soruşturmalarının da bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir⁷⁹⁰. Görüş sahipleri kanuni düzenlemede “*bir suç ile ilgili olarak*” şeklinde bir ifade kullanılmamasından hareket etmektedir. Kanaatimizce, düzenlemenin lafzından böyle bir sonuç çıkarmak mümkün değildir. Fıkra düzenlemesindeki ifadenin bir ceza soruşturması ya da kovuşturması şeklinde anlaşılması hükmün öngörülmesi amacına daha uygun düşecektir.

Bir görüşe göre, suç karşılığında sadece adli para cezasının öngörüldüğü hallerde failin yalnızca malvarlığına yönelik bir tehlike ortaya çıktığından bu hüküm uygulama alanı bulmaz. Buna göre; hükmün uygulama alanı yalnızca soruşturma ve kovuşturma sonucunda hapis cezasına veya güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi tehlikesinin

⁷⁸⁷ Vormbaum, Kommentar, §157 Rn. 7.

⁷⁸⁸ Küpper ve Börner, 215; Müller, Kommentar, §157 Rn. 2.

⁷⁸⁹ Hettinger ve Bender, 585.

⁷⁹⁰ Koçer, 169; Malkoç, 2491; Parlar ve Öztürk, 248; Tezcan vdy., 1239.

doğabileceği hallerle sınırlıdır. Zira yalnızca bu hallerde failin hürriyetinin kısıtlanması tehlikesi bulunmaktadır⁷⁹¹. Kanaatimizce tehlikenin mutlaka kişi özgürlüğüne ilişkin olması aranmamalıdır. Önemli olan tanığın gerçeği söyleme durumunda kendisinin veya sayılan yakınlarının bir ceza soruşturması ve kovuşturmasına uğrama tehlikesinin bulunmasıdır.

Failin soruşturma ve kovuşturma tehlikesine kendi fiiliyle neden olmuş olması halinde de indirim uygulanmalıdır. Ayrıca somut olayda faili yalan beyanda bulunmaya iten başka sebepler de bulunabilir. Gerçeğe aykırı beyanın tek nedeninin soruşturma ve kovuşturma tehlikesi olması gibi bir koşul aranmamalıdır. Failin bu nedenden yararlanabilmesi için soruşturma ve kovuşturma tehlikesinin beyanda bulunmadan önce var olması gerekir⁷⁹².

Hükmün uygulanabilmesi bakımından soruşturma ve kovuşturma tehlikesinin yalnızca objektif olarak bulunması yeterli değildir. Ayrıca failin bunu bilmesi de aranmalıdır. Bu bağlamda, tehlike objektif olarak bulunmakla birlikte fail bunu bilmiyorsa hüküm uygulama alanı bulmayacaktır⁷⁹³. Bir görüşe göre; genel af, dava zamanaşımı, muhakeme şartının gerçekleşmemesi gibi nedenlerle soruşturma ve kovuşturma olanağı kalmaması durumunda hüküm uygulanmayacaktır⁷⁹⁴. Ancak kanaatimizce, bu durumda da failin bu hususa ilişkin bilgisi olmalıdır. Fail soruşturma ve kovuşturma olanağının kalmadığını bilmeksizin böyle bir tehlikenin sürdüğü düşüncesiyle gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise TCK m. 273/1 hükmünden yararlanmalıdır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, tanığın kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme hakkı bulunmakta ve bu hakkın tanık dinlemeye yetkili mercii tarafından tanığa hatırlatılması gerekmektedir. Ancak tanığın kendisine bu hakkı hatırlatılmış olmasına rağmen gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde de 273/1 – a hükmü, fail bakımından uygulanabilir.

⁷⁹¹ Göktürk, 389; Mitsch, 342.

⁷⁹² Parlar ve Öztürk, 248; Tezcan vdy., 1239.

⁷⁹³ Heger, §157 Rn. 7; Hettinger ve Bender, 585; Tezcan vdy., 1239.

⁷⁹⁴ Heger, §157 Rn. 4; Göktürk, 389.

Bir görüşe göre, failin kendisini veya yakınlarını ceza tehdidinden korumak amacıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunması haline ilişkin düzenleme *nemo tenatur* ilkesinin bir yansıması niteliğindedir. Bu nedenle de bir şahsi cezasızlık nedeni olarak düzenlenmesi daha yerinde olurdu⁷⁹⁵. Hâlihazırdaki düzenleme ise fail hakkında ne kadar indirim yapılacağı hususunda hâkime geniş bir takdir hakkı vermektedir. Bu hal kapsamında failin cezasında indirime gidilebileceği gibi ceza verilmesinden de vazgeçilebilecektir. İndirim oranının belirsizliği ve hâkime verilen takdir yetkisinin genişliği öğretide belirlilik ilkesine aykırılık oluşturduğu noktasında eleştirilmektedir⁷⁹⁶. 765 sayılı ETCK'da gerçeğe aykırı tanıklığın ya da yalan yere yeminin başka bir kimse hakkında soruşturma ya da mahkumiyete neden olması durumunda hükmolunacak cezanın yarısından üçte ikisine kadar indirileceği hüküm altına alınmıştı (ETCK m. 288/2). Kanaatimizce, bent düzenlemesi ile hâkime verilen takdir yetkisi kapsamında tanık veya yakınları bakımından ortaya çıkabilecek tehlike ile gerçeğe aykırı beyanın sonuçları arasında bir denge kurularak her somut olayda cezanın hakkaniyete uygun olarak belirlenmesi mümkün olabilecektir. Bu nedenle söz konusu eleştirilere katılmıyoruz.

272/1 – a hükmünün uygulanması bakımından yakınlığın sınırı, altsoy, üstsoy eş veya kardeş olarak belirlenmiştir⁷⁹⁷. Altsoy ve üstsoy arasındaki akrabalık kaçınıcı dereceden olursa olsun fail hakkında TCK m. 273/1 – a hükmü uygulanır. Bu bakımdan failin babası, annesi, dedesi, torunu veya büyük büyük dedesi arasında bir fark yoktur. Madde düzenlemesinde kayın hısımlığına ilişkin bir ifade bulunmamaktadır. Bu nedenle üstsoy ve altsoy kayın hısımları bakımından bu neden uygulanamaz⁷⁹⁸.

Eşler ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) hükümleri uyarınca verilmiş bir boşanma kararı bulunmadıkça düzenlemeden yararlanır. Eşler hakkında ayrılık kararı verilmiş olması halinde de evlilik bir boşanmayla sonlanmadığı için söz konusu neden uygulama alanı bulur. Failin yalan tanıklıkta bulunmasından sonra evlilik birliği sona

⁷⁹⁵ **Bozalan**, 70 vd.; **Ünver**, Adliye Karşı, 210. 765 sayılı TCK'da gerçeğe aykırı tanıklığın ya da yalan yere yeminin başka bir kimse hakkında soruşturma ya da mahkumiyete neden olması durumunda hükmolunacak cezanın yarısından üçte ikisine kadar indirileceği hüküm altına alınmıştı (ETCK m. 288/2).

⁷⁹⁶ **Ünver**, Adliye Karşı, 210.

⁷⁹⁷ 765 sayılı ETCK'da "akrabalardan biri" ifadesi kullanılmış ve yakınların kim olduğu konusunda tüketici bir sayıma gidilmemişti. Kanununun 259. maddesinde tanımlanan akraba kavramına ise; hala, dayı teyzeler, yeğenler ve eşin alt ve üst soyu da dahil idi. 5237 sayılı TCK fıkranın uygulanma imkanını sayılan kişilerle sınırlamıştır. **Tezcan vdy.**, 1239.

⁷⁹⁸ **Meran**, 286.

ermiş olabilir. Bu durumda da aynı değerlendirmeyi yapmak gerekir. Evlilik yalan tanıklık eyleminden sonra sona erse dahi failin cezası indirilebilir veya ceza verilmekten vazgeçilebilir. Failin daha sonra evlenmiş olması da mümkündür. Bu halde yalan tanıklık eyleminin gerçekleştiği anda kişiler arasında bir evlilik bağı bulunmadığından failin cezası indirilemez veya ceza verilmesinden vazgeçilemez. TMK hükümlerine uygun olarak yapılmamış olan evlilikler bakımından ise failin cezai sorumluluğunu etkileyen bir durum yoktur⁷⁹⁹.

Kardeş kavramına, yarım kan kardeşler de dahildir. Failin sadece anne ya da baba tarafından kardeşi olan kimselerin soruşturma ve kovuşturmayaya uğraması tehlikesi nedeniyle yalan tanıklık yapması durumunda da söz konusu neden uygulanabilir⁸⁰⁰.

Yalan tanıklık suçuna ilişkin yapılan yargılamada böyle bir yakınlık ilişkisinin iddia edilmesi durumunda, durum nüfus kayıt örnekleri getirilerek saptanmalı ve hüküm buna göre kurulmalıdır⁸⁰¹.

Özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde söz konusu şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren hal ise uygulanmaz (TCK m. 273/2).

5.2.1.2. Tanıklıktan Çekinme Hakkı Olmasına Rağmen Bu Hakkı Kendisine Hatırlatılmayan Kişinin Gerçeğe Aykırı Tanıklıkta Bulunması

Tanıklıktan çekinme hakkı bulunan tanığa bu yetkisinin hatırlatılmaması, yalan tanıklık suçunun oluşmasını önlemez. Tanığın çekinme yetkisi olmasına rağmen bunun kendisine hatırlatılmamış olması yalan tanıklık suçu bakımından bir şahsi cezasızlık veya cezada

⁷⁹⁹ Meran, 286 vd.

⁸⁰⁰ Meran, 287; Parlar ve Öztürk, 248; “Kardeşi MG. hakkında iftira suçundan yürütülen soruşturma kapsamında Cumhuriyet Savcılığınca tanık olarak dinlenen ve kardeşinin iddiasını güçlendirmek amacıyla çekin arabasından çalındığını beyan ederek yalan tanıklık yaptığı kabul edilen sanığın beyanlarının TCK’nın 273/1-2 maddesi gereğince kendisinin veya kardeşinin soruşturmaya veya kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususta yalan tanıklık niteliğinde bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması, ...” Yargıtay 16. CD, 23.12.2015, E. 2015/5690 K. 2015/5198 (Parlar ve Öztürk, 251).

⁸⁰¹ Yargıtay 16. CD, 09.06.2016, E. 2016/335 K. 2016/3795 (Parlar ve Öztürk, 251).

indirim yapılmasını gerektiren şahsi nedendir (TCK m. 273/1 – b)⁸⁰². Bu nedenle, çekinme hakkı kendisine hatırlatılmayan ancak yalan tanıklıkta bulunan fail hakkında beraat kararı değil ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmelidir⁸⁰³.

Kendisine çekinme hakkı hatırlatılmış olmasına rağmen beyanda bulunan ve tanıklık yapan kişiler bakımından bu şahsi neden uygulanmaz. Madde yalnızca çekinme hakkı hatırlatılmadan gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunanlar bakımından geçerlidir⁸⁰⁴. Bu bağlamda CMK m. 45, 46 ve 48 ile HMK m. 248 – 250’de kimlerin tanıklıktan çekinme hakkına sahip olduğu gösterilmiştir. Söz konusu düzenlemeler gereği tanıklıktan çekinme hakkı bulunanlara, tanıklık yapmadan önce bu haklarının hatırlatılması gerekmektedir.

Daha önce de ele alındığı üzere bazı hallerde çekinme tanık bakımından bir hak değil yükümlülük özelliği göstermektedir. Çekinme yükümlülüğü altında bulunan bir tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde de suç oluşur⁸⁰⁵. Kanaatimizce, çekinmenin bir yükümlülük olarak ortaya çıktığı haller bakımından tanık dinlemeye yetkili merciin bir hatırlatmada bulunmamış olması, şahsi cezasızlık ya da cezada indirim yapılmasını gerektiren bir hal olarak değerlendirilmemelidir. Bu halde, tanık meslek ve sürekli uğraşı nedeniyle çekinme yükümlülüğü altındadır. Söz konusu yükümlülüğün ayırında olmaları mesleklerinin bir gereğidir. Nitekim bu kimselere tanıklıktan çekinme haklarının hatırlatılacağına dair CMK’da bir hüküm bulunmamaktadır.

Öğretide bir görüşe göre, bu hal mutlak bir şahsi cezasızlık nedeni olarak öngörülmeli, cezadan indirim yapılması ya da ceza verilmemesi yönünde hâkime takdir hakkı

⁸⁰² “Mahkeme kararlarının dayandığı tüm kanutların, bu kanutlara göre mahkemenin ulaştığı sonuçların, iddia, savunma, dosyadaki diğer belgelere ve UYAP kayıtlarına bakıldığında sanığın kızının müşteki ile suç tarihi itibarıyla evli olması ve onları boşanma kararının 04.01.2016 tarihinde kesinleştiği ve böylece suç tarihi itibarıyla sanık ile yalan tanıklık yapılan dosyanın sanığı olan müştekinin arasında kayın hısımlığı bağı bulunduğu, oysa celsede tanıklık yapmış olan sanığa tanıklıktan çekinme hakkı hatırlatılmadığı anlaşılacakla, sanık hakkında TCK’nın 272/1-b. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına gerekçede açıklanmadığı...” İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 2. CD, 17.03.2017, E. 2017/182 K. 2017/413 (**Parlar ve Öztürk**, 198); “Suça konu olayda tarafların sanığın amcası ve dayısı olduğuna dair iddia ve savunma karşısında; sanığa ait vukuatlı nüfus aile kayıt tablosu getirilip, tanıklıktan çekinme hakkı olup olmadığı ve bu hakkının kendisine hatırlatıp hatırlatılmadığı belirlenerek, hakkında TCK’nın 273/1-b maddesinin uygulanıp uygulanamayacağı tartışılmadan yazılı şekilde hüküm tesisi...” Yargıtay 16. CD, 09.06.2016, E. 2016/335 K. 2016/3795 (**Parlar ve Öztürk**, 251).

⁸⁰³ **Meran**, 276 vd.

⁸⁰⁴ **Meran**, 288; **Parlar ve Öztürk**, 250.

⁸⁰⁵ **Feyzioğlu**, 255.

tanınmamalıdır. Çünkü gerekli hatırlatma yapılmayarak bu kimselerin çekinme hakkını kullanması dolaylı olarak engellenmiştir. Kanunu bilmemenin mazeret sayılmaması kuralı, sadece maddi ceza hukuku kuralları bakımından geçerlidir. Bu nedenle tanığın çekinme hallerine ilişkin usuli hükümleri bilme yükümlülüğü bulunduğu bahsedilemez. Nitekim bu hususun hatırlatılması gerektiği CMK’da düzenlenmiştir⁸⁰⁶. 765 sayılı ETCK düzenlemesinde çekinme hakkı hatırlatılmaksızın gerçeğe aykırı tanıklık yapılması, şahsi bir cezasızlık sebebi olarak öngörülmüştü. Aynı durumda, yalan tanıklık neticesinde üçüncü bir kişi aleyhine bir zarar meydana gelmiş ise cezada belli oranda indirimine gidiliyordu. Kanaatimizce ETCK düzenlemesi ile TCK düzenlemesi arasında esasa ilişkin bir farklılık bulunmamaktadır. Somut olayda yalan tanıklık suçuna ilişkin yapılan yargılamada hâkim, tanığın durumu ile gerçeğe aykırı beyanın sonuçlarını göz önünde bulundurarak hakkaniyetli bir sonuca ulaşabilecektir⁸⁰⁷.

5.2.2. Etkin Pişmanlık Halleri

Etkin pişmanlık, kanunda gösterilen bazı suçların tamamlanmasından sonra, failin işlemiş olduğu suçtan dolayı pişmanlık duyması ve muhakemenin belirli bir aşamasına kadar bu suçun etkilerini kanunun aradığı şekilde gidermesi ya da yetkili makamlarla iş birliği yaparak suçun aydınlatılmasını sağlaması halinde, failin cezasını kaldıran veya azaltan şahsi bir sebeptir. Etkin pişmanlığa ilişkin genel hükümler kısmında bir düzenleme yapılmamıştır. Etkin pişmanlığa ilişkin hükümlere özel hükümler kısmında bazı suç tiplerinde yer verilmiştir⁸⁰⁸.

Yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık halleri TCK’nın 274 maddesi ile düzenlenmiştir. Failin, gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunu kabul etmesi ve gerçeği de

⁸⁰⁶ Nas, 243.

⁸⁰⁷ “765 sayılı TCK’da, yukarıda belirtilen nedenlerin söz konusu olduğu durumlarda, failin yalan tanıklığı diğer bir kişiyi kovuşturmaya veya mahkumiyete maruz kılarca, artık failin cezasızlık nedeninde yararlanamayacağı; ancak cezanın belirli oranda indirilebileceği öngörülmüştü (m. 288/2). TCK’da ise, zaten hâkime daha geniş bir takdir yetkisi tanındığı için, böyle bir hükme ayrıca yer verilmemiştir”. Bkz., Tezcan vdy., 1240.

⁸⁰⁸ Koca ve Üzülmez, 437 vd.

söylemesi halinde, hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilir⁸⁰⁹. Etkin pişmanlık hükümlerinden, yalan tanıklık suçuna azmettiren ya da yardım edenler de yararlanabilir. Şeriğin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması için tanığın hangi açıklamalarının gerçeğe aykırı olduğunu belirtmesi gerekir⁸¹⁰.

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından iki ölçüt temel alınmıştır. Bunlar aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimse bakımından ortaya çıkan sonuçlar ve gerçeğin söylendiği an itibariyle yargılamanın gelmiş olduğu safhadır. Aleyhine tanıklık yapılan kimse bakımından ortaya çıkan sonuçlar ağırlaştıkça ve yargılama ilerledikçe fail hakkında hükmedilecek ceza indirimi oranı azalmaktadır⁸¹¹.

Bir görüşe göre, failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi için, gerçeği hakkında yalan tanıklık suçu nedeniyle herhangi bir ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılmadan önce söylemesi gerekir⁸¹². Bu bağlamda failin, hakkında yalan tanıklıktan dolayı açılan ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında gerçeği söylemesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmektedir⁸¹³. Kanaatimizce, bu görüş isabetli değildir. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasında, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu uyuşmazlıkla ilgili süreç esas alınmıştır. Fail, kendisi hakkında bir ceza soruşturması veya kovuşturması başlatıldıktan sonra gerçeğe dönerek, mağdur hakkındaki uyuşmazlığın adil bir biçimde çözümlenmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, fail hakkında bir ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılmış olması etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını engellemeyecektir⁸¹⁴. Yargıtay da aynı yönde karar vermektedir⁸¹⁵.

⁸⁰⁹ **Göktürk**, 390; **Gözübüyük**, Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin, 350; **Koçer**, 174; **Ünver**, Adliyeye Karşı, 213.

⁸¹⁰ **Eisele**, 670; **Tezcan vdy.**, 1241.

⁸¹¹ **Parlar ve Öztürk**, 253; **Yurtcan**, İftira Suçu, 78.

⁸¹² **Ölmez**, 124.

⁸¹³ **Artuk vdy.**, 1228 vd.; **Parlar ve Öztürk**, 253

⁸¹⁴ **Yaşar vdy.**, 8221 vd.

⁸¹⁵ “*Sanığın, yalan tanıklıktan hakkında dava açıldıktan sonra duruşma sırasında söylediği "suçumu kabul ediyorum, ancak lehine tanıklık yaptığım insanların yanında kaldığım için onlara muhtaç olduğumdan işittiğim şeyleri söyleyemedim" diyerek gerçeğe döndüğünün anlaşılması karşısında; 765 sayılı TCY'nin 289/2. maddesinde ön görülen yalan tanıklıktan dönmeye ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmadan, yetersiz gerekçe ile hüküm kurulması, ...*” Yargıtay 4. CD, 18.6.2008, E. 2006/10767 K. 2008/14014 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**). “*Sanığın, Halil A.'nın sanık olarak yargılandığı Akçakale*

Etkin pişmanlık hükümlerine ilişkin olarak tartışmalı noktalardan biri, gerçeğe aykırı tanıklığın lehe yapılması durumunda, söz konusu hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağıdır. Yargıtay’a göre, etkin pişmanlık hükümleri yalnızca failin aleyhe tanıklık yaptığı hallere mahsus olarak uygulanabilir. Bu bağlamda Yargıtay, lehe yalan tanıklık yapılması durumunda, 274. madde hükmünün uygulanamayacağı yönünde karar vermektedir⁸¹⁶. Yargıtay 9. Ceza Dairesi’nin 19.11.2014 tarihinde aynı yönde vermiş olduğu bir kararında, etkin pişmanlık hükümlerinin lehe yalan tanıklık yapılması durumunda da uygulanması gerektiği yönünde karşı oy kullanılmıştır. Karşı oy gerekçesinde, suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri bakımından mağduru belirtmek amacıyla kullanılan “*aleyhine tanıklıkta bulunulan kimse*” deyişinin yerinde bir kullanım olduğu, ağır neticeyi ve mağduru ifade etmek açısından başka bir ifade kullanılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından getirilen ölçüt ise bir hak kısıtlamasına veya yoksunluğuna karar verilip verilmemesidir. Etkin pişmanlıktan yararlanacak tanığın, sanığın, davalının, davacının, mağdurun lehine ya da aleyhine beyanda bulunmasının bir önemi bulunmamaktadır. Esasen yalan tanıklık suçu da tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmasını cezalandırmaktadır. Ceza sorumluluğunun doğumu açısından tanık beyanının lehe ya da aleyhe olmasının bir önemi bulunmamaktadır⁸¹⁷.

TCK’nın 274. maddesinin Anayasa’nın 2, 10 ve 38. maddelerine aykırı olduğu gerekçesi ve “*aleyhine tanıklık yapılan*” ibarelerinin iptali istemiyle, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi tarafından Anayasa Mahkemesi’ne başvurulmuştur. Başvuru gerekçesinde yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen hukuki değerlerin maddi gerçek olması nedeni ile gerçeğe aykırı tanıklığın lehe yahut aleyhe olması arasında bir ayırım

Asliye Ceza Mahkemesinin (2004/126 E, 2004/141 karar sayılı dosya) 6.5.2004 günlü oturumunda, anılan davanın hazırlık soruşturması sırasında tanık olarak verdiği yalan anlatımdan rücu ettiğinin anlaşılması karşısında, eylemin yalan tanıklık suçunu oluşturup oluşturmayacağı tartışılmadan ve tanık olarak dinlendiği sırada söylenen ve resmi makamlara yakınma niteliğinde bulunmayan sözlerin iftira suçunu oluşturmayacağı gözetilmeden yetersiz gerekçeyle hüküm kurulması,...” Yargıtay 4. CD, 19.6.2006, E. 2006/1001 K. 2006/12551 ((**Kazancı İctihat Bilgi Bankası**)).

⁸¹⁶ “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlaması veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce ya da aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde TCK’nın 274. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükmünün uygulanabileceği, lehe yalan tanıklık yapıp da gerçeğe dönülmesi halinde anılan madde hükmünün uygulanamayacağı...*” Yargıtay 9. CD, 19.11.2014, E. 2014/6798 K. 2014/11701 (**Parlar ve Öztürk**, 260).

⁸¹⁷ Yargıtay 9. CD, 19.11.2014, E. 2014/6798 K. 2014/11701 (**Parlar ve Öztürk**, 260).

yapılmaması gerektiği belirtilmiştir. 765 sayılı ETCK düzenlemesi ve Alman CK düzenlemesinde yalan beyanın niteliğine ilişkin bir ayrıma gidilmeksizin etkin pişmanlık hükümlerinin düzenlenmiş olduğu, esasen böyle bir ayırım yapılmasının ölçülülük, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturduğu vurgulanmıştır. Anayasa Mahkemesi yapılan ilk inceleme sonucunda başvuruyu mahkemenin yetkisiz olması nedeniyle reddetmiştir. Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada sanıklar, haklarında silahlı tehdit, kasten yaralama, yaralamaya teşebbüs, mala zarar verme suçlarıyla cezalandırılmaları talep edilen diğer şüpheliler lehine yalan tanıklık yapmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin değerlendirmesine göre ise, 274. maddede yer alan her üç fıkranın da aleyhe tanıklık yapılması nedeniyle ortaya çıkan hak kısıtlaması, hak yoksunluğu, hüküm veya mahkûmiyet kararı nedeniyle sanığın zarar görmesi hallerine ilişkin olduğu dikkate alındığında sadece aleyhe tanıklık yapılması durumu için öngörülen bu durumlar lehe tanıklık yapılması halinde uygulanacak kural olarak değerlendirilmesi mümkün değildir⁸¹⁸. Bu halde 274. maddenin Anayasa'ya aykırılığı hiçbir şekilde somut norm denetimi ile ileri sürülemeyecektir.

Kanaatimizce hükümden önce ya da ceza davasında mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeği söylemesi halinde, yalan beyanın lehe ya da aleyhe olduğuna bakılmaksızın fail, etkin pişmanlık hükmünden yararlanmalıdır. 274. maddede geçen “*aleyhine tanıklık yapılan kişi*” ifadesi, suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin düzenlendiği 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkraları ile aynı şekilde yorumlanmamalıdır. 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında kullanılan aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi ifadesiyle, yalan tanıklık suçu nedeniyle mağdur olan kişiler kastedilmiştir. Ağır sonuçların failin tanıklığı nedeniyle ortaya çıkmış olması gerektiği için böyle bir ifade kullanılmıştır. Yalan tanıklık suçunun ağır neticeleri, aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunulan kişiyle ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. TCK'nın 274. maddesinde ise failin etkin pişmanlıktan yararlanabileceği zaman dilimi ifade edilmiştir. Düzenleme ile aşamalı bir biçimde aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi hakkında verilen kararın niteliğine göre etkin pişmanlık neticesinde yapılacak indirim oranı belirlenmiştir. Ancak, 274. maddede düzenlenen etkin pişmanlık hallerinin uygulanması bakımından mutlaka ağır neticelerin ortaya çıkması

⁸¹⁸ AYM, 28.12.2017, E. 2017/176 K. 2017/173 (<https://bit.ly/2Dd4HkA> (Erişim Tarihi: 08.03.2019)).

aranmamaktadır. Ayrıca fail sanığın lehine tanıklıkta bulunmuş olmasına rağmen, diğer delillere dayanılarak da hak kısıtlaması veya yoksunluğuna neden olacak bir karar verilmiş olabilir⁸¹⁹.

Yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun olarak çözümlenmesidir. Bu bağlamda tanık gerçeği söylemiş ise tanığın beyanının leh ya da aleyhe olması arasında bir fark gözetilmemelidir. Etkin pişmanlık hükümlerinin yalnızca aleyhe beyanda bulunan tanıklar bakımından uygulanması lehe tanıklıkta bulunan fakat daha sonra gerçeğe dönen tanıklar bakımından eşitsiz sonuçlar doğuracaktır. Nitekim lehe olacak biçimde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın daha sonra gerçeğe dönmesi de uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun çözümlenmesine katkıda bulunacaktır⁸²⁰.

Gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunan kimsenin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi için mutlaka hak kısıtlamasını veya hak yoksunluğuna neden olan bir karar verilmesi gerekmemektedir. 274. maddenin ilk fıkrasına göre; “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz*”. Yani ilk fıkranın uygulanması bakımından hükümden önce hak kısıtlamasını veya hak yoksunluğunu sonuçlayan bir karar verilmesi zorunlu değildir. Düzenleme ile belirtilmek istenen, bir hak kısıtlamasını veya hak yoksunluğunu sonuçlayan bir karar verilmeden önce veya hükümden önce tanığın gerçeği söylemesidir. Tanık, sanığın lehine gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olduğundan sanık bakımından fıkra da sayılan nitelikte bir karar verilmemiş ve hükümden önce tanık gerçeğe dönmüş olabilir. Bu durumda tanık, 274. maddenin ilk fıkrası gereğince etkin pişmanlıktan yararlanmalı ve hakkında cezaya hükmolunmamalıdır⁸²¹.

⁸¹⁹ Göktürk, 392 vd; Nas, 250.

⁸²⁰ Göktürk, 393.

⁸²¹ Göktürk, 393 vd.; “...savunduğumuz fikri destekleyecek en önemli husus maddenin birinci fıkrasındaki "veya hükümden önce" ifadesidir. Birinci fıkraya göre yalancı tanıklık suçunu işleyen bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden önce gerçeği söyleyerek yalan tanıklıktan dönebileceği gibi, asıl davada hüküm verilmeden önce de gerçeği söyleyerek de cezasızlık nedeninden faydalanabilir. Yani yalan tanıklıkta etkin pişmanlıktan faydalanabilmek için illaki bir hak kısıtlamasının veya yoksunluğunun doğuracak şekilde bir karar verilmesine gerek yoktur. Yargılama sırasında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak bir karar verilmemiş olabilir. Madde fıkrasında vurgulanmak istenen husus yargılamada bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak nitelikte bir karar

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından yalan tanıklığın gerçekleştiği soruşturma, kovuşturma ya da dava dosyasının araştırılması ve bu şekilde aleyhinde tanıklıkta bulunan hakkında bir hak kısıtlaması veya yoksunluğunu doğuran bir karar ya da mahkûmiyet hükmü verilip verilmediğinin ve gerçeğin hangi evrede açıklandığının tespit edilmesi gerekmektedir⁸²².

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, tanığın gerçeği gönüllü olarak söylemesi gerekmez⁸²³. Yargıtay ise bir kararında, tutanaktaki imzasını inkâr eden tanığın, imzanın kendisine ait olduğu yapılan bilirkişi incelemesi ile anlaşıldıktan sonra gerçeğe dönmesi halinde, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmayacağına karar vermiştir⁸²⁴. Söz konusu karar öğretide haklı olarak eleştirilmiştir. Nitekim Yargıtay'ın bu değerlendirmesi kanunen bir zorunluluk bulunmasa da uygulamada gerçeğin gönüllü biçimde söylenmesinin aranması sonucunu doğurabilecek niteliktedir. Böyle bir koşulun aranması durumunda ise etkin pişmanlık hükümlerinin uygulama alanı çok daralacaktır⁸²⁵.

Etkin pişmanlığa ilişkin düzenlemede tanığın gerçeği hangi makam önünde açıklaması gerektiğine ilişkin bir ifade kullanılmamıştır. Bu halde tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu merci dışında örneğin, tanık olarak beyanda bulunduğu başka bir mahkeme önünde gerçeğe dönmesi halinde uygulanabilir olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bir görüşe göre, yalan tanıklıktan dolayı açılan davada gerçeğin söylenmesi halinde fail hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanmamalıdır⁸²⁶. Yargıtay uygulamasında

verilmeden önce veya hükümden önce gerçeğin söylenmesidir. Dolayısıyla buradan fıkrada ve bağlacı yerine veya bağlayıcının kullanılması dikkate alınarak bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak bir karar verilmiş ise bu karar verilmeden önce ya da bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak bir karar verilmemiş ise hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği sonucuna varmak mümkündür. Kanun koyucu burada bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden önce gerçeği söyleyen yalan tanıklar ile bir hak kısıtlamasını veya hak yoksunluğunu sonuçlayacak şekilde karar verilmeyen yargulamalarda ise hüküm verilmeden önce gerçeği söyleyen yalancı tanıkları birbirleri ile eşit seviyede kabul etmiş ve bir hak mağduriyetine neden olunmadan ya da adil yargılama ilkesi ihlal edilmeden gerçeğe dönenleri cezalandırmak istememiştir". Bkz. Yargıtay 9. CD, 19.11.2014, E. 2014/6798 K. 2014/11701 – Karşı oy yazısı.

⁸²² İçer, 219; Koçer, 175.

⁸²³ Nas, 247.

⁸²⁴ Yargıtay 9. CD, 06.11.2013, E. 2013/5130 K. 2013/13392 (Nas, 247).

⁸²⁵ Nas, 247.

⁸²⁶ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1228 vd.

tanığın farklı bir mahkeme huzurunda gerçeğe dönmesi ve Cumhuriyet Savcısı önünde gerçeği beyan etmesi hallerinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir⁸²⁷. Kanaatimizce de tanığın gerçeği mutlaka yalan tanıklık yaptığı merci önünde açıklaması aranmamalıdır. Maddi gerçeğin bulunması amacına hizmet eden etkin pişmanlık hükümlerinin bu yönde değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Yalan tanıklıkta bulunulan merci ile bir bağlantısı olması koşulu ile tanığın Cumhuriyet savcısı ya da başka bir uyuşmazlık kapsamında gerçeğe dönmesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerekir.

Alman CK'nun 158. maddesinde failin gerçeğe aykırı beyanını daha sonra düzeltmesi cezanın ortadan kaldırılmasını ya da daha az ceza verilmesini gerektiren bir hal olarak öngörülmüştür. Buna göre; eğer fail gerçek dışı beyanını vaktinde düzeltir ise mahkeme failin cezasında takdirine göre bir indirim yapabilir veya ceza vermekten vazgeçebilir. Maddenin ikinci fıkrasında hangi hallerde düzeltmenin vaktinde yapılmış sayılmayacağı da belirtilmiştir. Eğer yapılan düzeltme karar verilirken kullanılmıyorsa veya fiilden dolayı bir başka kişi aleyhine bir durum doğmuşsa, fail hakkında bir suç ihbarı yapılmışsa veya soruşturma başlatılmışsa düzeltmenin vaktinde yapılmadığı kabul edilecektir. Maddenin son fıkrasında ise düzeltmenin yapılabileceği yerler sayılmıştır. Kanaatimizce etkin pişmanlığa ilişkin Alman CK ile yapılmış olan düzenleme uygulamada bir karışıklığa yer vermeyecek açıklıktadır. Bu bakımdan TCK ile de beyanın lehe yahut aleyhe yapılmış olması bakımından karışıklık yaratmayacak şekilde düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

⁸²⁷ “Sanığın yargılandığı davanın duruşmasında gerçeği anlatması karşısında, tanıklığa konu ceza davasına ilişkin duruşma tutanakları ve gerekçeli karar örnekleri dosyaya getirilip incelenerek 5237 sayılı TCK'nın 274. maddesinin uygulanma olanağının tartışılmaması...” Yargıtay 4. CD, 28.12.2011, E. 2009/10082 K. 2011/8272 (Nas, 248).

5.2.2.1. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Bir Hak Kısıtlamasını veya Yoksunluğunu Sonuçlayacak Nitelikte Karar Verilmeden veya Hükümden Önce Gerçeğin Söylenmesi

TCK'nın 274. maddesinin 1. fıkrasına göre, “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, cezaya hükmolunmaz*”. Ceza davalarında aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında koruma tedbirlerine hükmedilmesi, hukuk davalarında ihtiyati tedbir kararı verilmesi gibi haller bu kapsamdadır⁸²⁸. Disiplin soruşturması neticesinde kişi hakkında verilen idari cezalar veya ilgili kişi hakkında disiplin soruşturması sırasında verilen görevden uzaklaştırma gibi geçici tedbirler de bu kapsamda değerlendirilmelidir⁸²⁹.

Bu düzenleme, 2. fıkra ile birlikte yorumlanmalıdır⁸³⁰. Zira 2. fıkrada hak kısıtlaması veya yoksunluğu sonuçlayacak nitelikte kararlar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi hali düzenlenmiştir. Bu halde 1. fıkranın uygulama alanı bulabilmesi için failin, hükümden ve aynı zamanda aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden önce gerçeğe dönmesi gerektiği anlaşılmaktadır⁸³¹. Bu nitelikte bir karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde ise 2. fıkra hükmü uygulanır.

274. maddenin ilk fıkrası şahsi cezasızlık nedeni niteliğindedir. Bu halde faile ceza verilmez. Hâkimin bu konuda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır⁸³². Somut olayda etkin

⁸²⁸ Göktürk, 391; Meran, 289.

⁸²⁹ Parlar ve Öztürk, 253; Tezcan vdy., 1241.

⁸³⁰ 274. maddenin 1. ve 2. fıkralarında kullanılan ifade biçimi nedeniyle, ilk fıkranın uygulama biçimi ancak ikinci fıkra ile birlikte değerlendirildiğinde anlaşılabilir. İlk fıkrada “veya hükümden önce” ifadesi kullanıldığından, hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak karar verilmeden önce de hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu doğuracak bir karar verilse dahi hükümden önce de gerçeğin söylenmesi halinde etkin pişmanlık halinin uygulanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Düzenlemede ikinci fıkradaki gibi “ve hükümden önce” ifadesinin kullanılması bizce de daha yerinde olurdu. Bkz. Ünver, Adliyeye Karşı, 215.

⁸³¹ Göktürk, 391; Meran, 289; Parlar ve Öztürk, 253; Yargıtay 9. CD, 12.6.2013, E. 2013/4405 K. 2013/9065; Yargıtay 9. CD, 6.5.2014, E. 2013/15869 K. 2014/5720 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁸³² Meran, 290.

pişmanlığa ilişkin bu halin gerçekleştiğini tespit eden hakim fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verecektir (CMK m. 223/4 – b)⁸³³.

Düzenlemede geçen “hüküm”, yalan tanıklık suçunun soruşturulması ve kovuşturulması nedeniyle verilecek olan hüküm değildir. Yalan tanıklık suçunun oluşmasına neden olan asıl davada verilecek hükümdür. Bu dava hukuk ya da ceza davası olabilir⁸³⁴.

Hüküm ifadesinden hukuk ve ceza yargılaması sonucunda verilen nihai kararlar anlaşılmalıdır. Ceza davaları bakımından; beraat kararı, mahkûmiyet kararı, ceza verilmesine yer olmadığı kararı, güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi kararı, davanın reddi kararı ve düşme kararı hükümdür (CMK m. 223/1). Hukuk yargılamaları bakımından ise HMK’da hüküm çeşitleri belirtilmemiştir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür (HMK m. 294/1). Etkin pişmanlık halinin uygulanabilmesi için hükmün belirli bir içeriğe sahip olması zorunlu değildir⁸³⁵.

Mahkemenin verdiği hüküm kesinleşmeden bozulmuş ve bozmadan sonraki duruşmada fail gerçeği söylemiş ise, bu cezasızlık nedeninin uygulanması mümkün değildir. Zira bu halde kesinleşmemiş de olsa bir hüküm vardır. Kanun koyucu düzenlemede hükmün kesinleşmesinden evvel değil, hükümden evvel gerçeğin söylenmesini bir şahsi cezasızlık nedeni olarak öngörmüştür⁸³⁶.

Fail, soruşturma evresinde de söz konusu etkin pişmanlık hükmünden yararlanabilir. Soruşturma evresinde failin, aleyhine tanıklık yaptığı kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden önce gerçeğe dönmesi halinde Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açmada takdir yetkisini kullanarak kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebilir (CMK m. 171)⁸³⁷. Ancak belirtmek gerekir ki, 274. maddenin 2. ve 3. fıkraları bakımından Cumhuriyet savcısının böyle bir takdir hakkı bulunmamaktadır.

⁸³³ Göktürk, 391.

⁸³⁴ “Buradaki hüküm ise yalan tanıklık suçunun soruşturması ve kovuşturması nedeniyle verilecek olan hüküm değil, yalan tanıklık suçunun oluşmasına neden olan asıl davada- ki bu hukuk davası ve ceza davası olabilir- verilecek olan hükümdür.” Yargıtay 9. CD, 19.11.2014, E. 2014/6798 K. 2014/11701 (Parlar ve Öztürk, 257).

⁸³⁵ Ünver, Adliye Karşı, 215.

⁸³⁶ Artuk vdy., 1228 vd.; Parlar ve Öztürk, 253.

⁸³⁷ Göktürk, 395.

5.2.2.2. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Bir Hak Kısıtlamasını veya Yoksunluğunu Sonuçlayacak Nitelikte Karar Verildikten Sonra ve Fakat Hükümden Önce Gerçeğin Söylenmesi

TCK'nın 274. maddesinin 2. fıkrasına göre; “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisinden yarısına kadarı indirilebilir*”. Failin indirim nedeninden yararlanabilmesi için, gerçeği hükümden önce söylemesi gerekir. Etkin pişmanlığına ilişkin bu ikinci hal, failin aleyhinde tanıklıkta bulunduğu kişi hakkında bir hak kısıtlaması ya da yoksunluğu doğuran bir kararın verilmesinden sonra gerçeğin söylenmesi halinde uygulanacaktır. Henüz aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi zararına bir karar verilmeden gerçeğin söylenmesi halinde faile hiç ceza verilmezken bu halde cezanın belli oranda indirileceği öngörülmüştür.

Hak kısıtlamasını veya yoksunluğu sonuçlayacak nitelikte karar ve hüküm kavramları ilk fıkrada yaptığımız açıklamalar kapsamında anlaşılmalıdır. Bu bağlamda örneğin, bir disiplin soruşturması sırasında, aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimse geçici olarak görevden uzaklaştırıldıktan veya hakkında disiplin cezası verildikten sonra failin gerçeği söylemesi halinde bu fıkra hükmü uygulanmalıdır. Yine ceza davaları bakımından, aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında bir koruma tedbiri uygulanmışsa, failin cezası bu fıkra hükmüne göre indirilebilecektir.

2. fıkra uyarınca failin cezasından hangi oranda indirime gidileceğini hâkim takdir edecektir⁸³⁸. Bir görüşe göre, hâkim bu nedenle mutlaka indirime gitmek zorundadır. Hâkimin takdir yetkisi indirimin oranına ilişkindir⁸³⁹. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise madde düzenlemesinde “*indirilebilir*” ifadesinin kullanılması nedeniyle, mutlaka cezada indirime gidilmesi gerekmemektedir⁸⁴⁰.

⁸³⁸ Meran, 290; Parlar ve Öztürk, 254.

⁸³⁹ Koçer, 174.

⁸⁴⁰ Artuk vdy., Özel Hükümler, 1229; Bozalan; 72; Özbek vdy., Özel Hükümler, 1155; Tezcan vdy., 1242; Ünver, Adliye Karşı, 213.

5.2.2.3. Aleyhine Tanıklık Yapılan Kişi Hakkında Verilen Mahkûmiyet Kararı Kesinleşmeden Önce Gerçeğin Söylenmesi

TCK'nın 274. maddesinin 3. fıkrasına göre, “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısından üçte birine kadarı indirilebilir*”. 3. fıkra hükmü cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi neden niteliğindedir. Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında mahkûmiyet dışında başka bir karar verilmiş ve bu karar kesinleşmeden önce fail gerçeğe dönmüş ise bu hüküm uygulanmaz⁸⁴¹. Bu bağlamda, hukuk davalarında verilen hükmün kesinleşmesinden önce gerçeğe dönülmesi durumunda da failin bu nedenden yararlanması mümkün değildir.

Etkin pişmanlık halinin uygulanması bakımından mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesini önleyen nedenin bir önemi bulunmamaktadır. Bu bağlamda aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimsenin kanun yoluna başvurmuş olması ile müdahilin ya da Cumhuriyet savcısının başvurmuş olması arasında bir fark bulunmamaktadır⁸⁴². Kanun yolu aşamasında bozulan kararın ilk derece mahkemesi tarafından yeniden ele alınması sırasında gerçeği dönen fail de bu hükümden yararlanabilir⁸⁴³. Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse bakımından hak kısıtlaması ya da yoksunluğunu doğuracak kararların verilip verilmemesi de bu fıkra bakımından bir ölçüt değildir⁸⁴⁴. Bu hükmün uygulanması açısından mahkûmiyet hükmünün kurulmasında failin gerçeğe aykırı beyanının etkili olması da aranmaz⁸⁴⁵.

Bir görüşe göre; 3. fıkra metninde “mahkûmiyet kararı” yerine “hüküm” ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır. Buna göre; tanık sanığın lehine beyanda bulunmuş ve sanık hakkında tanığın beyanına istinaden beraat kararı verilmiş olabilir. Tanık gerçeği beraat hükmü kurulduktan sonra fakat kesinleşmeden evvel söyleyebilir. Hatta bu halde tanığın beyanı göz önünde bulundurularak sanığın mahkûmiyetine dahi karar verilebilecektir. İşte bu halde de tanığın etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması

⁸⁴¹ Göktürk, 392; Meran, 290; Ünver, Adliyyeye Karşı, 215.

⁸⁴² Ünver, Adliyyeye Karşı, 216.

⁸⁴³ Parlar ve Öztürk, 254; Tezcan vdy., 1242.

⁸⁴⁴ Koçer, 175.

⁸⁴⁵ Göktürk, 392.

gerekir. Çünkü ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi uygulanır ve delillerin ileri sürülmesi her zaman mümkündür. Öte yandan, 3. fıkra hükmünün uygulanması bakımından da gerçeğe aykırı beyanın leh veya aleyhe olması arasında ayırım gözetilmemelidir. Fail, sanığın lehine tanıklık yapmış olsa dahi delil durumu göz önünde bulundurularak sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulması da mümkündür. Bu halde de gerçeği söyleyen tanığın etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerekir. Bundan başka, 274. maddenin ilk iki fıkrasından farklı olarak 3. fıkra ile hukuk davalarının etkin pişmanlık kapsamı dışında tutulması da mantıklı değildir. Hukuk davalarında da karar kesinleşmeden önce fail gerçeğe aykırı beyanından dönebilir. Tüm bu nedenlerle olarak 3. fıkrada yer alan “*Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce*” ibaresinin “*hüküm kesinleşmesinden önce*” şeklinde değiştirilmesi savunulmaktadır⁸⁴⁶. Biz de söz konusu değerlendirmelere katılıyoruz. 3. fıkra düzenlemesinde söz konusu yönde değişiklik yapılması gerçeğin ortaya çıkarılması ve etkin pişmanlık hükümlerinin amacı dikkate alındığında daha yerinde olacaktır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde, 274. maddenin 3. fıkrası ile öngörülmüş olan etkin pişmanlık hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre; sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde 3. fıkra hükmü uygulanmalıdır. Zira açıklanması geri bırakılan hüküm de bir mahkûmiyet hükmü niteliğindedir. Ancak hüküm açıklanmadığından herhangi bir hukuki sonuç doğurmamakta ve kesinleşmemektedir. Ortada kesinleşen bir hüküm bulunmadığından, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından sonra failin gerçeğe dönmesi halinde 3. fıkra hükmü uygulanacaktır⁸⁴⁷. Başka bir görüşe göre ise bu halde fail hakkında 3. fıkra hükümleri uygulanamaz. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları teknik anlamda mahkûmiyet hükmü olarak değerlendirilemez. Denetim süresi içinde bir suç işlenmesi halinde, hüküm aynen açıklanabileceği gibi, mahkeme sanığın durumunu değerlendirerek cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine, hapis cezasının ertelenmesine seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar verebilecektir. Bu bağlamda, dosyayı ikinci kez ele alındığında beraat ve düşme kararları da verilebilecektir. Bu nedenlerle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen hallerde, sanık belirli bir denetim süresine

⁸⁴⁶ Göktürk, 394 vd.

⁸⁴⁷ Ünver, Adliye Karşı, 216.

ya da belli yükümlülüklerle tabi tutulmuş ise, bu hususlar aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimse hakkında bir hak kısıtlaması veya yoksunluğu şeklinde değerlendirilmeli ve 2. fıkra uygulanmalıdır⁸⁴⁸. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına ilişkin bu değerlendirmelere katılmıyoruz. Sanığın denetim süresi içinde suç işlemesi halinde hüküm herhangi bir değişiklik yapılmaksızın açıklanmak zorundadır. Bu bakımdan hükümü açıklayan mahkemenin cezayı seçenek yaptırımlara çevirmesine ya da ertelenmesine imkân bulunmamaktadır. Denetim süresi içerisinde yükümlülüklerle aykırı davranılması halinde ise sanık hakkında hâkim cezanın yarısına kadar olan kısmının infaz edilmemesine veya cezanın ertelenmesine veya adli para cezasına çevrilmesine karar verebilecektir. Söz konusu kararlar da mahkûmiyet hükmü niteliğindedir⁸⁴⁹.

3. fıkra uyarınca failin cezasından hangi oranda indirim gidileceğini hâkim takdir edecektir⁸⁵⁰. Bu fıkranın uygulanmasında da 2. fıkra da olduğu verilecek cezada indirim yapıp yapılmaması hususunda hâkime takdir yetkisi tanındığı kanaatindeyiz⁸⁵¹.

5.3. ZAMANAŞIMI

Yalan tanıklık suçunun temel şekli ve nitelikli halleri açısından dava zamanaşımı süresi, TCK'nın 66. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca sekiz yıldır. Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin olduğu durumlarda dava zamanaşımı süresi, yalan tanıklık suçunu işleyen failin çarptırılabilirliği hapis cezasının miktarının üst sınırına göre belirlenecektir (TCK m. 66/1).

⁸⁴⁸ **Nas**, 246.

⁸⁴⁹ “Dava; hükmün açıklanmasına ilişkindir. Hükümün açıklanması geri bırakılan sanığın, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlediğinin ya da denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükleri yasal ve geçerli bir mazereti bulunmadığı halde yerine getirmedeğinin yapılan duruşma sonunda tespiti halinde, hüküm ilk şekliyle açıklanır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle uygulanamayan yasal hükümler hariç olmak üzere, önceki hükümde bir değişiklik yapılamayacaktır. Ancak; hakkındaki hükmün açıklanması geri bırakılan sanık, denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemediği halde yalnızca kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremediğinde mahkeme, sanığın söz konusu yükümlülüğü yerine getirememesi nedeniyle ilgili durumunu değerlendirerek, cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşulların varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine ilişkin karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.” Yargıtay 2. CD, 30.10.2014, E. 2014/27672 K. 2014/25119 (**Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**)

⁸⁵⁰ **Meran**, 290; **Parlar ve Öztürk**, 254.

⁸⁵¹ **Bozalan**; 82; **Özbek vdy.**, Özel Hükümler, 1155; **Tezcan vdy.**, 1242; **Ünver**, Adliye Karşı, 216.

Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesinin 6. fıkrasına göre; yalan tanıklık suçu için dava zamanaşımı süresi, suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Yalan tanıklık suçu ani bir suç olduğundan, dava zamanaşımı süresi tanık beyanının tamamlandığı gün başlar⁸⁵². Aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimsenin haksız yere mahkûm olması örneğinde olduğu gibi suç nedeniyle ortaya çıkan neticenin süreklilik göstermesi bu suçun niteliğini değiştirmez⁸⁵³. Zira, öğretide aksi yönde görüşler bulunmasına rağmen⁸⁵⁴ kanaatimizce mütemadi suçlarda süreklilik arz eden, fiilin icrası olup netice değildir⁸⁵⁵. Yalan tanıklık suçu soyut bir tehlike suçudur ve oluşması bakımından zararlı bir neticenin meydana gelmesi gerekmez. Bu nedenle yalan tanıklık fiilinin neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış halleri bakımından ayrı bir zamanaşımı değerlendirmesi yapılamaz.

İftira suçuna ilişkin kanuni düzenlemeye göre, bu suçtan dolayı dava zamanaşımı, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar (TCK m. 267/8). Yalan tanıklık suçunun kişinin mahkumiyetine neden olması durumuna ilişkin olarak ise böyle bir özel düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce böyle bir düzenleme yapılmamış olması bir eksiklik⁸⁵⁶. İftiraya uğrayan mağdur da aleyhine yalan tanıklıkta bulunulan kimse de bu eylemler neticesinde soruşturma ve kovuşturmayla uğramaktadır. Yalan tanıklık suçu bakımından da benzer bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

⁸⁵² Feyzioğlu, Tanıklık, 243.

⁸⁵³ Erem, Faruk. *Yalan Şahadet, Hakikate Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (11), 1954, s. 47; Erem ve Toroslu, 220; Ölmez, 142.

⁸⁵⁴ “Kesintisiz (mütemadi suç) ise, neticenin devam ettiği suçlardır. Ancak burada önemli olan, neticeye son verme iktidarının failin elinde olmasıdır. O halde kesintisiz suçun ayırıcı vasfı, temadiye, yani devam eden neticeye son verme iktidarının failin elinde olmasıdır.” Bkz. Demirbaş, 247. Bkz. aynı yönde Hakeri, 187.

⁸⁵⁵ “Kanuni tarifindeki fiilin icrası süreklilik arz eden suçlara mütemadi (kesintisiz) suçlar denmektedir. Mütemadi suçlarda fiilin icrası bir anda tamamlanmamaktadır. Bu suçlar açısından özellik arz eden husus, neticenin devamı değildir.” Bkz. Özgenç, Genel Hükümler, 176.

⁸⁵⁶ Erem ve Toroslu, 209; 220.

SONUÇ

Tanık beyanı, en eski ispat vasıtalarındandır. İnsan hafızasının zayıflığı ve kişilerin dış etkilere açık oluşları nedeniyle güvenilir bir delil olarak nitelendirilse de özellikle ceza muhakemesi bakımından tanık beyanı vazgeçilemez niteliktedir. Tanık beyanının doğruluğunu temin etmek amacıyla tanıkların yükümlülük ve hakları ile tanık beyanının alınmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır.

Tarihin eski devirlerinden beri uyumsuzlukları çözmede yetkili makam değişse de yalan tanıklık hep cezalandırılarak gelmiştir. Ancak yalan tanıklığın adliye karşı suçlar arasında düzenlenmesi nispeten yeni bir olgudur. Ceza kanunlarında bu kapsamda düzenlenmeden evvel suçun Tanrı'ya, majestelerine karşı işlendiği kabul edilmiş yahut gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle işlendiğinden ceza kanunlarının sistematigi içerisinde sahtekarlık suçları ile aynı bölümde düzenlenmiştir.

Karşılaştırmalı hukuktaki görünümüne bakıldığında, yalan tanıklık suçunun temelini gerçeğe aykırı beyan olduğu ve suça adliye karşı suçlar başlığı altında yer verildiği görülmektedir. Ancak yalan tanıklık suçunun oluşabileceği süreçler ve tanık dinlemeye yetkili kılınmış merciler bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Bazı ülke mevzuatlarında yemin suçun bir unsuru olarak düzenlenmiştir. Tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönündeki kastının yoğunluğuna göre, fiilin farklı suç tiplerini oluşturacağı şeklinde düzenlemeler de bulunmaktadır.

Yalan tanıklık suçu ile birden fazla hukuki değer korunma altına alınmıştır. Yalan tanıklık suçu bakımından, devlet eliyle yürütülmekte olan adli faaliyetlerin güvenilirliği ve gerçeğin ortaya çıkarılmasına ilişkin toplumsal menfaat korunmak istenmiştir. Bunun yanı sıra gerçeğe aykırı tanık beyanları ile yargılamada taraf konumunda bulunan kişiler bakımından zararlı sonuçlar ortaya çıkabileceğinden bu kişilerin de korunmak istendiği söylenebilir. Bu nedenle yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen bir diğer hukuki yarar kişilerin adil yargılanma hakkıdır.

Yalan tanıklık suçu gerçek bir özgü suçtur. Nitekim yalnızca yetkili kişi veya merciler tarafından tanık sıfatı ile beyanda bulunmak üzere davet edilenlerce işlenebilir. Yalnızca

tanık dinlemeye yetkili merci önünde beyanda bulunmak suretiyle işlendiğinden suç aynı zamanda bizzat işlenebilen bir suçtur.

Taraf kavramına yüklenen değişik anlamlara göre yalan tanıklık suçunun faili olabilecekler bakımından farklı değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, mağdur, suçtan zarar gören, malen sorumlu, katılan, suç ortakları, dava arkadaşları, asli müdahil ve fer'i müdahilin yalan tanıklık suçunun faili olup olamayacağı irdelenmiştir. Kanaatimizce mağdur ve suçtan zarar gören katılan sıfatını almasalar dahi yalan tanıklık suçunun faili olamaz. Nitekim bu kişiler suç nedeniyle zarar uğramıştır ve beyanlarının tanık beyanı olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. CMK ile kamu davasına katılabilecekler arasında malen sorumluya da yer verilmiştir (CMK m. 217/1). Katılma talebi kabul edilen malen sorumlu artık iddia makamını işgal eden bir süje haline gelmektedir. Dolayısıyla malen sorumlunun taraf sıfatının bulunması nedeniyle tanık olarak beyanda bulunamayacağı kanaatindeyiz.

Suç ortaklarının tanıklığı bakımından ise Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında bir değerlendirme yapmak gerekir. Buna göre; kimse kendisi aleyhinde beyanda bulunmaya veya delil göstermeye zorlanamaz. Bu kapsamda suç ortaklarından birinin diğeri aleyhine olabilecek bir biçimde tanık sıfatıyla beyanda bulunmaya ve doğruyu söyleme zorlanmasının mümkün olmadığını düşünüyoruz. Ancak soruşturma ve kovuşturma konusu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli veya sanık konumunda bulunanlar öncül suça iştirak etmediklerinden bu kimselerin tanık sıfatıyla dinlenebileceği kanaatindeyiz.

Hukuk yargılamaları bakımından dava arkadaşlarının ve asli müdahilin taraf olmaları nedeniyle yalan tanıklık suçunun faili olabilmeleri mümkün değildir. HMK'da tanığın davada taraf olmayan bir kimse olması gerektiği açıkça düzenlenmiştir (HMK m. 240/1). Fer'i müdahil ise taraf yardımcısı olarak nitelendirilmektedir. Bir tarafın davayı kazanmasında menfaati bulunduğu ve pek çok usul işlemini yapabildiği için fer'i müdahilin tanık olarak beyanda bulunması ve dolayısıyla yalan tanıklık suçunun faili olması kanaatimizce mümkün değildir.

Yalan tanıklık suçunun geniş anlamda mağduru toplumu oluşturan herkeştir. Aleyhe yapılan yalan tanıklık sebebiyle hak kaybına uğrayan kimselerin de dar anlamda mağdur olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bize göre; her suçun mutlaka bir konusu bulunması gerekir. Ancak konunun mutlaka maddi bir nitelikte olması gerekmeyip, cismen var olmayan soyut nitelikteki varlıklar da suçun konusu olabilir. Bu nedenle yalan tanıklık suçunun konusunu, tanığın hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu olay oluşturmaktadır. Yalan tanıklık suçu, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması ile tamamlandığından soyut tehlike suçu niteliğindedir. Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış halleri ise aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kişi bakımından zararlı bir neticenin meydana gelmesi ile oluştuğundan zarar suçu niteliğindedir.

Yalan tanıklık suçunun temel şekli, hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ile işlenir (TCK m. 272/1). 272. maddenin 2. fıkrasına göre ise; gerçeğe aykırı tanıklığın mahkeme veya kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili merci huzurunda yapılması halinde faile daha fazla ceza verilecektir. Kanaatimizce, kanun koyucu 2. fıkra ile tanık dinleyen merciin özelliğinden hareket ederek nitelikli bir hal ihdas etmiştir. Bu bağlamda kanaatimizce 2. fıkra ile bağımsız bir suç tipi düzenlenmiş değildir.

Yalan tanıklık suçunun fiil unsurunun ele alınmasında üç aşamalı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu amaçla; hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kavramı, söz konusu soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulların kapsamı ile gerçeğe aykırı tanıklık yapılmasından ne anlaşılması gerektiği ele alınmıştır.

Kanaatimizce hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kavramından ceza yargılamasının bir evresi olan ceza soruşturması anlaşılmalıdır. Yalan tanıklık suçu ile devlet eliyle yürütülmekte olan adli faaliyetlerin güvenilirliğinin korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma ifadesinin devletin adli fonksiyonunu yerine getirmesine yönelik tüm süreçleri kapsar şekilde anlaşılması daha uygun bir yorum biçimi olacaktır. Ceza soruşturması ve kovuşturması, özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik adli süreçler, idari

soruşturmalar ve disiplin soruşturmaları sırasında tanık dinlemeye yetkili merci önünde tanık sıfatı ile gerçeğe aykırır beyanda bulunulması yalan tanıklık suçunu oluşturur.

Tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulların kapsamının belirlenmesi de suç tipi açısından kritik öneme sahiptir. Bu bakımdan tanık dinleme yetkisi konusunda öğretilerde tartışmalar bulunan kişi ve kurullar ayrıca ele alınmıştır. Kanaatimizce, kolluk önünde yapılan gerçeğe aykırı beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturmaz. Zira kolluğun faaliyeti bir tanık dinleme değil bilgi toplamaya yönelik bir faaliyettir.

Meclis soruşturması sırasında, soruşturma komisyonu önünde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde kanaatimizce yalan tanıklık suçu oluşabilir. Zira meclis soruşturması da adli nitelik gösteren bir faaliyettir ve Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların cezai sorumluluklarının tespitine yönelik olarak yürütülmektedir. Meclis soruşturma komisyonlarının söz konusu soruşturma kapsamında tanık dinleme yetkisi bulunmaktadır.

Tahkim usulünde suçun temel şeklinin oluşması mümkündür. Tanık dinlemeye yetkili merciin, aynı zamanda yemin ettirme yetkisinin de bulunması, suçun bir unsuru değil cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür. Hakemler yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi ya da kurul olmadıklarından tahkim yargılamasında yalan tanıklık suçunun yalnızca temel şekli oluşabilir.

Yalan tanıklık suçu yabancı merci önünde de işlenebilir. Uluslararası adli yardım çerçevesinde istinabe olunan yabancı yargı merciin niteliğine göre suçun temel ya da nitelikli şekli oluşabilecektir.

Disiplin soruşturmalarına ilişkin mevzuatın dağınıklığı nedeniyle yalnızca bazı disiplin süreçlerinde yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmayacağı incelenmiştir. Bu kapsamda olmak üzere memur disiplin soruşturmaları, yükseköğretim disiplin soruşturmaları, askeri disiplin soruşturmaları ile noter disiplin soruşturmalarında yalan tanıklık suçunun oluşup oluşmayacağı irdelenmiştir. Disiplin soruşturmalarında yalan tanıklık suçunun oluşumu, ilgili kanuni düzenlemeler ile disiplin soruşturmasını yürüten kişi yahut kurullara kanun ile yeminli yahut yeminsiz olarak tanık dinleme yetkisi verilmiş olmasına bağlıdır.

Belirtmek gerekir ki, soruşturmayı yürüten kişi veya kurulun yemin ettirme yetkisinin de bulunması halinde yalan tanıklık suçunun nitelikli hali de oluşabilecektir.

MvDKGYHK hükümlerince, soruşturma izni verilmesine yönelik süreçte yalan tanıklık suçunun oluşumu kanaatimizce mümkün değildir. Zira MvDKGYHK'nın Kanunda hüküm bulunmayan hallerde CMK hükümlerine göre işlem yapılacağı şeklindeki atfı (MvDKGYHK m. 6/1), söz konusu kişilerin tanık dinleme yetkisi bulunduğu şeklinde yorumlanamaz.

Noterler önünde belli bazı işlemlerin yapılması sırasında tanık bulundurulacağı ve bu tanıklara yemin ettirileceği düzenlenmiştir. Noter önünde işlem yapacak kişinin işitme veya konuşma engelli olması ve yazı ile anlaşma imkânının da bulunmaması hâlinde, iki tanık ve yeminli tercüman bulundurulacak, bu kişilere ise HMK hükümleri uyarınca yemin ettirilecektir (Noterlik Kanunu m. 73). Ancak söz konusu işlemler adli bir nitelik göstermemektedir. Bu nedenle noterler önünde yalan tanıklık suçunun işlenmesi mümkün değildir.

Suç, tanık dinlemeye yetkili bir merci önünde tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ile oluşur. 272. madde düzenlemesinde 765 sayılı ETCK'dan farklı olarak tanığın bir hususu gizlemesi gibi bir ifadeye ayrıca yer verilmemiş yalnızca gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ile suçun oluşacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce suç tipine ilişkin düzenlemeye “*gerçeğe aykırı beyanda bulunarak ya da gerçeği gizleyerek*” şeklinde bir ifadenin eklenmesi daha yerinde olacaktır.

Tanığın her açıklaması uyuşmazlık konusu ile ilgili olmayabilir. Bu bakımdan uyuşmazlık konusu ile ilgisi bulunmayan hususlar hakkında yapılan açıklamalar ile tanığın kendi görüş ve kanaatleri tanık beyanına dahil değildir. Bunların gerçeğe uygun veya aykırı olmasının suçun oluşumu üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.

Yalan tanıklık suçu kural olarak sözle işlenir. Ancak tanığın sağır ve dilsiz olması durumunda beyanı yazılı olarak alınabilecektir. Kanaatimizce bu halde de yalan tanıklık suçu oluşabilir.

Tanığın gerçeğe aykırı olarak sözlü açıklamalarda bulunması suç teşkil edeceği gibi kendisinden bilgisi sorulan olaya ilişkin bildiklerini gizlemesi de yalan tanıklık suçunu

oluşturur. Tanığın yargılama makamını yanıltmaya yönelik olarak gerçeği gizlemesi gerekir. Bu bağlamda tanığın beyanda bulunmayı tamammıyla reddetmesi veya çekinme hakkını kullanması gibi durumlarda yalan tanıklık suçu oluşmaz.

Tanık beyanının gerçeğe aykırılığının tespit edilmesinde kanaatimizce objektif teori esas alınmalıdır. Suçun oluşması bakımından iki aşamalı bir değerlendirme yapılmalı; öncelikle tanık beyanlarının objektif gerçekliğe aykırı olup olmadığı belirlenmelidir. Bu belirleme yapıldıktan sonra ise tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönünde bir kastının bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır.

Tanığın çağırılması ve dinlenmesine ilişkin usul hükümlerine aykırılığın suçun oluşumuna bir etkisi yoktur. Bu bağlamda; tanığın usulüne uygun olarak çağırılmaması, tanıklık görevinin önemi ve çekinme hakkının hatırlatılmaması, tanığa yemin verilmemesi gibi durumlarda da yalan tanıklık suçu oluşur.

Yalan tanıklık suçunun tamamlanması için gerçeğe aykırı beyanda bulunulması yeterli olup ayrıca bir neticenin gerçekleşmesi aranmamıştır. Bu nedenle yalan tanıklık suçu sırf hareket suçu niteliğindedir. Gerçeğe aykırı beyanın hükme esas alınmaması suçun oluşmasını engellemeyeceği gibi gerçeğe aykırı beyan neticesinde bir zarar yahut somut bir tehlikenin oluşması da aranmaz.

Sırf hareket suçu niteliğinde olduğundan yalan tanıklık suçunda nedensellik bağının tespiti bir sorun arz etmemektedir. Ancak suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinden sorumluluğun doğabilmesi için ağır netice ile tanık beyanı arasında bir irtibat bulunması aranmalıdır.

Yalan tanıklık suçu yalnızca kasten işlenebilen bir suçtur. Fail, tanık sıfatıyla beyanda bulunduğunu, merciin tanık dinleme yetkisi bulunduğunu ve ifadelerinin gerçeğe aykırı olduğunu bilmelidir. Gerçeğe aykırı beyanda bulunmak yönünde bir iradesi bulunmaksızın hataya düşerek ya da doğru olduğunu düşünerek tanığın objektif gerçekliğe aykırı ifadelerde bulunması yalan tanıklık suçunu oluşturmaz. Kanaatimizce suçun olası kastla işlenmesi de mümkündür.

Yalan tanıklık suçu bakımından hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu kapsamda gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasına ilgilinin rıza göstermesi

söz konusu olamayacağı gibi, tanığın çekinme yetkisinin bulunması da hakkın kullanılması kapsamında değerlendirilemez. Yalan tanıklık suçunun geniş anlamda mağduru toplumu oluşturan herkestir. Bu nedenle uyuşmazlığın tarafı konumunda bulunan kimse gerçeğe aykırı beyanda bulunulmasına yönelik bir rıza gösteremez. Çekinme yetkisinin kullanılması durumunda ise yalan tanıklık suçu bakımından tipik bir fiil ortaya çıkmamıştır. Yalan tanıklık suçu bakımından tipik bir fiil bulunmadığından hukuka aykırılığa ilişkin bir değerlendirme de yapılamaz.

Kişinin; kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunmasının TCK'nın 273. maddesi ile öngörölmüş özel bir zorunluluk hali olduğuna ilişkin değerlendirmeler bulunmakla birlikte kanaatimizce bu hal bir şahsi cezasızlık veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi bir nedendir.

Fail, karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir tehdit sonucu yalan tanıklık yapmış ise cezalandırılmayacaktır (TCK m. 28). Ancak bu halde kanaatimizce cebir, şiddet korkutma ve tehditte bulunan kişinin dolaylı fail olarak sorumlu tutulması da mümkün değildir.

Yalan tanıklık suçu bakımından haksız tahrik hükümlerinin uygulanması kanaatimizce mümkündür. Tanık sıfatı ile beyanda bulunan kişinin uğramış olduğu haksızlık nedeniyle duyduğu hiddet veya şiddetli elemin etkisi ile haksızlığı gerçekleştiren kimse aleyhinde tanıklıkta bulunması durumunda cezası haksız tahrik nedeniyle indirilebilecektir.

Akıl hastaları, çocuklar ve sağır ve dilsizlerin tanık olarak beyanda bulunması mümkündür. Bu kimselerin gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda cezai sorumlulukları TCK'nın 31, 32 ve 33. maddelerinde yer alan hükümler çerçevesinde belirlenmelidir.

Tanığın, tanık dinlemeye yetkili merci önüne beyanda bulunamayacak derecede sarhoş gelmesi hali kanaatimizce kusurluluğu kaldıran veya azaltan bir sebep olarak değerlendirilemez. Zira bu halde tanık hazır bulunma yükümlülüğüne aykırı hareket etmiştir ve yalan tanıklık suçu bakımından tipik fiili gerçekleştirmesi mümkün değildir. Tanığın hazır bulunma yükümlülüğü, tanık dinlemeye yetkili merci önünde bildiklerini

aktarabilecek şekilde bulunması gerektirir. Yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi bakımından tanığın yetkili merci önünde beyanda bulunması gerekir. Alkol ve uyuşturucu madde etkisinin tanığın beyanda dahi bulunamayacağı bir düzeyde olması halinde yalan tanıklık suçu bakımından tipik fiilin gerçekleşmesi imkansızdır. Tanığın beyanda bulunmasını engelleyen geçici nedenler bakımından da aynı değerlendirme yapılmalıdır. Alkol ve uyuşturucu etkisi ile geçici neden, tanığın beyanda bulunmasını engellemeyecek düzeyde ise bu halde tanığın algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği üzerindeki etkisine göre bir değerlendirme yapılması gerekir. Tanığın iradi olarak uyuşturucu madde veya alkol alması durumunun ise cezai sorumluluğu üzerinde bir etkisi olmayacaktır (TCK m. 34).

TCK'nın 272. maddesinin 2 ve 3. fıkraları ile suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri düzenlenmiştir. Bunlardan ilki gerçeğe aykırı tanıklığın mahkeme huzurunda ya da kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili merci önünde yapılmasıdır (TCK m. 272/2). Bu bağlamda, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı ve sulh ceza hakimi önünde, disiplin soruşturmaları bakımından ise kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurullar önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklar suçun nitelikli halini oluşturur. Ayrıca Türk hukuk sistemi içerisinde mahkeme olarak nitelendirilen merciler huzurunda yalan tanıklık yapılması da nitelikli hal kapsamındadır. Naiple veya istinabe suretiyle tanık dinleyen mahkeme de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamalar sırasında da yalan tanıklık suçunun nitelikli halinin gerçekleşmesi mümkündür.

272. maddenin 2. fıkrası ile tanık dinlemeye yetkili merciin mahkeme olması veya kanunen yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili olması kanun koyucu tarafından nitelikli bir hal olarak öngörülmüştür. Ancak belirtmek gerekir ki, söz konusu nitelikli halin gerçekleşmesi için tanığın mutlaka yemin ederek gerçeğe aykırı beyanda bulunması gerekmez.

Üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapılması bir diğer nitelikli hali oluşturmaktadır (TCK m. 272/3). Üç yıllık sürenin belirlenmesinde suç için öngörülen soyut ceza miktarı esas alınmalıdır. Bağımsız bir ceza miktarı öngörülmüş olsun ya da olmasın, üç yıllık sürenin

tespitinde cezanın artırılmasını ya da azaltılmasını gerektiren tüm nitelikli haller dikkate alınmalıdır.

Yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerine 272. maddenin 4 ilâ 8. fıkralarında yer verilmiştir. İlgili düzenlemelerle yalan tanıklık neticesinde ortaya çıkan zararlı neticelerin ağırlığı dikkate alınarak ceza miktarında artışa gidileceği öngörülmüştür. Failin neticesi sebebiyle ağırlaşan hallerden sorumluluğunun doğması için aleyhine tanıklıkta bulunulan kimse ile ilgili verilmiş olan kararda, failin beyanına yer verilmiş olması yeterlidir. Yalnızca 272. maddenin 4. fıkrası kapsamında verilecek cezanın suçun temel ve nitelikli halleri için öngörülen ceza miktarına bağlı olarak belli oranda artırılması öngörülmüştür. Diğer haller bakımından ise ceza, suçun temel ve nitelikli hallerinden bağımsız olarak belirlenecektir. Bu nedenle söz konusu düzenlemeler bir fiil nedeniyle iki kere cezalandırma yasağına aykırılık oluşturmamaktadır.

Aleyhinde gerçeğe aykırı tanıklık yapılması neticesinde mağdur hakkında süreli hapis cezasına hükmedilmesi durumunda, yalan tanıklık suçunun faili hakkında mahkum olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına hükmolunacağını öngören düzenleme Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre mağdur hakkında hükmolunan hapis cezası ile orantılı bir cezaya hükmedilecek olması bizce de adalet ve hakkaniyet ilkeleri ile uyuşmamaktaydı. Ancak kanaatimizce düzenlemenin iptali ile oluşan boşluğun doldurulması gerekir. Mevcut kanuni düzenlemeye bağlı olarak mağdurun süreli hapis cezasına mahkûm edilmesi ve hapis cezasının infazına başlanması halinde verilecek ceza fiilin haksızlık içeriğini karşılamamaktadır.

Yalan tanıklık suçuna teşebbüs mümkün değildir. Zira tanığın beyanlarının gerçeğe aykırı olup olmadığının tespit edilmesi, ancak beyanın tamamlanması ile mümkün olabilecektir. Tanık beyanı sırasında önce gerçeğe aykırı ifadeler kullanıp sonra bunları düzeltirse suç oluşmayacaktır. Bu nedenle yalan tanıklık suçu bakımından gönüllü vazgeçme hükümleri de uygulama alanı bulmaz.

Yalan tanıklık suçu bizzat işlenebilen bir suç olduğundan bu suç bakımından müşterek faillik mümkün değildir. Tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunmak şeklindeki eylem üzerinde birden fazla kişinin hakimiyet kurması imkansızdır. Kanaatimizce TCK'nın özgü suçlara iştirake ilişkin açık düzenlemesi karşısında tanık sıfatını taşımayan

kimselerin yalan tanıklık suçu nedeniyle dolaylı fail olarak sorumlu tutulması mümkün görünmemektedir. Bu nitelikteki fiillerin TCK'nın 277. maddesi ile düzenlenmiş yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu kapsamında cezalandırılması mümkündür. Ancak söz konusu düzenleme yalan tanıklık suçunun oluşabileceği tüm süreçleri kapsayacak genişlikte olmayıp, düzenleme ile öngörülen ceza miktarı da özellikle yalan tanıklık suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin ortaya çıkması durumunda fiilin haksızlık içeriğini karşılayacak nitelikte değildir. Bu nedenle kanaatimizce, tanık sıfatıyla beyanda bulunacak kimsenin iradesi üzerinde hakimiyet kurmaya yönelmiş olan fiillerin cezalandırılması bakımından tamamlayıcı nitelikte bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Yalan tanıklık suçuna azmettirme nedeniyle cezai sorumluluğun doğabilmesi yalnızca failin gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde mümkündür. Azmettirme niteliğindeki eylemlere rağmen tanık gerçeğe aykırı beyanda bulunmamış ise bu halde, kişinin TCK'nın 277 ve 288. maddesi gereğince sorumluluğu yoluna gidilebilecektir. Ancak söz konusu düzenlemeler akim kalan azmettirme bakımından sınırlı bir kapsamda uygulanabilir. Bu nedenle akim kalan azmettirme niteliğindeki davranışları cezalandırmaya matuf ayrı bir kanuni düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, avukatların görev aldıkları yargılamalar sırasında tanıkların gerçeğe aykırı beyanda bulunmasını veya olaya ilişkin hiçbir bilgisi olmayan kimselerin tanık olarak yönlendirilmiş bir biçimde gerçeğe aykırı beyanda bulunmasını sağlaması halinde azmettiren olarak sorumlulukları doğacaktır.

Yalan tanıklık suçuna yardım eden olarak iştirak etmek de mümkündür. Uyuşmazlığın tarafı konumunda bulunan kişi, tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması yönünde azmettirme niteliğinde davranışlarda bulunmaksızın ve fakat gerçeğe aykırı beyanda bulunacağı bilerek, bu kimsenin adına tanık listesinde yer vermiş ve tanık olarak dinlenmesini sağlamış olabilir. Kanaatimizce bu halde tarafın yalan tanıklık suçuna yardım eden olarak sorumluluğu doğabilir. Bu halde tanık listesi verilmesi ile gerçeğe aykırı beyanda bulunulması mümkün kılınmıştır. Bu hareket suçun icrasından önce yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak olarak nitelendirilebilir. Ancak yardım eden olarak cezai sorumluluğun doğabilmesi için gerçeğe aykırı tanıklığın yapılması zorunludur.

Tanığın beyanda bulunduğu sırada kendisinden bilgisi sorulan olaya ilişkin birkaç konuda yalan söylemesi ve yargılamanın çeşitli safhalarında birden fazla mercii önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde kanaatimizce tek bir yalan tanıklık suçu oluşur. Kanaatimizce suç sayısının belirlenmesinde gerçeğe aykırı tanıklığın aynı yahut farklı merciler önünde ya da yargılamanın farklı evrelerinde yapılması bir önem arz etmez. Tanığın, aynı vakıya ilişkin birden fazla kez gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde hukuki anlamda tek bir fiilin var olduğu kabul edilmelidir. Tanığın birleştirilerek görülen davalarda gerçeğe aykırı tanıklık yapması da tek bir fiil olarak değerlendirilmelidir. Ancak tanık bir suç işleme kararının icrası kapsamında, ayrı ayrı görülen davalarda gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş ise zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulabilir (TCK m. 43/1).

Tanığın gerçeğe aykırı beyanı neticesinde birden fazla kişi hakkında suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin oluşması durumunda, aynı nevi'den fikri içtima hükümleri gereğince cezası artırılarak verilmelidir (TCK m. 43/2). Tanığın gerçeğe aykırı beyanı ile birden fazla farklı suçun oluşması da mümkündür. Bu bağlamda yalan tanıklık suçu ile iftira, hakaret, suçluyu kayırma ve suç üstlenme suçları arasında farklı nevi'den fikri içtima ilişkisi ortaya çıkabilecektir. Bu hallerde tanık, daha fazla cezayı gerektiren suçtan sorumlu tutulur (TCK m. 44).

Fail, gerçeğe aykırı biçimde beyanda bulunmanın yanı sıra kimliği hakkında da yalan söylemişse bu halde hem yalan tanıklık suçundan hem de resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunmak (TCK m. 206) suçundan sorumluluğu doğar. Tanık sıfatıyla beyanda bulunan kişi, bu süreç boyunca kamu görevlisi sıfatını da haiz olduğundan, gerçeğe aykırı beyanda bulunmak için bir menfaat temin eder ya da aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunacağından bahisle bir kimseyi kendisi veya başkasına menfaat temin etmeye icbar ederse rüşvet (TCK m. 252) ve irtikap (TCK m. 250) suçlarından da sorumluluğu doğacaktır. 272. maddenin 5. fıkrası ile aleyhinde gerçeğe aykırı beyanda bulunulan mağdurun gözüaltına alınması ve tutuklanması halinde failin yalan tanıklık suçunun yanı sıra kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak da cezalandırılacağı öngörülmüştür. Bu düzenlemede kanun koyucu cezanın belli oranda artırılması ya da bağımsız bir ceza miktarı tayini

yoluna gitmemiş, yalan tanıklık suçu ile kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma kılma (TCK m. 109) bakımından gerçek içtima hükümlerinin uygulanması öngörmüştür.

TCK'nın 277. maddesi ile düzenlenmiş olan yargı görevi yapanı, tanığı ve bilirkişiyi etkilemeye teşebbüs ve 288. maddesi ile düzenlenmiş olan adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçlarına ilişkin hükümler yalan tanıklık suçuna göre tali norm niteliğindedir. Bu nedenle failin yalan tanıklık suçuna azmettirmeden cezai sorumluluğuna gidilebildiği durumlarda söz konusu hükümler uygulama alanı bulmaz.

Yalan tanıklık suçu bakımından yer yönünden yetkili mahkeme, failin tanık sıfatıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu yer mahkemesidir. Ancak suçun neticesi sebebiyle ağırlanmış halleri bakımından hareketin yapıldığı yer ile neticenin gerçekleştiği yer farklılaşabilir. Bu halde kanaatimizce, hareket ve netice Türkiye'de gerçekleşmiş ise hareketin yapıldığı yer mahkemesinin; yurt dışında gerçeğe aykırı beyanda bulunulup neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde ise neticenin gerçekleştiği yer mahkemesinin yetkili olduğu kabul edilmelidir.

Tanığın naiple ve istinabe suretiyle dinlendiği hallerde suç, failin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu yerde işlenmiş sayılmalıdır. Beyanın, aynı anda sesli ve görüntülü iletişim sistemi ile alındığı durumlarda ise kanaatimizce suçun ilgili tertibatın bulunduğu yerde işlendiği sonucuna varılmalıdır. Bu halde tanık, suç oluşturan fiili mahkeme önünde değil, sesli ve görüntülü iletişim sisteminin bulunduğu yerde işlemektedir.

Madde yönünde yetkili mahkemenin belirlenmesinde bağımsız bir ceza miktarının öngörüldüğü fıkralar bakımından ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Buna göre; 272. maddenin 6. ve 7. fıkraları bakımından madde yönünde yetkili mahkeme ağır ceza mahkemesidir. Diğer fıkralar bakımından ise asliye ceza mahkemesidir.

TCK'nın 273. maddesiyle kişinin, gerçeği açıkladığı takdirde kendisinin veya belirtilen akrabalarından birinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması (TCK m. 273/1 – a) ve tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen bu hakkı kendisine hatırlatılmayan kişinin gerçeğe aykırı tanıklıkta bulunması (TCK m. 273/1 – b) şahsi cezasızlık veya cezadan indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler olarak düzenlenmiştir. Söz konusu hallerin suçun

oluşuma bir etkisi olmayıp yalnızca fail tarafından uygulanabileceği kanaatindeyiz. Ceza verilmesinden vazgeçilmesi veya cezadan hangi oranda indirimine gidileceği konusunda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenle söz konusu hallerde Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmada takdir yetkisini kullanamaz (CMK m. 171).

Yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık halleri TCK'nın 274. maddesiyle düzenleme altına alınmıştır. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasında; aleyhinde yalan tanıklıkta bulunulan kimse bakımından ortaya çıkan sonuçlar ve gerçeğin söylendiği anda yargılamanın gelmiş olduğu safha dikkate alınmıştır. Aleyhine tanıklık yapılan kimse bakımından ortaya çıkan sonuçlar ağırlaştıkça ve yargılama ilerledikçe fail hakkında hükmedilecek ceza indirimi oranı azalmaktadır. Kanaatimizce, yalan tanıklık suçuna ilişkin etkin pişmanlık hükümlerine ilişkin düzenlemede “*aleyhinde tanıklıkta bulunulan kişi*” ifadesinin kullanılması isabetli değildir. Yalan tanıklık suçu ile korunan hukuki değer dikkate alındığında tanığın bir kimsenin lehine olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunduktan sonra gerçeği söylemesi halinde de etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerekir. Ayrıca 274. maddenin 3. fıkrasının yalnızca mahkumiyet hükmünün kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi halinde uygulanacak olması da çelişki yaratmaktadır. Tanık bir hukuk davasında gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olup hukuk mahkemesince verilen karar kesinleşmesinden önce de gerçeğe dönebilir. Bu halde de failin etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerekir. Bu nedenle üçüncü fıkrada yer verilen “*mahkumiyet hükmü kesinleşmeden önce*” ifadesinin, “*hüküm kesinleşmeden önce*” şeklinde değiştirilmesi kanaatimizce daha yerinde olacaktır.

274. maddenin ilk fıkrasına göre; aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde fail hakkında cezaya hükmolunmayacaktır. Diğer fıkralarda ise failin cezasının belli oranda indirileceği öngörülmüştür. Failin yalan tanıklık suçu nedeniyle başlatılmış soruşturma aşamasında, mağdur bakımından bir hak yoksunluğu doğmadan evvel gerçeğe dönmesi halinde, cezaya hükmolunmayacağından, Cumhuriyet savcısı bu halde kamu davasını açmada takdir yetkisini kullanarak kovuşturmayaya yer olmadığına karar verebilecektir (CMK m. 171). Ancak 274. maddenin 2 ve 3. fıkraları ile öngörülmüş haller bakımından Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermesi mümkün değildir.

Aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş ise 274. maddenin 3. fıkrası uygulanacaktır. Zira bu halde bir mahkumiyet hükmü kurulmuş ancak henüz kesinleşmemiştir. Yalan tanıklık suçunun faili, mağdur hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra gerçeğe döner ise cezası 274. maddenin 3. fıkrası uyarınca indirilerek verilecektir.

Yalan tanıklık suçunun temel şekli ve nitelikli halleri açısından dava zamanaşımı süresi, TCK'nın 66. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca sekiz yıldır. Suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin olduğu durumlarda dava zamanaşımı süresi, yalan tanıklık suçunu işleyen failin çarptırılabilmesi hapis cezasının miktarının üst sınırına göre belirlenecektir (TCK m. 66/1). Zamanaşımı süresi, failin gerçeğe aykırı tanıklık yaptığı gün başlar. Ancak kanaatimizce aleyhinde tanıklıkta bulunulan kimse hakkında mahkumiyet hükmü kurulan durumlarda zamanaşımı süresinin mağdurun masum olduğunun anlaşıldığı tarihten başlayacağına ilişkin özel bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut**, İlhan. *Ceza Muhakemesinde Tanıklık ve Tanıklıktan Çekinme*. Türk İdare Dergisi, (413), 1996, s. 99 – 128.
- Akgündüz**, Ahmet. *İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı Kamu Hukuku Cilt I*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını, 2011.
- Akman**, Mehmet. *Osmanlı Ceza Hukuku Çalışmaları Üzerine Bir İcmal*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, (3) 5, 2005, s. 489 – 512.
- Alacakaptan**, Uğur. *İşlenemez Suç*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968.
- Alpar**, Gül, **Er**, Nurhan ve **Uçar Boyraz**, Fatma. *Görgü Tanıklığında Bellek Hataları: Olay Sonrası Bilginin ve Tuzak Soruların Hatıramaya ve Kaynak İzleme Üzerindeki Etkisi*. Türk Psikoloji Yazıları, 10 (20), 2007, s. 1 – 17.
- Alzuhili**, Muhammed. *İslam Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi* (Çev. Güman, Osman). İslam Ceza Hukuku Tebliğler Kitabı Cilt 1 (Ed. Eren, Abdurrahman ve Korkusuz, Refik), Lale Yayıncılık, 2017.
- Arslan**, Çetin. *Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi*, Nobel Yayıncılık, 1999.
- Arslan**, Mehmet. *Yalan Tanıklık Suçunda Gerçeğe Aykırılık*. Ceza Hukuku Dergisi, 10 (28), 2015, s. 261 – 281.
- Arslan**, Ramazan, **Yılmaz**, Ejder ve **Taşpınar Ayvaz**, Sema. *Medeni Usul Hukuku*. 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017.
- Artuk**, Mehmet Emin, **Gökçen**, Ahmet ve **Yenidünya**, Ahmet Caner. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 15. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015.
- Artuk**, Mehmet Emin, **Gökçen**, Ahmet ve **Yenidünya**, Ahmet Caner. *Türk Ceza Kanunu Şerhi 5. Cilt*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014.

- Artuk**, Mehmet Emin, **Gökçen**, Ahmet, **Alşahin**, Mehmet Emin ve **Çakır**, Kerim. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 12. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018.
- Atalay**, Oğuz. *Deliller*. Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku Cilt II (Ed. Pekcanitez, Hakan; Özekes, Muhammet; Akkan, Mine ve Taş Korkmaz, Hülya), 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Avcı**, Mustafa. *Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Mimoza Yayınları, 2010.
- Aydın**, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Deliller*. Yetkin Yayınları, 2014.
- Aydın**, Devrim. *Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak*. Yetkin Yayınları, 2009.
- Aydın**, Murat. *Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (1), 2013, s. 29 – 60.
- Belgesay**, Mustafa Reşit. *Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller*. Güven Basımevi, 1940.
- Beulke**, Werner. *Strafprozessrecht*. 12. Baskı, C. F. Müller, 2012.
- Bıçak**, Vahit. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Birtek**, Fatih. *Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat*. Adalet Yayınevi, 2016.
- Bosch**, Nikolaus ve **Schittenhelm**, Ulrike. *StGB §153 – §173*. Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar (Ed. Eser, Albin ve diğer editörler). 30. Baskı, C. H. Beck.
- Bozalan**, M. Nureddin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık ve Beyanının Güvenilirliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Bozdağ**, Ahmet ve **Sarıusta**, Kader. *Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (2), 2017, s. 573 – 602.
- Breedlove**, Tristan. *Perjury*. American Criminal Law Review, 46 (2), 2009, s. 899 – 925.

- Canoğlu**, Veysel Candan. *Disiplin Soruşturmasında Delil ve İspat*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (138), 2018, s. 231 – 272.
- Canpolat**, şerafettin. *Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi*. Kemal Matbaası, 1974.
- Centel**, Nur ve **Zafer**, Hamide. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 15. Baskı, Beta Yayınevi, 2018.
- Centel**, Nur, **Zafer**, Hamide ve **Yenerer akmut**, Özlem. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. 10. Baskı, Beta Yayınevi, 2017.
- Choi**, Erin, **Kachadoorian**, James ve **Porter**, Nathaniel. *Perjury*. American Criminal Law Review, 53 (4), 2016, s. 1591 – 1617.
- ađlayan**, Ramazan. *İdari Yargılama Usulünde Tanık Delilinin Yeri*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, 11 (3 – 4), s. 195 – 206.
- Çırakman**, Erol. *Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması*. İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Yayınları, 1982, s. 102 – 112.
- Değirmenci**, Olgun. *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Değirmenci**, Olgun. *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçinde Bulunan Tanığın Korunması*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (83), 2009, s. 73 – 122.
- Demirbaş**, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Donay**, Süheyl. *Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku*. Beta Yayınevi, 2015.
- Dönmez**, Mustafa. *Açıklamalı – İçtihatlı Devlet Memurları Kanunu*. 4. Baskı, Ekin Yayın, 2012.
- Dönmezer**, Sulhi ve **Erman**, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II*. 14. Baskı, Der Yayınları, 2019.
- Dündar**, Hamit. *İftira Suçu ile Benzeri Suçlar Üzerine Bir İnceleme*. Adalet Dergisi, 75 (2), 1984, s. 292 – 315.

- Eğilmez**, Namık Kemal. *Şahadet ve Şahidin Psikolojisi – II*. Ankara Barosu Dergisi, (1), 1956, s. 20 – 32.
- Eğilmez**, Namık Kemal. *Şahadet ve Şahidin Psikolojisi*. Ankara Barosu Dergisi, (6), 1955, s. 396 – 403.
- Eisele**, Jörg. *Versuch, Rücktritt und Berichtigung der Aussage bei §§ 153 bis 156 StGB*. Juristische Arbeitsblätter, (9), 2011, s. 667 – 671.
- Er**, Nurhan, **Alpar**, Gül ve **Uçar**, Fatma. *Görgü Tanığının Bellek Yanılsamaları ve Güven Kararları: Bağımsız Bellek Bildirimlerinden Sonraki Test ve Soru Türü Değişkenlerinin Etkisi*. Türk Psikoloji Dergisi, 20 (56), 2005, s. 45 – 56.
- Erem**, Faruk ve **Toroslu**, Nevzat. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Sevinç Matbaası, 1973.
- Erem**, Faruk. *Adliye Aleyhinde Cürümler*. Güzel İstanbul Matbaası, 1955.
- Erem**, Faruk. *İftira*, Adalet Dergisi, 45 (9), 1954, s. 1063 – 1073.
- Erem**, Faruk. *Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 25 (1), 1968, s. 11 – 33.
- Erem**, Faruk. *Susma Hakkı*. Yargıtay Dergisi, 18 (3), 1992, s. 296 – 299.
- Erem**, Faruk. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt I*. 8. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968.
- Erem**, Faruk. *Yalan Şahadet, Hakikate Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3 (11), 1954, s. 42 – 59.
- Ergül**, Teoman. *Şahit ve Şahitlik*. Adalet Dergisi, (9 – 12), 1964, s. 1018 – 1032.
- Erol**, Haydar. *Gerekçeli Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*. Yayın Matbaacılık, 2005.
- Ertanhan**, Mesut. *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*. Seçkin Yayınevi, 2005.

- Evik**, Vesile Sonay. *Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme veya Değiştirme Suçu*. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (137 – 138), 2016, s. 7 – 29.
- Evik**, Vesile Sonay. *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*. On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Evik**, Vesile Sonay. *Suçluyu Kayırma Suçu*. Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, Galatasaray Hukuk Fakültesi Dergisi, 7 (1), s. 717 – 747.
- Feyzioğlu**, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. US-A Yayıncılık, 1996.
- Feyzioğlu**, Metin. *Meclis Soruşturması*. Savaş Yayınevi, 2006.
- Gedik**, Doğan ve **Topaloğlu**, Mahir. *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2015.
- Gohlke**, Melissa ve **Cavalli**, Mikaela. *Perjury*. American Criminal Law Review, 49 (2), 2012, s. 1079 – 1106.
- Gökcan**, Hasan Tahsin ve **Artuç**, Mustafa. *Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri (Memur Yargılaması)*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012.
- Gökçen**, Ahmet, **Balcı**, Murat, **Alşahin**, Emin ve **Çakır**, Kerim. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018.
- Göktürk**, Neslihan. *Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272)*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20 (1), 2016, s. 347 – 409.
- Görgün**, Şanal, **Börü**, Levent, **Toraman**, Barış ve **Kodakoğlu**, Mehmet. *Medeni Usul Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017.
- Gözübüyük**, Abdullah Pulat. *Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin*. Adalet Dergisi, (6), 1969, s. 334 – 349.
- Gözübüyük**, Şeref. *Yönetmelik Yargı*. 35. Baskı, Turhan Kitabevi, 2016.

- Güngör**, Devrim. *Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (2), 2015, s. 307 – 318.
- Gürsel**, Kaplan. *İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13 (1), 2014, s. 33 – 46.
- Gürten**, Kadir. *Roma 'da Devlete Karşı İşlenen Bazı Suçlar ve Cezaları*. Ankara Barosu Dergisi, (3), 2017, s. 53 – 79.
- Hafizoğulları Zeki ve Güngör**, Devrim. *Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (69), 2007, s. 21 – 50.
- Hafizoğulları**, Zeki ve **Özen**, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 8. Baskı, US-A Yayıncılık, 2015.
- Hafizoğulları**, Zeki ve **Özen**, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Millete ve Devlete Karşı Suçlar*. US-A Yayıncılık, 2016.
- Hafizoğulları**, Zeki ve **Özen**, Muharrem. *Türk Ceza Hukukunda Devlet Sırrına Genel Bir Bakış*. Ankara Barosu Dergisi, 68 (1), 2010, s. 21 – 30.
- Haft**, Frijitof. *Strafrecht Besonderer Teil II*. 6. Baskı, C. H. Beck, 1997.
- Hakeri**, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 21. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017.
- Heger**, Martin. *§153 Falsche uneidliche Aussage*. Lackner/Kühl Strafgesetzbuch Kommentar (Ed. Kühl, Kristian ve Heger, Martin), 29. Baskı, C. H. Beck, 2018.
- Hegmanns**, Michael. *Strafrecht für alle Semester Besonderer Teil*. Springer, 2009.
- Heinrich**, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım – II* (Çeviri Ed. Ünver, Yener). Adalet Yayınevi, 2015.
- Hettinger**, Michael ve **Bender**, Elias. *Die Aussagedelikte (§§153 – 162 StGB)*. Juristische Schulung, (7), 2015, s. 577 – 585.

- Hillenkamp**, Thomas. *40 Probleme aus dem Strafrecht Besonderer Teil*. 10. Baskı, Lutherhand Auflage, 2004.
- İba**, Şeref. *Avrupa Birliğine Uyum Çerçevesinde Yasama Dokunulmazlığı ve Meclis Soruşturması Konularında Gerçekleştirilen ve Gerçekleştirilmesi Gereken Anayasa Değişiklikleri*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku 1. Uluslararası Sempozyumu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları No:1, 2003, s. 287 – 298.
- İçel**, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. Baskı, Beta Yayınevi, 2018.
- İçel**, Kayıhan. *Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (14), 2008, s. 35 – 49.
- İçer**, Zafer. *Yalan Tanıklık Suçu (TCK. m. 272)*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18 (1), 2012, s. 179 – 226.
- İlhan**, Oğuzhan. *Eleştirel Bir Bakışla Tanık Koruma*. Hukuk Gündemi Dergisi, (1), 2011, s. 51 – 56.
- İpekçioğlu**, Pervin Aksoy. *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Seçkin Yayınevi, 2009.
- Kangal**, Zeynel Temel. *Tüzel Kişilerin Cezai Sorumluluğu*. Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Karakehya**, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*. Nisan Kitabevi, 2018.
- Karakehya**, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Savaş Yayınevi, 2015.
- Katzenberger**, Ruth ve **Pitz**, Tamara. “*Si tacuisses...*” *Eine Methodische Darstellung der Aussagedelikte*. Zeitschrift für das Juristische Studium, (6), 2009, s. 659 – 674.
- Koca**, Mahmut ve **Üzülmez**, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Koca**, Mahmut. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller*. Ceza Hukuku Dergisi, 1 (2), 2006, s. 207 – 225.

- Kocalar**, Salih. *Duruşmada İşlenen Yalan Şahitliği Suçları*. Adalet Dergisi, 79 (2), 1988, s. 150 – 154.
- Koçak**, Mehmet Faruk. Bir Ceza Yargılamasına Eleştirel Bakış: Yalan Tanıklık Suçu İncelemesi. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1), 2019, s. 196 – 231.
- Koçer**, Seçkin. *Yalan Tanıklık Suçu*. Adalet Dergisi, (49), 2014, s. 152 – 177.
- Kudlich**, Hans ve **Henn**, Arne. *Täterschaft und Teilnahme bei den Aussagedelikten*. Juristische Arbeitsblätter, (7), 2008, s. 510 – 514.
- Kudlich**, Hans. *StGB §153 – §162*. Beck'scher Online – Kommentar Strafgesetzbuch (Ed. von Heintschel – Heinegg, Bernd), 41. Baskı, C. H. Beck, 2019.
- Kuru**, Baki. *Medeni Usul Hukuku*. Legal Kitabevi, 2016.
- Küper**, Wilfried. *Strafrecht Besonderer Teil*. 7. Auflage, C. F. Müller, 2008.
- Küpper**, Georg ve **Börner**, René. *Strafrecht Besonderer Teil 1, Delikte gegen Rechtsgüter der Person und Gemeinschaft*. 4. Baskı, Springer, 2017.
- Malkoç**, İsmail. *Açıklamalı – İctihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu 2. Cilt*. 3. Baskı, Malkoç Kitabevi, 2008.
- Maurach**, Reinhart, **Schroeder**, Friedrich – Christian ve **Maiwald**, Manfred. *Strafrecht Besonderer Teil Teilband 2*. 9. Baskı, C. F. Müller, 2005.
- Maurach**, Reinhart; **Gössel**, Karl Heinz ve **Zipf**, Heinz. *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband 2*. 8. Baskı, C. F. Müller, 2014.
- Meran**, Necati. *Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*. Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Mitsch**, Wolfgang. *Fortgeschrittenenklausur – Strafrecht: Teilnahme, Versuch und Rücktritt bei Aussagedelikten*. Juristische Schulung, (4), 2005, s. 340 – 343.
- Mumm**, Dieter. *Zum Wesen der Aussagedelikte*. Kriminalistik, 1964.

- Müller**, Hennig Ernst. *Falsche Zeugenaussage und Beteiligungslehre*. Mohr Siebeck, 2000.
- Müller**, Henning Ernst. *StGB §153 – §163*. Münchener Kommentar zum Straftgesetzbuch Band 3, (Ed. Joecks, Wolfgang ve Miebach, Klaus), 3. Baskı, C. H. Beck, 2017.
- Nas**, Ali Murat. *Yalan Tanıklık Suçu Psikolojik ve Hukuki Sınırlar*. Seçkin, 2016.
- Okandan**, Recai Galip. *Romalıların Suç Telakki Ettikleri Fiiller ve Bunlara Terettüp Eyleyen Cezalar*. Tahir Taner'e Armağan, 1956, s. 327 – 350.
- Ölmez**, Gökhan. *Yalan Tanıklık Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Önder**, Ayhan. *Ceza Hukuku Dersleri*. Filiz Kitabevi, 1992, s. 152.
- Önder**, Ayhan. *Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 29 (4), 1963, s. 876 – 932.
- Özbek**, Veli Özer, **Doğan**, Koray, **Bacaksız**, Pınar ve **Tepe**, İlker. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017.
- Özbek**, Veli Özer, **Doğan**, Koray, **Bacaksız**, Pınar ve **Tepe**, İlker. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Özbek**, Veli Özer, **Kanbur**, Mehmet Nihat, **Doğan**, Koray, **Bacaksız**, Pınar ve **Tepe**, İlker. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Özbudun**, Ergun. *Parlamentar Rejimde Parlamentonun Hükümeti Murakabe Vasıtaları*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1962.
- Özek**, Çetin. *1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı'na İlişkin Düşünceler*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 56 (1 – 4), 1998, s. 21 – 68.
- Özek**, Çetin. *Adliyeye Karşı Suçların Hukuki Konusu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55 (3), 1997, s. 13 – 50.

- Özgenç**, İzzet. *Suç Zanlısı Kişinin Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü ve Bunun Hukuki Sonuçları*. Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 9 (1 – 3), 1995, s. 129 – 142.
- Özgenç**, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Öztürk**, Bahri ve **Erdem**, Mustafa Ruhan. *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Öztürk**, Bahri, **Tezcan**, Durmuş, **Erdem**, Mustafa Ruhan ve diğer yazarlar. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Parlar**, Ali ve **Öztürk**, Mustafa. *İftira, Yalan Tanıklık ve Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik Suçları*. Aristo Yayınevi, 2017.
- Parlar**, Ali. *Türk Ceza Kanunu Şerhi Cilt 2*. Bilgi Yayınevi, 2015.
- Pınar**, İbrahim. *Açıklamalı Devlet Memurları Kanunu Şerhi*. 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Pritchard**, James. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. 3. Baskı, Princeton University Press, 1969.
- Pritchard**, James. *The Ancient Near East, Volume I: An Anthology of Texts and Pictures*. Princeton University Press, 1958.
- Quaas**, Micheal ve **Rüdiger**, Zuck. *Ausgewählte Probleme zum Recht des parlamentarischen Untersuchungsausschusses*. Neue Juristische Wochenschrift, (31), 1988, s. 1873 – 1880.
- Rengier**, Rudolf. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. 8. Baskı, C. H. Beck, 2016.
- Schmidt**, Rolf ve **Priebe**, Klaus. *Strafrecht Besonderer Teil I*. 9. Baskı, Verlag Rolf Schmidt, 2010.
- Serttaş**, Alp Tolgahan. *Türk Ceza Hukuku'nda İftira Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

- Sezer**, Yusuf. *Meclis Soruşturması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Soyaslan**, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2016.
- Soyaslan**, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 11. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2016.
- Stratenwerth**, Günter ve **Wohlens**, Wolfgang. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*. 3. Baskı, Stämpfli, 2013.
- Şahin**, Cumhur ve **Göktürk**, Neslihan. *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II*. 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Şahin**, Cumhur. *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I*. 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Tamer Aslan**, Şükran. *Yalan Tanıklık Suçu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Taner**, Tahir. *Ceza Hukuku Umumi Kısım*. 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, 1953.
- Taneri**, Gökhan. *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Sık Karşılaşılan Suçlar*. Bilge Yayınevi, 2014.
- Tanör**, Bülent ve **Yüzbaşıoğlu**, Necmi. *1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku*. Yapı Kredi Yayınları, 2000.
- Taşkın**, Ozan Ercan. *Kışkırtıcı Ajan*. Seçkin Yayınevi, 2011.
- Tavaş**, Halil İbrahim. *Meclis Soruşturmasında Hukuki Nitelik Sorunu*. Yasama Dergisi, (3), 2006, s. 71 – 84.
- Tezcan**, Durmuş, **Erdem**, Mustafa Ruhan ve **Önok**, Rıfat Murat. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Topçuoğlu**, Hamide. *Eski İsrail Hukukunun Menşei, Hususiyetleri ve Hamurabi Kanunu ile Olan Münasebetleri*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1948, 5 (1), s. 284 – 322.

- Toroslu**, Nevzat ve **Feyzioğlu**, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 14. Baskı, Savaş Yayınevi, 2015.
- Toroslu**, Nevzat ve **Toroslu**, Haluk. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. 24. Baskı, Savaş Yayınevi, 2018.
- Toroslu**, Nevzat. *Ceza Hukuku Özel Kısım*. 9. Baskı, Savaş Yayınevi, 2018.
- Toroslu**, Nevzat. *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*. Sevinç Matbaası, 1970.
- Tozman**, Önder. *Suçta Teşebbüs*. Adalet Yayınevi, 2015.
- Töngür**, Ali Rıza. *Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme*. Ceza Hukuku Dergisi, (28), 2015, s. 223 – 259.
- Trechsel**, Stefan ve **Pieth**, Mark. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*. 3. Baskı, Dike, 2018.
- Turhan**, Faruk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Asil Yayınevi, 2006.
- Turhan**, Faruk. *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçindeki Tanıkların Korunması*. Seçkin Yayıncılık, 2009.
- Türk Hukuk Kurumu**. *Türk Hukuk Lügati*. 3. Baskı, Başbakanlık Basımevi, 1991.
- Türkoğlu**, Halide Gökçe. *Roma Hukukunda Suç ve Ceza*. 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Underwood**, Richard H. *False Witness: A Lawyer's History of the Law of Perjury*. Arizona Journal of International and Comparative Law, 10 (2), 1993, s. 215 – 252.
- Ünver**, Yener ve **Hakeri**, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2018.
- Ünver**, Yener. *Adliyeye Karşı Suçlar*, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012.

- Ünver**, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Üzülmez**, İlhan. *Dolaylı Faillik*. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (2), 2006, s. 79 – 95.
- Volk**, Klaus ve **Engländer**, Armin. *Grundkurs StPO*. 8. Baskı, C. H. Beck.
- von Bar**, Carl Ludwig. *A History of Continental Criminal Law*. Little, Brown, And Company, 1916.
- Vormbaum**, Thomas. *Falsche uneidliche Aussagen vor parlamentarischen Untersuchungsausschüssen*. Juristen Zeitung, 57 (4), 2002, s. 166 – 170.
- Vormbaum**, Thomas. *StGB §153 – §165*. Nomos Kommentar (Ed. Kindhäuser, Urs ve diğer editörler), 5. Baskı, Nomos, 2017.
- Wessels**, Johannes, **Hettinger**, Michael ve **Engländer**, Armin. *Strafrecht Besonderer Teil I*. 41. Baskı, C. F. Müller, 2017.
- Yaşar**, Osman, **Gökcan**, Hasan Tahsin ve **Artuç**, Mustafa. *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 6*. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014.
- Yenisey**, Feridun ve **Nuhoğlu**, Ayşe. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Yılmaz**, Zahit. *Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Yurtcan**, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2017.
- Yurtcan**, Erdener. *Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu*. 2. Baskı, Türkiye Barolar Birliği, 2015.
- Yüce**, Turan Tufan. *Ceza Yargılama Hukukunda Meslek Adamının Tanıklıktan Çekinme Hakkı*. Yargıtay Dergisi, 6 (1 – 2), 1980, s. 51 – 62.

Zafer, Hamide. *Savunma Hakkı ve Sınırları*. Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 19 (2), 2013, s. 507 – 540.

İnternet Kaynakları

AIHM, Dombou Beheer B. V. Kararı (27.10.1993, 14448/88). <https://bit.ly/2IgzvVs> (Erişim Tarihi: 06.04.2019).

Alman Ceza Kanunu. <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb> (Erişim Tarihi: 12.01.2019).

AYM, 28.12.2017, E. 2017/176 K. 2017/173. <https://bit.ly/2Dd4HkA> (Erişim Tarihi: 08.03.2019).

Birleşik Devletler Kanunu Suçlar ve Ceza Yargılaması Başlık 18. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-79> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

Eski Ahit (Tesniye 19:15 – 19). <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/05/19/#15-19> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

Fransız Ceza Kanunu. <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

Haberturk. *Papağanın Tanıklığı Hapse Götürdü* başlıklı 21.07.2017 tarihli haber. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1570587-papaganin-tanikligi-hapse-goturdu> (Erişim Tarihi: 11.01.2018).

İsviçre Ceza Kanunu. <https://bit.ly/2IsaW7p> (Erişim Tarihi: 26.02.2019).

İtalyan Ceza Kanunu. <http://www.anvu.it/wp-content/uploads/2016/03/codice-penale-navigabile-4-marzo-2016.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

Kazancı İçtihat Bilgi Bankası. <https://www.kazanci.com.tr>

Kur'anı Kerim Diyanet İşleri Başkanlığı Meali.

<https://kuran.diyamet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nisa-suresi-4/ayet-135/diyamet-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

Polonya Ceza Kanunu. <https://bit.ly/2ItKGJQ> (Erişim tarihi: 05.06.2018)

Tevrat (Çıkış 20:16). <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/02/20/#16> (Erişim Tarihi: 13.01.2019).

Yargıtay Karar Arama. <https://karararama.yargitay.gov.tr>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.....KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih 21/06/2019

Tez Başlığı : Yalan Tanıklık Suçu.....

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 286 sayfalık kısmına ilişkin, 21/06/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %22tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Asuman INLE TUNÇER

Öğrenci No: N13147730

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Kamu Hukuku Ortak Doktora Prog.

Statüsü: Doktora Bütünleşik Dr.

21.06.2019

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç.Dr. Önder Tozmaç

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
.....PUBLIC LAW..... DEPARTMENT

Date: 21.06.2019

Thesis Title : Crime of Perjury

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 21.06.2019 for the total of 256 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 22 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Asuman INCE TUNGER

Student No: N13147730

Department: Public Law

Program: Joint PhD Program

Status: Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

21.06.2019

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Doç. Dr. Önder Tozcan
(Title, Name Surname, Signature)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
.....KAMU HUKUKU..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih 24/06/2019

Tez Başlığı: Yalan Tokluk Suçu

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Asuman İNCE ZUNGER
Öğrenci No: N13147730
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Kamu Hukuku Ortak Doktora Prog.
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

24.06.2019

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Doç. Dr. Önder Tözmen
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

.....PUBLIC LAW..... DEPARTMENT

Date 24.06/2019

Thesis Title: crime of Perjury

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Asuman INCE TUNGER Date and Signature
Student No: N13147730 24.06.2019
Department: Public Law
Program: Joint PhD Program
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Doç. Dr. Onder Tozmen
(Title, Name Surname, Signature)